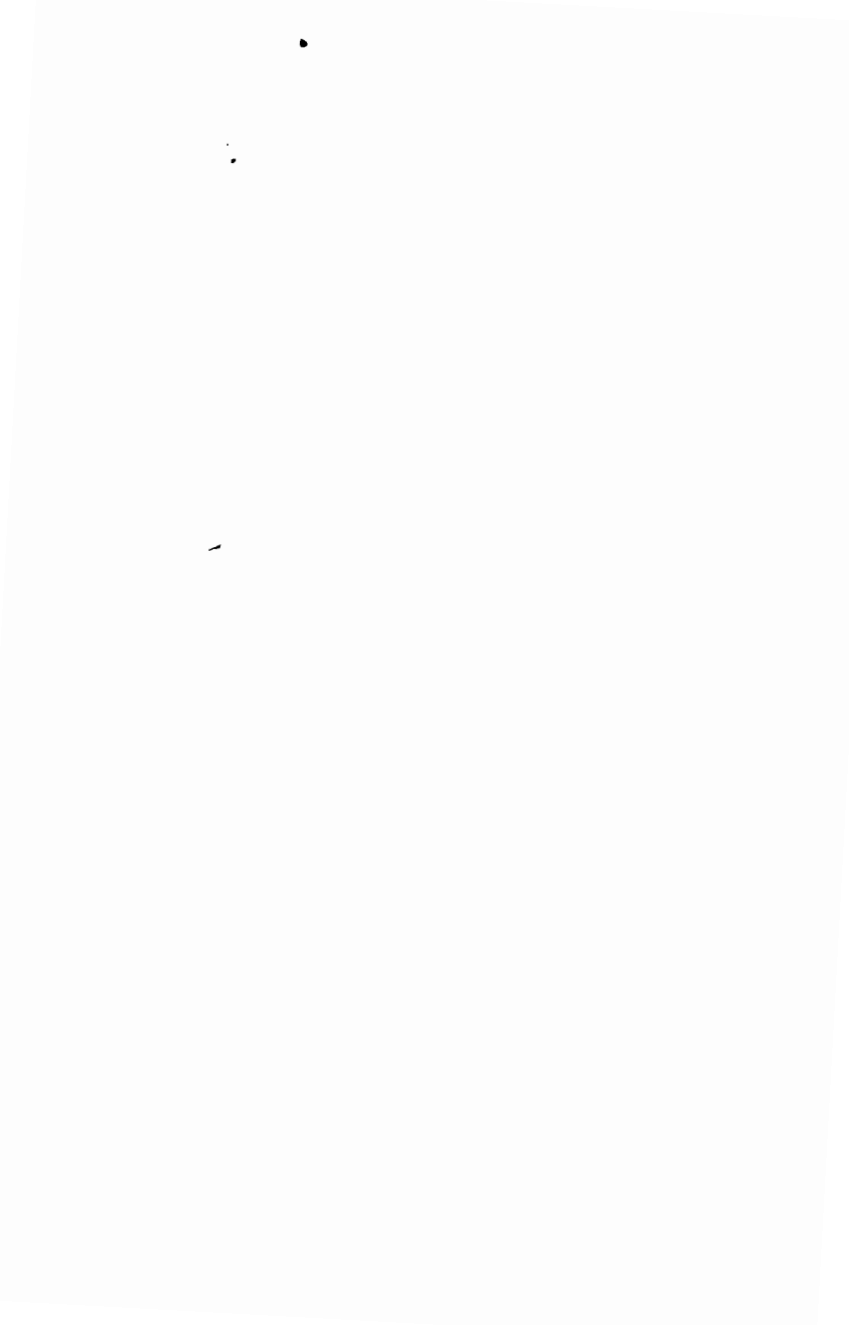

PRINTED BY FR. NIES (CARL B. LORCK), LEIPZIG.

THE
BOOK OF GENESIS IN HEBREW,

EDITED BY THE

REV. C. H. H. WRIGHT, B.A.

THE
BOOK OF GENESIS IN HEBREW,

WITH
A CRITICALLY REVISED TEXT,
VARIOUS READINGS,
AND GRAMMATICAL AND CRITICAL NOTES,

BY
CHARLES HENRY HAMILTON WRIGHT, B.A.,
of Trinity College, Dublin,
ASSISTANT CURATE OF MIDDLETON TYAS, YORKSHIRE; AUTHOR
OF "A GRAMMAR OF THE MODERN IRISH LANGUAGE."

WILLIAMS AND NORGATE:
14, HENRIETTA STREET, COVENT GARDEN, LONDON:
AND
20, SOUTH FREDERICK STREET, EDINBURGH.

1859.

PRINTED BY FR. NIES (CARL D. LORCK), LEIPZIG.

TO
WILLIAM WRIGHT ESQ.,
PROFESSOR OF ARABIC IN THE UNIVERSITY OF DUBLIN,

As a Token of Esteem

FOR HIS PROFOUND ACQUAINTANCE WITH THE SEMITIC LANGUAGES, AND
IN GRATEFUL ACKNOWLEDGMENT OF MANY KINDNESSES;

THIS WORK IS INSCRIBED,

BY

His Attached Friend and Pupil,

The Editor.

PREFACE.

IN the work now submitted to the public, which is an attempt to supply for a book of the Pentateuch what has long been done for many of the Greek and Latin classics, I have endeavoured to assist the student, who has just mastered the elements of Hebrew Grammar, in acquiring a better knowledge of that language, as well as to afford to the more advanced scholar such information on various points as he may desire.

The system of furnishing a student with a complete grammatical analysis of a book,—such as that of Bythner on the Psalms, or of Oliphant, and more recently of Paul, on Genesis,—in order to enable him to translate before he has taken the preliminary step of mastering the grammar, is one of the very worst which can be adopted in either teaching or learning a language; for it burdens the memory without exercising the judgment, and renders the individual who has studied by means of such helps quite unable to proceed without them.

Firmly persuaded of the truth of this statement, I have not given in this work an analysis of grammatical forms; but, as I consider it perfectly hopeless for any one unacquainted with the etymology of a language to obtain an insight into its higher mysteries, I have taken it for granted, that those who will use this work are at least so far acquainted with the rudiments of Hebrew Grammar, as to be able to find out words in the Lexicon, with the help of the grammar, if not without it; and I have endeavoured to introduce them to the real difficulties of the language, namely those arising from the peculiarities of its syntax.

§ 1. GRAMMATICAL NOTES.

IN pursuance of this plan, the grammatical portion of this commentary consists principally of copious references to the grammar on every peculiar idiom met with. References have also been made to the grammar on any rare forms, either of verbs, nouns, or suffixes, which may from time to time occur, and frequently also on peculiarities in orthography.

The grammar to which I have generally referred, is that of Gesenius, and the edition which I have used, that published by Messrs. Bagster & Son in 4to, 1852. Very little alteration, however, has taken place in the numbering of the sections in any of the editions, and the references can therefore be made to any edition without much difficulty. The Grammar of Gesenius is the only one which ought to

be placed in the hands of a student by a judicious teacher. The most useful compendiums with which I am acquainted, if one is obliged to study without a teacher, are those of J. R. Wolf and Dr. Tregelles, both published by Messrs. Bagster.

§ 2. CRITICAL NOTES.

THE renderings of various passages also form subjects for notes, and I have throughout called attention more especially to those passages in which our Authorised Version (indicated by the initials "A. V.") has misunderstood or misinterpreted the original.

In the notes properly critical, I have endeavoured to give the most important opinions of the commentators, but have frequently, when the matter was very doubtful, expressed none of my own.

The commentators whose works have been used throughout are the following: Maurer's Comm. in Vet. Test.; Rosenmüller's Scholia; the Translation of Genesis with notes by De Sola, Lindenthal and Raphall (Lond. Bagster, 1844), which I have cited under the name of the first editor De Sola; Barrett's Synopsis of Criticisms, from whence Geddes and Schumann have been quoted; Hengstenberg's Christology, and his Dissert. on the Genuineness and Authenticity of the Pentateuch; Hävernick's Introduction to the Pent.; Tuch, Delitzsch and Knobel's Commentaries on Genesis; Gesenius' Thesaurus, now completed by Rödiger; also his Dissert. de

Pent. Sam., his *Lexicon Manuale* (2nd. ed. Leipzig 1847), and the English translation by Dr. Tregelles; Lee's *Hebrew and Chald. Lex.*; Land's *Disput. de Carmine Jacobi* (Leyden 1858); and Kalisch's *Historical and Critical Commentary*. The last work was not published till I had completed my notes on the first twenty-five chapters, but these were afterwards compared with it.

§ 3. THEOLOGICAL AND CHRONOLOGICAL QUESTIONS.

AND here I must mention that I have carefully abstained from intermeddling in my commentary with theological and chronological questions. I have noted the variations in chronology as so many various readings, but have not in any case attempted to alter the text, or indeed to express any opinion on the subject. Had I entered into such questions, the work would have far exceeded the limits, which I had prescribed to myself, and I have accordingly preferred to leave the discussion of such points to other more competent scholars.

So also with respect to theological questions. In cases of disputed translation, where a grave point often turns on the meaning assigned to the passage, I have thought it right to mention the various opinions, but not to enter into any discussion about them. It must be borne in mind, that frequently translations, which are critically unobjectionable, are theologically objectionable. A passage frequently admits of two renderings, and a commentator will adopt the one or

the other, according to the peculiar doctrinal opinions which he himself may hold. For instance, many eminent commentators of the German school have embraced the view that there are myths tessellated here and there through the various books of the Bible, more especially in those of earlier date, and that some of these are of a conflicting nature; an opinion which, of course, very considerably affects their criticisms on many passages.

To such views I am decidedly opposed. Believing, as I do, the Bible to be a Divine revelation, written by men under the influence of inspiration, I cannot agree with the ideas of those, who hold that mythic narratives are to be found in that revelation. Yet I have considered it incumbent on an impartial critic fairly to state the various views taken of a passage, whether he may agree with them or not; and I anticipate no evil consequences from the pursuance of such a course.

These observations, I trust, are sufficient on this head. To enter into a refutation of the various opinions mentioned, however important that might be, would have completely altered the entire work, which is intended to be purely of a philological, and not of a theological nature. Most of the views referred to will be found ably discussed in detail in the works of Hengstenberg and Hävernicks on the Pentateuch, although the work of the former especially requires to be read with caution.

§ 4. STATE OF THE HEBREW TEXT.

It seems to be an opinion very prevalent, in this country at least, that the Hebrew text is comparatively, if not absolutely free from all corruption. The care assumed to have been taken in the transcription of Mss., and the existence of the Masora, in which the very letters are carefully counted, are supposed to have acted in such a way as to preserve the text remarkably pure; and most scholars in this country do not seem to have dreamed of corruptions in the Masoretic text, except perhaps in those passages bearing on the controversy between the Jews and the Gentiles. Now it is not generally borne in mind, that the Masora itself is of comparatively modern date, when compared with the age of the works on which it was written; that not only does the system of vowel-points, though of the highest value, not go farther back than the sixth or seventh century after Christ, but that even the vowel letters themselves were not used at all in the earlier stages of the language, as may be clearly seen from extant Phœnician inscriptions (vid. Gesenii Monument. Phœn.); that at several periods in the history of the Hebrew nation, the Sacred Scriptures seem to have been almost utterly destroyed, the great body of the people having apostatised, or being in exile; and that, even when restored to their native land, the Jews did not for any lengthened period enjoy tranquillity. All these undeniable facts, even had we nothing else to go upon, would serve to render it highly probable, that the

Hebrew Scriptures would, when critically examined, be found to abound in faulty readings and numerous orthographical blunders.

But independently of such a presumption, the collations of Kennicott and De Rossi, even incomplete as they are, have plainly revealed the fact that, apart from the various readings to be gathered from the versions, a considerable variety of readings exists in the Masoretic Mss. themselves; and if the collations made by those scholars had been extended to the vowel-points, the number of variants would have been more than trebled.

Kennicott did not revise the text; he merely reprinted that of Van der Hooght, which he made the basis of his various readings, and which has ever since been considered as the *textus receptus* of the Hebrew Bible. The collations of De Rossi are much more valuable, but neither did he reprint the text, nor do more than prepare the way for its revision.

Yet what use has been made, after all, of these collations? The text of Van der Hooght is now more firmly established than ever, though it was made without the advantage of such collations as we possess; and although many scholars have, with praiseworthy diligence, applied themselves to the correction of the text of the Greek New Testament, and have achieved much in that direction, still little, if anything, has as yet been done for our present Hebrew text.

The only attempts at a revision of the Hebrew text worth noting are those of Hamilton and Davidson. The

work of the former, entitled *Codex Criticus Vet. Test.*, was published in London in 1821. It is now very scarce, and, though useful as a contribution towards the formation of a standard text, is in every way far inferior to the work of the latter scholar. Besides, the plan adopted of indicating the versions by letters of the alphabet, renders it not easily available for purposes of reference. The work of Dr. S. Davidson on the *Revision of the Hebrew Text of the Old Test.*, published by Messrs. Bagster, ought to be in the hands of all who pretend to any acquaintance with the Hebrew Scriptures. In the present work I have attempted to go somewhat farther than Dr. Davidson in the revision of the text, as far as the book of Genesis is concerned.

§ 5. VARIOUS READINGS OF MSS. AND OF THE SAMARITAN CODEX.

THE plan that has been adopted with regard to the various readings is as follows.

De Rossi's *Variae Lectiones Vet. Test.* vol. I, and the appendix in vol. IV, along with his *Scholia Critica in V. T. libb. seu Supplementa ad var. Sac. Text. lect.*, have been always directly cited, and every reading in them, which I consider of any importance, has been given under the text. Davidson's work, before alluded to, has been used as the basis of the various readings, although all his statements have been verified, whether with respect to the readings of Mss., by reference to the works of Kennicott and De Rossi, or to those of the Vss., by reference to the versions them-

selves. Kennicott's Hebrew Bible has only been occasionally used.

I have adopted Davidson's method of noting the readings of the Mss., which he states as follows, pref. p. XIII.

"The following abbreviations are employed:—

Cd. 1., a single Hebrew Ms. Cdd. 2, 3, or 4, two, three, or four Mss.

Cdd., more Mss. than one. Where the number of Mss. is small, probably not exceeding six or seven, it is often specified as Cdd. 5, Cdd. 3, &c., but this is not always the case. Generally speaking, *Cdd.* is applied to any number of Mss. under 40. When the number amounts to 40, and does not exceed 80, *Cdd. mult.* is used, i. e. *Codices multi*, or many Mss. When it is 80 and under 120, *Cdd. plurim.* is employed, i. e. very many Mss. And when the number reaches 120 or upwards, *Cdd. quamplurim.* is the mark, i. e. an exceeding great number of Mss."

"Cdd.", with a capital C, is also used to indicate Hebrew Mss., but "cdd.", following either "Sam." or "Onk.", denotes respectively manuscripts of the Samaritan text or of Onkelos; e. g. "Sam. cdd. 3." means three Mss. of the Sam. codex of the Pentateuch.

Besides the readings of the Hebrew Mss., a complete collation is here given of the readings of the codex of the Pentateuch written in the Samaritan character, commonly called the Samaritan Pentateuch. The text, which has been followed is generally that of Walton, as given in the London Polyglott, with occasional reference to the Paris Polyglott,

Kennicott's Hebrew Bible, and, though very seldom, to Dr. Blayney's Reprint in Hebrew letters. Kennicott's Hebrew Bible has also been referred to for the number of Mss. of the Sam. Pent. which adopt a peculiar reading, as it is the only work in which any collation of the readings of Sam. Mss. is given. Messrs. Bagster have published, in their edition of the Hebrew Bible, a very accurate collation of the entire readings of this interesting copy of the Pentateuch.

§ 6. VARIOUS READINGS FOUND IN THE VSS.: EDITIONS OF THE
VSS. USED.

It is much more difficult to attempt a list of the readings which the translators, who wrote the ancient versions, had before them; and the difficulty is more particularly felt in the case of the LXX. Here we are peculiarly liable to error, as a free translation may often appear to indicate a various reading. I have attempted, as far as possible, to give a list of their readings, though frequently they are given in the commentary, and not in the footnotes under the text. Whenever the LXX. appear to have had substantially the same reading as the Sam., it has been noted that they agree with it, although, of course, it is not meant that the LXX. had actually the same dialectic forms of the words as are exhibited in the Sam.; e. g. ch. 41:27, it is said: "Cdd. 3., Sam., LXX., Vulg., וְשָׂרִיפֹת" (the Heb. text reads שָׂרִיפֹת without the copula); by which it is not meant that the Hebrew Mss., the LXX., or the Vulg.

actually had the peculiar form of the Sam. (שְׂרִיפֹה), but merely that they expressed the copula, and so have followed the reading of the Sam., in contradistinction to that of the Hebrew text.

The text which I have uniformly adopted in making citations from the LXX., is that of Tischendorf; but various readings, (when not of the Cod. Alex., which are given by Tischendorf,) have sometimes been taken from the editions of Bos, Gräbe, and Holmes.

The Vulgate, Syriac, Onkelos and Saadiah have been collated in a *general* way, not in every minute particular. For the Vulgate I have generally used the Paris edition of 1856, frequently collated, however, with the text given in the London Polyglott, and with that of Sabatier, edited, together with the fragments of the Itala, in 3 vols. folio, Rheims 1743—1749. This last may be looked on as the most correct text.

For the Syriac I have used the text given by Walton in the Lond. Polygl., always collated with that of Dr. S. Lee of Cambridge in the edition published by the British and Foreign Bible Society, which latter may be considered at present as the standard edition.

The Targum of Onkelos has been taken from the London Polyglott, collated with an edition published at Königsberg along with the Hebrew text of the Pent., the commentary of Rashi, the Haphtaroth and the Megilloth.

The Targum of Pseudo-Jonathan I have usually cited from the fourth volume of the Lond. Polygl., but have

occasionally collated the text with that of an edition published in small folio at Basel, 1607.

For the Targum of Jerusalem, which I have seldom cited, I have generally used the text in the Lond. Polygl., sometimes collated with that of Buxtorf in his *Biblia Rabbinica*.

The Arabic version of Saadiah I have uniformly cited from the Lond. Polygl., correcting typographical and other errors that occur there.

The Samaritan version of the Pentateuch I have similarly cited from the Lond. Polygl., but have collated the text with that given by Uhlemann in the chrestomathy appended to his *Institutiones Linguae Samarit.*, Leipzig 1837. Gesenius' *Dissert. de Pent. Sam.* has also been consulted on this version.

The Greek translations of Aquila, Symmachus and Theodotion have been cited from Bos's edition of the LXX., 1709, and occasionally from Origen's Hexapla.

The Fathers, when cited, which has been very seldom, have been taken from the works of De Rossi or other critics, with the exception of Jerome, who has been verified. They are, with the exception of Jerome and Origen, of very little, if any, use in Old Testament criticism.

The Rabbis have been cited second-hand from the various commentators, especially Kalisch, De Sola and the *Thesaurus* of Gesenius.

For information on the history and comparative value of these various versions, I know no work which I can so

much recommend to the attention of the student as Dr. S. Davidson's Treatise on Biblical Criticism.

It ought to be remarked here that, frequently, when the various readings on a passage have been very numerous, or have been noticed at length in the commentary, they have been omitted in the footnotes, a reference being made to the commentary. Sometimes various readings are mentioned in the commentary without any reference being made to them in the footnotes, which is owing to the fact that the text with the various readings was the first part of the work put to press.

§ 7. ALTERATIONS MADE IN THE HEBREW TEXT.

It now remains for me to state the general principles on which emendations have been made in the text, and to enumerate these alterations. The text which I have adopted as the basis is that of Theile, by far the most accurate edition of the text of Van der Hooght, cleared of its typographical errors.

1. All literae majusculae et minusculae, suspensae et inversae, have been removed.

2. Together with these have been erased the Masoretic notes calling attention to such points.

3. The larger sections of the Masorites, indicated by Ⲁ Ⲁ Ⲁ or ⲁ ⲁ ⲁ , have been deleted, inasmuch as they subserve no useful purpose. These sections have been denoted instead by Ⲁ or ⲁ . The minor sections, marked by a single

פ or כ, have been retained, merely to indicate the commencement or end of paragraphs. And here I may mention that, only for the difficulties incident on printing at so great a distance, I would have removed these sections also, and have, in their stead, printed the text according to a regular system of paragraphs.

4. All the Masoretic notes, which do not point out anomalies in the punctuation, or indicate various readings, have been erased.

5. When there is a קרי upon any word, the בתיב, or written text, is treated as if it were unpointed, inasmuch as in that case the vowels written underneath the word belong properly to the קרי (as is indicated by the very names קרי and בתיב); and either the reading of the קרי has been adopted, and pointed with the vowels of the בתיב, or rejected, and the בתיב pointed in the regular manner; e. g. ch. 8: 17, I have pointed the בתיב regularly הוֹצֵא, and not, with Theile, הוֹצֵא, which is the pointing of the קרי, הוֹצֵא.

6. Similar has been the plan adopted with respect to words on which there is a קרי perpetuum, as for instance in the case of the pronoun הוּא, which I have always written הוּא not הוּא, since the distinction in gender of the pronoun seems to have been unknown in the earlier stages of the language. I may here mention that even where the form הוּא actually occurs in the book of Genesis, which it does some five or six times in Theile's text, I have always altered it to הוּא, which (written in the mode הוּא) is read in these places by some Mss. So again in the word יששכר, I have

given; with the **בְּחַיִּב**, **יִשְׁשַׁבֵּר**, and not, with the **קְרִי** perpet., **יִשְׁבֵּר**.

7. An exception to this rule has been made in the case of the word **יְהוָה**, which I have everywhere left unpointed. The fact is, that the real punctuation of the word is not certainly known. The vowel points in **יְהוָה** belong to a **קְרִי perpetuum אֲרָנִי**, the compound sheva being simplified merely because the **י** is not a guttural. Hence we find **וְיִהְיֶה** and **בְּיִהְיֶה**, instead of **לִיְהִי** and **וְיִהְיֶה**; and accordingly we see, that, when **אֲרָנִי** precedes, **יְהוָה** is pointed **יְהוָה**; that is to say, **אֱלֹהִים** is read instead of **אֲרָנִי**, to avoid repetition. Probably the correct pronunciation is **יְהוָה** or **יְהוָה**, from **יְהוָה=יְהוָה**, whence by apocope **יְהוָה** and **יְהוָה** (for **יְהוָה**), from which latter form, and not from a form **יְהוָה** or **יְהוָה**, the **IAΩ**, **IAOY**, and **IEYΩ** of the early Fathers arose. From a form **יְהוָה**, the abbreviations **יְהוָה** and **י** can easily be explained; and this reading has the additional recommendation of being the only one which agrees with the form **IABE**, mentioned by Epiphanius as being the pronunciation of the Samaritans. Although this form is most probably the correct one, yet, as the matter is still disputed, I have preferred to leave the word unpointed; since to leave it every where as pointed by the Masorites would be a concession to the superstitious observances of the Jews.

8. With respect to the *puncta extraordinaria*, I have retained them in the text, as they are of pre-Masoretic origin. This is proved by the mention made of them in the

Talmud, where the Masoretic punctuation is not even alluded to. Leusden (Phil. Heb. Diss. XXII. § 4) says: “*ea vel casu in textum irrepsisse post tempora Ezræ*”, (which is the date he assigns to the invention of the vowel-points,) “*et ante confectum Talmud, vel eadem certo consilio a quibusdam Judæis circa illa tempora esse addita; et quidem eum in finem, ut effecta quædam mysteria ex textu elicerent.*” It is certain that the Masorites (at least those of later date, who affixed the notes) did not understand their nature, since they have marked them as anomalies. On the opinions of the Rabbis concerning them, *vid. n. on ch. 16: 5*. It is worthy of remark that the number of words so pointed, and the number of points on each word, differ in the Mss., occurring, for example, more frequently in the Cassel Ms., described by Michaelis, than in our common editions. It is possible that they may be remains of the first rude attempts at punctuation, similar to the diacritic points used for that purpose in Syriac (*comp. Cowper’s Syriac Gramm. § 17, and Tab. A. 2*). If such be the case, the number of points upon each word must sometimes have been increased; e. g. in לולל, instead of three, there must have been originally only two, to indicate the vowels (לולל=לולל).

9. With respect to the more important part of the revision of the text, the following course has been adopted.

a. Readings retained in the text, but most probably corrupt, have been marked with asterisks. This has been done in three places, *viz. ch. 15: 2, 36: 2 and 16.*

b. Words inserted in the text have been, when it was possible, enclosed within brackets []. This could not always be done, as may be seen from ch. 14: 10, where the reading מלך סדם ומלך עמרה has been adopted instead of מלך סדם ועמרה. Here it would have been inconvenient to have placed the second מלך within brackets. The insertions in the text may be divided into two classes: (1) those made on the authority of Mss., as ch. 25: 8; and (2) those made on the authority of the ancient versions, supported by internal evidence, as ch. 4: 8.

c. Changes have sometimes been made in the division of the -verses; viz. in ch. 2: 4, 5, ch. 35: 22 (from which verse the numbers have been changed to the end of the chapter), ch. 23: 6, 7, and 14, 15. These alterations have necessarily caused changes in the accentuation.

d. A few alterations have been made for grammatical reasons, or to preserve rarer forms; e. g. מְלֹאָה, without metheg, ch. 19: 9; וַיִּמָּח, ch. 7: 23; אֶתְנֶנָּה, ch. 31: 6; אֶסְיִירִי and אֶסְיִירִים, ch. 39: 20, 22. All these emendations have been made on Ms. authority.

e. Alterations in the vowel-points and accents. The most remarkable of these is in the phrase בָּאֵר לְהִי רֵאִי, which, for reasons given in the notes on ch. 16: 13, 14, I have everywhere pointed and accentuated בָּאֵר לְהִי רֵאִי. Insertions of words have, of course, altered the vowel-points, or the accents, or both, as in ch. 4: 18, 25: 8. I have also, for reasons assigned in the notes, read in ch. 3: 17, וְלֹאֲדָם instead of וְלֹאֲדָם, and in v. 21, וְלֹאֲדָם instead of וְלֹאֲדָם, &c.

f. Alterations have been made on the authority of Mss. in single words; such as רָדְנִים for רִדְנִים, ch. 10: 4; חָרַר for חָרַר, ch. 25: 15; מַחֲיִיאל for מַחֲיִיאל, ch. 4: 18; פְּנִיאל for פְּנִיאל, ch. 32: 30.

g. In a few places critical conjecture has been resorted to. The emendation adopted in ch. 36: 26 is undoubtedly correct. Less certain, perhaps, are the alterations in ch. 23: 6, 7, and 14, 15, although the usage of the language is strongly in their favour. The verse divisions, it should be remembered, are very slight in ancient Mss. In the fourth place in which I have had recourse to conjecture, viz. ch. 49: 19, 20, there is very much to be said in favour of the emendation proposed, and but little against it. The blessings on each of the tribes severally begin with their respective names, Reuben, Judah, &c., with the single exception of Asher (according to the Masoretic text). By joining the ׀ to the preceding verse, the blessing is rendered more clear, the uniformity of the poem is preserved, and the verse to which the ׀ is thus added, is freed from the very harsh construction with which it otherwise closes. For further details I refer to my note on the passage in question. I have no doubt whatever but that Scheid's conjecture, which I have received into the text, is the correct mode of reading the passage. Ch. 30: 40 I consider even more plainly corrupt, as we are obliged, if the Masoretic reading be retained, to understand the phrase לְבָן לְבָן as referring, in one member of the verse, to the entire flock of Laban, in the other, to that part of it which

was under the charge of Jacob. I would emend the passage in the manner I have suggested in my note; but, inasmuch as this emendation has not been proposed (so far as I am aware) by any previous critic, I have left the text untouched.

§ 8. COLLATION OF MSS. WITH RESPECT TO THE VOCALISATION.
DESCRIPTION OF MSS. COLLATED.

THE MSS. examined by De Rossi and Kennicott, have been collated only with regard to the consonants; there has been no attempt made to collate the variations in vocalisation or accentuation up to the present time. And yet this is far from being unimportant. Considerable differences of meaning often depend upon minute differences in punctuation, and if such collations were generally made, some, though they might be few, important variants would be found, and many perhaps which would throw light on the connexion of the Hebrew with the other Shemitic tongues.

I append on pp. 139—152 a collation of the vowel-points of four Mss. respectively denoted by the letters A., B., C., D. The accents I have not collated, because they are of minor consequence.

1. The Ms. marked A. is deposited in the Library of Trinity College, Dublin. It contains the Pentateuch with the Masora. It is in quarto, very recent (its date being 1479), and written in Africa. It has been much damaged, and is in great part re-written, the second scribe having

been very ignorant of Hebrew grammar, as is evident from his blunders. This Ms. was collated by Kennicott and is numbered by him 140. It is the only pointed Ms. of the Pentateuch in the University Library, which is indeed very poor in Hebrew Mss. I have not thought it necessary to give the readings of the second scribe.

. 2. The Ms. designated by B. is Kennicott 17. It is in the Bodleian Library, Oxford, and is there marked Arch. Bodl. A. 95. In Uri's *Catalogus Codd. Orient. conserv. in Bibl. Bodl.*, it is classed VII, and is stated to have been brought from the island of Harmuz or Ormus in the Persian Gulf. It is said to be of the 14th century.

This Ms. is in large folio, and contains the Pentateuch in four columns on each page, the Targum of Onkelos being written alternately with the Hebrew, except in the case of genealogical lists, where no difference could exist between the Hebrew and Chaldee; e. g. ch. 10: 2, 3, 4, ch. 36: 42, 43, &c. It consists of 2 vols., the first ending at Lev. 3: 1, and the second commencing at that point. The first vol. is slightly damaged at the beginning, and the second vol. much injured at both the beginning and the end.

The omissions in the text are pretty frequent, and are supplied in the margin in a different ink, though it cannot hence be argued that they were omitted intentionally, owing to their not occurring in the exemplar from which the Ms. was copied, and that they were supplied by a later hand; for the omissions frequently destroy the sense of the passage. The following may serve as instances. In ch. 1: 16 the words

לממשלה are omitted; in ch. 2: 5 the word מָרָם; in ch. 5: 26 the second שָׁנָה; in ch. 6: 14 עָצִי; in ch. 8: 5 לְחֹדֶשׁ, and in v. 20 מְבַל; in ch. 13: 5 אֲבָרָם; in ch. 27: 30 יֵצֵא יֵצֵא יֵצֵא יֵצֵא. The omissions in the Targum are even more numerous than those in the Hebrew text, and they are also supplied in the margin. In one place (Gen. 30: 1, 2) two entire verses of Onkelos are thus added.

There are a great many cases of scriptio plena and defectiva corrected in ink of the same colour, and probably by the same hand, as that which supplied the omissions in the margin. The vowel-points are added in a different ink, the same in which the Masora at the bottom, top and sides of the columns is written. The Masora initialis is curiously written in the shape of flowers, and often entwines rude figures of elephants, camels, dragons, &c.

This Ms. rarely uses the form הִיא for the feminine pronoun, generally reading with the קרי perpetuum הִיא.

3. The Ms. denoted by C. likewise belongs to the Bodleian Library. It is codex 1. of Kennicott, and is classed as Laud. 268, the second volume being Laud. 267. It is a Ms. of the Pentateuch, but defective, commencing at Genesis 27: 31. It is written in folio, and has no Masora below the text, though there are lines scored evidently for that purpose. There are no literæ majusculæ, minusculæ, or ornatæ in this codex. Uri states in his Catalogue that the vowels and accents are a more recent addition, as appears, he says, from the colour of the ink; but that is not at all certain, as there is

traceable. Again, in ch. 43: 13, in the words וַיֹּאמֶר אֲחֵיכֶם, the letters נ וֹ are written over an erasure so complete that the former writing cannot be made out.

§ 9. PECULIARITIES IN THE ORTHOGRAPHY OF THE MSS.

I now proceed to note a few peculiarities in the mode of writing in these Mss., as this is a subject not altogether devoid of interest.

1. In cod. B. kametz chatuph is almost invariably expressed by $\frac{—}{\text{v}}$, so that there is no distinction in form between it and chateph kametz.

2. a. Mappik is expressed in the same codex by a point written below the letter, seldom within it, e. g. לֶּ for לֶ; and so occasionally in cod. C., as לֶ in ch. 29: 24.

b. The mappik is also used in cod. C. with ו and י, when they retain their consonantal power; but in the case of י it is written below the letter, while in that of ו it is written, like the shurek, in the middle of the letter, as אֵוּ, אֵי.

c. In cod. B. the ו is sometimes pointed with sheva to denote its consonantal power, as וֵוּ.

3. a. Final ם and ץ are often pointed with sheva in C. and B., as לֶם, לֶץ.

b. Final ם, when pointed with sheva, has often in cod. B. the sheva inscribed in the middle of the letter, e. g. לֶם; and so in cod. C. ch. 31: 1. לֶם.

no striking difference between the ink employed in writing the text, and that in which the vowel points are expressed. The letters have been renewed in some places. Kennicott considers this Ms. to be of the eleventh century; but De Rossi is probably more correct in assigning it to the twelfth.

4. Codex D. is a beautifully written Ms. of the entire Bible in two volumes quarto, with the Masora. It also belongs to the Bodleian Library, and is classed Pocock. 347—8. It is thought by Uri to be of the 13th century, but by Kennicott (of whose Mss. it is Cod. 3) to belong to the middle of the 14th century. In a few places the ink is blacker than in others, but there are no traces of the Ms. having been re-written. The vowels and accents are in the same ink as the letters. It has a few peculiar readings.

In ch. 27: 14, in the word **מטעמים**, there are marks of an **ע** and some other unfinished letter under the **ט**. In ch. 30: 19, **לאה** is written over an erasure, evidently that of **רחל**, which proves these corrections to have been made by the writer of the codex himself. In ch. 30: 23, **ותלר** seems to have been at first written instead of **ותהר**. Similar erasures appear in other places; e. g. in ch. 33: 1, the **ל** of **הילרים** is written over an erasure, and so also is the **ח** of **כראח** in v. 10. In ch. 37: 4, the scribe wrote by mistake **לברו** instead of **רכרו**, which he corrected without erasing the **ל**. In ch. 37: 28, the letters **וימכ** of the word **וימכרו** are written over an erasure, the word underneath being most probably a repetition of **הבור**, as the letters **הב** are easily

7. The diacritic points of ש and ש in cod. B. are frequently not written above the letter (unless it have also daghesh), but within it, as ש, ש; and when the diacritic point is written in this way, the letter is generally marked with raphe; as in ch. 4: 9 הַשְׂאִמֶּר; v. 23 לְנִשְׁיוֹ the point above is the accent rebhia'); ch. 5: 7 יֵשֶׁה (rebhia' above); ch. 6: 2 אֶשֶׁר. So also with ש; e. g. ch. 6: 17 בְּשֶׁר (with rebhia'); v. 19 בְּשֶׁר; ch. 36: 15 the second עֲשֵׂה; v. 17 עֲשֵׂה.

8. The sheva in ך final is frequently written in Cod. B. below the letter; as in ch. 9: 5 וְאֶךְ; v. 4 אֶךְ; v. 6 שֶׁךְ and וְשֶׁךְ; there being no distinction between ך and ך final except the subscription of the sheva.

9. The final letters in cod. B. do not extend below the line, and final ך is written in exactly the same way as ך, being only distinguishable by the sense.

10. יְהוּה is generally pointed in A. B. D. יְהוָה. In the Targum of Onkelos in cod. B. it is expressed by יְיִי.

In conclusion I have to express my warm thanks to Professor Wm. Wright of the University of Dublin for the valuable assistance which he has afforded me in revising both the manuscript and the proof-sheets of this work. He has occasionally added remarks of his own, and his library of works in Oriental literature has been constantly at my disposal.

And I cannot lay down my pen without expressing my thankfulness to Him who has permitted me to bring to a close this work, which I humbly trust may prove in some degree useful in promoting the cause of Sacred learning.

TRINITY COLLEGE, DUBLIN.

March 1859.

CHARLES H. H. WRIGHT.

ERRATA.

The reader is particularly requested to correct the following typographical errors before he proceeds to the perusal of the work.

1. In the Notes.

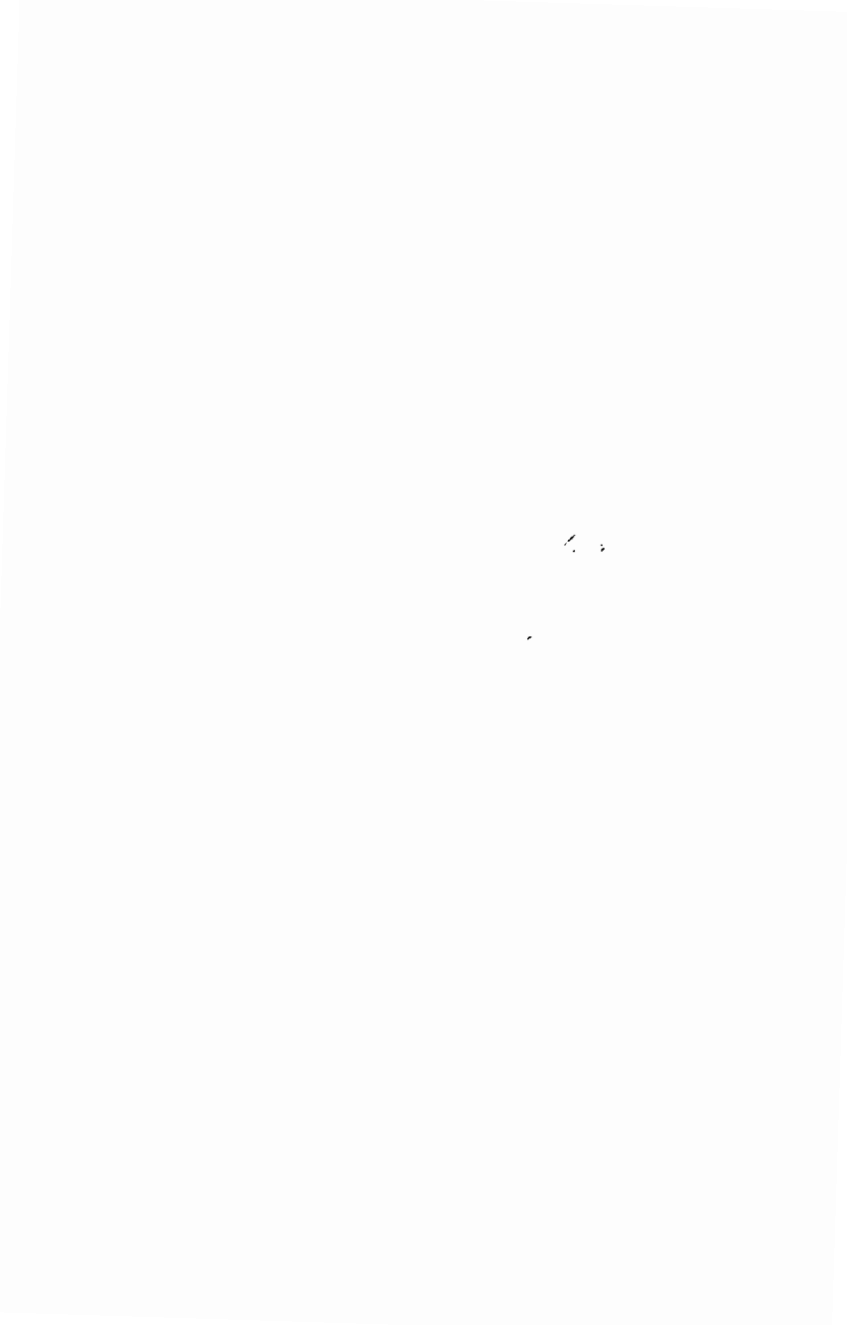
P.	20.	l.	28.	for	שְׁבִלָה	read	שְׁבִלָה.
„	32.	„	11.	„	יכל	„	ובל.
„	35.	„	8.	„	<i>māh-koh</i>	„	<i>māh-kōh.</i>
„	39.	„	11.	„	זֶסֶל	„	זֶסֶל;
„	59.	„	29.	„	instecans	„	instances.
„	119.	„	26.	„	יָחַד twice	„	יָחַד.
„	128.	„	16.	„	נִפְתָּלִי	„	נִפְתָּלִי.
„	80.	„	23.	„	יָאִין	„	יָאִין.

2. In the Hebrew Text.

P.	6.	l.	9.	for	וּלְאֶרֶם	read	וּלְאֶרֶם.
„	29.	„	17.	„	בְּאֶר לְחִי	„	בְּאֶר לְחִי.
„	78.	„	12.	„	לְשֹׁעַר	„	לְעֶשֶׂו.

3. Various Readings.

P. 151. b. l. 28. for וַיִּדְגּוּ read וַיִּדְגּוּ.

N O T E S.

NOTES.

CHAP. I.

1. **בְּרֵאשִׁית**. Used adverbially, "*at first*" "*firstly*", "*first of all*"; so Knobel rightly renders the phrase. Comp. **בְּאֶחָד**, Prov. 29: 11, **בְּקֶרֶב** Lev. 26: 24, &c. Aq. **ἐν ἀρχαίῳ**, LXX. **ἐν ἀρχῇ**. Comp John 1: 1. Delitzsch adopts the rendering "*in the beginning*", which however would require the article; **רֵאשִׁית** is used absolutely in Is. 46: 10, but not elsewhere. Ewald considers **רֵאשִׁית** as in the const., governing the following clause in the genitive (comp. Hos. 1: 2), and translates thus: "In the beginning, when God created the heavens and the earth (and the earth was without form and void, &c.), God said, Let there be light". **בְּרָא אֱלֹהִים**. Plur. excell. Vid. Ges. § 106. 2. b. and § 143. 2.

2. **הָיוּ וַיְהִי**. On the form of these segholates vid. Ges. § 84. V. On the pointing of the ו vid. Ges. § 102. 2. d, and on the construction, § 104. 1. rem. 2. **רוּחַ אֵל**. Onkelos translates this: **יְיָ קָדָם מִן רוּחָא מִן** "*a wind from the presence of the Lord*"; and so Saad. **رِيَّاحُ اللَّهِ** "*minds of God*". The phrase would accordingly be rendered "*a great wind*". "Lofty cedars" are called **אַרְזֵי-אֵל** "*cedars of God*" (Ps. 80: 11); "*high mountains*" **הַרְרֵי-אֵל** (Ps. 36: 7); and Nineveh is termed

עִיר גְּדוֹלָה לְאֱלֹהִים “*an exceeding great city*”, as our A. V. has it, Jonah 3: 3. The Targg. of Ps.-Jon. and Jerus.: רוּחַא דְּרַחֲמִין “*the spirit of mercy or love*”. Others suppose רַח א׳ to mean here *vis divina*, which meaning רוּחַ has in Ps. 104: 30. “Thou sendest forth thy spirit (רוּחְךָ), they are created.” Lastly, others understand it of the Holy Spirit, which meaning best accords with מְרַחֶפֶת, *cherishing, brooding over*, as a bird over its young. רוּחַ is only used in Piel twice in Scripture, viz. here and Deut. 32: 11. The LXX. render מְרַחֶפֶת by ἐπιτρέπτο, Vulg. *ferēbatur*; Onk. by מְנַשְׁבֵּא, and so Saad. تَهَبُّ “*blowing*”, of the wind. The Syr. preserves the word حَنَسَ. Our A. V. “*moved upon*” is incorrect, as the idea of progression is never found in this verb.

3. יֵהי אִיר. Vid. Ges. § 67. 1. Future used imperatively, vid. Ges. § 125. 3. c.

4. וִיֵּרָא. Vid. Ges. § 48 b. 1. and § 126. 2. בִּי טִיב. Ges. § 152. 1. בֵּין — וּבֵין. This is the usual construction; sometimes, however, as in v. 6, we have בֵּין — לְ.

5. קָרָא לִילָה. On the accents here vid. Ges. § 29. 3. b.

6. רָקִיעַ. Pr. “*expanse*”, LXX. στερέωμα, Vulg. firmamentum, Saad. جَلَدٌ. וִיֵּהי מְבַדֵּל. A participle construed with a preter. or future, as a finite verb, expresses continuity of action, as מְמַרְרִים הָיְתָה, Deut. 31: 27, “*ye have been continually rebellious*”. So here “*let it be dividing*”, i. e. continue to divide. לָמִים. On the pointing of ל, vid. Ges. § 100. 2. c.

8. Here, at the conclusion of the second day's work, we should have expected the usual וִיֵּרָא אֱלֹהִים בִּי טוֹב, but this, instead of being inserted here, is placed in the middle of the third day's work, in v. 10. The phrase thus occurs twice in the third day's work, and only once in the account of the work of every other day (verse 31 being only a sort of

general review). Probably it ought to be inserted here with the LXX., as the phrase might easily have been transposed by the error of some scribe. It is, however, to be noted that the LXX. have the phrase in v. 10 also. Perhaps the reason of the omission here is because the complete division of the waters was made on the third, and not on the second day.

9. יקו—ותראה. Vid. Ges. § 125. 3. אל מקום א'. LXX. εἰς συναγωγὴν μίαν, perhaps reading מִקְוֵה; but Aq. Symm. Theod. τόπον ἓνα, and Onk. לאתר חד.

10. ולמקוה המים. Vid. Ges. § 109. 1. and § 91. 9. LXX. τὰ συστήματα τῶν ὑδάτων in the plural, and so Aquila.

11. חֲרִשָּׂא רִשָּׂא. Vid. Ges. § 135. 1. rem. 1. רִשָּׂא is properly “young grass”. The LXX. and Vulg., whom Rosenmüller and others follow, connect רִשָּׂא with the following עֵשֶׂב, contrary to the accentuation. LXX. βλαστησάτω ἡ γῆ βοτάνην χόρτου σπείρον σπέρμα κατὰ γένος καὶ καθ' ὁμοιότητα, thus inserting καὶ καθ' ὁμοιότητα; Vulg. germinet terra herbarum virentem et facientem semen. עֵשֶׂב מוֹרִיעַ ו'. On the construct. of the part. vid. Ges. § 132. 1. עֵשֶׂב פְּרִי. LXX. ποιοῦν καρπὸν; vid. Ges. Lex. ו' אֲשֶׁר בּוֹ. Vid. Ges. § 121. 1.

14. יהי מארח. On the use of the sing. here vid. Ges. § 144. a. להבדיל. “Ad distinctionem faciendum”, Ges. § 45. 3. לארח וגו'. This may be considered as ἐν διὰ δυοῖν, Ges. § 152. 1. a, and rendered “for signs of seasons and days and years”; or ארח may be viewed as the general term, of which מועדים &c. are specifications. Maurer looks upon מועדים as in apposition to ימים ושנים, on account of the difficulty of considering it opposed in meaning to them; it would then be rendered “for signs of times, both of days and years.” Others regard ארח as signifying the natural phenomena, such as eclipses, which were regarded as signs of extraordinary events.

16. את שני המארח. Vid. Ges. § 118. 1. הנרלים. Vid. Ges. § 109. 2.

20. ישרצו. Vid. on the classes of verbs governing an acc., Ges. § 135. שרץ נפש ח'. The LXX. Vulg. Aq. take ח' as the genitive, but it is more correctly viewed according to the Masorites, Syr., &c., as in apposition to חיה שרץ. חיה is to be considered here as the feminine of חי, not the genitive of חיה, as if *animantia vitae*, for חיה as a subst. is only poetic.

21. את ההנינים הנרלים. Vid. Ges. § 109. 2. תנין “*a monster*”, used of sea-monsters, Isaiah 27: 1, and also of land-monsters, as serpents, &c., Ps. 91: 13, in both which places the A. V. awkwardly renders it “*dragon*”. LXX. τὰ ἰχθυόεντα, Vulg. cete, “*sea monsters*”. כל נפש is undetermined, and therefore must be determined by the predicate; hence החיה with the article. Ges. § 109. 2. a. אשר. Accus. כל עוף כנף. Vid. Ges. § 104. 2.

22. ויברך. On the tone vid. Ges. § 63. 3 rem. 1. והעוף. Case absol. vid. Ges. § 142. 2.

24. חוצא. Vid. Ges. § 126. 2. בהמה, Arab. بَهِيْمَةٌ, prop. “*dumb beasts*”, from בהם to be dumb, a root found in Heb. Sam. Arab. and Aethiop.; then “*animals in general*”, especially *quadrupeds*. LXX. have here τετράποδα, in v. 25. τὰ αἰχμη; Vulg. jumenta in both places. וחיתו. Vid. Ges. § 88. 3. b.

26. ארם. Taken collectively, as is proved by ירדו; vid. Ges. § 106. 1. This word is not used as a proper name till ch. 4: 25. בצלמנו. “*After our likeness*”. On the various meanings of כ' vid. Ges. § 151. 3. a. or Lex. in loco. הרמש. On the use of the article vid. Ges. § 107. note.

29. נַחֲתִי. Pret. for fut. Ges. § 124. 4. אֲשֶׁר בּוֹ. Vid. Ges. § 121. 1.

31. יוֹם הַשְּׁשִׁי. On יוֹם without the article vid. Ges. § 109. 2. b.

CHAP. II.

1. צִבְחָם. 'צ is applied here in a wide sense to the animals, plants, etc. as well as to the stars. LXX. καὶ πᾶς ὁ κόσμος αὐτῶν; Vulg. *omnis ornatus eorum*.

2. וַיִּבֶל אֱלֹהִים וְגוֹי. יכל has been translated by some, as a pluperfect, "and God had finished", which meaning however the future never has. The meaning must be "*God finished*", i. e. had done with his work on the seventh day. The reading הַשְּׁבִיעִי is that of all the Hebrew Mss. and of the Vulg. and Onk., but the LXX. Sam. cod. and vers. and the Syr. read הַשְּׁשִׁי, which is evidently an intentional alteration to avoid the notion, which the reading הַשְּׁבִיעִי seemed to imply, of God's continuing to work during a part of the seventh day.

3. בָּרָא אֱלֹהִים לַעֲשׂוֹת. "Quae creaverat Deus faciendo"; vid. Ges. § 45. 3. and § 139. 2. Comp. הִגְדִּיל לַעֲשׂוֹת "he hath done nobly", Joel 2: 21. The rendering of the LXX. is a paraphrase, ὥς ἡρξάτο ὁ θεὸς ποιεῖν. Vulg. *quod creavit Deus ut faceret*. De Sola's translation, "*to continue acting*", is incorrect, and opposed by all the ancient vss.

4. אֵלֶּה תוֹלְדוֹת. This and similar formulae, which occur twelve times in the Pentateuch, always refer to what follows, with the exception of this passage, where the words seem to refer to the account given in the first chapter, as no history of the heavens and the earth follows in this chapter. The

word תולדות is prop. "generations", "families" (סֵפֶר תּוֹלְדוֹת "a genealogical register"), then "history", as in ch. 6: 9, and here applied to the origin of all things; "this was the origin of the heavens and the earth". The LXX. render this passage: αὐτὴ ἡ βίβλος γενέσεως οὐρανοῦ καὶ γῆς, but it does not necessarily follow that they had a different reading. כְּהִבְרָאם. "When they were created"; vid. Ges. § 129. 2, 3. Compare the Greek construction: ἐν τῇ εἶναι. The Masorites direct that the ה in כְּהִבְרָאם should be smaller than the other letters, to indicate that the heavens and the earth will pass away, or, as some imagine, to show that the world was created for the sake of the righteous alone, as from the letters in הִבְרָאם the name אברהם Abraham is formed!! Vid. Buxtorf's Tiberias p. 163.

5. בְּיוֹם עֲשׂוֹת וְגו'. On this construction vid. Ges. § 130. 3. Maurer, Tuch, Knobel, and others, with whom we coincide, connect the words בְּיוֹם וְגו' with וְכָל יְשִׁיחַ וְגו' thus: "at the time when Jehovah Elohim made the heavens and the earth, no herb of the field was as yet &c". We have accordingly altered the Masoretic punctuation, which connects בְּיוֹם עֲשׂוֹת וְשָׁמַיִם with v. 4, thus making v. 5. commence with וְכָל יְשִׁיחַ. כֹּל with a following negative expresses absolute negation — none at all. Comp. Ges. § 149. 1. טָרֵם יִהְיֶה. Future after טָרֵם, Ges. § 125. 4. a. הַמַּטִּיר. Pret. in the sense of pluperf., Ges. § 124. 2. וְאָרֶם אֵין includes the substantive verb to be in all its tenses, Ges. § 149. 1.

6. וְאָר. "And a mist"; LXX. πηγὴ "a fountain", Aq. ἐπιβλυσμός or ἐπιφλυσμός; Onk. עֲנָנָא, "a cloud" and so Sam. vers. The Vulg. and Syr. agree with the LXX. and render fons, مَعْنَى. Saad. rightly بَحَارٌ "vapour".

7. וַיִּצַּר י' א' אֶת הָא' עֶפֶר. On this construct. vid. Ges. § 136. 2. הָאָדָם. On the use of the article here vid. Ges. § 107. 2.

8. גן בעדן. The Vulg. translates as if the reading were גן ערן, *paradisum voluptatis*, and so in various other places, e. g. v. 15. in both LXX. and Vulg.

10. ונהר יצא for ונהר היה י; the omission of היה is frequent. Participles construed with the substantive verb often express the imperfect, Ges. § 131. 2. c. Hence Vulg. correctly *egrediebatur*. ויהיה לארבעה ראשים. "*Became four arms*", was divided into four streams. הָיָה לְ always means *to become* something, as in v. 7.

11. פישון. Some, as Reland, suppose this river to be the *Phasis*, considering חוילה to be the land of Colchis, where there was a city called *Chabala* (י being changed into the Greek β). Gesenius objects to this, on the ground that ח was not the Hebrew name for Colchis, but כְּסִלְהִים (vid. note on ch. 10: 14). The word is a ἄπαξ λεγ., but Φεῖσιν occurs in Sirach 24: 25. Others think that the *Ganges* is meant, or the *Nile* (Saadiah); others, with more probability, the *Indus*. הוא. Used as a sort of copula, vid. Ges. § 119. 2. הסבב. On the article with the predicate vid. Ges. § 108. 3, and on the construction of the participle § 132. ארץ החוילה. Vid. Ges. § 109. 1. ח probably means here *India*; vid. note on ch. 10: 7. אשר שם. "*where*", Ges. § 121. 1. הוהב. Vid. Ges. § 107. 3. rem. 1.

12. ויהב. On the pointing of the י vid. Ges. § 102. 2, and on the pointing of the ה, § 10. 2. rem. יהוה. The Masorites point יהוה, requiring it to be read יהוה, but הוא is of the common gender in the Pentateuch. On the pointing of the article here vid. Ges. § 35, and on its use § 109. 2. האלח. The LXX. render the word in this passage by ἄνθραξ "*the ruby*", and in Numb. 11: 7. (where manna is compared to it) by κρύσταλλος, "*crystal*". Aq. Symm. Theod. and Joseph. βδέλλιον, Vulg. *bdellium*. Bdelium is the fragrant

gum of a tree growing in Arabia and India, and is white and resinous. The advocates of this opinion appeal to the agreement of the words *μάδελκον*, *maldacon*, *βολχόν* or *βλόχον*, *brochon*, *βδέλλα* and *βδέλλιον*. It is however objected to this view, that bdellium is not so remarkable a natural product as to render it worthy to be enumerated along with gold and precious stones, and that the land of Havilah should be specially noted for its production. The Jewish commentators, as the Kimchis, Rashi, &c., maintain that *pearls* are meant by the word, which opinion is adopted by Bochart; vid. *Ges. Thes.* So Saad. *اللولؤ*. Onk. *בְּדִלְקָה*, *בְּדִלְקָה*; Syr. *ܒܕܠܟܢܐ* with ܐ. The word is evidently not Hebrew, and probably of Sanskrit origin. *אבן השהם*. There are three opinions as to what kind of gem is meant by *שהם*. (1) The LXX. and Theod. in Job 28: 16., Symm. here, Vulg., and sometimes Josephus, understand the *onyx*, *ὄνυξ*, so called from its resemblance in color to the human nail. (2) Aq. here, Jerome in Job, and sometimes Josephus, render it *sardonyx*. (3) Onk. Syr. Ps.-Jon. LXX. in two places, &c. *beryl*. The LXX. render the words here: *ὁ λίθος ὁ πράσινος*, "the green stone", i. e. *beryl*.

13. *וּשְׁם הַנְּהַשׁ נִיחֹן*. On the use of the article vid. *Ges.* § 109. 1, 2. *ניחון* is so called from its *bursting forth* from its sources (rad. *ניח*). Gesenius supposes it to be the Nile, and so also the LXX., who have *Γῆων* for *שְׁחֹר*, the Nile, in Jer. 2: 15. Reland thinks that the *Araxes* is meant; Michaelis, Rosenm. Knobel, the *Oxus* (Arab. *جَيحُون*).

14. *חַדְקָל*. The *ח* is thought by many critics to be a redundant prefix; others (for example Tuch) regard it as *חַר* sharp, swift. It is more probably the prefix *εὖ*, Pers. *hu*. Sansk. *su*. The remaining portion of the word is certainly the same as the form found in the Persian cuneiform inscriptions

at Behistun (deciphered by Rawlinson), viz. *Tigram*, the accusative of *Tigra*, i. e. *the Tigris*, Gr. *Τίγρις*. Rawlinson derives *Tigra* from the Sansk. root *तिज् tij*, "to sharpen," softened in modern Persian into *تیر tīr*, "an arrow". *Tigra*, he considers, in its primitive form to have been an adjective, meaning *sharp* or *rapid*, and thus equally applicable to an arrow and a river. The successive Shemitic corruptions of the name are: Chald. *הַגְּלָל, הַיְגְלָל*; Arab. *دجلة*; Syr. *ܕܝܓܠܐ*; Heb. *הַדְּקֵל* (Sam. *הַדְּקֵל*) = *hu-tigra*. *פַּרַת*. The Euphrates, *Εὐφράτης*, Arab. *أَلْفَرَات*. The original Persian name, found by Rawlinson in the cuneiform inscriptions, is 'Ufrāta, compounded of *u'* (vid. above) and an adjective meaning "broad" (Sansk. *पृथु* "broad", Zend *frathō*, "breadth"). The name has been shortened in the Shemitic languages, in order to connect it with the rad. *فَرَّت*, to be sweet, whence *فَرَات*, sweet (i. e. good) water.

15. *יִנְחֶהוּ*. Vid. Ges. §. 71. rem. 9.

16. *וַיֵּצֵא י' א' עַל הָאִם*. This is a rare construction; 'צ' is generally construed with an accusative, or with *אֶל* or *לְ*, the words of the command being introduced by *לֵאמֹר*. *אֲכַל חֵאבֶל*. "Thou mayest freely eat". The future is here used as a sort of potential, Ges. § 125. 3. d. On the constr. of the inf. abs. to denote intensity vid. Ges. § 128. 3. a, and on the peculiarity of the fut. kal of *אֲכַל*, § 67. 1.

17. *בַּיּוֹם אֲכָלָךְ*. On this const. vid. Ges. § 130. 2. *מוֹת הַמוֹת*. Ges. § 128. 3. a. Symm. renders the sentence: *ὅτι δ' ἂν ἡμέτερον γάγγ ἀπὸ τοῦ ξυλου θνητὸς ἔσῃ*, "thou shalt be mortal," and so Ps.-Jon.

18. *לֹא טוֹב*. On the masc. form of the predicate in this case, vid. Ges. § 144. b. *הַיּוֹת*. Inf. const. used as a verbal noun. vid. Ges. § 129. 1. *לְבָרוֹ*. Prop. "in his separation", i. q. "alone";

In all the Shemitic languages "alone" is expressed by nouns with pronominal suff.; e.g. Arab. **وَحْدَهُ**, Syr. **ܚܕܐܗܘܢ**, Aeth. **ባሕደቱ**: *hālītūtū*, "in his singleness". **לו**. Dagh. euph. vid. Ges. § 20. 2. **בנגד**. Prop. "as overagainst", then "corresponding to"; LXX. **κατ' αὐτόν**, and in v. 20. **ὅμοιος αὐτῷ**; Aq. **ὡς κατέναντι αὐτοῦ**; Symm. **ἀντικρυς αὐτόν**.

19. **ויצר**. Script. defect. On the form vid. Ges. § 69. 1. **נפש חיה** is here redundant, vid. Ges. § 119. 6. rem. 4. "And whatever name the man called them, (viz.) the living creatures, that was their name". Others, as Ewald, reject these words as a mere gloss. **חיה** is not the fem. of **חי**, but the genitive of the noun **חיה**, and therefore there is no disagreement between the gender of **לו** and **שמו** and of **היה**, which is in apposition to them. **נפש** is of the common gender. Gesenius in the Thes. compares **ψυχὴν ζῶσαν** in 1 Cor. 16: 45, and **ψυχὴ ζώης**, the reading of Griesbach in Apoc. 16: 3.

20. **וְלֹא־אָדָם**. So we point the text, and not, with the Masorites, **וְלֹא־אָדָם**. Vid. n. on ch. 1: 26. **מ' לֹא מָצָא** used impersonally, vid. Ges. § 134. 3.

21. **תרדמה**. "Deep sleep", from **רדם** to *snore*. The LXX. render **τ** by **ἔκστασις**, "a trance"; Aq. **καταποδιά**, "a lethargy"; Symm. **ἄρον**, *torpor*, Vulg. *sopor*. **תחתנה**. Verbal suff. with the prep. **תחת**, vid. Ges. § 101. rem. 3.

23. **אִשָּׁה כִּי מַאִישׁ**. The etymological connexion of the words **אִשָּׁה** and **מַאִישׁ** has been preserved by Symm., **ἀνδρίς** and **ἀνήρ**, and Vulg., *virago* and *vir*. **מַאִישׁ** stands for **מַאִישׁ**; cognate forms are Heb. **אִנּוּשׁ**, Chald. **אַנְשׁ**, Syr. **اِنْف**, Arab. **اِنْسَانٌ**, collective **اِنْسٌ** *mankind*, Aeth. **አንስ**: *ans*. The vowel in **מַאִישׁ** is lengthened to compensate for the loss of the middle radical, as a final letter without a vowel cannot be doubled in Hebrew; but the doubling regularly appears in the fem. **אִשָּׁה** (Aethiop.

אֵלֶּיָּהּ: *anest*). **לִקְהָה וְאֶחָד**. On the chateph kamez vid. Ges. § 51. 1. rem. and § 10. 2. rem., and on the daghesh in the 1, § 20. 2. a.

24. **וְהָיוּ לֶבָד' א'**. LXX. Syr. Vulg. Ps.-Jon. Jerome and N. T. in Matth. 19: 5, Mark. 10: 8, 1 Cor. 6: 16, Eph. 5: 21, read **וְהָיוּ שְׁנֵיהֶם לֶבָד' וְאֶחָד**. "*and they two shall be one flesh*". The Sam. cod. has. **וְהָיָה מִשְׁנֵיהֶם וְאֶחָד**, but the Sam. vers. gives **וְהָיוּ שְׁנֵיהֶם לֶבָד' וְאֶחָד** with the verb in the plural, "*and of the two of them they became one flesh*", from being two they became one. All the Hebrew Mss., however, as well as Onk., have the reading in our text.

CHAP. III.

1. **וְהָיָה הָיָה ע' וְהָיָה**. "*Now the serpent was more crafty than all the beasts of the field*"; vid. Ges. § 117. 1. So Vulg. *callidior*, and LXX. *φρονιμώτατος*, and similarly Onk. and Saad., but Symm. and Aq. render it by *πανουργος* "*wicked*", Ps.-Jon. **חָכִים לְבִישׁ** "*wise as regards evil*"; Syr. **حَكِيم**, which means both "*crafty*" and "*wicked*". **כִּי אָמַר** for **כִּי אָמַר**, "*is it even so that God has said?*" Has God really said? Onk. **כִּי אָמַר אֱלֹהִים אֱמֶת** "*is it true that God has said?*" and so Ps.-Jon. and Syr. LXX. *τί ὅτι εἶπεν ὁ Θεός*; "*why is it that God has said?*" and similarly Vulg. *cur praecepit vobis Deus?* **לֹא תֹאכְלוּ מִכָּל עֵץ הַגָּן**. Our A. V. renders this "*ye shall not eat of every tree of the garden*", closely following the LXX. and Vulg., but Gesenius' rendering is the correct one: "*ye shall eat of no tree of the garden*". **לֹא** in connection with **כָּל**, when indefinite and therefore signifying *everyone, everything*, expresses the Latin *nullus*, "*none*"; so Exod. 10: 15, 12: 16, &c. Vid. Ges. § 119. 1.

3. **הַמַּחֲתִין**. The full plural form in verbs ע"ץ has the tone on the last syllable (vid. Ges. § 71. b.), whereas the common form **מַחֲתִין** is accented on the penult.

4. **לֹא מוֹחֵת**. On the position of the negative here vid. Ges. § 128. 3. rem. 1.

5. **יִדַּע א'**. Participle for present, Gesenius § 131. 2. a. **בְּיוֹם א' מ' ונפ'**. Vid. Ges. § 124. 6. rem. 1. On this use of the Inf. const. vid. Ges. § 129. 1, and on its form § 60. 1. rem. 2. **והייתם כאלהים**. A. V. "*ye shall be as gods*", and so LXX. Vulg. Syr. &c. Onk. **וַיְהִי־וַיִּהְיוּ כְּרִבְרָבִין** "*and ye shall be as princes*". Others, as Sam. vers. Saad. Ps.-Jon., understand *angels* to be meant by **אלהים**. The simple rendering of the passage is the best: "*ye shall be like God*".

6. **לְהַשְׁכִּיל**. **הַשְׁכִּיל** may mean either intrans. *to look at*, to turn the mind to, attend to, become wise, or trans. *to make wise*, to teach. The former meaning is adopted here by Gesenius and most of the German commentators, and is supported by the ancient vss. LXX. **ὡραῖον ἐστὶ τοῦ κατανόησαι**, "*beautiful to contemplate*", Vulg. *aspectu delectabile*, Syr. **يَهْيَ إِحْسَانًا**. Onk. and Ps.-Jon.'s translation **מְרַגֵּן אִינָנָה לְאַחֲזָקְלָה** is doubtful, and may be quoted as favourable to the other rendering, which takes the verb in the meaning of *to make one wise*. This rendering is that of Rashi and most of the Jewish commentators, Buxtorf, our A. V., and Ewald. It is argued that the former signification introduces a tautology into the passage, and that the whole is a climax, each word gradually rising in importance.

7. **עִירַמְסָם הֵם**. Vid. Ges. § 119. 1.

8. **מִתְהַלֵּךְ**. Hithpa'el is often indirectly reflexive as here; vid. Ges. § 53. 3. **כִּי** must refer to Jehovah Elohim, and the **קוֹל י' אֱלֹהִים** is not, as Rashi supposes, a manifestation of the Divine presence (vid. v. 10.), but simply means, as Tuch.

Delitzsch and Knobel rightly understand it, the *sound* of the Lord's footsteps. Compare 1 Kings 14: 6. לְרוּחַ הַיּוֹם "*At the breeze of the day*", when the evening wind began to blow and it became cool; comp. Cant. 2: 17. עֶדְרָא שְׁפִיפִיחַ הַיּוֹם. Onk. and Ps.-Jon. render יָמָא לְמָנָה "*at the rest (or silence) of the day*"; Saad. فِي حَرَكَةِ النَّهَارِ "*in the motion of the day*"; Theod. ἐν τῷ πνεύματι πρὸς κατάψυξιν τῆς ἡμέρας; Symm. διὰ πνεύματος ἡμέρας. All the other Vss. variously express the meaning "*at even*".

9. אִיכָה. Vid. Ges. § 57. 4, §. 89. 1. rem. 2, and § 98. 5.

10. וְאִירָא. On the change of tense vid. Ges. § 126 b. 1.

11. הֲמֵן הָעֵץ. "*Hast thou eaten of the tree*". הֵן is used in simple questions when the answer is uncertain, vid. Ges. § 150. 2. LXX. badly ἐλ μὴ. לְבַלְחִי. Ges. § 149. 1. מִמֶּנִּי. On the form vid. Ges. § 101.

12. אֲשֶׁר נִתְחַה עִמָּדִי. Const. praegnans, Gesen. § 138. נִתְחַה is a scriptio plena, instead of the more common נִתְחַה, to indicate the final *ā*. הוּא is only used here for emphasis.

13. מָה זֶה. LXX. τί τοῦτο ἐποίησας, "*why hast thou done this?*" So Vulg. and Onk. Our A. V. follows the Syr. and Saad. in rendering: "*what is this that thou hast done?*"

14. אֲרוּרָא מִכָּל הַבְּהֵמָה. Some commentators take מִן as comparative, and similarly our A. V. Gesenius, Maurer, &c., translate: "*by all the beasts &c.,*" i. e. all animals will shun thee as an accursed beast, but such a rendering does not suit the passage. By far the best translation is *ex animalibus* = *inter animalia*; compare Deut. 14: 2, 33: 24, Judg. 5: 24, 1 Sam. 2: 28. עַל גִּבְחָךְ. LXX. ἐπὶ τῷ στήθει σου καὶ τῇ κοιλίᾳ, thus adding τῷ στήθει, unless indeed, as has been suggested, this is a mixture of the renderings of the LXX. and Aq. The Vulg. renders the phrase *super pectus tuum*.

15. הוּא. Two edd. read הוּא, erroneously, because, firstly, the feminine form does not properly belong to the age of the Pentateuch, and, secondly, because the verb is masculine. All the Targums, Syr. Sam. Saad. and LXX. (in most Mss.) have the masc. Some few LXX. Mss. have *αὐτό*, and, according to Montfaucon, but not Holmes, some have even *αὐτή*; the Vulg. has now *ipsa*, but the reading *ipse* was common among the ancient fathers. Vid. Sabatier in loco. הוּא יְשׁוּפֵךְ רֹאשׁ. The second accusative serves here to limit the first, and to express more definitely the object of the action; Ges. § 136. 2. rem. The verb. שׁוּף occurs in three places of S. S., in Job 9: 17, Ps. 139: 11, and here. In the first two passages the meaning "*to bruise*" will suit; in the latter it is better to read שׁוּפֵנִי, "*shall cover me*" (from שָׁפַן), with Ewald, Gesenius, and Roediger in the Thes., than to give forced meanings to the verb. We translate here: "*He (the seed of the woman) shall bruise thee as to the head (i. e. bruise thy head), and thou shalt bruise him as to the heel (i. e. bruise his heel)*". The Syr. supports this rendering: *ܫܘܦܝܢܝܐ ܕܥܝܢܐ ܕܥܝܢܐ ܕܥܝܢܐ*, and the Samarit. Vers., which uses *קָפַן*, i. q. *קָפַן* "*to strike*", in both parts of the verse. So also Saad. *وَهُوَ يَشْدَخُ مِنْكَ* *وَأَنْتَ تَلْدَغُهُ فِي الْعَقِبِ* "*and he shall break thy head, and thou shalt bite him in the heel*." The Targums of Ps.-Jon. and Jerusalem adopt this meaning, though with a wide paraphrase, and the Complut. edition of the LXX. also takes the same view, reading *τειρήσει* and *τειρήσεις*. Gesenius in the Lex. Man. takes שׁוּף = שָׁפַן "*to gape at*", "*to lie in wait for anything*", and translates: "*he (the seed of the woman) shall lie in wait for thy head and thou shalt lie in wait for his heel*"; and similarly Knobel. This rendering is supported by the LXX. *αὐτός σου τηρήσει κεφαλὴν, καὶ σὺ τηρήσεις αὐτοῦ πτέρναν;*

and perhaps by Onk. "I will place enmity between thee and the woman, and between thy children and her children. They shall remember against thee what thou hast done to them in the beginning, and thou shalt guard against them to the end." The Vulg. confuses the two renderings, "*ipsa conteret caput tuum et tu insidiaberis calcaneo ejus*".

16. הרבה ארבה. On this construct. vid. Ges. § 128. 3. עז' והרנך. Lit. "*thy pain and thy conception*", that is "*the pain of thy conception*" or pregnancy. Vid. Ges. § 152. 1. a. תשוקה. "*Thy desire*", sexual passion. Rosenmüller translates it *submissiveness*, "*unto thy husband shall thy will be submissive*". LXX. ἡ ἀποστροφὴ σου, "*thy resort*"; similarly Syr. مَحَلَّصٌ. The Vulg. has "*sub viri potestate eris*". Onk. adopts the first rendering, תאבקה (from תאב to desire).

17. וְלֹאֲדָם. So we read, and not, with the Masorites, וְלֹאֲדָם. Vid. n. on ch. 2: 20.

18. ררר. This word is twice found in S. S., viz. Hos. 10: 8, and here. The LXX. render it by τριβόλοι in both places; the Syr. and Saad. retain the word in their translations, رَرَر, رَرَر.

19. בועז אפיר. The article is omitted before בועז, because it is in the construct state, Ges 109. 1., and before אפיר, because it has a suffix, § 108. 2. שובך. On the const. vid. Ges. § 129. 1. כי ממנה ל'. "*from which thou wast taken*". כי is apparently an old relative; as to the construction, comp. that of אֲשֶׁר, Ges. § 121. 1. This rendering is supported by the LXX. ἧς ἐλίσσεται, and so Vulg. Onk. Syr. Saad. The reason follows afterwards, כי עפר אהה, so that, if כי be taken in the first instance as "*for*", it involves a tautology. We have a similar case in ch. 4: 25, כי הרגו קין, "*whom Cain slew*", where the relative meaning of כי is again supported by the LXX.

Vulg. Onk. and Syr., and adopted by our A. V. For other instances of this meaning of **חַי** vid. Ges. Thes.

20. **חַיָּה** i. q. **חַיָּה**, "*life*"; LXX. here *Zōē*, elsewhere *Eīa*; Vulg. *Hera*. In Aeth. *mankind* is commonly expressed by **አገለ: አዕሐዋ**: *ēgwāla ēmma-hēyāw*, "*the offspring of the mother of the living*".

21. **לֹאֲדָה**, not **לֹאֲדָה**, as the Masorites have it. Vid. n. on v. 17.

22. **בְּאַחַד מֵמֵנוּ**. "*As one of us*". On the construct state being used here vid. Ges. § 114. 1. Onkelos: **הָאָדָם הַיָּחִיד יֵחַד** **בְּעֵלְמָא מֵיָּדָה לְמַדַּע וְגו** "*behold Adam is the only one in the world who of himself knows good and evil*", which rendering is followed by the Targg. Ps.-Jon. and Jerus., regarding **מֵמֵנוּ** as 3. pers. singular, and wrongly translating **בְּאַחַד** by "*only*". This view is adopted by some Jewish commentators, but is untenable. All the ancient vss. correctly render as above. **יֵשֶׁה**, Fut. used subjunctively; Ges. § 125. 3. a. **לִקַּח** as present subj., Ges. § 124. 6. b. **וְחַי**, contracted for **וְחַיִּי**, a verb **עָצָה**, Ges. § 75. 2. g., Ar. **حَيَّ**, **حَيَّ**, Aeth. **ሐዋ**: *hayewa*.

23. **שֶׁמֶן**, "*whence*"; vid. Ges. § 121. 1.

24. **אֵת הַבְּרִיִּים**. We shall only notice a few of the more probable of the various conjectures with respect to the etymology of this word. The root **בָּרַב** is not found in Hebrew. In Arab. Chald. and Syr **كَبَب**, **بَرَب**, **مَب**, means "*to plough*", whence some consider **בָּרִיב** to be "*that which ploughs*", "*an ox*", an opinion which they support by the fact that for **בָּרִיב** in Ezek. 10: 14 the parallel passage in ch. 1: 10, has **שׁוֹר** "*an ox*". Others, for example Maurer, think that **בָּרַב** is i. q. **בָּרַם**, **כָּרַם** "*to be noble*"; hence **בָּרִיב** "*noble*". Others that it is connected with the Sanskrit **ग्रभ्** *grabh*, or **ग्रह्** *grah* "*to seize*", Zend *gērēp*, Pers. **گرفتَن**, English *gripe*, Gr. **γρῦψ**. Others

again, as Gesenius in the *Lex. Man.*, that כְּרוֹב is for רְכוֹב, “a divine steed”. Others, that כְּרוֹב is i. q. קְרוֹב (compare Ar. كَرَبَ *to be near, to be on the point of*), and signifies “one who is near God”, in his presence. Gesenius in *Thes.* adds another conjecture, viz. that כְּרִב is the same as חֲרִם, hence כְּרוֹב “a guard” to keep away the profane. Vid. on this and other conjectures *Ges. Thes.* Of cherubim there seem to have been two or three different sorts, for the cherubim mentioned here are quite distinct from the cherubim on the ark, and these latter widely different from the cherubim of Ezekiel. The cherubim mentioned here were stationed at the entrance of the garden of Eden, brandishing in their hands fiery swords, to prevent Adam and Eve from eating of the tree of life. לְהַשׁ הָחַי הַמֵּי. On the pointing of the article before חֲרִב vid. *Ges.* § 109. 1. חֲרִב הַלֵּהט is the more unusual construction for לְהַט הָחַי, *Ges.* § 104. 1. rem. 1. On the article with מַהֲפַכֵּת vid. *Ges.* § 109. 2, and on the form § 93. Par. D. דֶּרֶךְ עֵץ הַי. “The way to the tree of life”, *Ges.* § 112. 2.

CHAP. IV.

1. קִנִּיתִי אִישׁ אֵת יְיָ. “I have gotten a male child by the help of Jehovah”. אֵת יְהוָה i. q. עִם אֱלֹהִים, 1 Sam. 14: 45. So rightly Gesenius, following the LXX. *δια τοῦ Θεοῦ*, Vulg. *per Deum*. Others consider אֵת = מֵאֵת, and render accordingly “from the Lord”; so our A. V., Onk. מִן קִנִּיתִי, Saad. מִן עִנֵּד אֱלֹהִים. The Syr. gives a different meaning, מִיַּד, “I have gotten a man for (the service of) the Lord”. Ps.-Jon. has יֵת מְלָאכָא דִּי יְיָ “I have gotten the man, the angel of the Lord”; as if Eve imagined that the Messiah

(ch. 3: 15) was now born. קִין. Gesenius derives this name from קָן, i. q. Arab. قَان, "to forge", whence قَيْنٌ "a smith", "a slave", and supposes that קִין here means "a spear" or "lance", as in 2 Sam. 21: 16. The text, however, alludes to another derivation, viz. that קָן = קָנָה "to acquire", and therefore that קִין means "a possession", and to this we adhere.

2. וְחֶסֶף לְלֶדֶת. Vid. on this construction Ges. § 139. 1.

3. מִנְחָה, Ar. مِنْكَهٌ, prop. "a gift", then a gift to God, i. e. "a sacrifice"; always in the law an unbloody sacrifice, opposed to זֶבֶח, Ar. ذَبْحٌ, and עֹלָה. The LXX. in this verse, and in v. 5, translate it by θυσία, "a sacrifice", but in v. 4 by τὰ δώρα, "gifts", which rendering the Vulg. adopts, having munus throughout. Onk. has here קִירְפָּנָה, Syr. مَعْضُطًا, either "a gift" or "a sacrifice" (comp. Mark 7: 11).

4. וְהַבֵּל הָבִיא גַם-הוּא. Kennicott translates גַּם "in addition to", and connects it with מִבְּכֹרוֹת, but the repetition of the pronoun with גַּם is only for emphasis, Ges. § 152. 2. a, "and Abel, he too brought &c". וּמִהֶלְבֶּהֶן. "Of their fat". The plural (here written defectively) is used to designate either the fat portions of each animal, or the fat of the different animals, as in Arab. لَبَنٌ milk, pl. أَلْبَانٌ, دَمٌ blood, pl. دِمَاءٌ. Some edd. have וּמִחֶלְבֶּהֶן with dagesh (comp. רִשְׁפֵי Cant. 8: 6, צִמְדֵי Is. 5: 10). Knobel would read וּמִחֶלְבֶּהֶן in the sing. The translation which some give, "of their milk", is opposed to our present punctuation, as to bear such a meaning it should be pointed חֶלְבֶּהֶן, a change which is unsupported by any Ms. or ancient version.

5. וַיַּחַר לְקִין, scil. אָף.

7. הֲלוֹא אִם הֵיטִיב שָׂאתָ וְגו'. On the form שָׂאתָ vid. Ges. § 75. 2. a. "If thou doest well, is there not lifting up?"

scil. פְּנִים, of countenance (comp. Job 11: 15, 22: 26); "*but if thou dost not do well, sin is at the door, a crouching* (lion); *towards thee is his desire*", lying in wait for thee, "*but thou shouldest rule over him*", i. e. thou oughtest to withstand him. Or we may take הָלַל=הָן, and translate: "*Lo, if thou doest well, there is lifting up, &c*". The LXX. render: οὐκ ἐὰν ὁρῶς προσενέγκῃς ὁρῶς δὲ μὴ διέλῃς, ἡμᾶρτες; ἡσυχᾶσον, perhaps punctuating the latter part of the clause thus רַבֵּץ חֲטָאָה; but even so, if indeed they had our present reading, they have taken שָׂאָה, פָּהַח, and רַבֵּץ, all in meanings which they never elsewhere bear. מִשְׁאָה they must have connected with מִשְׁאָה, ch. 43: 34, "*the offering of gifts*"; taken פָּהַח in the sense of "*division*", and רַבֵּץ to mean "*to be quiet*", deriving this signification from the proper one of *lying down* (comp. their rendering of רַבֵּץ in Job 11: 19 by ἡσυχάσεις). As we might expect, the versions all differ on this passage. Onkelos, for example, has: "If thou performest thy work well, wilt thou not be pardoned? and if thou dost not perform thy work well, at the day of judgment thy sin will watch, ready to take vengeance on thee, if thou dost not repent; but if thou dost repent, it shall be forgiven thee". לְפָהַח הַשָּׂאָה רַבֵּץ. On the disagreement of the predicate with the subject in this clause, vid. Ges. § 144. rem. 2. Sin is figuratively represented as a lion lying in wait to seize his prey. רַבֵּץ. Arab. الرَّابِضُ or الرَّبَاضُ, "*the lion*", lit. the *liar* in wait.

8. וַיֹּאמֶר קִין אֶל הָבֵל אַחִיו נֹלֶכֶה הַשֶּׂרֶף. We have adopted this reading on the authority of the Sam. cod. and vers. LXX. Aq. Vulg. Syr. Targg. of Ps.-Jon. and Jerus. The words are not found in any Hebrew Ms. yet collated, but that they were once there seems probable from the authorities quoted above. Many Mss. note here פֶּסֶקָה "*an hiatus*"; two Mss. have ex-

pressly בלא פסקא, "*n thout an hiatus*". וַאֲמַר is never used in the sense of *to speak, to talk with*, but is always followed by what is said, and means *to say*. Michaelis and Rosenmüller appeal in favour of the former meaning to 2 Chron. 32: 24 and Exod. 19: 25. The words of the former passage are: "in those days Hezekiah was sick to the death, and prayed unto the Lord; וַאֲמַר לוֹ וּמַנַּחֵם נָתַן לוֹ and He spake unto him, and He gave him a sign (A. V.)", but this, as Gesenius says, may be translated "and He promised him" viz. what he prayed for; or more probably some words have fallen out after לוֹ. The latter passage is more clear: "so Moses went down unto the people, וַאֲמַר אֲלֵיהֶם and said unto them" viz. what God had commanded in v. 24. In Ps. 139: 20, לְמוֹפֶה (or יַמְרוֹדָה) (יִמְרוֹדָה) may be translated "*they speak about thee wickedly*", or "*they utter thee (thy name) wickedly*", i. e. swear by thee falsely; but the reading of the LXX. and Theod. is better, viz. יַמְרוֹדָה "*they rebel against thee*". Of 2 Chron. 2: 10 the literal translation is: "And Hiram king of Tyre said in writing (and sent it to Solomon): Because of Jehovah's love for his people, &c." In the passage under consideration, Gesenius and Tuch, following Jerome, translate the clause וַאֲמַר קַי אֵל ה' "*and Cain said it (viz. what God had said) to Abel*" (vid. *Ges. Thes.*); but both external and internal evidence supports the reading given above. Böttcher and Knobel would alter וַאֲמַר into וַיִּשְׁמַר, "*and Cain watched Abel*", so as to seize the first opportunity of slaying him, comparing 2 Sam. 11: 16, Ps. 56: 7, Job. 14: 16; in support of which change Knobel remarks that the LXX. evidently read אֶבְרָה instead of שְׂבִלָה in Levit. 26: 22, for their version has there κατέδεται. בהיוהם. Comp. note on ch. 2: 4.

9. לֹא יָדַעְתִּי. "*I know not*". On this meaning of the preter. vid. *Ges.* § 124. 3. הַשֹּׁמֵר here expects a negative answer, as Lat. *num*; הֲלֹא is *nonne*; vid. *Ges.* § 150. 2. rem.

10. קִל דְּמִי אַחִיד צ'. On the non-agreement in number between קִל and צַעֲקִים, vid. Ges. § 145. 1.

11. אֲרִיר אַחַה וְגו'. These words may admit of being translated in three ways. 1. "*Cursed art thou by the ground*", J. D. Michaelis, Gesenius, Maurer, &c. 2. "*Cursed art thou from the ground*", that is to say, the curse shall strike thee from the ground the earth shall hold thee accursed and not yield thee her fruit (Ibn Ezra, Kimchi, Knobel, &c. and our A. V.). 3. "*Cursed art thou away from the land*", i. e. cursed art thou and banished from this into another land (Rosenmüller, Tuch, &c.). A fourth rendering, "more cursed art thou than the ground", where בִּן is taken as comparative, seems scarcely admissible.

12. The LXX. translate נַע וְנָד וְגו' by στενών και τρέμων ἔσῃ ἐπὶ τῆς γῆς, but the Schol. remarks: ὁ Εβραῖος και ὁ Σύρος, σαλευόμενος και ἀκατάστατος, τουτέστι, μὴ μένων ἐν ἐνὶ τόπῳ.

13. גְּדוֹל עוֹנִי מִנְשׂוֹא. The adjective is placed first for emphasis, Ges. § 142. 1. b. "*Greater is my punishment than is endurable*", my punishment is too heavy for me to bear. עֲוֹן *punishment*, as the consequence of sin. The ancient versions, LXX. Onk. Syr. Vulg. Saad., translate: "*My sin is too great to be pardoned*".

15. לְכֵן "*Therefore*", lest that should happen which thou fearest, "whosoever killeth Cain, &c." Gesenius. בְּלֹהֶרֶג קַיִן. Case absolute, Ges. § 142. 2. rem. יָקָם, "*He*", i. e. Cain, "*shall be avenged*". Others, as Knobel, regard יָקָם as impersonal, but see v. 24. שְׁבַעֲתִים. Vid. Ges. § 95. rem. 1. וַיִּשַׁם י' לְכֵן אֹתָהּ. "*And Jehovah gave a sign to Cain*"; not as our A. V., following the Vulg., "*set a mark upon Cain*", which would require עָל or בְּקֵן. LXX. rightly: και ἔθηκεν ἄντητος ὁ Θεός

σημείον τῷ Καὶν. מ'—לבלתי כל. בְּלִי with בִּל "no one", just as לֹא; Ges. § 149. 1.

16. וישב בארץ נור. The Vulg. take נור as an adjective referring to Cain, and not as the name of a country: "*habitatit (Cain) profugus in terra.*"

18. ויולד. On the construction vid. Ges. § 140. 1. a. מחיאל ומחייאל. The most of the Hebrew Mss. have מחיאל ומחייאל, which Theile has edited, although this reading is self-contradictory. Syr. has ܡܚܝܐܠ in both cases, Sam. מחאל, LXX. Μαλέληλ, Aldine and Compl. Μαύλ Cot. Μαλουία, Vulg. *Maviael*. מחושאל LXX. have Μαθουσάλα.

20. ישב אהל. Singular taken collectively. There is a zeugma in the use of יָשַׁב; transl. therefore, "*the father of dwellers in tents and of possessors of cattle.*"

22. למש וגו'. "A forger of all kinds of instruments of brass and of iron." חֲרַשׁ prop. the part. of חָרַשׁ "cutting", then "*an instrument for cutting*". The LXX. translate σφυροκόπος χαλκείος χαλκοῦ κ. τ. λ., Vulg. "*malleator et faber in cuncta opera aeris et ferri*", as if they had read למש וחרשׁ וב' חרשׁ. Onkelos on the other hand renders the sentence: רַבְּהוֹן דְּבַל דְּנִרְעֵי עֲבִידַת נַחֲשָׁא וּפְרִזְלָא, "*the master of all who know the working of brass and iron*". Our A. V. takes למש in the metaphorical sense of "*instructor*", and חרשׁ as "*cutters*", or "*workers.*"

23. 24. שמען. On this form vid. Ges. § 46. n. 3. כי איש הרגתי. The usual translation of כי in this passage is "*because*" or "*for*", but Delitzsch and Meier (in his work "*Die Form der hebräischen Poesie*", p. 28) render it "*certainly*", "*assuredly*", whilst Knobel would leave it untranslated, taking it as equivalent to the Gr. ὅτι in the N. T., introducing the exact words of the speaker. He quotes in support of this, ch. 20: 11, 27: 20, 29: 33. With regard to הרגתי, it is

disputed whether it should be translated as an actual perfect, "*I have slain*" (LXX. Vulg. and other ancient vss., Schumann, Tuch, &c.), or as a future (on which use of the perfect vid. Ges. § 124. 4), "*I will slay*" (Rosenmüller, Knobel, Delitzsch, Meier). לַפְּעֵי. The suffix in this word, and in לַחֲבֵרָתִי, is objective (Ges. § 119. 5), "*because of a wound inflicted on me*". Our A. V. erroneously takes the suffixes subjectively. יָלַד and אִישׁ are, of course, used here merely as synonymous expressions in the two parallel clauses. The whole passage, which is extremely obscure, may perhaps be translated as follows: "And Lamech said to his wives: 'Ada and Zillah, hear my voice; ye wives of Lamech, hearken to my words. Surely I will slay a man for wounding me, and a youth for bruising me. If Cain is to be avenged sevenfold, surely Lamech (shall be avenged) seventy and sevenfold'". I will slay, says Lamech, whoever offers me violence, but woe to those who try to avenge his death by killing me in turn; my ancestor Cain, who had no weapons, obtained from God a promise of sevenfold vengeance in case of his being murdered; my sons have weapons and can take a far more complete revenge by themselves on whomsoever slays me.

25. יֵשׁ-לִי. Kametz stands here, although the syllable has lost its tone; to designate this the metheg is appended. בִּי הָרָגוּ קֵין. Vid. note on ch. 3: 19.

26. וַיִּלְשָׁנוּ גַם הוּא. Vid. Ges. § 119. 3. אֵין הוֹחַל וְגו'. On the indeterminate third person vid. Ges. § 134. 3. "*Then they began to call on the name of Jehovah,*" to worship Jehovah. The Midrash, Maimonides, &c. think that we have here the origin of idolatry. They take הוֹחַל in the sense of "*to be profaned*", a meaning which the rad. חָלַל bears in the Piel and Hiphil, and translate: "*then profanation was committed in calling (scil. idols) by the name of the Lord.*" Similarly Ps.-Jon.

"that was the age in the days of which they began to err, and made for themselves idols, and surnamed their idols by the name of the word of the Lord." Onkelos translates the passage: בְּיָמֵיהֶם חָלוּ בְנֵי אָדָם מִלְּצַלָּה בְּשֵׁם דְּנִי, "*in his days the children of men ceased to invoke the name of the Lord.*"

CHAP. V.

1. בְּיוֹם בְּרָא וְגו'. Vid. note on ch. 2: 4.

3. שְׂדֵשִׁים וּמֵאָה שָׁנָה. Vid. Ges § 118. 1. note.

5. חֲשַׁע מֵאוֹת וָגו'. Vid. Ges. § 145. note. חֲשַׁע מֵאוֹת וָגו'. Comp. Ges. § 118. 3.

6. חֲמֵשׁ שָׁנִים וָגו'. Vid. Ges. § 118. 3.

22. וַיִּתְהַלֵּךְ הַנּוֹךְ. "*And Enoch walked with God.*" LXX. εὐφρόσυνεσσι δὲ Ἐνὼχ τῷ Θεῷ, "Enoch pleased God;" compare Sir. 44: 16, and Heb. 11: 5. Onkel. וַיִּתְהַלֵּךְ הַנּוֹךְ בְּרִחְלָתָא דְּנִי "*and Enoch walked in the fear of the Lord;*" Ps.-Jon. פָּלַח ח' פָּלַח ח' בְּקוֹשָׁא קָדָם יי "*Enoch served in truth before the Lord.*" Comp. ch. 6: 9.

24. וַאֲיֵנְנוּ וְגו'. "*And he was not, for God took him*", he was taken up to heaven without tasting of death, as Elijah, 2 Kings 2. LXX. καὶ οὐχ εὐφρίσασθαι ὅτι (Alex. διότι) μετεθνήκεν αὐτὸν ὁ Θεός. Vid. Sir. 44: 16, and Heb. 11: 5. Vulg. quia tulit eum Deus. Onk. וַאֲיֵנְנוּ וְגו' וְלִיִּחוּתֵיהִי אֲרִי לָא אֲמִית יְחִיָּה יי "*and he was not found, because the Lord did not make him die.*" Ps.-Jon. וַאֲרִיִּם אֲהֲנִיגִיד וּסְלִיק לְרִקְיעָא בְּמִמָּר קָדָם יי "*therefore he was taken away and ascended into heaven by the word of the Lord.*" Others, as Rosenmüller and von Bohlen, think that וַאֲיֵנְנוּ is merely=וַיָּמָה, or at the most expresses the idea of "*sudden death*"; but as וַיָּמָה is used after every other name throughout the whole chapter, it is plain that there must

have been some remarkable difference between his case and theirs, even if Heb. 11: 5 was not decisive on the point.

29. נָחַ. "*Rest*", from נָחַ *to rest*. The etymology is merely alluded to by the Hebrew writer, for, as Simonis remarks, "*scriptura saneta, sicubi nomina propria explicat, non semper per eandem radicem, unde descendunt, sed interdum per cognatam id facere solet, non tam verborum quam rerum habita ratione.*" וְזֶה יִנְחֵמֵנוּ מִמֶּנִּי. "*This (scil. son) shall comfort us for our labour &c.*" LXX. οὗτος διαναπαύσει ἡμᾶς ἀπὸ κ. τ. λ. "*he will give us repose from our works &c.*"; but Vulg. *iste consolabitur*. The LXX. evidently read נִינְחֵנִי, Hiphil from נָחַ, a reading which Houbigant and Capellus think should be adopted. מִן הָאֲדָמָה may be connected either with נִנְחֵמֵנוּ, "*shall comfort us because of the ground,*" as our A. V. has it, or with מִמֶּעֲשֵׂנוּ וְנוּ, "*for our work and the toil of our hands (arising) from the ground.*"

CHAP. VI.

2. בְּנֵי אֱלֹהִים. LXX. υἱοὶ τοῦ Θεοῦ, Vulg. *fili Dei*, Aq. υἱοὶ τῶν Θεῶν. The words are variously explained to mean (1) *the angels*; LXX. MS. A. οἱ ἄγγελοι τοῦ Θεοῦ, Ital. *angeli Dei*. So Josephus, many of the earliest Fathers, and, though some of them for far different reasons, Rosenmüller, Gesenius, Maurer, Tuch, Knobel, Delitzsch; supported by such passages as Job 1: 6, 2: 1, 38: 7. (2) Many modern and some ancient critics and commentators, e. g. Ephrem, Chrysostom, Augustine, Luther, Calvin, Hengstenberg, Keil, with whom we agree, understand the passage to speak of intermarriage between the descendants of Seth and Cain; or, which comes to nearly the same thing, between the righteous and wicked (e. g. J. D. Michaelis). (3) Others

understand it of intermarriage of the higher with the lower ranks. So Onk. בְּנֵי רַבְרָבִיָּא "the sons of the great" or "princes"; Symm. υἱοὶ τῶν δυναστέωντων, Ibn Ezra, Kimchi, &c. מִבְּתֵי הַגָּדוֹל. On the pronoun as copula vid. Ges. § 119. 2.

3. לֹא יִרְוֶה יְרוֹן. Here again the meaning is doubtful. (1) יְרוֹן is rendered by some "remain" or "dwell"; so LXX. *καταμείνει*, Vulg. Syr. Onk. Saad. It has been supposed, but unnecessarily, that they read יְרוֹם or יְלוֹן. (2) Others translate it by "judge", = יִדִּין. So Targg. Ps.-Jon. Jerus. Symm. *κατακρίνει*. Similarly Rashi, R. J. Kimchi, Rosenm. and our A. V. "shall not strive." (3) Some modern critics, as de Wette, Maurer, Knobel, Delitzsch, take יְרוֹן in the sense of "to rule," connecting it with אָרָן. (4) Others, for example Gesenius and Tuch, render it by "to be humbled" or "abased," Arab. دَانَّ "to be low," "mean." Either the third or the fourth translation appears to be the correct one, as רוּחִי seems to mean the divine breath, which God breathed into man at his creation (ch. 2: 7). Translate: "My spirit shall not rule in mankind for ever (during all future time); because of their transgression, they shall be flesh (i. e. mortal, Ps. 78: 39, Job. 10. 4), and their days shall be 120 years." The life of the human race is for the future to be shortened on account of their sins. The objection to this is, that many of patriarchs actually lived for a much longer period, but it is simply meant to be a *general statement*, to which there might be exceptions; compare Ps. 90: 11. We may however refer רוּחִי to the Holy Spirit, and then our A. V. would be correct, and the latter clause of the verse would have to be taken in the sense in which it is understood by Onkelos, whom Hengstenberg and Delitzsch follow; viz. that a respite of 120 years would yet be given before the destruction of the human race, in order to see whether they would repent. This view

is opposed by the phrase "because of their transgression they shall be flesh," which could scarcely refer to a coming destruction of mankind, as such a meaning would likely be expressed in plainer language. **בשנם**. By all the old commentators and versions this seems to have been taken as a compound of three words **בְּאֲשֶׁר־נָם** = **בְּעֵבוֹר אֲשֶׁר נָם**; LXX. *διὰ τὸ εἶναι*, Vulg. *quia*, Onk. **בְּדִילָהּ** Syr. **فَعْلٌ**. So Saad., Rashi, and, among the moderns, Knobel (reading of course **בְּשֵׁנָם**). Fuerst and Rosenmüller derive it from **שָׁנָה** "*to wander*," and translate "*on account of their sin*." Gesenius, Tuch, Delitzsch, and most moderns, derive it from **שָׁנָה** = **שָׁנָה**, as an infinitive of the form **שָׁן** from **שָׁבָה** and **נָה** from **נָהַן** (Gesenius § 66. rem. 3). To the ancient opinion it is rightly objected: (1) that **שָׁן**, or **שָׁן**, is never found in the Pentateuch; (2) that **נָם** would be here quite superfluous; and (3) that the entire compound is nowhere else found.

4. **הַנְּפִלִים**. "*The giants*." So LXX. Vulg. and many commentators, such as Tuch, Knobel, and Delitzsch (vid. Num. 13: 33). Onk. **גִּבְרִיָּא**, and so Syr. Sam. vers. Saad., which may either be "*giants*" or "*heroes*"; Aq. *οἱ ἐπιπίπτοντες οἱ βίαιοι*, Symm. *οἱ δυσάστοι βίαιοι*. Those who derive the word from the rad. **נָפַל**, "*to fall*," take it to mean either "*the fallen angels*" (as many of the Fathers), or "*those who fall upon others*," "*robbers*," or "*tyrants*" (Aq. Rosenm. Gesen.). Tuch and Knobel derive it from a rad. **נָפַל** = **נָפַל**. **הָהֵם**. On the use of the article here vid. Ges. § 120. 1. **אֲשֶׁר**. "*when*."

5. **וְכָל יֵצֵר וְגו'**. The LXX. render this passage: *καὶ πᾶς τις διανοεῖται ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ ἐπιμελῶς*, evidently taking **יֵצֵר** for a verb.

9. **אֱלֹהֵי חוֹלְדוֹת**. Vid. note on ch. 2: 4.

11. **חַמָּס**. Accus. Vid. Ges. § 135. 3. b.

13. מפניהם. On the use of מן to express the efficient cause vid. Ges. § 140. 2. את הארץ. Onk. Syr. ארעא, and so the Vulg.; similarly LXX. καὶ τὴν γῆν. The Sam. vers. incorrectly ארעא • ארץ, taking את=מאת.

14. תָּהָה. Probably an Egyptian word; vid. Gesen. Thes. But Dietrich (Abhandlungen für Semitische Wortforschung, p. 33) regards it as a contraction for תָּהָה, from תָּהָה "reeds" (comp. Job 9: 26). עצי גפר. Onk. and Ps.-Jon. דְּרָעִין דְּקִדְרִים, "of cedar trees;" Syr. ܥܥܝܐ ܕܥܥܝܐ, the meaning of which is not certain; LXX. ξύλα τετράγωνα, Ital. *ligna quadrata*; Vulg. *ligna laevigata*. Gesenius supposes גִּפְר=בִּפְר, and translates "resinous trees," such as the pine, fir, cedar, cypress, &c. From גפר is derived κυπάρισσος, cypress.

16. צהר, Prop. "light", here "windows", collective and therefore feminine (צְהָרִים); Gesen. § 105. 3. a. So Gesenius Delitzsch, and, among the old versions, the Syr. But many commentators suppose that there was only *one* window (referring to את הלון in ch. 8: 6, which passage, however, is not decisive), and account for the fem. gender according to Ges. § 105. 4. a. or c. Among the ancient translators, Theodotion has θύραν, and the LXX., very absurdly, ἐπισυνάγων ποιήσεις τὴν κιβωτόν, Ital. *colligens facies arcam*. Rosenmüller would render it by "roof" (Ar. ٱٓنْهَر "back").

17. הנני מביא. Part. for future, הֵנִי calling special attention; vid. Ges. § 131. 2. b. and rem. 1. מִי. Acc. in apposition to המבול, or according to Ges. § 116. 3.

19. רחי. The kametz under the article is an exception to the general rule, Ges. § 35. 2. A.

CHAP. VII.

2. שבעה שבעה. Vid. Ges. §. 118. 5. The words are generally understood to mean *seven individuals* of each kind; but Knobel seems to be right in maintaining that *seven pair* of each kind are meant, as is shewn by the addition of the words **איש ואשתו**, which could not be used if seven individuals had been intended. Besides, if such had been the meaning, **שבעה** would have been expressed only once, just as **שנים** is put only once towards the end of the verse. From v. 9 the animals appear to have gone into the ark *in pairs*, which could not, of course, be the case, if the ordinary rendering "*by sevens*", i. e. *seven of each kind*, be correct. On nearly the same principles, we must, in v. 3, understand *seven pair* of birds to have been brought into the ark. Some commentators, however, defend the ordinary translation, and account for the statement in v. 9 on the supposition that it is an extract from a different document. **הוא**. Vid. Ges. §. 119. 2.

4. **כי לימים וגו'**. "*For after seven days*"; vid. Ges. Lex. art. **ל**, B. 2. c. Ps.-Jon. supposes this to be an additional respite of seven days (vid. n. on ch. 6: 3 towards the end): **אָרוֹם הָאֵל אָנָּה יְהִיב לְכִין אֶרְבָּעָה שָׁבָעָה יוֹמִין אִין יְחִיבִין יִשְׁתַּבֵּךְ לְהוֹן** "*therefore, behold I give you a respite of seven days; if they shall repent, it shall be forgiven them*". **אֶרְבָּעִים יוֹם**. Vid. Ges. §. 118. 2. **בֶּל הַיָּקוּם**. "*Every living thing*".

6. **בֶּן שֵׁשׁ וְגו'**. Vid. Ges. § 104. 2. a. **וְהַמָּבּוּל וְגו'**. "*When the deluge was (occurred), waters upon the earth*". **מִים** in apposition to **הַמָּבּוּל**. Comp. n. on ch. 6: 17. Maurer suspects that **מִים** is a gloss upon **הַמָּבּוּל**.

7. **וַיְבֹא**. On the singular number vid. Ges. § 145. 2.

8. **אֲשֶׁר אֵינָנָה מְהֵרָה**. Vid. Ges. § 121. 1 and § 149. 1.

9. שנים שנים. "Two by two", i. e. "in pairs". Ges. § 118. 5. Vid. n. on v. 2.

11. בשנת שש מאות ונו'. "In the six-hundredth year &c." Vid. Ges. § 118. 4. שש is the genitive governed by שנת, and מאות the genitive governed by שש; in Arabic it would be, in exactly the same way, فِي سَنَةِ سِتِّ مِائَةٍ. לחיי נח and יום לחדש; on this mode of expressing the genitive, vid. Ges. § 113. 2. ארבת. Prop. "network," from אָרַב to "weave", Arab. أَرَبَ "to tie a knot." LXX. οἱ καταρρέαται, Vulg. cataractae; Aq. and Symm. αἱ θινίδες, Onk. פִּיִּין "windows."

13. בעצם היום. On this periphrasis for *self, selfsame*, vid. Ges. § 122. 2. rem. 3. בא. Vid. Ges. § 145. 2. ויפת. On the kametz under the ו, vid. Ges. § 102. 2. d. שלשת נשי. On the masc. form of the numeral, vid. Ges. § 95. 1. n.

16. ויהבאים. "And those that went in"; on this relative force of the article, vid. Ges. § 107. ייסגר י' בערו. "And Jehovah closed (the door) behind him".

19. מאר מאר. On the repetition of the word, vid. Ges. § 148. 2.

20. חמש ע' אמה. The word אמה is in the accusat.; vid. Ges. § 116. 1.

22. אשר—באפיו. Vid. Ges. § 121. 1.

23. וַיִּמָּח, not וַיִּמַּח, which latter is the reading of most editions, including that of Theile, for the verb is active: "and he (God)", or "it (the deluge), destroyed &c". So Onk. וַיִּמָּח וַיִּקְמָא, ית פֶּל יקומא, LXX. ἐξήλειψε. ימח is fut. niphal, but then the accent ought to be on the last syllable, as in Ps. 109: 13, and the accusative would have to be explained, as in ch. 4: 18, according to Ges. § 110. 1. a.

CHAP. VIII.

3. הלך ושוב. On this method of expressing continued action, vid. Ges. § 128. 3. rem. 3.

4. והנה. Vid. Ges. § 71. rem. 4.

5. בעשירי. "In the tenth (month)". באהר. On the omission of יום, vid. Ges. § 118. 4. rem. 2.

6. את חלון. Vulg. *fenestram*, LXX. *τὴν θύραν*. Vid. n. on ch. 6: 16.

7. הערב. The article in this place, and in הַיּוֹנָה v. 8, seems to have a force equivalent to the Greek *τις*, and may be properly rendered "*a certain raven*", "*a certain dove*"; comp. הָאֶרֶץ וְאֶת הָרֹב 1 Sam. 17: 34, הָאֶרֶץ 1 Kings 20: 36, הָעֶלְמָה Isaiah 7: 14. Vid. n. on ch. 28: 11. Gesenius explains the article otherwise in Gram. § 107. rem. 1. c., but his explanation is not satisfactory, as reference is made in all these passages to individuals in the concrete and not in the abstract. Others think that the article is prefixed to denote the only male raven or dove in the ark, as from ch. 7: 9 they conclude that only two birds of each kind came into the ark. עַד יְבִשָּׁה. Vid. Ges. § 129. 1. A similar form is יָבֵל from יָבַל, "*to be able*", § 82. 1.

8. מֵאֵתוֹ. Lit. "*from beside himself*", Saad. *مِنْ عِنْدِهِ*. The Shemitic languages have no reflexive pronouns as distinct from the ordinary personal; Gesen. § 122. 1. The LXX. render it *ὁπίσω αὐτοῦ*, Vulg. *post eum*, i. e. after the raven, but the Hebrew words cannot be so translated. הֲקָלוּ. On the use of הֲ in indirect questions, vid. Ges. § 150. 2.

9. מְנוּחָה. On the form of this noun vid. Ges. § 83. 14, and § 84. IV.

10. שְׁבַע יָמִים. Vid. Ges. § 118. 1. a.

11. עלה וית טרף. "*The fresh leaf of an olive*" (Arab. طَرَفٌ *to be new or recent*). Others, as Knobel and our A. V., translate it by "*plucked off*." The LXX. have φύλλον ἐλαίας κάρπος, Vulg. *ramum olivae virentibus foliis*.

12. וייתל. On the form vid. Ges. § 68. 3. rem. 5.

13. בראשון. "*In the beginning*", scil. of the month, Ges. § 118. 4. rem. 2. באחד. Cardinal for ordinal; vid Ges. § 118. 4.

17. הוצא. So the בחיב; the קרי is הוצא, a rarer form; see Ps. 5: 9. הושר (הישר), Hos. 7: 12. איסירם.

19. כל הרמש. The LXX. Vulg. Syr. and Saad. seem to have read יכל הבהמה, and the Sam. omits the words entirely. There certainly seems to be a tautology in the Hebrew text, but as there is no MS. authority for the reading supported by the versions, and as it savours much of intentional alteration, we cannot adopt it; nor can we receive the omission of the words by the Sam. as proof of their spuriousness.

21. וירח יי' את ריח הניחח. "*And Jehovah smelled the pleasing odour*". On the article before נִיחַח vid. Ges. § 109. 1. LXX. ὁσμήν εὐωδίας, Aq. ὁσμήν εὐαρεστήσεως; but Onk. וְקָבִיל יְיָ כִרְעָא יַח קִרְבָּנִיה "*and the Lord accepted with pleasure his sacrifice*". ויאמר יי' אל לבו. LXX. εἶπε κύριος ὁ Θεὸς διανοιθεῖς, Symm. εἶπε κύριος πρὸς ἑαυτόν. The Vulg. omits altogether the words אל לבו. Saad. has لِنَبِيِّه "*to his prophet*"!

CHAP. IX.

2. וּמִוֶּרְאֵכֶם. On the objective suffix, vid. Ges. § 119. 5.

3. הוּא חַי. Vid. Ges. § 119. 2.

4. בְּנַפְשׁוֹ דָּמוֹ. "With its life, (namely) its blood", דָּמוֹ being in apposition to נַפְשׁוֹ. Saad. correctly: *بِدَمِهِ فَإِنَّهُ نَفْسُهُ*; LXX. wrongly: *πλην κρέας ἐν αἵματι ψυχῆς*.

5. לְנַפְשֵׁיכֶם. Tuch and Knobel take 'נַפְשׁ' as a dativus commodi, "for your lives", for their benefit, to preserve your lives (vid. Ges. § 151. 3. e); but it seems better to regard it as a circumlocution for the genitive: "*And only your own blood will I require; from the hand of every living creature will I require it*" (animals were subject to the bloodrevenge, Exod. 21: 28, 29), "*and from the hand of man, from the hand of each one's brother (fellow-man), will I require the life of man.*" On נַפְשׁ vid. Ges. § 122. 1. c, and on the genitive circumlocution § 113. 2. As to the construction אִישׁ אֶחָד "each one's brother," compare ch. 42: 25. אִישׁ אֶל שָׁקָן "into the sack of each," Numb. 17: 17. אִישׁ אֶחָד שְׁמוֹ "each man's name." Vid. Ges. §. 122. 2. rem. 1.

10. נֶפֶשׁ הַחַיָּה. On the article with חַיָּה, vid. Ges. § 109. 2. a. יֵצְאֵי הַחַבֵּה. On the construction of the participle, vid. Ges. § 132. 1, 2.

11. מִמֵּי. The efficient cause after passive verbs is sometimes construed with מִן; vid. Ges. § 140. 2.

13. נִתְחַי may be best rendered "*I set*"; Ges. § 124. 3.

14. בְּעֵינַי בְּעֵינַי for בְּעֵינַי, Ges. § 10. 2. rem. LXX. *ἐν τῷ σινοπερεῖ με περιέλας*. The apodosis of the sentence begins with וְנִרְאָה.

15. לֹא יִהְיֶה עוֹר הַמַּיִם. On this construction vid. Ges. § 144. 1.

19. נִפְצָה. Either from נָפַץ in a reflexive sense, "*dispersed themselves*" = "*were dispersed*"; or, according to Ewald (Gr. 6th edit. § 193, c), an irreg. form instead of נִפְצָה or נִפְצָה (comp. Ges. § 66. rem. 5 and 11).

20. וַיַּחֲלֵ נָח אִישׁ אֶת־הָאָרֶמֶה. On this construction vid. Ges. § 139. 4.

21. וַיִּשַׁח. Vid. Gesenius § 74. rem. 3. c. and § 28. 4. אֶת־הָאֵלֶּה. Older form for אֶת־הֵלֶּל; Ges. § 89. 1. rem. 2.

22. On the omission of the accusative pronoun, vid. Ges. § 119. 6. rem. 2.

24. בְּנוֹ הַקָּטָן. On the article vid. Ges. § 109. 2, and on this mode of expressing the superlative, § 117. 2.

25. עֶבֶר עֲבָדִים. "*A slave of slaves*", the meanest of slaves. Ges. § 117. 2. rem. לָמַד. Poet. suffix for לָהֶם, Ges. § 101. 2. a, and note.

27. יִפַּח אֱלֹהִים וְנָח. "*Let God enlarge Japheth, and let him dwell in the tents of Shem, and let Canaan be his slave.*" On יִפַּח vid. Ges. § 74. rem. 4, and § 28. 4. וַיִּשְׁכֵּן. Onkelos and some others consider "*God*" to be subject of this verb: "*the Lord shall enlarge Japheth, but (וַיִּשְׁכֵּן אֱלֹהִים בְּמִשְׁכְּנֵיהֶם) his Shekinah shall dwell in the tents of Shem.*" Many modern commentators, such as J. D. Michaelis, Gesenius, de Wette and Knobel, translate אֶת־הַיֵּלֶל שֵׁם "*tents of name*", i. e. of fame, glory, comparing ch. 6. 4. אֶת־שֵׁם־יִשְׂרָאֵל, and other passages.

CHAP. X.

2. גִּמְר. Supposed by Gesenius to be the *Cimmerii*, inhabiting the Tauric Chersonese. The Arabs call this region, with a transposition of the letters, الْقَرْمُ (whence the name *Krim*, *Crimea*), and the Black Sea they call بَحْرُ الْقَرْم. מִנֹּת. According to Josephus and Jerome, the *Scythians*; perhaps rather the Caucasian tribes, as *Magog* may be derived from the Persian words ماه کوه *māh-kōh*, "the mountain-land." מִדְיָ. *Media*, Syr. مِدْيَا. יוֹן. *Greece*, or more properly *Ionia*, as the only part of Greece well known to the Shemitic nations; Arab. الْيُونَانُ, Syr. تَقْتَانَا, the *Greeks*. The word comes from the Greek form Ἰάονες or Ἰάφορες, Ἰώνες. The LXX. have Ἰώναν. וחבל ומשך. The *Tibarenî* and *Moschi*. These names are almost always joined together in Scripture, as also by Herodotus (Μόσχοι καὶ Τιβαρηνοί). The LXX. have Μόσσοχ, Vulg. Mosoch, Sam. מוֹשׁוֹךְ or מוֹשֶׁךְ. חִירָם. Probably the *Thracians* (Josephus, Jerome, and Targg. Ps.-Jon. & Jerus.). Tuch thinks that the *Tyrrhenians*, Τυρσηνοί or Τυρόρηνοί, are meant.

3. אֲשֶׁכֶּנִי. Probably a part of Armenia (comp. Jer. 41:27). Most of the ancient vss. retain the word. Saadiah, however, explains it by الصَّقَالِبَةُ, the *Slavonians* or *Germans*; Ps.-Jon. אֲדִיבֵנִי i. e. *Adiabene*; Josephus, οἱ Πηγῖνες, who are not known for certain. רִיפַת. Josephus, followed by Bochart, understands *Paphlagonia*; Saadiah, and the modern Jews, *France*. We may compare the name of the *Ripæan* or *Riphæan* mountains. The reading רִיפַת is erroneous. חֲגֶרְמָה. LXX. with the letters transposed, Θογαμαί (Alex. Ms. Θεογαμαί); probably the *Armenians*. Josephus understands the *Phrygians*; others, the *Turks*.

4. **אלישה**. A part of *Greece*, either *Elis*, Ἐλις, or the *Aeolians*, οἱ Αἰολεῖς. Bochart thinks of *Hellas*. **הרשיש**. Generally believed to be *Tartessus*, in Spain, the name of the district at the mouth of the Baetis or Guadalquivir. Redslob and others take it to be *Dertosa*, the modern Tortosa, near the mouth of the Ebro. **כרית**. The inhabitants of Cyprus, where was the ancient town of *Kittior*. **רדנים**. The people of *Rhodes*. The other reading **רדנים** has been explained to mean *Dodona*, the seat of the famous oracle; or as a corruption of **רדנים**, *Δάδωνοι*, the *Trojans* (Knobel). In favour of **רד** are several mss., Sam., LXX., and several mss. in 1 Chron. 1: 7. **רד** is supported by many mss., Onk. Vulg. Syr. and Saad., and is the reading adopted by Theile.

5. **אי**. The Hebrew **אי** denotes not merely *an island*, but also *a maritime region*. In Arabic **جزيرة** is at once *an island* and *a peninsula*. **איש ללשני**. Vid. Ges. § 122. 2. rem. 1.

6. **כוש**. In the later Biblical books *Cush* means *Aethiopia*, but in the Pentateuch it seems to have a wider signification, including the southern part of Arabia. **מצרים**. The dual may refer either to the division of *Egypt* into two parts by the Nile, or to its division into Upper and Lower Egypt (**מערב** and **מזרח**). The Arabic name for Egypt is **مصر** = an unused sing. **مصر**. **פוט**. The LXX. and Vulg. generally render this name by *Libya*, where, according to Pliny and Ptolemy, there was a river called *Fut* or *Φούτις*. The Egyptian name for Libya is **ΦΑΙΑΤ**, i. e. "*the bowmen*" (Coptic *pīte*, "*a bow*").

7. **סבא**. According to Josephus the ancient name of the kingdom of *Meroe*. **חויילה**. This name seems to be applied to several places, all lying in the extreme south of the world, as known to the Hebrews, though at considerable distances from one another. In ch. 2. 11, it would seem to denote *India*;

here, a part of *Aethiopia*, perhaps the *Αἰθιοπία* of the ancients; and in v. 29, an *Arabian* district or tribe. סבחה. Gesenius supposes this to be the Aethiopic city *Σαβάτ*, near the modern *Arkiko*, or *Argeego*, on the shore of the Red Sea. Others would rather identify it with *Σάββαθα* or *Sabota*, a port in South Arabia. רעמה. LXX. *Ῥῆγμα*; a town on the Persian gulf, called by the classical geographers *Ῥῆγμα*. סבחא. Perhaps a town or district of Aethiopia. The LXX. have *Σαβαθακά*, but the Alex. ms. and others *Σαβακαθά*. The Targ. of Ps.-Jon. has וננאי = Ar. *النَّج*, the negro tribes to the south of Abyssinia; the Targ. of Jon. in Chron. וננאי, *id.* שבא = Ar. *سَبَأ*, the famous Sabæan or Himyaritic empire in South Arabia, the capital of which was *مَأْبُ*, *Maabi*, or *سَبَأ*, *Ῥῆγμα*. Bochart, J. D. Michaelis and Gesenius identify וננאי with the island *دَان* in the Persian Gulf, called by the Syrians *دَان*.

8. נמר. LXX. *Νεβρώδ*, Joseph. *Νεβρώδης*. The derivation of the word is uncertain, some deriving it from the rad. נמר, others from the Pers. *نَبَرْد*, *nabard*, "war", "battle", "valiant".

9. גבור ציר. "A mighty huntsman". Onk., however, renders it by גבר חקיף, "a mighty hero"; LXX. *γίγας κυναγός*, "a giant hunter".

10. בבל. This name, as proved by ch. 11: 9, is derived from *בָּל*, and therefore stands for *בִּלְבָּל*, a Pilpel noun meaning *confusion*, the vowel of the first radical being lengthened to compensate for the omitted letter. This form is most common in Syriac. In Hebrew we have *מִטְפָּח* for *מִטְפָּחָה*, *fillets*, from *טוּף* to bind; comp. *גִּלְגָּל*, Syr. *ܓܝܠܓܠܐ* a skull; *שַׁרְשָׁרָה* a chain, Syr. *ܫܪܫܪܐ*; *גִּלְגָּל* a wheel, Syr. *ܓܝܠܓܠܐ*; &c. Others have derived the name from *בֵּית בָּל* "the house of Baal", or from *בֵּית אֵל* "the gate of El (God)". ארד. LXX. *Ὀρεχ*, Syr.

אֲחַי. According to the Targg. of Ps.-Jon. and Jerus., Jerome and Ephrem Syrus, *Edessa*, Syr. ܐܕܝܫܐ. Bochart and Gesenius suppose it to be Ἀρεσσα, a city on the confines of Babylonia and Susiana. Rawlinson identifies it with Ὀρχόη, which he places on the site of the modern *Warka*, ܐܠܽܘܪܽܟܽܐ. LXX. Ἀρχάδ, daghesh being resolved into ר, comp. דְּרַמְשֶׁק, דְּרַמְשֶׁק. The Syr. has ܐܚܽܐ, which Ephrem Syrus and Bar-Hebræus interpret ܢܝܨܝܢܐ, i. e. *Nisibis*. This is also the opinion of the Targg. of Ps.-Jon. and Jerus. כלנה. According to the Targg. of Ps.-Jon. and Jerus., &c., this is *Ctesiphon*, Arab. ܐܠܽܝܢܽܐ.

In Amos 6: 2, the name is written בְּלִנָּה, in Ezek. 27: 23, בִּנְה, and in Isaiah 10: 9, בְּלִנֹּן. שְׁנַעַר. LXX. Σενάαρ. All the ancient vss. retain the word, except Onk., who has בְּאַרְעָא *בְּלִנָּה בְּאַרְעָא* "and Calneh in the land of Babel".

11 מִן הָאָרֶץ הַזֶּה אֲשׁוּר "From that land he (Nimrod) went to Assyria". So Gesenius and the modern commentators, following the rendering of the Targums. The LXX. and Vulg. render it: "*from that land went forth Asshur*", and so our A. V. Internal evidence is in favour of the former translation, for it would be surprising to find a son of Shem, as Asshur was (vid. v. 22), enumerated among the descendants of Ham. On the grammatical construction vid. Ges. § 116. 1. רְהֹבֹת עִיר. Prop. "*the streets of a city*" (comp. *Plataeae*); or else in apposition, "*streets, viz. a city*"; LXX. τῆν Ποσειδωνίου πόλιν, and Onk. ܩܪܽܚܽܒܽܬ ܩܪܽܚܽܒܽܬ, "*Rehoboth the city*". It is perhaps the same as רְחֹבוֹת הַנֶּקָּהַר in ch. 36: 37, the modern ܐܠܽܪܽܚܽܒܽܐ, *Rahaba* on the Euphrates. בִּלְח. Syr. ܕܽܠܽܚܽܒܽܐ. It is probably the same as ܚܽܠܽܬܽܐ, the *Calachene* of Strabo, whither a portion of the ten tribes were carried away by Shalmanezzer, 2 Kings 17: 6, 18: 11.

12. רֶבֶן. LXX. Δασή or Δασέμ, and one Ms. רֶבֶן. This place cannot be identified. הוּא הָעִיר הַגְּדֹלָה. This seems naturally to

refer to רָס; but several recent critics, as for instance Knobel, think that the expression refers to the whole four, *Nineveh, Rehoboth-Ir, Calach, and Resen*, which lay so close together as to be reckoned one great city, commonly called Nineveh.

13. לְוִיִּים. In 1 Chron. 1: 11, לְוִיִּים, according to the כְּתִיב. Probably an Aethiopic tribe; compare Isaiah 66: 19, Ezek. 30: 5, and Jer. 46: 9. עֲנָמִים. LXX. *Ἐνεμετιέμ* and *Ἀνεμετιέμ*, Syr. *نَحَصَر*. Quite uncertain; vid. *Ges. Thes.* לְהָבִים. Prob. i. q. לְוִיִּים, the *Libyans*, Nah. 3: 9, Dan. 11: 43, 2 Chron. 12: 3, 16: 8. As to the interchange of ה and ו, comp. לְוִיִּים, Sam. להָרִים, and also the radicals בּוֹשׁ, זַעֲשׂוּ, נָהַר, נָסֹ, and נוֹר; רֹיץ, יֹשֶׁה; &c. נַפְתָּחִים. Syr. *نَفْطَالِي*, LXX. *Νεφθαλείμ*. According to Bochart = *Νεφθυς*, which Plutarch gives as the name of the most northern part of Egypt on the seashore. Knobel would derive it from *na-phthah* or *na-ptah*, "those (the worshipers) of *Phthah*", understanding thereby the people of Memphis.

14. פְּתָרִים. The people of *Upper Egypt*. The meaning of the name in Coptic is "the region of the South". כְּסִלָּהִים. Probably the *Colchians*, who were according to Herodotus and others, a branch of the Egyptian race. LXX. variously, *Χασμωνιέμ*, *Χασλωνιέμ*, *Χασδοδιέμ*. אֲשֶׁר-מִשָּׁם. Vid. *Ges.* § 121. 1. If by כְּסִלָּהִים are meant the *Colchians*, we must here, and in 1 Chron. 1: 12, assume a corruption of the text, and place the words אֲשֶׁר מִשָּׁם פְּלִשְׁתִּים after וְאַחַ כְּפָתָרִים. To get rid of this difficulty, Knobel supposes that כְּסִלָּהִים is the desert region lying between the Delta of the Nile and Palestine. פְּלִשְׁתִּים. This word seems to mean *emigrants* or *strangers*, from the Aethiop. *Ἰἄλᾱσ*: (*lālāsā*) *to migrate*, akin to *فَلَسَ* and *فَلَسْتُ*. LXX. retain the word in the Penta-teuch, but in other places render it by *ἀλλόφυλοι*. בְּפָתָרִים. Spoken of in Deut. 2: 23, Jer. 47: 4, and Amos 9: 7, as the ancestors of the Philistines (see the preceding note); and the Philistines are called בְּרָתִים, 1 Sam. 30: 14, Zeph. 2: 5, Ezek. 25:

16. Most of the ancient vss. render it by *Cappadocia* (so LXX. in Deut. i. c., Vulg. everywhere but in this place, Targg. Onk. Ps.-Jon. and Jerus. קַפּוֹטָקִיָּא, קַפּוֹטָקִיָּא, Syr. مَقْدُونِيَا), but probably the island of *Crete* (כַּפְתּוֹר Jer 47: 4) is meant.

17. הַעֲרָקִי. LXX. Ἀρουαῖος (as Sam.). The inhabitants of *Arce*, Ἀρχη or τὰ Ἀρχα, a city of Phœnicia near Tripolis, called by the Arabic geographers عَرَقَا. הַחִינִי. A tribe of Mt. Lebanon, where Strabo mentions the castle of *Sinnas*, Σιννάς, and Jerome a town of the name of *Sin*.

18. הָאֲרוּרִי. LXX. here Ἀράδος; אֲרוּר was a Phœnician city, built, according to Strabo, by exiles from Sidon, on the island of *Aradus*, Arab. عَرَاذ. הַצִּמְרִי. Prob. the people of *Simyra*, a Phœnician city at the foot of Mt. Lebanon. הַחֲמָתִי. *Hamath*, still existing under the old name of حَمَاة. Ewald derives this form from פִּצְץ, instead of פּוּץ, but in that case we should expect the *z* to have *daghesh* (comp. Ges. § 66. rem. 5).

19. גִּרְרָה. On the גִּר־ locale vid. Ges. § 88. 2. בִּאֲחָה. Infin. with the fuller form of the suffix, for בִּאֲחָךְ, used here adverbially = עַר בֶּאֱחָךְ, ch. 19: 22, 2 Sam. 5: 25, 1 Kings 18: 46. עֹרָה still exists under the name of عَرَّة. According to Jerome, *Calirrhoe* on the east of the Dead Sea. The Targg. of Ps.-Jon. and Jerus. have קִלְרָהִי, which ought, according to Gesenius, to be read קִלְרָהִי, *Calirrhoe*.

21. גַּם הוּא. Vid. Ges. § 119. 3. Comp. ch. 4: 26. עֵבֶר. Vid. n. on ch. 14: 13. אָחִי יִפֶּת הַגִּדּוֹל. Not "the brother of *Japhet the elder*", but "the *eldest brother of Japhet*". The former rendering is preferred by the LXX. Symm. Rashi and Ibn Ezra, J. D. Michaelis, and others, and adopted by our A. V.

22. עֵילַם. Properly *Elymais*, but used in the older Biblical books as equivalent to the later פָּרַס, *Persia*. אֲשִׁיר.

Assyria. The Syr. sometimes renders it by **אַמֶּה**, sometimes by **אַמֶּהִי**, Arab. **أَمُور**. **אַ־פֶּכְשֶׁר**. Prob. *Arrapachitis*, a region of Assyria bordering on Armenia. **לִיּוֹד**. Most probably *Lydia*.

23. **עֵיץ**. *Ausitis*, situated in the northern part of the Arabian desert, between Palestine, Idumea and the Euphrates. **חֹזֶל**. Most probably Rosenmüller is right in supposing this to be the district of *Hūleh* (**أَرْضُ الْحَوْلَةِ**), round the lake of the same name, near the source of the Jordan. **מִשׁ**. Of course this place must be sought for in Syria or Mesopotamia. Bochart, with whom Gesenius agrees, understands by it the inhabitants of the *Mons Masius*, which lies to the north of Nisibis.

25. **יִקְטָן**. Probably identical with the Arabic **قَحْطَان**, from whom the tribes of Yemen or South Arabia trace their descent. The LXX. write **Ἰεκτάν**, Vulg. *Jectan*.

26. **אַלְמֹרֶד**. The syllable **אַל** in this name is the Arab. art. **أَلْ**. Tuch thinks we should read **אַלְמֹרֶד**, as a tribe of the name **مُرَاد** is well known. **שֶׁלַח**. Perhaps the *Σαλαπηνοί* of Ptolemy, or the district of **السَّلف** or **السَّلف** in Yemen. **חֲצֵרְמוֹת**. A region of Arabia Felix, called by the Arabs to this day **حَضْرَمَوْت**. LXX. **τὸν Σαρμώτ**, reading apparently **הַצֵּרְמוֹת**. **יֶרֶח**. This is the Aeth. word **ወርክ**: *warkh*, "the moon", in the Sinaitic inscriptions **יֶרֶח**. The moon was worshipped as a goddess throughout Arabia, and many places were named after her. The Arab geographers mention "a mountain of the moon", **جَبَلُ الْقَمَر**, in South Arabia.

27. **הַדְרָוִים**. Perhaps the *Adramitæ* of Ptolemy, a race on the southern coast of Arabia. LXX. **Ὀδορύα**. **אֶזָּל**. In Arab. **أَزَال**, afterwards called *Sanaa* (**الصَّنَعَاءُ**), the capital of Yemen. **הַקֶּלָה**. Prop. a *palm-bearing region* (Arab. **دَقْلٌ** a *palm-tree*).

The south-eastern part of Arabia, commonly called Bahrein, was famous for its dates, whence "*to carry dates to Hajar*" is the Arabic equivalent for "*to carry coals to Newcastle*."

29. אוֹפֶר. A seaport, supposed by many to be situated on the southern coast of Arabia, but more probably on the west coast of India, near the mouth of the Indus, where dwelt the nation called in Sanskrit *Abhira*. The ships of Solomon brought from hence "apes", קָפִים, Sanskrit *kapi*; "peacocks", תִּכְיִים, Tamul *tōgai* or *tōghai*; and אֶלְמִיִּים, or more correctly אֶלְגֻּמִּים, Sanskrit *valguka* (lit. "beautiful"), the name of a fine sort of sandalwood. See Lassen's *Indische Alterthumskunde*, vol. I., p. 538—9. יוֹבָב. Perhaps i. q. Arab. بَبَاب, *a desert*; or the *Iωβαβίται*, whom Ptolemy places on the coast of the Indian ocean.

30. מֶשָׁה. Probably مَسِينَا, *Massanitis* or *Mesene*, a district at the head of the Persian gulf, near Bassora. Gesenius, Tuch, Knobel, &c., are correct in translating this passage: "and their habitation was from Mesha, until you come to Sephar, and to the mountain of the east"; making הַר הַקָּדִים distinct from Sephar. By הַר הַקָּדִים is meant the mountain range running through Arabia parallel to the Red Sea, called by the Arabs نَجْد *Nejd*, or "*the Highlands*". יִסְפָּר. Most probably, as Gesenius thinks, the city in southern Arabia called ظَفَّار, vulgarly pronounced *Isfor*.

CHAP. XI.

1. וְהָיָה. Vid. Ges. § 126 b. 2. דְּבָרִים אֶחָד. "*One language*". The construction is the same as in Latin *unæ literæ*, "*a letter*".

2. מִקֶּדֶם may be best rendered *ab oriente*, "*on the east*" or "*in the east*", Others (as Knobel and Delitsch) understand

מקדם to mean "in their journeying to the countries that lay to the east". "From the east" seems hardly admissible.

3. אל רעהו. On this mode of expressing reciprocal pronouns, vid. Ges. § 122. 2. rem. 4. הבה. On the ה־ vid. Ges. § 48. 5; on the form הבה, § 68. 3. rem. 2, and as an interjection, § 103. 2. נלכנה. On the cohortative future vid. Ges. § 48. 3. and § 126. 1.

4. וראשו בשמים. "The top of which may reach to heaven", i. e. may be very high; comp. Deut. 1: 28, Dan. 4: 17. Others understand the passage literally. פן נפוץ. "That we may not be dispersed". LXX. erroneously, πρὸ τοῦ διασπαρῆναι ἡμᾶς, and so Vulg. *antequam dividamur*.

6. החלם. Vid. Ges. § 130. 2. The Patach (instead of —) is owing to the guttural rad.; compare החֲחִיזֵה Isaiah 9: 3., העֲצִירָה Neh. 9: 34. Vid. Ewald's Gram. 6th ed. § 199. a. יזמו. On the form vid. Ges. § 66. rem. 11.

7. נבלה. Vid. as before Ges. § 66. rem. 11. "Let us confound". אשר. "in order that", = למען אשר.

8. ויהדלו לבנת. On this const. vid. Ges. § 139. 2.

9. קרא. Impers. Vid. Ges. § 134. 3. a.

10. ויולד. "Shem was 100 years old and he begat". On this implied preter. vid. Ges. § 126 b. 1. note.

26. אברם. The meaning of this name is "exalted father". After the promise was made to him, as recorded in ch. 17: 5, he was called אברהם, i. e. "father of a multitude", explained by the text itself אב המון גוים, "father of a multitude of nations". רהם = Arab, رَءَاً a great number. Vid. n. on ch. 17: 4.

28. על פני. "Before the face of Terach", during Terach's lifetime. אור כשרים. The LXX. render this by χώρα τῶν Χαλδαίων. Some suppose it to be the present town of Urla or Oorfah;

Gesenius imagines that it is the castle of Ur, mentioned by Ammianus as situated between Nisibis and the river Tigris. אור is perhaps identical, as Roediger thinks (vid. Ges. Thes. Addend. et Emend. p. 67), with the Zend *vare*, Pers. اَوْرَ *aurā*, “a castle” or “fort”; or it may be that the word אור contains an allusion to the *fire-worship* once prevalent in those regions. Knobel suggests that אור כ' may mean “mountain of the Chaldeans” (הר = הור = איר). The כשרים are the Chaldeans of later times, the inhabitants of Babylonia, Gr. Καρδοῦχοι (LXX. Χαλδαίοι), Ar. الْأَكْرَادُ (from a sing. الْأَكْرَدُ), the Kurds.

29 שרי. Afterwards called שרה ch. 17: 15. The LXX. write שרי Σάρα, pronouncing שַׁי, after the Arabian manner, ā (comp. סיני *Sinā*); whilst the latter name they write שרה Σάρρα, standing for שרה from שרר. שרה means “a princess”; שרי is explained by Ewald to signify “contentious”, by Knobel “heroine”, שרה being used in ch. 32: 29 in the sense of *to fight*. שרי may also mean *noble*, from the Arab. سَرَوٌ *to be noble*, سَرِيٌّ *noble*.

30. וְלֵד i. q. Arab. وَلَدٌ, an ancient form of יָלַד, which also occurs in 2 Sam. 6: 23, according to some editions.

31. ויצאו — ללכה. On this const. vid. Ges. § 139. 2. Probably the plural refers to the other members of the family who are not named: “and they went out with them (Terach, &c.).” Knobel, however, will not admit this, but translates אִתָּם as a reciprocal, “and they (Terach, &c.) went out *with one another*”, in company. Perhaps we should read either וַיֵּצֵא אִתָּם (with the Syr.) or וַיֵּצֵא אִתָּם (with Sam. LXX. Vulg.). حران Arab. *Ḥarān*, Καρροῖ, *Carrhæ*.

CHAP. XII.

1. לך לך. The pronoun is redundant, as in Syr. ܠܟܝ ܠܟܝ, Fr. *va t'en*.

2. אנרלה On the use of the cohort. fut. vid. Ges. §. 126. 1. היה. On the use of the imperative here, vid. Ges. § 127. 1. ברכה. "*And be a blessing,*" i. e. "*and thou shalt be blessed;*" LXX. καὶ ἔσῃ εὐλογημένος, Onk. ויִתְהַא מְבָרַךְ; comp. Ps. 21: 7. Tuch translates: "and be a blessing (to all around thee)"; whilst Knobel and others suppose the meaning to be that Abraham's name would be used as a form in blessing: "*be as blessed as Abraham was.*"

3. ונברכו בך. These words have been translated in two ways. (1) Taking נברך (for which הברך is more commonly used) as a passive, "*through thee* (or "*through thy seed,*" as we read in some passages) shall all the families (nations) of the earth be blessed"; i. e. through Christ, as is shewn by Acts 3: 25, Rom. 4: 13, 16, Gal. 3: 8, 16. (2) Taking the verb as reflexive, "*with thee,*" using thy name "shall all the nations of the earth bless themselves"; in which case the meaning is the same as that of היה ברכה in v. 2, according to Knobel's explanation. Compare ch. 48: 20.

5. והנ' אשר עשו. "*The souls which they had acquired in Charran,*" i. e. *their slaves*. עשה is used in this sense in ch. 31: 1; and on the meaning of נפש compare ch. 36: 6, Ezek. 27: 13. Onkelos renders וְנִית נַפְשָׁתָא דִּי שְׁעִבְדוּ לְאַוְרִיחָא בְּחָרָן "*the souls which they had converted to the law in Charran*"!

6. מקום שכם. ש' is the *Sychar* of John 4: 5, now called קַאבְּלֻס (corrupted from the Roman name *Flavia Neapolis*).
 On עד אילן in the construct state vid. Ges. § 112, 3.

מורה. "Unto the oak-grove of Moreh." אילון is to be taken here collectively; compare Deut. 11: 30. The Targg. of Onk. and Ps.-Jon. render the word by מִישָׁר *a plain*, which is supported by the Vulg. *convallis illustris*, and so our A. V. The Sam. Vers. has מִישָׁר חוֹבָה (חוֹבָה = חוֹוָה) "*valley of vision*". On the other hand the LXX. give more correctly ἐπὶ τῇ δροῦν τῇ ὑψηλῇ. The Syr. has حَصْحَا مَحْمَن "at the oak of Mamre," and so also Saadiah مَبْرَى مَمْرَى (vid. ch. 13: 18).

9. הלור ונסוע. On this method of expressing the idea of continuance, vid. Ges. § 128. 3. rem. 3. הנגבה. LXX. here and elsewhere wrongly: ἐν τῇ ἐρήμῳ.

11. הקריב לבוא. "Drew near". Vid. Ges. § 139. 2.

13. אחתי את. On the omission of בי, vid. Ges. § 152. 4. c. The LXX. turn the clause into the *oratio directa*: εἰπὼν οὖν ὅτι ἀδελφὴ αὐτοῦ ἐμὴ.

15. ויהללו for ויהללו, vid. Ges. § 10. 2. rem. בית פרעה "Into the house of Pharaoh"; acc. of place, vid. Ges. § 116. 1. פרעה is the Coptic *p-ouro* or *ph-ouro*, "*the king*", compounded of the article *pi* and *ouro* "*king*"; or, according to others, *p-ra* or *p-re*, "*the sun*".

16. ויהי. On the verb in the sing. vid. Ges. § 144.

17. וינגע—נגעים. Vid. Ges. § 135. 1. rem. 1.

20. וישלחו. "And they conducted" or "convoyed him". LXX. συμπροσέμψαι. Comp. the N. T. usage of προσέμψειν, e. g. Acts 15: 3.

CHAP. XIII.

2. **במקנה וגו'**. On the article used with these nouns, vid. Ges. § 107. 3. rem. 1. *b*. "*In flocks*"; comp. the Arab. **مَال**, *wealth*, often applied to *camels*.

3. **למסעיו**. "*By stations*", Arab. **مَرَاجِل**. The LXX. wrongly: **καὶ ἐπορεύθη ὅθεν ἡλθεν**. **הע**. On the article vid. Ges. § 107. 3.

5. **אֲהֲלִים**, for **אֲהֲלִים**, vid. Ges. 23. 4. rem. 2, and § 91. 6. rem. 3.

7. **הכנעני**. The article is here used to denote that **כ** is collective, Ges. § 107. 1. **ישב**. On the singular predicate vid. Ges. § 145. 2.

10. **השמאל**. Adverbial accusative. Onk., instead of translating **ש** and **י** literally, renders them respectively by **לְצִפּוֹנָא** *to the north*, and **לְדִרּוֹמָא** *to the south*. **שְׂמָאֵל** stands for **שְׂמָאֵל**, Arab. **شَمَال** and **شَمَال** *the north*, **شِمَال** *the left hand*, Syr. **شَمَال**. The quadriliteral verb **השמאל** means "*to go to the left hand*", as in Arab. **أَشَامَ** *to go to Syria* (**الشَّامُ** prop. *the left*), **أَيَمَنَ** *to go to Yemen* (**الْيَمَنُ** prop. *the right*). **שחת יי'**. On the subject, in connection with the infinitive, being in the genitive, vid. Ges. § 130. 3. **כגן יהוה**. Either "*as a beautiful garden*" (comp. the note on ch. 1: 2), or , which is preferable, "*like the garden of Jehovah*", i. e. the garden of Eden. **צער**. Anciently called **פִּלֶּע**, ch. 14: 2. LXX. **Ζόγορα**, but in ch. 14: 2, **Σηγώρ**, the name used by the Arabian geographers, **زَعْرُ**.

14. **יָמָה**. "*Towards the sea*", i. e. to the west. Comp. **מים** in ch. 12: 8.

16. **ושמחי**. The accent is thrown forward according to Ges. § 44. 2. rem. 5 *b*.

CHAP. XIV.

1. 'בימי א'. "In the days of Amraphel". Vulg. wrongly "*factum est in illo tempore ut*", followed by Dathe; LXX. ἐν τῇ βασιλείᾳ τῇ Ἀμαρφαὶ βασιλεύσας. The etymology of the proper names in this verse is very doubtful. Von Bohlen derives אמרפל and אריוך from the Sanskrit *amarapāla* (worshipper of the gods) and *ārya* or *āryaka* (venerable). גיִים seems here to be a proper name; comp. Josh. 12: 23. Onkelos and LXX. "*the king of nations*", and so our A. V.; Aquila βασιλεὺς Πόντου, and Symm. βασιλεὺς τῶν Σκύθων.

3. עמק השדים. "The valley of Siddim", 'ש' being i. q. Ar. سِدِّ low stony ground. LXX. here φάραγξ ἡ ἀλυκή "*the salt chasm*"; in v. 9. κοιλὰς ἡ ἀλυκή "*the salt valley*"; Aq. κοιλὰς τῶν περιπεδίνων; Symm. Theod. κοιλὰς τῶν ἀλσῶν; Vulg. vallis sylvestris; Syr. حَمَكَا ܩܝܪܥܝܢܐ "*the valley of the people of Sodom*"; Onk. מִישַׁר חֶלְקֵינָא "*the plain of fields*", Saad. מֶרְגַּל אַחְוֹל id., perhaps reading הַשְּׂדִים.

4. שְׁתִּים עֶשְׂרֵה ש'. Acc. of time, vid. Ges. § 116. 2.

5. רפאים. The name of a tribe. LXX. οἱ γίγαντες, Onk. and Syr. גִּבְרֵינָא. בעשׂתרת קרנים. A city of Bashan, called simply עשׂתרת in Deut. 1: 4, &c., and also בְּעֶשְׂתָּרָה in Josh. 21: 27 (contracted for בֵּית עֶשְׂה). The literal meaning of ע' ק' is "*the horned Astartes*", the town being doubtless so called from the statues of Astarte worshipped there. הַחֲזִיזִים. Possibly the same as the חֲזִיזִים, Deut. 2: 28, the aborigines of the land of the Ammonites. LXX. ἑθνη ισχυρά, Onk. חֲקִינֵינָא "*the mighty ones*", Syr. ܠܚܬܝܡܢܐ ܩܝܪܥܝܢܐ "*and the mighty men who were in those places*"; what derivation they assigned to the word is unknown. בהם. "In Ham", a place mentioned no-

where else. The LXX. Vulg. and Syriac read בָּהֶם "*among them*" or "*along with them*"; but Onk. has דְּבַהֲמָתָא "*who were in Hem-ta (?)*". The Sam. Vers. gives לִישָׁא "*in Lisha (?)*". אִימִים. Mentioned again in Deut. 2: 11, where Saadiah has اَلْهَيْبُونَ "*the terrible ones*", because אִימִים means "*terrors*" in Ps. 88: 16. Onkelos gives here אֲמַתָּנִי, lit. "*the strong*" (comp. אֲמַתָּנִי Dan. 7: 7).

6. אֵיל פָּאֶרָן. A proper name, lit. "*the terebinth tree* (or rather *grove*) *of Paran*", which rendering is given here by the LXX. and Syr.; but Onk. Vulg. Saad. "*plain of Paran*". It is probably identical with אֵילָה or אֵילוֹת, Ar. اَيْلَة, at the head of the Gulf of Akaba (عَقَبَة).

7. עֵין מִשְׁפָּט. A proper name. Onkelos renders לְמִישַׁר בְּלֵילֵי דִינָא "*to the plain of the division of judgment*". בֵּל שָׂדֶה. "*The whole country of the Amalekites*". LXX. τοὺς ἀρχοντας Ἀμαλῆ, and Syr. بَلَمَنَ دِيْمَنَ, "*the princes of the Amalekites*", perhaps reading שָׂרֵי.

10. בָּאֶרֶת בָּאֶרֶת. Vid. on this construction Ges. § 106. 4. וּמִלֶּךְ עֲמֹרָה. We have adopted this reading, following the LXX. Syr. & Sam. cod. and vers. The reading of V. D. H. וְעֲמֹרָה is supported by the Hebrew Mss., and by Onk. and the Vulg. וַיִּפְּלוּ שָׁמָּה. As שָׁמָּה has the הָ locale (Ges. § 88. 2), the meaning seems to be: "*and fell therein*", i. e. into the pits. וַיִּפְּלוּ is here to be understood generally of the troops, for the king of Sodom, at least, made his escape; vid. v. 17. הָרָה "*To the mountain*", from הָר, Ges. § 88. 2.

11. רֶכֶשׁ. The LXX. here, and in v. 21, as also once in v. 16, render this word by ἡ ἵππος, "*the horse*" or "*cavalry*", reading רֶכֶשׁ. In v. 12, on the contrary, they have ἡ ἀποσκευή, "*baggage*," and on its second occurrence in v. 16, τὰ ὑπάρχοντα.

13. הָעֶבְרִי. Perhaps the best explanation of this word is

that it is an adjective formed from עֶבֶר הַנָּהָר, "the land beyond the Euphrates," whence עֶבְרִי, a person born in that place. This is supported by the LXX., who render it here by ὁ περάτης, Aq. ὁ περαιίτης, Vulg. *Transeuphratensis*, and also by the authority of Origen. The other explanation is that it is a patronymic from עֶבֶר, mentioned as the ancestor of Abram in ch. 10: 24, 11: 14, 15, in proof of which an appeal is made to Numbers 24: 24, but that passage is not decisive. On the distinction observed in the use of עֶבְרִי, and בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, vid. Gesenius' Lexicon. בְּאֵלְנֵי מֶמְרָא. The same variety of rendering occurs here among the ancient vss. as in ch. 12: 6. בְּעֵלֵי בְרִית א'. "*Joined in league with Abram*"; vid. Ges. § 101. 2. a.

14. וִירַק ח'. "*And he led forth his tried* (lit. *initiated*) *men*". רִיק "*to be emptied*", in Hiphil "*to pour out, to draw*". as a sword, and in this place "*to lead out to battle*"; compare Arab. جَرَّدَ, which Saad. uses here. The Sam. has וִירַק "*he surveyed*" or "*mustered*", from Chald. רִיק. The LXX. and Vulg. give ἡγησάμην, *numeravit*; Onk. וִירַי, Syr. أَرَمَ "*he armed*". הַנִּיבִי. Like the Arab. نَحَّاءٌ, "*experienced, skilled, tried*". Saad. نَحَّاءٌ "*his faithful (servants)*"; Onk. and Syr. عֵלְמֹהִי, "*his young men*"; LXX. τοὺς ἰδίους.

15. וַיַּחֲלֶק ע'. Const. præg. "*he divided his army and fell upon them*", lit. "*he divided himself against them*".

17. עֵמֶק הַמֶּלֶךְ. Some vss., as LXX. and Syr., take הַמֶּלֶךְ as collective. Onk. renders the words ע' הַמ' by אֶתֶר בֵּית רִיבָא by רַמְזָא "*the place of the royal hippodrome*" or "*race-course*" (ריבא connected with רוץ, or with رَافَضَ "*to train or break in*").

18. שָׁלֹם. Josephus, the Targg. of Onk. and Ps.-Jon., Gesenius, Knobel, Delitzsch, &c., consider this to be Jerusalem (in Ps. 76: 2 it certainly does mean that city); but Roediger in

Ges. Thes. rejects this opinion (1) on account of geographical reasons, which require the place to be situated more towards the north, and (2) on account of the tradition preserved by Jerome. This tradition, which is quoted by Roediger, is found in Epist. 73 (tom I. p. 446, ed. Vallers), and runs as follows: "Salem non ut Josephus et nostri omnes arbitrantur, Jerusalem, . . . sed oppidum juxta Scythopolim, quod usque hodie appellatur Salem, et ostenditur ibi palatium Melchisedech." Roediger and Tuch think it is the same as *Σαλείμ*, mentioned in John 3: 23 (where some Mss. have *Σαλήμ*) and Judith 4: 4. Vid. also n. on ch. 33: 18. *בְּרֹךְ לֵאלֹהִים*. "*A priest of the High God*", vid. Gram. § 113. 2; not, as our A. V. has it, "*the priest*".

19. *בְּרֹךְ אֱלֹהִים*. On the ל after the pass. part. expressing the efficient cause, vid. Ges. § 140. 2.

23. *אֵין* with negative force. Vid. Ges. § 152. 2.f. The second *אֵין* is merely repeated for the sake of emphasis.

CHAP. XV.

1. *שׁוֹרְכָה מֵאֵד*. "*Thy reward shall be very great*". On this const. of inf. absol. vid. Ges. § 128. 2, and on the form *הִרְכָּה* § 74, rem. 13.

2. *מִשְׁקָן*. Most of the ancient vss., as Theod., Vulg., Onk., Sam. Vers., Ps.-Jon., Saad., render *בֶּן מִשְׁקָן* either by "*son of the manager of my house*", or "*son of the management of my house*", i. e. my steward, deriving it apparently from *שָׁקַק*, as *מְמַר* from *מָרַר*; see Lex. art. *מִשְׁקָן*. Lee thinks that *מִשְׁקָן* is the Ar. *مَوْثِقٌ* "a bargain, a compact" (from *وَقَقَ* "to place reliance on", *ثَقَقَ* "confidence, a trustworthy person"); but the two words do not

correspond in form, for מֹרְתִי would be in Heb. מֹרְשִׁי, just as מֹרְעִי is מוֹעֵר. To both of these renderings there is the same decisive objection, that neither of them suits the context. Gesenius seems to be right in taking מֹרְשִׁי to mean "possession" (compare מֹרְשִׁי and the rad. מֹרֵשׁ), and בֶּן מִ'ב' "the son of the possession of my house", i. e. my heir, = יֹרֵשׁ in v. 3. So the Syr., although it transposes the two clauses, ܡܪܫܝܢܐ ܕܡܝܬܐ ܕܡܝܬܐ ܕܡܝܬܐ. The LXX. regard מ' as a proper name, ὁ δὲ υἱὸς Μαρσέκ τῆς οἰκογενεῦς μου. Aquila seems to have connected it with מֹרְשִׁי, for he translates ὁ υἱὸς τοῦ ποτιζοντος οἰκίαν μου. הוּא רִמְשֶׁק א'. "He is Dammesek Eliezer". So LXX., Vulg., Jerome and Lec, taking "Dammesek Eliezer" as the man's name. Onk., Syr., Gesenius, Knobel, and others (among the rest our A. V.) translate: "Eliezer of Damascus", which would at least require ר' to be placed after א', and would have been more naturally expressed by א' הַרְמֶשֶׁקִי. Hitzig and Tuch regard רִמְשֶׁק as a marginal gloss (and an erroneous one) upon the rare word מֹרְשִׁי, which has by some accident crept into the text. We are inclined to adopt this view, and have accordingly put the word between asterisks.

9. עגלה משלש. "A heifer of three years old". מ' is to be taken in this sense, and not with Onk., Rashi, &c. as "three of each kind". The former translation is supported by the authority of the LXX., Vulg., Syr., Sam. Vers., Saad., Ps.-Jon., and most modern scholars.

10. איש בחרו לק' רע'. "Each piece opposite to the other". Vid. Ges. § 122. 2. rem. 4.

11. פגרים. LXX. insert a gloss in their rendering of this passage: κατέβη, δὲ ὄρνιθα ἐπὶ τὰ σώματα, ἐπὶ τὰ διχοτομήματα αὐτῶν. פגרים in Hebrew means only "a dead body", in Syr. ܦܓܪܝܐ is used of the body, whether living or dead. וישב אברם. "And Abram drove them

way". So all the vss., except the LXX., who appear to have read וַיֵּשֶׁב, and to have taken אָהָם = אֶהָם, for they translate: συνεκάθισεν αὐτοῖς.

12. וַיְהִי הַשֶּׁלֶבֶת לָבוֹא. "And the sun was about to go down." Vid. Ges. § 129. 3. rem. 1. אִימָה חֲשֵׁכָה גְדֹלָה. "A terror, a great darkness", i. e. "a very terrible darkness"; LXX. lit. φόβος σκοτεινός μέγας; Vulg. horror magnus et tenebrosus.

13. בָּא' לֹא לָהֶם. Vid. Ges. § 121. 3. a. The relative is omitted here, as in Arabic, because the antecedent is indefinite. וַיַּעֲבֹדוּם. "And they (the Israelites) shall serve them", i. e. the Egyptians. LXX. incorrectly: καὶ δουλώσουσιν αὐτοῖς, cited Acts 7: 7.

17. וַיְהִי הַשֶּׁלֶבֶת בָּאָה. "And when the sun had gone down and it was dark, to a smoking furnace &c." בָּאָה is the 3rd pers. sing. fem. perf., and not the participle, which would be בָּאָה, with the accent on the last syllable instead of the first. יַעֲבֹד הֵיךָ. On the nonconformity in gender between the predicate and the subject, vid. Ges. § 144, rem. 2.

18. נָהַר פָּרָה. Pret. for future, Gesen. § 124. 4. נָהַר. "The river Euphrates", נָהַר being in the construct state, according to the Shemitic idiom. Similarly in Arab. نَهْرُ الْفَرَاتِ. The נָהַר מִצְרַיִם is probably not the Nile, but the small stream elsewhere called נַחַל מִצְרַיִם, and by the Arabs وَادِي الْعَرِيشِ.

CHAP. XVI.

1. הָגָר. If this name be Shemitic (هَجَرَ to flee from, هِجْرَة flight), it could have been given to Hagar only after her flight from Abraham's house. As she is stated to have been an Egyptian,

it is more probably an Egyptian name, perhaps in a corrupted form, like פִּרְעָה and בְּרִמּוֹת, which are adapted to Hebrew radicals.

4. וְחָקַל. This is one of the few instances of final ח in verbs עָקַע, instead of cholem; vid. Ges. §. 66. rem. 3.

5. חִמְסִי ע'. "The wrong done to me be upon thee", may you suffer for the injury done to me. The suffix here expresses the objective genitive; vid. Ges. § 119. 5. The ancient versions take it somewhat differently: Onk. דִּין לִי עָלֶיךָ "I have a cause against thee", LXX. ἁδικῶμαι ἐκ σοῦ, Vulg. inique agis contra me. וּבִינִיךְ. The point over this word is extraordinary. There are 15 words with such points placed over them, ten of which occur in the Pentateuch, four in the Prophets, and one in the Hagiographa. The passages of Genesis, in which such points occur, are, besides the present, ch. 18: 9, 19: 23, 33: 4, 37: 12. The Rabbins give absurd reasons in each case for these points; e. g. in ch. 33: 4. they say that they indicate Esau's teeth, the fable being that Esau intended to bite Jacob, but that his neck was changed into marble; and in ch. 37: 12, that they are meant to show that Joseph's brethren went rather to feed themselves than to feed the sheep of their father!! Vid. Buxtorf's Tiberias and Gesenius' Lehrs. § 30.

11. הֵנֶךָ הָרָה. "Behold thou art pregnant." Vid. Gesen. §. 131. rem. 1. יִלְדָּתָּ for יִלְדָּתָּ. This form, which is found only in this word, occurs again in Judges 13: 5, 7. Vid. Ges. § 92. 2. rem. 1. פֶּרָא אָרִם. Lit. "an ass of men", אָרִם being taken collectively (compare אָרִם אָרִם Prov. 21: 20), i. e. a wild man. פֶּרָא is the onager or wild ass, Ar. فَرَسٌ.

13. אַתָּה אֵל רֹאֵי וְגו'. "Thou art the God of vision (i. e. who revealest Thyself), for she said: Do I see here even after the vision?" viz. of God, i. e. after having seen God. The

Hebrews believed that if any man saw God, he died; vid. ch. 32: 30, Exod. 33: 20. So, with unimportant variations, Gesenius, Rosenmüller, Lee, &c. The LXX., Vulg. and our A. V. are all wrong in regarding רָאִי as the participle with the suff. 1. pers. sing. (σὺ ὁ θεὸς ὃς ἐπιδῶν με, *tu Deus qui vidisti me*, "Thou God seest me"), which would be רָאִיָּה. In both places where רָאִי occurs, we have written רָאִי with the accent on the first syllable, being the pausal form of the noun רָאִיָּה (compare רָאִיָּה Deut. 7: 15, עָרִי Ezek. 27: 17). The Masorites have pointed it in the first case רָאִיָּה, contrary to their usual practice; whilst, in the second, they have considered it as the participle with a suff., and have therefore put the accent on the last syllable, רָאִיָּה. In this they are followed by the LXX. καὶ γὰρ ἐνῶπιον ἐίδον ὀφθέντα μοι, Vulg. *profecto hic vidi posteriora videntis me*, and our A. V. The translation of אַחֲרֵי by *posteriora* (*back*) in the Vulg. seems to have been made in reference to Exod. 33: 23. וַרְאִיתָ אַחֲרֵי אֲחֵי אַחֲרֵי. That אַחֲרֵי is sometimes used a substantive cannot be denied; comp. 2 Sam. 2: 23. אַתָּה הוּא אֱלֹהָהּ חַי בִּלְאָה. Onkelos gives אַתָּה הוּא אֱלֹהָהּ חַי בִּלְאָה. אַתָּה הוּא אֱלֹהָהּ חַי בִּלְאָה, "Thou art the God who sees everything, because she said, I even continue seeing (i. e. alive) here after He revealed himself to me"; the Syr. אֲנִי הֵם לְחַיָּה כְּסִיָּה חַיָּה וְאַחֲרָיָה וְהָאֵל שִׁיָּהּ מִן מַלְאָכָה חַיָּה. "Thou art God in vision; for she said: Behold! I even saw a vision after he saw me".

14. קרא על בן קרא לבאר. "Therefore the well was called". קרא indef. 3rd. pers.; vid. Ges. § 134. 3. באר לִי ר'. "Well of the life (or the living) of vision", i. e. where, after seeing God, her life was preserved. According to the Masoretic accentuation לְחַי רָאִי, the sense is: "*well of the Living One who sees me*"; but we have preferred לְחַי רָאִי, the segolate noun. Vid. n. on

v. 13. Of the ancient versions, the Syr. and Vulg. agree with the Masoretic text. Onk. בִּירַת דְּמַלְאךְ קִימָא אֶתְחַוִּי עָלֶיהָ “*the well at which the angel of the Living One was seen*”. LXX. ἡράει οὗ ἐνώπιον εἶδον, “*the well before (beside) which I saw*”!

CHAP. XVII.

1. שָׂרִי. The LXX. usually render this word by παντοκράτωρ, Vulg. *omnipotens*, Aq. ἄλλξιμος, Ibn Ezra, Kimchi, &c., פִּיזָה, all meaning “*strong, mighty*”. Gesenius and others consider it to be a plur. majest. from שָׂרָר (vid. Gram. § 56. 1. c.), but Roediger in the Thesaurus thinks it more probable that שָׂ, which never has the article, is a plural form with the suffix of the first person, like אֶרֶבִּי (Ges. § 119. 6. rem. 4). Others suppose it to be a sing. from שָׂרָר with the adjectival suffix י, which, however, occurs only in a few proper names, such as מִשְׁמִי, and may admit of another explanation. Rashi and other Jewish commentators explain it by שָׂרִי, “*who is sufficient*”, “*the all-sufficient*”. The LXX. also have sometimes ἰκανός, Aq. ἀντάρκης, and Saad. الْكَافِي. Ewald and Tuch seem to be right in supposing that שָׂרִי comes from שָׂרָר=שָׂרָה, according to the form קָטַל, comparing the proper names שָׂרִי and יִשִּׁי. Perhaps we might even venture to alter the vowel of the last syllable and read שָׂרִי (comp. רָבִי, *sick*), as the Masorites may have pointed it with Patach in accordance with the Rabbinical explanation given above.

2. וְאֶתְנָה. “*For I will certainly establish*”; Ges. § 126. 1.

4. אֲנִי. Case absol. vid. Ges. § 142. 2. לֹאֵב is used here, instead of the common form אֲבִי, for the sake of the paro-

nomasia with אברהם; but that the form was at one time in common use is proved by such names as אֲבִנֵּר, אֲבִשְׁלוֹם, &c., which occur along with אֲבִישְׁלוֹם, אֲבִינֵר. Hence אֲבִרָם is identical with אֲבִירָם.

5. יקרא. On the const. of the passive vid. Ges. § 140.

1. a. אֵב ה' ג' נ'. On the double accusative vid. Ges. § 136. 2.

7. לררתם. Plural suffix, because זרע is collective.

10. המול. Infinitive absol. niph'al from מיל, used as predicate to ברית. Transl. "*This is my covenant which ye shall observe . . . , to be circumcised, every male among you*", i. e. that every male among you be circumcised. Others, as Gesenius, take the inf. here as an imperat. Vid. Ges. § 128. 4. b.

11. ונמלחם את כ'. Tuch translates "*and ye shall circumcise &c.*", deriving the word from a root מול = נמל; but Gesenius, Delitzsch, Knobel, and others suppose it to be the niph'al of מלל, for נמלחם. Compare תמניו for תמניו Numb. 17: 13. כשר is here the accusative of limitation, Ges. § 136. rem.; therefore translate: "*ye shall be circumcised with respect to the flesh of your foreskin*".

12. מקנה כסף. "*A purchase of money*", i. e., a thing bought with money, a slave.

14. מעמיה. The plural is commonly used in such formularies; see, for example, Exod. 30: 33, Levit. 17: 9. הִפֵּר for הִפִּיר, as הִשֵּׁב Isaiah 42: 22, הִחִיזו Isaiah 18: 5.

15. שרה. Vid. n. on ch. 11: 29.

17. ויצחק. Onk. וַיִּחַי "*and he rejoiced*"; Ps-Jon. וַיִּחַמָּה "*and he wondered*". הֲלֹבֵן מ' וְגו' "*Shall a man of a hundred years &c.*". On the interrogative הֲ followed by dagesh, vid. Ges. 98. 4. rem. בן יולד scil. בן.

18. לוֹ יִשׂרָאֵל יֵחִי. "*O that Ishmael might live*"; vid. Ges. § 133. 2.

26. נמול. On the form vid. Ges. § 71. rem. 9.

CHAP. XVIII.

1. פתח האהל. Acc. of place; vid. Ges. § 116. 1.

2. וישחוו. On the form vid. Ges. § 74. rem. 18.

3. אֶיִנִּי. Vid. Ges. § 119. rem. 4. The Masoretic note קדש cautions us against any other reading, but the Sam. read אֶיִנִּי as is evident from the subsequent alterations of the sing. suff. into the plural בעיניכם, תעבדו, and עבירכם.

5. וְאַחֲרָהּ for וְאַחֲרָהּ, Ges. § 20. 3. b. אַחֲרֵי. In reference to the variant וְאַחֲרֵי, we may remark that it is one of the five words called סִפְּרִים, on which the Masorites noted that ו was erroneously added in some copies. The other four words are אַחֲרֵי in ch. 24: 55, Numb. 12: 14, Ps. 68: 26, מִשְׁפָּחָה Ps. 36: 7. בִּי עַל כֵּן. Not "*for therefore are ye come*" (A. V.), but "*because*", or more idiomatically "*since*." בִּי עַל כֵּן is not a transposition for כֵּן עַל כֵּן, but the particle עַל-כֵּן merely strengthens בִּי, the whole being equivalent to *quandoquidem*.

6. שְׁלֹשָׁה קָמַחַ. "*Three measures of meal*". קָמַחַ adverbial acc.; vid. Ges. § 116. 3.

9. אֵלֶיךָ. Punct. extraord. Vid. n. on ch. 16: 5.

10. בְּעֵת חַיָּה. Not "*according to the time of life*" (A. V.), but "*next spring*" or "*next year*", lit. "as the time lives again (after the winter)." So LXX. κατὰ τὸν καιρὸν τοῦτον εἰς ὥρας. Gesenius regards — as the art., בְּעֵת = בְּהֵעֵת, and חַיָּה as the fem. adj. in the predicate and therefore without the article. Delitzsch prefers to compare the construction with such phrases as בְּלֵילָה הוּא for הָהוּא. Others think that there is no article along with עֵת, but that — is used instead of — on account of the accents, comparing for example Deut. 33: 26. אֵין כְּאֵל וְהוּא אַחֲרָיו. "*For it (viz. the door of the tent) was*

behind him (Jehovah)"; or with the Sam. and LXX. "*for she was behind him.*"

12. בקרבה. On this mode of expressing the reflexive pronoun, vid. Ges. § 122, 1. אחרי בלתי וגו'. The LXX. translate: οὐπω μὲν μοι γέγονεν ἕως τοῦ νῦν, probably omitting אחרי, and reading עֲדָנָה לִי הָיְתָה; Onk. renders עֲדָנָה by עוֹלִימו "youth", Syr. ܥܠܝܡܐ; Aq. τροφεία, Symm. ἀκμή, "bloom".

14. היפלא מ' דבר. "*Is anything too hard for Jehovah?*" ה' is frequently used in the sense of "*anything*". Onk. הַיְתָבְסִי הַיְתָבְסִי מִן קִדְם יְיָ פִתְחָמָא "*is anything concealed from the Lord?*"

16. לשלחם, προπέμπειν, "*to escort them.*" Vid. n. on ch. 12: 20.

17. עֲשֶׂה. Participle to express the future; vid. Ges. § 131. 2. b.

18. הָיָה = קָיו; vid. Ges. § 74. rem. 2.

19. בי ירעתיו. "*For I have chosen him*" (= בָּחַר, Amos 3: 2) *that* (למען אשר Ges. § 152. 2. e) *he may command . . . to keep* (ושמרו Ges. § 124: 6. b) &c."

20. ועקת סדם וע' כי רבה. The object. gen.; vid. Ges. § 112. 2. Translate: "*the cry concerning Sodom and Gomorrha—because it is great, and their sin—because it is very heavy; come, let me go down &c.*" ועקת and חטאתם are in the case absol. Ges. § 142. 2.

21. הבאה אלי. "*Which is come unto me*". The article standing before the whole clause (באה 3rd. p. fem. sing. pret.) = אֵשֶׁר; vid. Ges. § 107. rem. So also in Arabic, though very rarely, أَلَّذِي = أَل. This usage is generally found in the later books, and Ewald would therefore alter the punctuation here to הַבָּאָה, the participle (vid. his Grammar, 5th edit., § 321 b and note), but there are similar instecans in the earlier books, e. g. 1 Sam. 9: 24. וַהֲעֵלְיָהּ. עשו בלה. "*They have acted exactly*" according to the report. In the edition of Genesis

by De Sola, the following translation is given: "*If they have acted according to the cry about it which is come unto me, — Extermination! — and if not, I will know*"! Onkelos, indeed, would seem to favor such a rendering: אֶעֱבִיד עֲמֶהוּן גְּמִירָא אֵם לֹא תִיבִין וְאֵם תִּיבִין לֹא אֶחַפְּרֶע "*I will utterly destroy them, if they do not repent; but if they repent, I will not take vengeance.*"

22. עֹרֵנוּ עָמַר לִפְנֵי יְהוָה. This is one of the 18 passages marked in the Masora as סִפְרִים תִּקְוִין. In these passages the Masorites thought that there was something derogatory to the glory of God; e. g. in the passage under consideration, they thought it would have been better expressed, "Jehovah stood yet before Abraham", but, lest it should be read in that way, they have noted that the reading in the text is the true one. For a list of these passages, and other information about them, vid. Hottinger's Thes. Phil. and Leusden's Phil. Heb. There is no other passage so marked in the book of Genesis.

28. חֲמִשָּׁה. Accusative; vid. Ges. § 135. 3.

30. אֶל־נָא יִחַר. Vid. Ges. § 125. 3. b.

CHAP. XIX.

1. שְׁנֵי הַמַּלְאָכִים. "*The two angels*", viz. two of the three mentioned in chap. 18: 2; not as our A. V. incorrectly renders it, "*two angels*". Vid. on the const. Ges. § 118. 1. a.

2. אֲרֵנִי. The Masorites note here חֹול, i. e. "profane", intimating that א' is not used with reference to God.

4. מָרָם וְגו'. "*They had not yet lain down (to sleep), when the men of the city &c.*" מִקְצָה. Lit. "*from the end*", i. e. "*one and all*", "*in a body*". Maurer, following Hitzig, supposes it to be an

elliptical form of expression for *מִקְצֶה וְעַד קֶצֶה*; comp Jer. 25 : 33. *מִקְצֶה הָאָרֶץ וְעַד-קֶצֶה הָאָרֶץ*.

5. הלילה. On the demonstrative force of the article here, "*this night*", vid. Ges. § 107. note.

8. האל. This form of the plural of *אל* occurs only in the Pentateuch and in 1 Chr. 20 : 8. Ges. § 34. It is always used (except in 1 Chr. l. c.) with the article, which may have caused the contraction.

9. גֹּשׁ הֵלָאָה. גֹּשׁ הֵלָאָה, with the tone *milel*, and therefore without *metheg*; Theile incorrectly *הֵלָאָה*. Gesenius, Tuch, Knobel, Delitzsch, &c., render "*stand back!*" "*make room!*" comparing Isaiah 49 : 20; and so LXX. ἀπόστα ἐκεῖ, Vulg. *recede illuc*. But as *גֹּשׁ* everywhere else means "*to come near*", Maurer and Fæsius retain that signification, and translate: "*come here, (if you dare)*", spoken in a threatening tone. וְיִשְׁפֹּט שָׁפוֹט. "*And he will always be playing the judge*". Vid. on const. Ges. § 128. 3.b.

11. אֲשֶׁר פָּתַח הַבַּיִת. "*Who were at the door of the house*". 'ה' *פ'* accus. of place, Ges. § 116. 1. בְּסַנְרִים. On the article as used here, vid. Ges. § 107. rem. 1.c. The word does not mean total blindness, but rather the temporary blindness caused by a dazzling light. It occurs again in 2 Kings 6 : 18. Onkelos renders it by שְׂבִירִיָּא, Syr. *سَبْرِيَا*.

13. בִּי מִשְׁחָתִים אֲנַחְנוּ. Participle used as future, vid. Ges. § 131. 2.b.

14. לִקְחֵי בָנָתָיו. Probably "*who had married his daughters*", — not the two daughters mentioned in v. 7, but other two, who were living in the city with their husbands. So LXX., Ps-Jon., Knobel; and this view seems to be supported by הַנִּמְצָאָה in v. 15. Josephus, Vulg., J. D. Michaelis, Tuch, Ewald, and Delitzsch translate: "*who were to marry*", understanding, of course, that Lot had only two daughters.

16. ויַתְּמָהּ. The LXX. had perhaps a different reading in their text, as they render this word by καὶ ἐταράχθησαν. בחמלת וגו'. Vid. Ges. § 130. 2.

18. אֲדָנִי. The Masorites have the note קדש, but wrongly, as is proved by the preceding אֱלֹהִים. Lot seems at first to have spoken to the two angels, but afterwards to have continued to address only one, as appears from the singular suffixes in the following verse. אֲדָנִי is here pointed אֲדָנִי merely on account of the pause. The LXX., Vulg., Onk., and Sam. Vers. follow the opinion of the Masorites, but on the other hand the Syr. and Saad. are against it, the former correctly rendering אֲדָנִי by *عَلَيَّ* "my lords", and the latter paraphrasing it by يَا رَسُولَي اللَّهِ, "O ye two messengers of God."

19. תִּדְבְּקִנִי. The patach is rare as the union vowel of the suffix with the future; vid. Ges. § 59. rem. 2. מִתְּחִי for מִתְּחִי.

27. עִמָּד. Used as pluperf., vid. Ges. § 124. 2.

33. בְּקוֹמָה. Punct. extraord. Vid. n. on ch. 16: 5.

34. מִמַּחֲרָת. A rare fem. termination; vid. Ges. § 79. rem. 2. b. מַחֲרָת and מַחֲרָת are contracted compounds of יוֹם and אֶחָד, in Chald. יוֹמְחָרָא actually occurs.

37. מוֹאֵב. The LXX. supply an explanation of the name in their version: καὶ ἐκάλεσε τὸ ὄνομα αὐτοῦ Μωάβ, λέγουσα Ἐκ τοῦ πατρὸς μου.

CHAP. XX.

1. אֶרְצָה הַנֶּגֶב. Vid. Ges. § 88. 2.a. towards the end.
2. אֶל שָׂרָה. "In regard to Sarah". So in v. 13. אֲמַרְי לִי, "say in regard to me"; Ps. 3: 3, 71: 10.
4. הַנּוֹי גַּם צָרִיק. The particle גַּם is here placed immediately before the word to which it gives emphasis; so v. 5. גַּם אֲנִי. Vid. Ges. § 152. 2.a.
6. תִּמְצֹ, after the form of verbs לָהֶם, for תִּמְצֹא; vid. Ges. § 74. rem. 21.c. The Masoretic note remarks that the ט is deficient. לֹא וּגְרָ. "I did not permit thee to touch her". נָתַן פ' לַעֲשׂוֹת and נָתַן פ' עָשׂוֹת are both used in this sense, prop. to give or grant one to do a thing. Vid. Ges. § 139. 2, note.
7. וְחִיָּה—הַשֵּׁב. Vid. Ges. § 127. 2; and on the pointing of the ו in וְחִיָּה Ges. § 102. 2.c.
9. אֲשֶׁר לֹא יַעֲשׂוּ. "Things which are not done", i. e. which are not customary and ought not to be done.
10. מַה רְאִיתָ. "What did you have in view?" What was your intention in doing this?
11. רַק אֵין. "If only there be no fear of God"; "supposing there is no fear of God in this place, they will kill me on account of my wife." Gesenius gives a different translation, imagining that the word רַק merely gives emphasis to אֵין; see the Lex. Man. and the Thesaurus, art. רַק.
13. רַחֲעוּ אֹתִי אֱלֹהִים. 'א, even when it means God, is sometimes construed with a verb in the plural number; e. g. Exod. 22: 8, Josh. 24: 19, 2 Sam. 7: 23, Ps. 58: 12. Vid. Ges. § 143. 2. note. In four places of the Pentateuch, viz. Gen. 20: 13, 31: 53, 35: 7, and Exod. 22: 8, the Sam. substitutes the singular for the plural verb. In Gen. 35: 7, Onkelos

renders 'א by "angels". The Masorites affix the note קדש to guard against such a meaning in this place.

16. אלה במך, scil. שקל. Vid. Ges. § 118. 4. rem. 2. Knobel supposes these 1,000 shekels to be a statement of the value of the sheep, oxen and slaves given to Abraham (v. 14); Tuch and others think they were a separate present. ואל may refer grammatically either to Abraham or to the 'א. The former is the view of Ibn Ezra, and followed by our A. V.; the latter, which we adopt, is the opinion of most of the expositors. במת ע. Schröter, Rosenm., and others suppose that 'ע ב' means *a veil*, and that it was customary in the East for married women only to wear veils; but in this they are mistaken. Nor is Lee more accurate in asserting that the women of the cities wore veils, whilst those of the pastoral districts did not, and that therefore Abimelech, in giving this money to buy a veil, recommends Sarah to conform to the city usage, and so escape annoyance for the future. The correct view is that of Gesenius, Tuch, Knobel, &c., viz. that 'ע ב' is "a gift to make one overlook or condone an injury"; comp. ch. 32: 21, 1 Sam. 12: 3. So the LXX. ταῦτα ἔσται σοι εἰς τιμὴν τοῦ προσώπου σου. Onkelos renders the words by בְּסוּת דִּיקָר עֵינֵיךָ, and similarly Saadiah: יִכּוֹנֶן לְךָ מַצְרוּפָא בִּכְסוּת חֲסִנָּה לְכָל מִן מִעֲךָ, "it shall be laid out for thee on beautiful clothing for all who are with thee". Translate: "Lo this (the 1000 shekels) is a satisfaction to thee for all (אשר אתך ואת כל) that has befallen thee and all (thy family)". ונבחת. Gesenius takes this as the part. fem. "and she stood reproved", had no excuse to offer for herself, in which case the words are those of the writer. Maurer, Knobel, Delitzsch, and others view נבחת as the 2nd. pers. fem. sing. perf. = נבחת, comparing לקחת in ch. 30: 15, and render it: "and (herewith) justice has been done to thee", or "satisfaction

has been given thee". The LXX. translate the word by: *καὶ πάντα ἀλήθευσον*, "and in all things speak the truth"; Onk. *וְעַל-כָּל-מַה-דִּיאָמַרְתָּ אִתּוֹכָחַח* "and for all which she had said, she was reproved"; Syr. *ܟܠܗ ܕܗܝܥܬܝܒܝܢܝܐ* "and for every thing thou hast reproved me"; Vulg. "et quocumque perrexeris, mementoque te deprehensam."

CHAP. XXI.

3. *הַנוֹלֵד*. On account of the accent, for *הַנוֹלֵד*, part. Niphil with the art. Others take it as the Perfect, in which case *הַנוֹלֵד* = *אֲשֶׁר*.

5. *בְּהוֹלֵד לוֹ אֶת יָצִי*. Vid. Ges. § 140. 1. a; so v. 8. *בְּיוֹם הַנּוֹמֵל אֶת יִצְחָק*.

6. *יִצְחָק לִי*. For *יִצְחָק*. "God has prepared for me laughing"; every one who hears this will laugh at me. *לִי* is always used in the sense of *laughing at, deriding*; Job. 5: 22; 39: 7, 18, 22. The ancient versions all take it wrongly in the sense of "to congratulate" or "rejoice with", e. g. LXX. *συγχαριταί μοι*, Onk. *יִהְיֶה לִי*, and so our A. V.

7. *מִי מֵלֵל*. "Who would have said to Abraham, Sarah will give suck to children?" *הַיְנִיקָהּ*. Perf. for future, Ges. § 124. 4.

9. *מִצְחָק*. "Playing". *צַחַק* in piel is always used in a good sense (vid. n. on ch. 39: 14), and never in the sense of "mocking", as our A. V. renders it both here and in ch. 39. Comp. ch. 26: 8, Exod. 32: 6, Judg. 16: 25. So Onk. *מִצְחָקָא*, Saad. *لَاعِبًا*, Syr. *مُضَحِّيًا* "laughing". The LXX. and Vulg. add "with Isaac her son"; *παίζοντα μετὰ Ἰσαὰκ τοῦ υἱοῦ αὐτῆς*, *ludentem cum Isaac filio suo*.

16. לה. Dat. pleonastic. כמטחוי. Pi'lel. Vid. Ges. § 74. rem. 18. אל אר' במוח הי. "I cannot witness the death of the lad!" On ב' vid. Ges. § 151. 2.

20. ויהי רבה קשת. The usual translation of this passage is: "and he became, when he grew up, an archer." Maurer and Lee, however, explain it as meaning: "and he was growing up an archer", becoming every day more skilful in the use of the bow. A third view, adopted by Kimchi, Rosenmüller and others, is that רבה is equivalent to רכב, or to the Arab. رَمَى to throw, and therefore does not differ in meaning from קָשֶׁת Onkelos appears to have read רַבָּה קָשֶׁת, for he translates: וַיְהִי רַבִּי קִשְׁפָּא "and he became a shooter with the bow". The Vulg. renders רבה by juvenis, "factusque est juvenis sagittarius"; LXX. indefinitely: ἐγένετο δὲ τοξότης.

23. הנה. Either to be taken as an adverb of place "here", or else as a pronoun "these things", which he afterwards points out. The former seems preferable. אִם is here used with a negative force, Ges. § 152. 2.f, "swear . . . that thou wilt not deal falsely &c."

29. לברנה. This suffix is rare; vid. Ges. § 89. 1. rem. 2. The common form לְבַרְנָה occurs in v. 28.

30. כי. Used before the direct narration; vid. Ges. § 152. 1. e. חהיה. The Shemitic languages often employ the feminine in cases where we would use the neuter.

33. אשל. "A tamarisk"; Ar. أَشَلٌّ. Onk. אִילָנָא a tree; LXX. badly ἄσους; Aq. and Symm. δένδρον φυτεῖαν.

CHAP. XXII.

2. אֶרֶץ הַמֶּרִיָּה. "*The district round Moriah*", i. e. the hill on which, in later times, the temple stood, 2. Chr. 3: 1. But Tuch and some other critics think that מֶרִיָּה is identical with, or a corruption of, מִצְרָה, and that the same place is meant which is called הַמִּצְרָה in Judg. 7: 1. The ancient versions do not regard the word as a proper name, and translate in different ways; e. g. LXX. τῆς γῆς τῆς ὑψηλῆς (which is the same as their rendering of מִצְרָה in ch. 12: 6), Aq. τῆς γῆς τῆς καταφανῆς, Symm. τῆς γῆς τῆς ὀπτάσιας. Onkelos פִּילֶחָנָא, אֶרְעָא, "*the land of worship*"; Vulg. *terram visionis*.

5. שְׂבוּ לָכֶם. pleonastic here, as in v. 2. לָךְ.

13. אֵיל אַחֵר. Fortytwo Mss. Sam. LXX. Syr. Ps.-Jon. read אֶחָד. The received reading אַחֵר is supported by Onk., Saad., Vulg. *post tergum*, and 40 Mss. Onk. and Saad. however, place the word after עֵינַי, and render it by בְּתֵר אֵלִין, בְּעַד זֶלֶק, "*after this*." אַחֵר must be taken as an adverb of place "*behind*," i. e. "*in the background*". For נֶאֱחָז (Part. Niphal) many Mss. have נֶאֱחָזוּ (Pret Niphal), with which Ibn Ezra, Rosenm. and others wrongly connect אַחֵר, translating: "*afterwards it was caught &c.*" The correct rendering is: "*and behold a ram in the background, caught in a thicket by its horns*." בַּסֵּבֶר. Onkelos renders this by בְּאֵילָנָא "*in a tree*," Syr. בְּסַבְכָּא "*in a branch*," Symm. ἐν δίχτυῳ "*in a net*" (connecting it with שִׁבְכָה); the LXX. retain the word, as if it were the name of some kind of shrub, ἐν κυτῶ Σαβέκ.

14. יֵהוּוֹה יֵרָאֵה. "*Jehovah sees*" or "*provides*" (v.S). אֲשֶׁר. "So that," in consequence, as in ch. 13: 16. בְּהַר יֵרָאֵה. "*In the mount of the Lord provision shall be made*," i. e. the

Lord always watches over his holy mountain, is ever present there with his ready help. Some translate יראה by "*he shall appear*" or "*reveal himself*" (LXX. *ἐν τῷ ὄρει κύριος ὀφείληται*); whilst others take it collectively: "*his people shall appear*" in order to worship and offer sacrifices.

15. שנית. "*A second time.*" Vid. Ges. §. 118. 5.

CHAP. XXIII.

3. מתו. Vid. Ges. §. 105. 1. note.

6. לו שמענו. לו is undoubtedly the true reading, instead of the ordinary reading לו (which must be joined to v. 5, so that v. 6 would commence with שמענו). The credit of this conjecture is due to Hitzig, and it is supported by the analogy of v. 13. On לו with the imperat. vid. Ges. §. 133. 2. The LXX. and Sam. have taken לו=לא, which gives a bad sense, as if the *possession* of a sepulchre was denied to Abraham, but liberty given to him to avail himself of the *use* of the most convenient one. נשיא אלהים. Either "*a mighty prince*" (vid. n. on ch. 1: 2), or "*a prince of God*," meaning "*blessed by God.*" במבחר קברינו. "*In our choicest sepulchre*;" vid. Ges. §. 104. 1. rem. 1. יתן=יתן. Vid. Ges. §. 74. rem. 21. c.

8. אם יש את נפשכם. "*If it be in your mind*," i. e. if you have so purposed.

9. המכפלה. The ancient versions render this "*the double cave*," probably meaning a cave with two compartments or two entrances, but it is evident from vv. 17 and 19 that it is a proper name.

10. באי שערעירו. On this construction vid. Ges. §. 132. 1. note.

11. לֹא אֲדַנִּי שׁ וְגו'. "Not so, my lord; hear me; the field I give unto thee &c." But Hitzig, Maurer, and others would read לֹא = לוֹא or לוֹ (see 1 Sam. 14: 30, 2 Sam. 18: 12), connecting it with שָׁמַעְנִי, as in vv. 6, 13, and 15; and this is perhaps preferable. The LXX. seem to have read לוֹ, for they render: *παρ' ἐμοὶ γένοιτο κύριε.*

13. אַךְ אֲסִיחָהּ לוֹ שׁ. An anacoluthon. "If thou only — pray hear me!" נִחָחִי. Preter. for future, used in making contracts. Vid. Ges. § 124. 4.

15. לוֹ אֲדַנִּי. The LXX. and Sam. read here, as in v. 6, לוֹא (vid. note on v. 6). The ordinary reading is לוֹ, which is connected with v. 14 thus: לְאֹמֵר לוֹ.

16. כֶּסֶף עֹבֵר לְסַחַר. "Money passing current with the merchants." So in Arabic جَائِزٌ, the participle of جَاَزَ, to pass by. In 2 Kings 12: 5, the shorter phrase כֶּסֶף עֹבֵר is used. On the article with סַחַר, to denote that the word is collective, vid. Ges. § 107. 1.

17, 18. וַיָּקָם שְׂרָה.... לְאַבְרָהָם. "And so the field &c. passed into the possession of Abraham."

18. בְּכָל בָּאֵי וְגו'. "In the presence of all &c.," i. e. publicly; more fully expressed by בְּעֵינֵי כָל ב'.

CHAP. XXIV.

2. וְזֶקֶן בֵּיתוֹ. "The oldest servant of his house," most probably Eliczer (vid. ch. 15: 2), which name Ps.-Jon. supplies here: וְאֹמֵר אֲבִרָהָם לְאַלְעִזָּר.

4. כִּי. "But," after the negative, vid. Ges. § 152. 1. e. Several Mss. and the Sam. read כִּי אִם. "The Masorites," says

Davidson, "reckon **אם** among the **כבירין** or "*conjectures*," and note four other places in which it appears to be wanting."

5. **ההשב**. On the **ה** with segol, vid. Ges. § 98. 4. rem.

9. **אדניו**. Plur. excellentiæ, referring to Abraham. Vid. Ges. § 106. 2. b.

12. **הקרה נא**. On the omission of the accus. vid. Ges. § 119. 6. rem. 2. "*Cause that to meet me this day* (which I seek)," a prayer for success in his mission.

14. **הנער**. This is commonly read **הַנֶּעֶר**, and regarded as an archaism found only in the Pentateuch. It is possible, however, that we should read **הַנֶּעֶר** (according to the **קרי** and Sam., which have **הַנְעֵרָה**), for such instances of scriptio defectiva are by no means rare. Compare the verbal forms **קָטַרְתָּ** and **קָטַלְתָּ**, **יָקַטְתָּ** and **יָקַטְלָהּ**, **אָפַתָּ** for **אָפַתָהּ**, **עָפַתָּ** for **עָפַתָהּ** (Ezek. 23: 43, Ps. 74: 6). The form **הַנֶּעֶר** is supported by the plural **נְעָרִים**, applied to *women* in Ruth 2: 21 (comp. vv. 8 and 22). **נְעָרָה** occurs in the Pentateuch as **כְּתִיבָהּ** only in Deut. 22: 19, and in that chapter there are thirteen examples of the singular **נְעָרָה**. The plural **נְעָרוֹת** is found twice in the Pent., viz. in v. 61 of this chapter, and in Exod. 2: 5.

19. **עד אם כלו לשחת**. Vid. Ges. § 124. 5. c. The LXX. render this: *ὥς ἂν πᾶσαι πίωσι*, connecting, in some way or other, **כלו** with **כל** "*all*."

21. **משחאה לה**. On the const. state before a preposition, vid. Ges. § 114. 1.

33. **וַיֵּשֶׁם**. Fut. from **יָשַׁם** = **שָׁם**. "*He* (viz. Laban) *placed before him to eat*;" comp. ch. 50: 26, Judg. 12: 3. Gesenius, however, renders it intransitively, "*and there was placed &c.*" The **קרי** is **וַיֵּשֶׁם** = **וַיֵּשֶׁם**, fut. hophal of **שָׁם**.

38. **אם לא**. After a negative, equivalent to **כי אם**, "*but*." Vid. Ges. § 152. 2. f.

42. **אם יש-נא**. If the subject of either **יש** or **אין** be a personal pronoun, it is expressed by a suffix, c. g. v. 49. **הַשֶּׁבַּם** "ye are," **אֵינִנִּי** "I am not." Comp. Ges. § 149. 1.

55. **תֵּשֶׁב הַנִּי' א' יָמִים אוֹ עֶשְׂרִי**. "Let the girl remain with us (a few) days, or (say) ten;" let her remain with us a week or ten days.

61. **וְנִעְרָתִיהָ**. Vid. n. on v. 14.

62. **בְּאֵר לְהִי רָאִי**. Vid. n. on ch. 16: 14.

63. **לְשׁוֹחַ בְּשָׂדֶה**. **שִׁיחַ** is only found in this passage, and there are several opinions about its meaning. (1) That it is = **שִׁיחַ** in Ps. 77: 7, 119: 15, "to meditate;" so Vulg. *ad meditandum in agro*; LXX. ἀπολεσχῆσαι, which is used of meditation in Ps. 119: 15, 23: 27. But Onkelos **לְצַלֵּחָהּ** "to pray," and so Saad. and Sam. vers. (2) That it is = **שִׁיחַ** "to talk," Job 12: 8, Prov. 6: 22. So Aq. ὁμιλῆσαι, Symm. λαλῆσαι, i. e. to speak with his friends or with his servants in the field. (3) That it is = **שִׁיחַ** "to lament, mourn," Job. 7: 11. So Knobel, comparing v. 67. (4) That it means "to take a walk;" comp. Arab. سَاحَ. So Syr. لَحَضَ كَحْ, Ibn Ezra **לִלְכֹחַ בֵּין הַשִּׁיחִים** "to walk amid the shrubs" (wrongly regarding it as a denom. from **שִׁיחַ** "a shrub"). Gesenius in the Thes., dissatisfied with these explanations, thinks the text is corrupt and proposes to read **לְשׁוֹחַ בְּשָׂדֶה** "to wander about in the field," but such a change of the text is unnecessary. We give the preference to the first meaning.

65. **הַלֹּזָה**. Vid. Ges. § 34. rem. 1; = Arab. أَلْدَى, which is always used, however, as a relative pronoun, *who*, *which*.

67. **הָאֶהָלָה שָׂרָה**. On the construct state with ה־ locale, vid. Ges. § 88. 2.a; and on the occurrence of the article with the noun in the construct, § 108. 2.b.

CHAP. XXV.

8. וּשְׁבַע יָמִים. So we read with several Mss., Sam., and some edd. of Onk. The LXX., Vulg., Syr. and Saad. also supply יָמִים, but from this no decisive proof can be drawn that such was their reading. V. D. H. and most Mss. have simply וּשְׁבַע, but comp. ch. 35: 29, Job 42: 17, 1 Chron. 23: 1, 29: 28, in all of which places יָמִים is added. אֶל עַמּוֹ. Sam. reads אֶל עַמּוֹ, which is probably not the sing. עַמּוֹ (LXX. *λαός*), but merely a scriptio defect. עַמּוֹ. Compare ch. 35: 29, 49: 33, Numb. 27: 13, Deut. 32: 50.

10. הַשְּׂדֵה. Acc. of place, vid. Ges. § 116. 1, or genitive in apposition to שְׂדֵה עֵפְרָן in v. 9. שְׂמָה. Vid. Ges. § 58. 2.

13. נַבְיִת. The Nabathæans in Arabia Petræa, Is. 60: 7, where they are coupled with קֶדְר, the *Cedrei* of Pliny; in Ar. النَّبَط, which name, however, is commonly applied, not to the inhabitants of Arabia Petræa, but to those of Babylonia, as far down the Euphrates as Wasit and Basra. Gesenius considers the Heb. נַבְיִת to be the most ancient form of the name, from a sing. נָבִי, whence Sam. נַבְיָאִת (comp. צִבְיָאִים, צִבְיִים), and from it sprung the Arab. نبط, by the change of ת into ט. On קֶדְר we may remark that post-biblical Hebrew writers use it to denote the Arabs in general, and לְשׁוֹן ק' to mean "*Arabic*". אֲרַכְאֵל. LXX. *Ναβδεήλ*. מַבְשָׁם. LXX. *Μασσάμ*.

14. מַשְׁמַע. LXX. and Vulg. *Masma*. רֹמָה. Now known as دُومَةُ الْجَنْدَل, "*the rocky Duma*", or دُومَةُ الشَّامِيَّة, "*the Syrian Duma*", situated on the confines of the Syrian desert and Arabia Proper.

15. חֲרָר. So we read with 200 Mss., Saad., Onk. in most edd., and some copies of the Vulg., as also 1 Chron. 1: 30,

where this is the general reading. V. D. H. gives חרר, which is supported by some Mss., the Syr., and the usual text of the Vulg. Another reading is הרר, supported by the Sam. and four Mss. The LXX. have Χοδδάν. חִמָּא Ar. قَيْبَاء, a place in the northern part of the Arabian desert, not to be confounded with חִימָן, as the LXX. have done, everywhere writing the word Θαιμάν. יטור. The *Itureans* beyond the Jordan, vid. Luke 3: 1; now called الْجَيْدُر, *Jaidur* or *Jedur*.

18. נפל. "Settled", = שכן in ch. 16: 12.

20. שרה ארם = פרן ארם, Hos. 12: 13, *Mesopotamia*. פרן is an old word for *field, plain*, Ar. فِدَّانٌ.

22. 'אם בן למה זה א' "If it be so, why am I," i. e. why do I live? Comp. ch 27: 46. So, among the ancient versions, the Syr. ܐܢܝ ܡܥܬܝܢ ܡܥܬܝܢ ܡܥܬܝܢ ܡܥܬܝܢ merely increases the force of the interrogation, as in ch. 18: 13, Ar. لِمَاذَا. Others would translate: "if it be so, why am I thus", in this condition, with child, following the LXX. and Vulg.

23. יפררו. "Shall separate themselves from thy bowels", shall be enemies from their very birth. לאם מלי' י. Vid. Ges. § 117. 1.

26. בלרת אתם. "When she bare them". Vid. Ges. § 130. 1.

27. ירע ציר. ציר is here in the accus., not in the genitive, which would require ירע; vid. Ges. § 91. 7. a. איש חם. "An upright man", one whose character contrasted strongly with that of the wild, reckless huntsman.

28. בי ציר בפיו. "For venison was according to his taste," was his favourite food. On this meaning of ב' vid. Ges. § 151. 3. b. The Sam. and LXX. both read צירו, which could only mean: "for his (Esau's) venison was in his mouth", for he eat of his venison.

32. הלך למות. These words do not mean that Esau was then actually at the point of death (A. V.), but that his way of life led him into constant dangers. Others take it in a more general sense: "*I am going to die*", I must die some day soon.

CHAP. XXVI.

12. מאה שערים. "*A hundredfold*"; so rightly Onk. and Vulg. *centuplum*. The LXX., Syr., Symm., Theod. and some Mss. read שערים "*barley*". This is the only passage in which שֶׁרַע occurs in the sense of "*measure*"; see Lex.

13. הלך וגרל. Vid. Ges. § 128. 3. b, and rem. 3.

15. וימלאום עפר. On the double accusative vid. Ges. § 136. 2.

18. ויכתמום. On the confusion of gender, vid. Ges. § 119. 6. rem. 1, and comp. ch. 31: 9, 32: 16, 33: 13, 41: 23.

19. מים חיים. Lit. "*living water*", i. e. gushing up, running.

26. ואחות מרעהו. LXX. translate: Ὁχοζαθ ὁ νυμφαγωγός, but how they deduced this meaning from מרעהו is unknown. Onk. וְסִיעַת מִרְחֻמֵּיהִי "*and a number of his friends*", taking אחות as the const. of אחוזה before the preposition (Ges. § 114, 1), and מרעהו as compounded of מִן and רֵעַ (רעיהו for רעייהו, Ges. § 89. 2. rem. 1). Onkelos is followed by Jerome and several of the Jewish commentators, but there is no authority for this meaning of the word אחוזה. All the other ancient vss. agree in taking א' as a proper name, and so also the Masora and nearly all modern commentators. מרע. Lit. "*friend*", a title of the chief minister; comp. רֵעַ 1 Kings 4: 5, רֵעַ 1 Chr. 27: 33. Translate therefore: "*and Ahuzzath his minister*".

29. אַם תַּעֲשֶׂה. Vid. Ges. § 152. 2.f; comp. ch. 14: 23. On the form תַּעֲשֶׂה, vid. Ges. § 74, rem. 17.

31. וַיִּשְׁבְּעוּ א' ל'א. "And they swore one to another"; Ges. § 122. rem. 4.

32. וַיֵּאמְרוּ לוֹ מ'. The LXX. either read ל'א, or took ל'א=ל'א, rendering: οὐχ εὐρομεν ὑδωρ.

33. שְׁבַעָה. "Oath," ἀπ. λεγ. = שְׁבוּעָה.

35. מִרְחַ רֹחַ. "Bitterness of soul, grief of mind", not because they were disobedient or quarrelsome (LXX. Onk.), but because they were heathens.

CHAP. XXVII.

1. מִרְאֵחַ. Vid. Ges. § 129. 2.

3. חֶלֶק. Onk. and Syr. "thy sword", but the meaning of "quiver", given by the LXX. and Vulg., is preferable. צִירָה. This is what is called in Arabic grammars the *noun of unity* from צִיר "game" (Ar. صَيْدٌ), meaning "a single head of game"; vid. Ges. § 105. 3.c. It must not be confounded with צִירָה "provisions for a journey" (Ar. زَادٌ).

4. וְאֵכְלָה. "That I may eat"; vid. Ges. § 126. 1.c.

5. לַהֲבִיא. "To hunt game in order to bring it". The reading of the LXX. לֵאבִיו seems to be merely a conjectural emendation.

12. בַּמַּתְעַחֵץ. Properly "a stammerer", then "a mocker", "deceiver". Compare the radicals לֹץ and לַעַג.

15. הַחֲמִידָה. His *finest* or *best* clothes, worn on special occasions. Onk. רֵבִיחָא "which were clean".

24. אַתָּה זֶה בְּנִי ע'. The interrogative particle ה' is omitted

before אַתָּה (Ges. § 150. 1), and וְ added to give greater emphasis: "*Art thou indeed my son Esau?*"

26. וּשְׁקָה. On the וְ, instead of וּ, vid. Ges. § 10. 2. note.

28. מִזֵּל הַשָּׁמַיִם וּמִשְׁמַנֵּי הָאָרֶץ. "*Of the dew of heaven and of the fatnesses of the earth,*" i. e. fertile meadows. מִשְׁמַנֵּי stands for מִשְׁשָׁנֵי, compounded of מִן and שְׁמָנִים. In v. 39, however, where the same words occur, מִן is taken, not in a partitive, but in a privative sense: "*without the fatnesses of the earth shall be thy dwelling, and without the dew of heaven from above.*" So מִזֶּמֶר „*without stain,*" Job 11: 15, מִפֶּחַח „*without fear,*" Job 21: 9. The barrenness of Edom, compared with the fertility of the land of Palestine, is here predicted. All the ancient vss., however, have taken מִן in both passages as partitive, in which they are followed by our A. V. and by Delitzsch, who regards מִשְׁמַנֵּי as the construct plural of מִשְׁשָׁן. Knobel prefers taking מִן in the latter passage in its usual sense of *away from*: "*Far from the fatnesses of the earth . . . and from the dew of heaven &c.*"

29. וַיִּשְׁתַּחֲוֶהוּ. The כְּתִיב is וַיִּשְׁתַּחֲוֶהוּ, which might be defended (see Ges. § 144. a), but as the plur. יַעֲבֹד precedes, we have preferred the plural. The LXX. translate: καὶ γίνου κύριος τοῦ ἀδελφοῦ σου, καὶ προσκυνήσουσί σοι οἱ υἱοὶ τοῦ πατρὸς σου, reading לְאַחִיךָ, and בְּנֵי אָבִיךָ. אַרְרִיק אֲרוּר. Vid. Ges. § 143. 4.

33. מִי אִפּוּא הוּא. מי אִפּוּא adds emphasis to מי, Lat. *quis tandem?*

33, 34. וְאֵבְרָךְ גַּם בִּי י' כִּשְׁמַע. "*And I blessed him, — verily he shall be blessed. When Esau heard &c.*" Instead of וַאֲבִרְכֵהוּ some editions have וַאֲבִרְכֵהוּ, a difference of punctuation which does not, however, affect the meaning, as the Vav conversive is occasionally pointed with וְ, instead of וּ, before הֵן, e. g. Judges 6: 9. וַאֲנִי־שָׁא. From the absence of the

substantive verb, which we should naturally expect before בשמע, Hitzig has been induced to alter the text as follows: וַאֲבִרְכוּהוּ גַם בְּרוּךְ: וַיְהִי כַשְׁמַע It would, however, be better simply to add (with Sam. and LXX.) וַיְהִי at the commencement of v. 34.

31. בִּרְכַנִי גַם אֲנִי. Vid. Ges. § 119. 3.

36. בִּרְכַּי קָרָא scarcely admits of a literal rendering into English, but the meaning is: "*rightly has he been called Jacob, for he has supplanted me &c.*" So LXX. δικαίως ἐκαλήθη, Vulg. *juste vocatum est nomen ejus*. On קָרָא vid. Ges. § 134. 3. זֶה פַּעֲמִים. Vid. Ges. § 120. 2. note.

38. וַיִּבֶן. Vid. Ges. § 74. rem. 3. c.

39. מִשְׁמֵנִי ה'. Vid. note on v. 28.

40. וְעַל הַרְבֵּךְ חַיִּיהָ. "*And by thy sword shalt thou live.*" As to the use of עַל, compare Deut. 8: 3, Isaiah 38: 16, Ezek. 33: 19. Schumann and Geddes would read וְהָרְבֶּךָ, "*on thy desert shalt thou live,*" but such a change in the text is quite unnecessary, and supported by none of the ancient vss. תַּרְרִיר. (1) Several of the Jewish commentators, followed by our A. V., consider רוּר to be i. q. רָרָה, and render: "*When thou shalt have dominion, thou shalt break his yoke &c.*;" but this is well characterised by Rosenmüller as mere tautology. (2) Others derive it from רוּר in the sense of "*to bewail*" (?), in which case the meaning would be: When his yoke shall be oppressive and thou shalt bewail it before the Lord, then thou shalt break his yoke, &c. or: When Israel sins against the Lord, and becomes unworthy of the preference shewn to him, and Edom complains thereof, then Edom shall regain his liberty. Onkelos probably took this view: פֶּרַעְרִין בְּנֵי הַי עַל פֶּרַעְרִין אֲרִיפָא וְתַעֲדִי נִירִיהָ מֵעַל צוּאָרָךְ, "*when his sons transgress the commandments of the Law, then shalt thou break his yoke from off thy neck.*" (3) Some modern critics connect

it with the Ar. אֲרִיד, *to wish*, and render, "*when thou shalt desire it.*" (4) Gesenius translates the passage: "*siet autem, ubi libere vagaberis, ut frangas (et decutias) jugum ejus de cervicibus tuis*", comparing Ps. 55: 3, אֲרִיד בְּשִׁיחִי "*circumvago in mœrore meo.*" (5) Perhaps, however, it is better to take it, with Tuch, in the sense of "*to be refractory or rebellious;*" compare Jer. 2: 31. "*Wherefore do my people say, (רָנוּ) We have rebelled, we will not come again to thee?*" Hos. 12: 1, (A. V. 11: 12). "*And Judah too has rebelled against God, and against the Holy One, the Faithful (קְדוּשִׁים plur. majest.).*" The Sam. cod. has הֶאֱרִיד (Niphal of אֲרִיד), "*when thou becomest great,*" instead of תִּרִיד. Syr. ܐܢ ܠܗܘܐ ܕܥܠ ܕܥܝܢܐ ܥܠ ܕܥܝܢܐ ܥܠ ܕܥܝܢܐ, "*and if thou shalt repent, his yoke shall pass from thy neck.*" Vulg. "*tempusque veniet cum excutias et solvas jugum ejus de cervicibus tuis.*" LXX. ἔσται δὲ ἡνία ἐν αὐτῇ ἐλγῆς καὶ ἐλγῆς τὸν ζυγὸν α. τ. λ., perhaps reading, as Gesenius supposes, הֶרִיד (Hiphil of אֲרִיד).

41. יִקְרְבוּ וְגו'. Generally understood to mean: "The days of mourning for my father are at hand, and then I will slay my brother Jacob" (A. V., Tuch, Knobel, Delitzsch, &c.). But Kalisch seem to be right in translating: "Days of grief are at hand for my father, for I will slay my brother Jacob;" see his Comm. p. 516.

42. מִתְנַחֵם. "*Will revenge himself upon thee by slaying thee.*" Compare Isaiah 1: 24. הִתְנַחֵם is here equivalent in meaning to הִתְנַקֵּם.

45. עַד שׁוּב—וּשְׁבַח. On the construction vid. Ges. § 129. 3. rem. 2.

CHAP. XXVIII.

3. אל שרי. Vid. n. on ch. 17: 1.

9. על נשיו. "In addition to his (other) wives." Comp. ch. 31: 50.

11. במקום. The article is here used in the sense of "a certain." Vid. n. on ch. 8: 7, and comp. ch. 42: 27 (האחר). The LXX. have merely *καὶ ἀπήντησε τόπος*. מאבני ה'. "One of the stones of the place;" comp. v. 18, and see Ges. § 151. 3.c. So Ps. 137: 3, מִשִּׁיר צִיּוֹן, "one of the songs of Zion."

12. בלם. ἀπ. λεγ., Ar. سَلَّمَ. Vid. Ges. § 86. 1.d.

13. נצב עליו. LXX. ἐπεστήριζτο ἐπ' αὐτῆς, A. V. "stood above it" (or rather "upon it"), and so Knobel, Delitzsch, &c. Tuch prefers to refer the suffix to Jacob, and to translate: "stood beside him," which is the usual meaning of the phrase נָצַב עָלָי; comp. ch. 18: 2, 45: 1, 1 Sam. 4: 20, 19: 20, 22: 7, 17.

17. מִה נורא. "How dreadful!" So Ps. 8: 2. מִה אדיר, "how excellent!" בִּי אֵם. "Except," "but;" Ges. § 152. 2.i.

19. וְאוֹלָם לֹו. The LXX. take these two words as a proper name: *καὶ Οὐλαμλουζ ἦν ὄνομα τῇ πόλει τὸ πρότερον!*

20—22. According to our A. V., the apodosis commences with וְהִיָּה in v. 21. "If God will be with me, . . . then shall the Lord be my God, and this stone &c." So Delitzsch, Knobel, and others. It seems better however to follow Tuch and Kalisch in making the apodosis commence with וְהָאֵן in v. 22: "If God be with me, . . . and Jehovah be to me a God, then this stone &c."

CHAP. XXIX.

2. שלשה עדרי צאן. Kennicott proposes to read שלשה 'רעי צ', "three shepherds," following the Sam. in v. 3, and the Sam. and LXX. in v. 8. ושקן. "Used to water," Ges. § 125. 4. b; on the indeterminate 3rd. pers. plur. vid. Ges. § 134. 3. b. גדולה. The article is omitted because ג' is the predicate; vid. Ges. § 108. 3. "For the stone upon the mouth of the well was large."

3. נאספו and the other preterites in this verse are to be translated by "used to assemble," &c., being connected with the preceding ושקן; Ges. § 124. 6. d.

6. באה. Part. "is coming;" the pret. would have the accent on the first syllable, as in v. 9.

7. גדול. On the omission of the article vid. Ges. § 108. 3. "It is still early." עת האסף. Vid. Ges. § 129. 1.

9. אשר לאביה. Vid. Ges. § 113. 1.

14. ימים. Accus., vid. Ges. § 116. 2, and not the genitive governed by חרש.

15. הבן אחי. Correctly Vulg. "Num quia frater meus es, gratis servies mihi?" and so our A. V.

17. ועיני לאה רכות. Vid. Ges. § 143. 5. "And Leah's eyes were tender," or "weak." LXX. ἀσθενεῖς, Aq. and Symm. ἀπαλοί, Syr. رُخِيصٌ, Vulg. lippi; but Onk. רַחֲבִי, and Saad. حَسَنَاتٍ, "beautiful," as if the text meant that Leah had fine eyes, but was in other respects inferior in beauty to her sister Rachel.

27. מלא שבוע זאת. "Fulfil the week of this one", i. e. Leah, a week being generally allotted to marriage festivities; vid. Judges 14: 12. גם את זאת. "This one too," viz. Rachel.

30. וַיֹּאדָם גַּם אֶת רַחֵל. *וַיֹּאדָם* is used here for emphasis; vid. Ges. §. 152. 2.a. מִלֵּאָה Ges. §. 117. 1.

34. קָרָא. Vid. Ges. § 134. 3. a.

CHAP. XXX.

1. מִתָּה. Participle; the pret. would have the accent on the first syllable.

2. הֲחַחֵת אֵל אֲנֹכִי. "*Am I in the place of God?*" Can I work miracles like God? Compare ch. 50: 19, and 2 Kings 5: 7. Others take הֲ as equivalent to הֲלֹא *nonne?* and translate: "*am I not under God?*" Vid. Ges. § 150. 2.

3. וְתָלַד עַל בְּרִכְי. "*And she shall bear upon my knees,*" i. e. bear a child whom I shall rear up upon my knees, and adopt for my own. The children of female slaves were regarded as children of their mistresses; comp. ch. 16: 2.

8. נִפְתָּלִי וְגו'. Schumann and some other commentators understand by נִפְ' א' "*great wrestlings*" (A. V.), referring to the rivalry between the two sisters, but see v. 15 and ch. 29: 33. Delitzsch and Kalisch understand "*wrestlings with God,*" viz. in prayer (comp. Rom. 15: 30). Perhaps the explanation given by Tuch, Knobel and Hengstenberg is the best, namely, that נִפְ' א' means "*wrestlings for God,*" strivings after God's favour; and hence Rachel exclaims in v. 6, רַנְנִי א', "God hath given judgment in my favour."

11. בָּגַד. The קָרִי explains this as if it were a contraction for פָּא גָד "*Prosperity has come,*" and so Onk. and Syr. Our A. V. has "a troop cometh," taking גָד = גִּדּוּר, and similarly the Gr.-Ven. ἡαὶ στρατεύμα. LXX. and Vulg. correctly: *εὐ*

εὐχῆ, feliciter, equivalent to באשרי in v. 13, "to my joy." On the pointing of the כ vid. Ges. § 100. 2. c.

13. באשרי. See note on v. 11. LXX. *Μαχαρία ἐγώ*, Onk. לִי הָיָה הַשְׁבָּחָה "Praise shall be to me." אשרוני. Vid. Ges. § 124. 4.

15. ולקחת. Vid. Ges. § 64. 2, and n. on ch. 20: 16.

16. בלילה הוא. Vid. Ges. § 109. 2. b. So also ch. 32: 23; but in both passages the Sam. has the regular הוּא הַלַּיְלָה.

18. יששכר. The קרי perpetuum on this word is that it should be pronounced ישְכָר, and, according to the Masora, it should be written ישְשָכָר, the second ש having neither vowel nor diacritical point. This reading seems to have been generally adopted by the ancient vss. LXX. *Ἰσάχαρ*, Vulg. *Is-sachar*, Syr. *إِسْحَاح*, Saad. *يَسَاخَارُ*. We must regard it as a derivative from the future niphal of שָכַר, meaning "got for hire" (Joseph. *ἐκ μίσθου γενόμενος*). The כתיב is either יש-שְכָר, "there is reward," or ישְשָכָר, for ישא שְכָר, "he brings reward," which latter we have adopted.

24. יֹסֵף as an optative, "may he add;" Ges. § 126. 2. a.

27. אִם נָא מ' וגו'. Gesenius, in the Thes., and Maurer render this phrase: "would that I had found favour in thine eyes;" but this latter form of expression would, as Tuch remarks, require the future (see for example Ps. 81: 9, 139: 19). It is best to understand the words exactly as in ch. 18: 3, with this difference, that the apodosis of the sentence is here suppressed: "If I have found favour in thy sight, (listen, or remain)." נחשתי וגו'. "I have learned by omens that Jehovah blesses me for thy sake;" comp. ch. 44: 5, 15; or perhaps: "I have a feeling that Jehovah blesses me for thy sake" (compare *ὀνειδίζειν* and *augurari*). Our A. V., "I have learned by experience," follows the Vulg. "*experimento didici*."

29. **אֵלֶּךָ אֲשֶׁר עָבַדְתִּיךָ**. A second accusative to **עָבַדְתִּיךָ**, to be rendered in English "*how I have served thee*". **וְאֵלֶּךָ הָיָה וְנָא**. "*And what thy flocks have become under my charge*".

30. **לִפְנֵי** is correctly rendered in our A. V. "*before I came*", but **לְרַגְלִי** cannot mean "*since my coming*". The correct rendering is: "*at my footstep*", i. e. wherever I went.

31. **אֲשֶׁר — אֲשׁוּבָה אֵרָא**. On the construction vid. Ges. § 139. 3. b.

32. **אֲעָבֶר**. The Vulg. has "*gyra omnes greges tuos*", LXX. *παρελθέτω πάντα τὰ προβάτα σου*, as if reading **עָבֹר** in the imperative. **הָסֵר**. Imper., addressed to Laban. Others consider it as the infinitive absol. used for the finite verb (Ges. § 128. 4. a.), but this would seem to require **וְהָסֵר**. **וְהָיָה שְׂבָרִי**. Our A. V. correctly supplies the words "*of such*", for the meaning is that all parti-coloured animals, born after this time in the one-coloured flock, were to fall to Jacob's share.

33. **וְעֵנָה בִּי צ'**. "*And my righteousness shall bear witness against me*," i. e. I shall be self-condemned. **עָנָה בְּ** always means "*to bear witness against a person*", even in 1 Sam. 12: 3, which Gesenius quotes in favour of the opposite signification, "*for a person*". **בְּיוֹם מָחָר**. Not literally "*to-morrow*", but "*at a future day*". Comp. Exod. 13: 14, Joshua 4: 6. **בִּי תָבוֹא וְנָא**. "*When thou shalt come to inspect my hire (which is) before thy face*." **לִפְנֵי** is to be closely connected with **שְׂבָרִי**, "*my reward which I earn under thy very eyes*."

37. **מִחֲשֵׁף** is here equivalent to the inf. absol. **חֲשֹׁף**, *peeling off*.

38. **בְּשִׁקְתוֹת**. Plural const. of **שִׁקְתָּ**. "*femin. tanquam radicale apparet, ut in קִשְׁתוֹת, et ἵ ex ὁ ortum est, ut in סִבְכֵי, אֲמָרִי*." Roediger in Ges. Thes. He derives **סִבְכֵי** and **אֲמָרִי** from **סִבֵּךְ** and **אָמַר**, not, as Gesenius did, from **סִבֵּךְ** and **אָמַר**,

which latter forms nowhere occur. יחמנה. From יחם according to the Arabic form of the 3rd pers. plur. fem. يَقْتُلْنَ; vid. Ges. § 47. rem. 3. Two other instances of this form occur, viz. 1 Sam. 6: 12, Dan. 8: 22.

39. יחמו. Future of יחם, for יחמו; or of יחם, for יחמו, the Chaldaizing form of יחמו or יחמו. Vid. Ges. § 66. 5. rem. אל המקלות. "*Beside*" or "*near the rods*", as, in ch. 21: 11, אל באר המים.

40. והבשבים וגו'. The text is perhaps corrupt in this passage. As it stands, the meaning seems to be: "And Jacob separated the lambs, and turned the faces of the flock towards what was speckled and towards all that was black in the herd of Laban". Knobel adopts the reading of Onkelos, Ps.-Jon., and Saad., בל עקר, and takes פני in the sense of "*before*" (comparing Exod. 23: 15, Ps. 42: 3): "and Jacob separated the lambs, and placed *them* — *namely* all the speckled and all the black in the flock of Laban — before the flock." Kalisch gives a wholly different translation: "and Jacob separated the lambs; and he set the faces of *Laban's* flocks towards *his own* ringstraked, and all *his* dark *he set* to the flocks of Laban"; which, however, he scarcely succeeds in justifying.

41. ליחמנה. The Infin. Piel. יחם (from יחם) with fem. pronom. suffix.

42. ובהעטיף. "*When the sheep were feeble*". As sheep commonly lamb twice a year in the East, most commentators think that by the קשרים are meant the spring lambs, and by the עטפים those yeaned in autumn. Others, as for instance Kalisch, agree with our A. V. in understanding simply the stronger and weaker cattle.

43. צאן רבוח. Vid. Ges. § 110. 1. rem. 3. — Few passages have given rise to so many and various explanations as the last twelve verses of this chapter, and it would be useless

to enter into details on the subject. Our view of the passage is as follows. In v. 31, Laban, acknowledging that he has no further claim on Jacob's services, proposes to pay him fixed wages, if he will remain with him (וַיֹּאמֶר מִה אֶחָד לִי). Jacob declines to receive any wages, but consents to stay, provided Laban will agree to a proposal which he has to make. For the understanding of v. 32, it must be remembered that the normal colour of the sheep is white, of the goats black (Cant. 1: 5, 4: 1, 2.). Jacob proposes that he and Laban should inspect the flocks and separate all the animals of abnormal colours (black or spotted sheep and white or spotted goats), so that only cattle of one colour should remain under Jacob's care (v. 32). The offspring of these, if of the normal colour, were to belong to Laban; if abnormal, to Jacob (וַיְהִי שְׂכָרִי). The sheep and goats that had been separated from the main flock, were sent away to a distance under the charge of Laban's sons (vv. 35, 36). By means of the stratagem of the peeled rods, Jacob contrived that the one-coloured animals left to his care should produce considerably more than the usual proportion of young of different colours (vv. 37—9). V. 40 is very obscure, probably corrupt. It seems to describe a second contrivance by which Jacob increased the number of animals that were to fall to his share, namely, by placing in view of the one-coloured cattle not only the peeled rods, but also some of their variegated offspring. Perhaps we should read בַּל עֵקֶר, instead of אֵל עֵקֶר (see note on v. 40), and בְּצֵאֵן instead of בְּצֵאֵן, deleting לִבָּן. The meaning would then be: "And Jacob separated the lambs, and placed in front of the flock all the spotted and black found among the flock," so that the breeding ewes had those parti-coloured lambs constantly in sight. Vv. 41 and 42 detail a third stratagem by which Jacob secured for himself the strong lambs, and left the weak ones to Laban's share. See the note on v. 42.

CHAP. XXXI.

4. הַשְׂרָה. Acc. of place; vid. Ges. § 116. 1.

6. וְאַחֲנָה. This is more correct than the usual reading וְאַחְנָה, as shewn by the Arab. **أَخْنَنَ**. It is the oldest form of the feminine plural; and occurs four times, viz. Ezek. 13: 11 and 20, 34: 17, and here. Vid. Ges. § 32. rem 5. A form וְאַחֲנָה occurs once, Ezek. 34: 11, where, however, some Mss. have the regular וְאַחֲנָה.

7. הַחֵל. Hiphil of חָלַל "to deceive", and not from a rad. חָלַל. The ח, it is true, is always retained, as if it were a radical, but the doubling of the third letter appears in the form וְחָלַלְתִּי, Job 13: 9, and the Hophal is חוֹלֵל, Isaiah 44: 20. See Gesenius' Thes. art. חָלַל, and Ewald's Heb. Gram. 6th edit. § 127 d. עֲשֵׂרַת מִנִּים. The received text of the LXX. has here: καὶ ἡλλαξε τὸν μισθὸν μου τῶν δέκα ἄμνων, but we should probably read, as has been suggested by Grabe and others, μισθόν, and in v. 41 μισθὸν for ἄμνάσιον. Aquila has δέκα ἄρτιμοι, and Symm. δεκάαις ἀρίθμοι.

8. יִהְיֶה. On the sing. vid. Ges. § 144. d. אֲבִיכֶם. Vid. n. on ch. 26: 18.

13. הָאֵל בֵּית אֵל. Vid. Ges. § 108. 2. b.

14. וְחָעָן — וְחָמְרָה. Vid. Ges. § 145. 2.

15. וַיֵּאבֵל גַּם אֹכֹל. On the inf. absol. vid. Ges. § 128. 3. rem. 1. כֶּסֶף. The money that he got through us, the produce of Jacob's labour (in ch. 29: 20, 27).

16. כִּי. "So that." They regard Jacob's present wealth as only a fair equivalent for his past labours in Laban's service.

19. לָנֹז. Vid. Ges. § 66. rem. 10, and comp. לָנֹז, ch. 38: 13.

20. תְּרִפִּים. It would be of little use here to mention the

various derivations assigned to this word. The most probable is that which derives it; from the Arab. تَرَفَّ, "to enjoy the luxuries of life," whence the תרפים were those gods who were supposed to bestow the blessings of life and fortune on their worshippers. The תרפים were Dii penates of the Hebrews, probably imported from Mesopotamia. Their worship is condemned in Scripture (vid. 1 Sam. 15: 23, 2 Kings 23: 24, Ezek. 21: 21, Zech. 10: 2), and in Hosea 3: 4 they are enumerated among those things which would not be found among the Israelites in their exile. They were of human form, 1 Sam. 19: 13, 16, in which places the plural form is used to denote a single image. The LXX. render the word here εἰδωλα, in other places variously θεραπεῖν, γλυπτόν, τὰ δῆλα, ἀποφθεγγόμενοι, and κεντάφια; Aq. here μορφώματα, in Hos. φωτισμοί; Symm. εἰδωλα; Onk. צִלְמָנִיָּא; Syr. ܚܚܝܩܝܬܐ; Jonathan in Hos. מַחֲיִי, "indicating" scil. futurity.

25. אִתּוֹ אָחָיו. "With his brothers."

27. לָמָּה נִחְבֵּאת לְבָרַח. "Wherefore hast thou secretly fled?" Vid. Ges. § 139. 4. rem. 1. וַחֲנָנִי אֶחָי. "And deceived me." Compare נָגַב לִבִּי פ' in vv. 20, 26. וַאֲשַׁלַּחְךָ. On the וַּ: vid. Ges. § 64. 2. note.

28. עָשָׂה = עָשָׂה, a rare form of the inf. const. Vid. Ges. § 74. rem. 2. The Sam. has the regular inf. עֲשׂוֹת.

29. יֵשׁ לִאֵל יָדִי. Three explanations of this phrase (which also occurs in Micah 2: 1 and Prov. 3: 27) have been proposed, of which the last seems the best. 1. That of Hitzig, Knobel and others: "My hand is for God," i. e. in God's place; comp. *dextra mihi Deus*, Virg. Aen. 10: 773. 2. That of Schumann: "My hand belongs to strength," i. e. is strong; but, as Maurer remarks, in prose this would rather be expressed by יֵשׁ-אֵל לְיָדִי. 3. That of Maurer, Rosenmüller, Ge-

senius (Gr § 149. 1): "*It is in the power of my hand.*" The negative would be **אֵין לְאֵל יָדִי**, as in Deut. 28: 32, Nehem. 5: 5. **עִמְכֶּם**. The plural suffix refers to Jacob and his companions.

30. **וְעַתָּה הֲלֹךְ ה' בִּי נ' נ'.** A. V. correctly: "*And now, (though) thou wouldest needs be gone, because thou sore longedst after thy father's house, (yet) wherefore &c.?*" Vid. Ges. § 128. 3.

31. **כִּי יִרְאָהוּ.** Either "*Indeed I was afraid,*" or introducing the direct speech, "*And Jacob answered and said to Laban, I was afraid.*"

32. **אֲשֶׁר עָמַד עִמָּו** = **עִמָּו אֲשֶׁר**. Vid. Ges. § 121. 2. foot-note.

39. **אֶחָדָה** for **אֶחָדָה**, vid. Ges. § 73. rem. 4, and § 74. rem. 21. c. **גִּנְבָחִי**. Vid. Ges. § 88. 3. a. The Sam. has in both places the usual form **גִּנְבוּחַ**. Onk. renders the word by **גִּנְרִיחַ**, "*I guarded*", scil. the flock, and Saad. **كَدَدْتُ**, "*I laboured*".

40. **הָיִיתִי בַיּוֹם א' הַרֵב.** Lit. "*I was — by day the heat consumed me*", i. e. by day the heat continually consumed me. **חַרְף** in the Sam. is a blunder, for that word is always used in the meaning of "autumn", and never in that of "cold" (*De Sola*) or "heat" (*Walton*).

42. **וַיִּדְרָחֵל לִיָּהּ יִצְחָק.** Well rendered by Onk. **וַיִּדְרָחֵל לִיָּהּ יִצְחָק** "*and he whom Isaac feared*", scil. Jehovah. Vid. v. 53, also Isaiah 8: 12, 13 (**מֹרְאָ**), and compare the Syr. **ܢܫܬܢܐ**, "*fear*", "*a god*" or "*idol*".

45. **וַיִּרְיֶמָה מִצְבָּה.** Vid. Ges. § 136. 1.

47. **יָגַר שְׁהֲרוּחָא.** The first example of Aramaic words in S. S.

49. **וַהֲמִצְפָּה.** As the text stands, we can only translate (with Knobel and others): "*therefore he called its name Gal'ed, and (also) Ham-mizpah, because he said, &c.*" The Sam., however, has **וַהֲמִצְבָּה**, and this favours the conjecture of Ewald

(Composit. der Genesis, p. 64) that the original reading was והמצפה המצפה, "and (he called) the pillar Ham-mizpah", which is supported by Saad. رَسَى الْحَجَرَ الْمَطْلَعِ. The other ancient versions vary considerably. The Syr. closely follows the Heb. מִצְפָּה מִן מַה מִּצְפֵּה סוֹמָן וְאַחַד; Onk. עַל כֵּן; קָרָא שְׁמִיהָ גִלְעָד וְסִבְיָהָ דִּי אִמֶּר וְגו'; LXX. διὰ τοῦτο ἐκλήθη τὸ ὄνομα Βουνὸς μαρτυρεῖ, καὶ ἡ ὄρασις ἣν εἶπεν γ. τ. λ.; the Vulg., omitting אִמֶּר אֲשֶׁר, has: *Et idcirco appellatum est nomen ejus Galaad, id est, Tumulus testis*, these last words being an interpolation. Kalisch proposes a new translation: "This pile is a witness between me and thee this day: therefore was its name called Galed; and Mizpah is a witness, for he said, &c."; but this ellipsis is too forced. Some think that the whole verse is an interpolation by a later hand, and the reading of the Sam. a bad attempt at an emendation.

52. וְאִם אֵתָּה — אִם אֲנִי. "If it be I, I will not pass . . . , and if it be thou, thou shalt not pass." Knobel and Kalisch, along with our A. V., prefer to regard אִם as a negative particle: "that I will not pass over . . . , and that thou shalt not pass over."

CHAP. XXXII.

3. מִחֲנִים. The dual of מִחֲנֶה, referring to his own host and that which he had met. Gesenius, however, considers it to be the plural, as if from a sing. מִחְנֵי.

5. הָאִמֶּרֶן. Vid. Ges. § 47. rem. 4. אֶחָד for אֶחָדִים, as אֶחָד for אֶחָדִים, Prov. 8: 17. Vid. Ges. § 67. 1. note.

11. קָטַנְתִּי. As pres.; vid. Ges. § 124. 3. בְּמִקְלִי. "With
12

my staff," and nothing else. He contrasts his former poverty with his present wealth.

12. ירא אנכי. Vid. Ges. § 131. 2. a. אם על בנים. Either "*the mother over (her) children*," vainly attempting to defend them, or "*the mother along with (her) children*"; a proverbial form of expression, which also occurs in Hos. 10: 14. Tuch and Knobel adopt the former translation; Delitzsch and Kalisch the latter, which is also that of our A. V.

14. הבא בירו. "*That which had come into his hand*", what he possessed; not as in our A. V. "that which came to his hand", i. e. came in his way.

16. בניהם. Vid. n. on ch. 26: 18.

17. עדר עדר. Vid. Ges. § 106. 4. Comp. ch. 14: 10.

19. יִפְגֹּשׁ. Read *yiphgōshēkhā*, not *yiphgāshēkhā*, for the future of פגש is יִפְגֹּשׁ, 1 Sam. 25: 20. As to the metheg comp., for example, Obad. 11. עֲמֹדָה. וְשֹׁאֵלָה instead of וְשֹׁאֵלָה; comp. Ges. § 44. rem. 2.

23. בלילה הוא. Vid. Ges. § 109. 2. b. and comp. the note on ch. 30: 16.

25. ויאבק. Probably there is an allusion here, as Gesenius supposes, to the name of the river יַבֵּק.

29. The name יִשְׂרָאֵל means, as here explained, "*he who fights with (against) God*", אֵל אֲשֶׁר יִשְׂרָאֵל or אֵל אֲתָא (comp. Hos. 12: 4). Gesenius, however, regards it as equivalent to שִׁרְיָה, "*he who fights for God*," "*the soldier of God*." The alteration of Jacob's name is mentioned a second time in ch. 35: 10.

CHAP. XXXIII.

4. וַיִּשְׁקְרוּ. Vid. n. on ch. 16: 5.

5. מִי אֵלֶּה. Vid. Ges. § 120. 3. The meaning is not "*who are those with thee*" (A. V.), but "*what are these to thee*", in what connection do they stand to thee? אֲשֶׁר חָתַן א' אִתְּ עַבְדְּךָ. Double acc.; vid. Ges. § 136. 2.

6, 7. On the gender of the verbal forms in these verses, vid. Ges. § 145. 2.

8. מִי לָךְ בָּל הֵמָּה. The pronoun מִי is used in reference to the men who drove the cattle intended as a present to Esau (ch. 32: 15—17), here called from their number "*a camp*." Transl. "*What is to thee all this camp, which I have met?*" do these herds and their drivers belong to you? Jacob politely responds לְמַצָּא וְגו', "*(They are intended) to find favour &c.*"

10. וְחֶרֶץ. Vid. Ges. § 124. rem. 1. וּלְקַחַח. Vid. Ges. § 126. b. 2. note.

11. הַבָּאָה. For הַיּוֹבָאָה; vid. Ges. § 73. rem. 1.

13. וּרְפָקִים. Vid. n. on ch. 26: 18. On the construction vid. § 153. 4. a.

18. וַיָּבֹא י' שָׁלֵם וְגו'. "*And Jacob came in safety to the city of Shechem*," referring to his late encounter with Esau. שָׁלֵם i. q. בְּשָׁלוֹם in ch. 28: 21, which the Sam. supports by reading שָׁלוֹם (comp. ch. 43: 27). So also Onk. and Saad., with Rashi and other Jewish commentators, and most of the moderns. The LXX., Vulg. and Syr. take שָׁלֵם as a proper name. שָׁכֵם is here the name of the prince of the country from whom the city afterwards took its name; comp. ch. 34 and Judges 9: 28.

19. קֶשֶׁטָה. What the value of the kesitah was is unknown, though it has been supposed, from a comparison of

ch. 23: 15, 16, to have been equal to four shekels. It literally means "*weight*", Arab. قِسْطٌ, "*a pair of scales*". Onk., LXX., and Syr. render it by "*lamb*"; the Targg. of Ps.-Jon and Jerus. by "*pearl*".

CHAP. XXXIV.

2. וישבב אתה. As ישבב is usually construed with עם or את, some would here read אָתָּה, which is an unnecessary correction, as the verb שָׁנַל is also construed with the accusative.

3. הנער. Vid. n. on ch. 21: 14. וידבר על לב. "*And spoke kindly*"; comp. Isaiah 40: 2.

7. לְשִׁבֵּב. An unusual form of the inf. const. Vid. Ges. § 45. 2. a.

8. שכם בני. Case absol. Vid. Ges. § 142. 2.

13. וידברו. The ordinary meaning of the word "*to speak*" seems scarcely to yield a good sense here, so that Gesenius in the Lex. Man. has recourse to an ellipsis of בְּמִרְמָה, "*deceitfully*". It is better to take it, with Schultens, Knobel, Delitzsch, and Gesenius himself in the Thesaurus, as equivalent to the Arab. دَبَّرَ, "*to contrive, plot, lay snares for*", and the same meaning seems applicable in 2 Chron. 22: 10.

15. נִאֲוֹת is generally regarded as the future niphal of אָוָה (connected with אָוָה), according to the form יִקֹּם; but Knobel prefers regarding it as the future Kal, like יבֹּשׁ from בֹּשׂ. לְהַפֵּל. Vid. on the form Ges. § 71. rem. 9.

25. איש חרבו. Vid. Ges. § 122. rem. 1.

27. As the sentence commences rather abruptly in the received text, we have adopted the reading וַיִּבְנֵי, which is

found in the Sam. and two Mss., and supported by the LXX. Syr. and Saad.

30. מְחֵי מִסְפָּר. "*A few men.*" Vid. Ges. § 104. 1.

CHAP. XXXV.

3. הָעֵנָה־וְיָהּ. Vid. Ges. § 131. rem. 2.

4. הַנּוֹמִים. Not those which were worn as ornaments, but those worn as talismans and amulets. הָאֵלֶּה. "*The terebinth.*" Knobel would read הָאֵלֶּה, comparing ch. 12: 6 and Josh. 24: 26.

7. וְנָלְוּ א' הָאֱלֹהִים. The Masorites note הָאֱלֹהִים here as קָרָשׁ, i. e. as referring to God, but Onk. renders it by מְלַאכְיָהּ, רְיָי, "*the angels of the Lord,*" and in this he is followed by some commentators. On the verb in the plural vid. n. on ch. 20: 13.

8. מִתַּחַת לְבֵית אֵל. "*Below Bethel,*" Bethel being situated on a hill.

10. יִשְׂרָאֵל. Vid. n. on ch. 32: 29.

22. There are 27 or 28 verses in Sacred Scripture in which the Masorites leave a hiatus, and note that something is deficient. Lists of these verses may be found in Buxtorf's Tiberias, Leusden's Philologus Heb., and other works. The LXX. here supply: καὶ ποιεῖν ἐφάνη ἐναντίον αὐτοῦ, i. e. וַיֵּרָא וַיַּעֲבֹד. — As we have reckoned the words וַיְהִי בְנֵי יַע' ש' עָשָׂר as a separate verse, the numbering of the verses is changed from here to the end of the chapter.

27. אֲשֶׁר יֵלֵךְ לוֹ. Vid. Ges. § 140. 1.b. אֲשֶׁר is to be regarded as an accusative.

Amorites (Ges. Thes. p. 122), although originally it denoted a single Canaanitish nation, yet was likewise used *sensu latiori*, to designate the whole race;" and he refers in proof to Josh. 1: 4, 1 Kings 10: 29, 2 Kings 7: 6, &c., and Ges. Thes. p. 541. There are few, however, who would not consider this explanation as forced, and we think it more probable that the text is corrupt, and accordingly have placed הַחִי within asterisks. We ought either to read with five Mss. הַחִי instead of הַחִי; or perhaps the reading הַחִי in ch. 26: 34 was an early mistake of some scribe for הַחִי; comp. the fact that in the same verse the Sam., LXX. (cod. Alex.) and Syr. read אֵילֵן הַחִי for אֵילֵן הַחִי. Several commentators, for example Rosenmüller, J. D. Michaelis, Tuch and Knobel, think we ought to read הַחִי instead of הַחִי; but, though such a mistake might easily have occurred, we have no authority for this alteration of the text, nor does it remove all our difficulties. 3. The wives of Esau have different names in the various passages. The Oholibamah of this chapter is the Judith of ch. 26: 34; the Adah here the Basemath of ch. 26; and finally the Basemath of v. 3 is the Mahalath of ch. 28: 9, which latter name the Sam. reads instead of Basemath in vv. 3, 4, of this chapter. We cannot admit the supposition of Kalisch that the Basemath of this chapter is the same as the Basemath of ch. 26, as the father of the latter was Elon the Hittite, while the father of the former was Ishmael. Several commentators consider a reconciliation of the statements here with those in ch. 26: 34 and 28: 9 impossible, and maintain that we have therein an embodiment of two different accounts.

3. בַּשְּׂמֶחָה. Vid. preceding note.

6. אֶל אֶרֶץ שַׁעִר. So we read with the Syr., following Ewald, Knobel, Delitzsch, &c., as the ordinary reading of the Hebrew אֶל-אֶרֶץ, edited by Theile, leaves the sense in-

CHAP. XXXVI.

2. The text here is encompassed with difficulties. We must not adopt the reading **בן צבען** (which is that of several of the vss. both here and in v. 15), but translate: "Oholibamah, the daughter of Anah, the grand-daughter of Zibeon," as plainly appears from vv. 24, 25, in the former of which Anah is said to be the son of Zibeon, and in the latter Oholibamah to be the daughter of Anah. Of more consequence are the apparent contradictions between the list given here of the wives of Esau and their fathers, and that in ch. 26: 34. These may be reduced to three heads. 1. The father of Esau's first wife is here called Anah, while in the former chapter he is called Beeri. Hengstenberg, however, is probably correct in supposing that v. 24 gives us the key for the solution of this difficulty, for it is there said that Anah found "*the warm springs*" in the desert (vid. n. on that verse), and he may have been called from that discovery **בְּאֵרִי** "*fontanus*." 2. Anah, supposing him to be the same as Beeri, is assigned to three different nations; in ch. 26: 34 he is said to have been a Hittite (**הִתְּיָי**), in the verse under consideration he is called a Hivvite (**הִיִּי**), while again in vv. 19, 24, he is ranked as a Horite (**הֹרִי**). Anah, however, may have been called **הֹרִי**, not because he actually belonged to the nation of the Horites, but because of his dwelling in a cave, so that the designation would be nothing more than a mere appellative; for it is scarcely credible that a writer or compiler would have so soon contradicted himself. A greater difficulty lies in the other fact, that the same man is called in one place a Hivvite and in the other a Hittite, although Hengstenberg thinks we may find "a very simple solution." "The name Hittites," says this critic, "like that of

complete. The Sam. and LXX. read מִמֶּנֶּן אֶרֶץ אַחֶרָה. One Ms. has אֶל-אֶרֶץ אַחֶרָה, "into another land", a reading adopted by Onk., Saad. and the Vulg.

16. אֶלֶף קָרַח. These words are omitted in one Ms. and in the Sam. cod. and vers., and are rejected as spurious by Kennicott, Schumann, Tuch, Knobel, Delitzsch, &c., because ק' א' is mentioned in v. 18 as a son of Esau by Oholibamah, and not as a son of Eliphaz. We have accordingly placed the name within asterisks. In 1 Chron. 1: 36 the name disappears, and is replaced by that of Timnah, who must not be confounded with Timnah, the concubine of Eliphaz. C. B. Michaelis, followed by Rosenmüller, supposes that Timnah died without children, and is therefore omitted by Moses in the catalogue of the sons of Esau, but that one of his brethren (by the law mentioned in Deut. 25: 5, 6, and even in this early age known among the patriarchs, comp. ch. 38: 5) married his widow, and had a son Korah, different from the Korah named in v. 18. It is, however, to be noted that Timnah is omitted by one Ms. in 1 Chron. 1: 36. Schumann, Tuch, Delitzsch and others, following the ancient versions, consider אֶלֶף as here used in the construct state, and therefore render vv. 15, 16, thus: "*These are the chiefs (or princes) of the descendants of Esau; of the posterity of Eliphaz, the firstborn of Esau, the chief of Teman, &c.; these names being the names of the various tribes.*" C. B. Michaelis and Knobel render אֶלֶף by "family", "tribe", and translate: "*These are the tribes of the descendants of Esau.*"

24. אֵיָה. So we read with the Sam. and several edd., instead of the the common reading וַאִיָה. The ו is not expressed by the LXX., Syr. and Vulg., nor is it found in 1 Chron. 1: 40. הַיָּמִים. Most probably "*the warm springs*", Vulg. *aquæ calidæ*. Jerome, quoted by Gesenius in the Thes., says:

"nonnulli putant aquas calidas juxta linguæ Punicæ viciniam, quæ Hebrææ contermina est, hoc vocabulo significari". Some understand the אַמִּים, a gigantic race mentioned in Deut. 2: 10, and take מִצָּא in the sense of *meeting and conquering*, which it cannot bear. This opinion is adopted by the Sam., which reads הַמַּיִם, Onk., Ps-Jon., &c. One Ms. has הַמַּיִם "the waters", and so also the Syr. Saadiah, with many of the Rabbinical commentators, followed by Buxtorf and our A. V., render the word "mules", which is a mere conjecture, and has nothing to recommend it. The Greek translators, the LXX., Aq., Symm. and Theod. do not translate the word, but write it variously αλμὴν, λαμὴν, λαμειμ and ἐμειμ.

26. דִּישָׁן. So we read with 1 Chr. 1: 41, the LXX., Syr. and Vulg., and in accordance with v. 21. Theile reads דִּישָׁן, but the sons of דִּישָׁן are not mentioned till we come to v. 28.

CHAP. XXXVII.

2. הָיָה רֹעָה וְגוֹ'. "Used to tend the flock along with his brethren". Vid. Ges. § 131. 2. דְּבַחָם רֹעָה. On the omission of the article vid. Ges. § 109. 2.b. Transl. "an evil report regarding them".

3. בֶּן זִקְנִים. Onk. renders: בֶּן חָכִים "a wise son", which has been adopted by Schumann. בִּתְנַת פָּחִים. This appears to have been an outer tunic worn as a distinction by persons of rank. Some have endeavoured to make out that it was a priestly garment, and that, as such, it was given to Joseph as the priest of his family; but the fact of the phrase recurring only in 2 Sam. 13: 18, where it refers to Tamar's garment, is sufficient refutation of this notion; and besides, we have

not the slightest evidence that Joseph really acted in that capacity. The upholders of this view render the phrase, as in our A. V., by "*a coat of many colours*", supported by the rendering of the LXX. in this place, *χιτών ποικίλος*, and of the Vulg. "*tunica polymita*". **DE**, according to this view, means "*a patch*", but this translation is destitute of any support from the cognate dialects, and even the LXX. and Vulg. can scarcely be quoted in its favour, as the LXX. in 2 Sam. have *χιτών καρπωτός*, and the Vulg. "*tunica talaris*". In v. 23. of this chapter the Vulg. combines both opinions and translates: "*tunica talaris et polymita*". The rendering "*tunica talaris*" is the correct one, since **DE** is equivalent to the Chald. and Syr. **ܠܕܡܐ**, primarily meaning "*an extremity*". **פ' כ'** therefore is a tunic that extended to the wrists and ancles. So Aquila in Gen. *χιτών ἀστραγάλειος*, in 2 Sam. *χ. καρπωτός*; Symm. *χειριδωτός*; Syr. in Gen. **ܠܕܡܐ ܕܥܝܢܐ**, "*a tunic with sleeves*", but in 2 Sam. **ܠܕܡܐ ܕܥܝܢܐ ܕܥܝܢܐ**, "*a striped or variegated tunic*".

4. **דברו לשלם**. This is the only instance of **דבר** being construed with the accusative of the person, except Numb. 26: 3, where, however, we might read, as suggested by Knobel, **אָהָם** instead of **אֹהָם**.

5. **ויוספו עיר שנה**. Vid. Ges. § 139. 1.

12. **אֹהָ צֶאֱן**. Punet. extraord. Vid. n. on ch. 16: 5.

17. **דִּתְנֵה דִּתְנֵה**. **דִּתְנֵה** is an Aramaic dual from **דָּת**.

18. **וּבְטָרָם יִקְרָב**. Vid. Ges. § 125. 4. a.

19. **בְּעַל הַחֲלֻמוֹת**. Vid. Ges. § 104. 2. a.

21. **נִכְנֹו נֶפֶשׁ**. Vid. Ges. § 136. rem.

25. **אֲרַחֵם יִשְׁמַעְאֵלִים**. **אֲרַחֵם** is the part. fem. used collectively; vid. Ges. § 105. 3. d. Onk. correctly **יִשְׁנֵיהָ עֲרַבָּאִי**, "*a caravan of Arabs*". **וּצָרִי**. The chateph kametz of **צָרִי** is changed into a simple sheva on account of the preceding **ו**.

29. מְדִיָּיִם. The Midianites were a branch of the Ishmaelite Arabs, and therefore this verse does not contradict v. 25. Comp. Judges 8: 22, 24, 26. בַּעַשׁ כֶּסֶף. Supply שָׁקַל; vid. Ges. § 118. 4. rem. 2. The LXX. have *gold* instead of *silver*, εἰλασι χρυσῶν.

32. הֲבֵיתָהּ. On the pointing of the הֲ interrogative vid. Ges. § 98. 4. rem.

35. שֶׁאֵלָהּ. The word שֶׁאֵל never takes the article. It is derived from שָׁעַל = שָׁאֵל "to be hollow".

36. הַמְדִּיָּיִם. Prob. a contracted form of מְדִיָּיִם in v. 28, although in ch. 25: 2 both מְדִיָּן and מֶדֶן are mentioned as sons of Abraham and Keturah. שֵׁר הַמְבַחֲשִׁים. "Captain of the life-guard", lit. "of the executioners". LXX. badly ἀρχι-μαγειρος, "head-cook".

CHAP. XXXVIII.

2. אִישׁ כַּעֲנִי. "A Canaanite". So all the ancient vss., except Onk., who translates לְבָר הַתִּגְרָא "a merchant". In a few passages כַּ is used in this way, e. g. Isaiah 23: 8.

9. וַשְׁחַת אֶרְצָה. "Perdidit (semen suum) effundens in terram; const. præg." Maurer. Vid. Ges. § 138.

11. בֵּית אַבְיָן. Acc. of place. Vid. Ges. § 116. 1.

14. וַתִּתְעַלֶּה. "And veiled herself." Onk., LXX., Syr. give the sense of "adorning". The Vulg. has "mutato habitu," as if the verb were חָלַף, which the Sam. Vers. gives אֲחַלֵּף. Saadiah alone correctly תִּתְעַלֶּה, "veiled herself". The word עֲלִיָּה is rendered variously; the LXX., Vulg., and Saad. θέριστρον, theristrum, خِيَابَر, "a veil"; but Onk. עִיפָה, and Syr.

אֵינִי, "a robe". בפֶּתַח עֵינַיִם. "At the gate of 'Enayim". So LXX., Gesenius and most of the moderns, correctly considering עֵינַיִם as a proper name, as clearly appears from v. 21, where הָעֵינַיִם only is used. Onk. translates פ' ע' by פְּרִשׁוּת, "the bursting forth of two fountains," and in this he is followed by Rosenmüller. The Syr. has: [فُجْجَة] [اِصْطِدَالُ], "the division of two roads", the place where two roads meet, and so Vulg. "in bivio itineris"; Saad. مَنَظَرَةٌ, "a rising ground, a watch-tower"; our A. V. "an open place", and in v. 21. בְּעֵינַיִם "openly".

15. The LXX. add: καὶ οὐκ ἐπέγνω αὐτήν, but there is no necessity for supposing that any words have been lost in the Masoretic text. Judah does not recognise Tamar simply on account of her being veiled, not because of the veil she wore being one peculiar to prostitutes; for צָעִיף is used only once more in Scripture, viz. in ch. 24: 65, with reference to the veil of Rebecca.

24. וַיְהִי כַמִּשְׁלֹשׁ חֳדָשִׁים. "And it came to pass after about three months". מֵן "after"; vid. Ges. § 151. 3. c.

28. וַיִּתֵּן יָד. "And one put forth a hand". Impers. Vid. Ges. § 134. 3. וַיִּתֵּן. The accusative after this verb may be either יָד or יָדָיו.

29. כַּמִּשְׁכִּיב יָדוֹ. The participle with כִּי is here, and in ch. 40: 10 (as remarked by Maurer), nearly equivalent to the infinitive with כִּי. מַה פָּרַצְתָּ וְגו'. "Why hast thou broken forth? Upon thee be a breach!" i. e. may a similar act of violence be done to thee! referring, as Knobel thinks, to the rebellion of the Israelites against the house of David (who was descended from Pharez). Delitzsch considers פָּרַץ as the accusative governed by פָּרַצְתָּ; "why hast thou made a rent (or burst a way) for thyself?" The accent on פָּרַצְתָּ is, however, disjunc-

live, and the meaning attached to עליך is very doubtful. Another explanation of the words is that adopted by Rosenmüller, Maurer, &c., viz. that the midwife, fearing for the rights of primogeniture, which properly belonged to Zarah, exclaimed: "*to thee this breach is to be imputed*". The absence of the article in פרץ is against this view. The ancient vss. throw no additional light on the passage.

CHAP. XXXIX.

2. איש מצליח. *"A prosperous man"*. מ' is used adjectively here, but as a verb in v. 3.

4. וכל אשר יש לו. For וכל אשר יש לו, as in v. 5; vid. Ges. § 121. 3.a.

5. מאז. The word אז is properly a noun denoting "*time*"; hence מאז lit. "*from the time*", and as a conjunction "*since*".

6. לא ידע אהו מ'. *"He took no concern about anything which was with him"* (Joseph), under his charge; or "*he did not regard in his own mind* (lit. with himself) *anything*," taking אהו as reflexive (vid. Ges. § 122. 1). Our A. V. also takes אהו reflexively, but with a different meaning: "*and he knew not aught he had*." בי אם. "But", "except", after a negative; vid. Ges. § 152. 2.i.

9. איננו גדול וגו'. Maurer renders this: "*there is nothing in this house too great for me*", i. e. of such importance that I am not intrusted with it. If this translation be adopted, the following ו ought to be rendered "*for*". Others, as Rosenmüller and Knobel, translate: "*He is not greater in this house than I*." Others, including our A. V., "*there is no one greater in this house than I*".

10. יום יום, "Daily"; vid. Ges. § 106. 4.

12. בבגדו. In this word the ך is aspirated contrary to rule, בגדו instead of בגדו.

14. לצחק. On the ך under the 2nd radical, vid. Ges. § 63. 3. rem. 2. "*Accessit ad me servus iste Hebræus ut luderet mecum*, i. e. ad lusus venereos sollicitare me volebat homo impudens." Gesenius in the Thes.

15. ואקרא — בהרימי. On the construction, vid. Ges. § 129. 2. rem. 2.

20. ויקח ארני י. Plural. excell. Vid. Ges. § 106. 2. b. מקום אשר. "The place where"; vid. Ges. § 114. 2. אבירי. We have adopted the קרי reading אַבִּירִי in preference to the בחיב, אַבִּירִי, because the form קָטִיל is more commonly used as an adjective or substantive, קָטֹל as a participle.

21. ויהן חנו. "And gave him favour", i. e. made him agreeable. The nominative to יהן is Jehovah, and the suffix in חנו refers to Joseph; comp. Exod. 3: 21, 11: 3.

22. הַאֲבִירִים. So the קרי; the בחיב is הַאֲבִירִים; vid. n. on v. 20. הוא היה עשה. "He was the doer (of it)", everything was done by his orders, or under his superintendence.

CHAP. XL.

3. מקום אשר. Vid. n. on ch. 39: 20.

4. ויפקד שר וגו'. "And the captain of the life-guard appointed Joseph (to be) with them, and he waited upon them". So Onk. and LXX. Slightly different is the rendering of our A. V. "charged Joseph with them, and he served them". The Vulg. *custos carceris*, and LXX. ὁ ἀρχαῖσμος, seem to indicate the reading שַׂר הַסִּבָּח instead of שַׂר הַטַּבָּחִים.

8. וּפֹתֵר אֵין אֹתוֹ. "*And there is no interpreter of it.*" אֹתוֹ accusative governed by פֹּתֵר; comp. ch. 41: 8.

10. וְהָיָא כְּפֻרְחָהּ. Either "*and it was as if budding*," "*seemed to bud*" (A. V., Tuch, Knobel, Kalisch); or with Onkelos, "*and when it had budded*", וְהָיָא בְּרֵ אֶפְרָחָהּ (comp. ch. 38: 29). The Sam. has likewise בְּאֶפְרָחָהּ, using the Aramaic form of the hiphil. The former translation is preferable, since הָיָה is a periphrasis for "*to appear*" "*to seem*", as in ch. 19: 14, 27: 12. נִצָּה. "*Its blossoms*", taken collectively, and hence עלָהּ. Knobel and others suppose that נִצָּה is a mistake for נָצָה, as נָץ does not occur elsewhere in the Hebrew text of the Old Test.

13. יִשָּׂא פִּי אֶת רֹאשׁוֹ. "*Pharaoh shall lift up thy head*", i. e. restore thee to thy dignity. This appears to be the simplest mode of explaining the phrase. In v. 19 there is a play upon the word, as in John 12: 32. Gesenius, Knobel and Delitzsch take it to mean "*shall fetch thee out of prison*", regarding רֹאשׁ as equivalent to נֶפֶשׁ, and appealing to 2 Kings 25: 27, where, however, the words מִבֵּית כְּלֹא are added. The prisons of the ancients were, it is true, often underground. Rosenmüller: "*shall number thee*", i. e. number his servants and count thee among them. נִשָּׂא רֹאשׁ has this meaning in Exod. 30: 12, &c. The ancient versions give the idea "*shall remember thee*"; e. g. LXX. καὶ μνησθήσεται Φαραὼ τῆς ἀρχῆς σου; Syr. וְנִזְכָּרְתָּ בְּרֹאשׁוֹ, and so Onk.; Vulg. "*recordabitur Pharaon ministeriū tui*". כִּמְשַׁפְּט הָרִאשׁוֹן. "*In the former manner*", "*as before*".

11. וְעָשִׂיתָ נָא. Vid. Ges. § 124. 4. foot-note.

16. סִלִּין חֲרִי. "*Baskets of white bread*". So Gesenius rightly, following LXX., Aq., Vulg., Syr., Ps.-Jon., and Saad. Onkelos has סִלִּין דְּחִירִי "*baskets of liberty (?)*," unless perhaps חִירִי be a derivative from חָנָר "*to be white*", in which case he would agree with the rendering given above. Our A. V.

has "*white baskets*", which is wrong. Rosenmüller would derive חֲרִי from חור "*an opening*", and translate: "*perforated (or wicker) baskets*", following Symm., who gives *καυὰ βαῖνά*.

19. יֵשׁא פִּרְעָה וְגו'. Vid. n. on v. 13.

20. יוֹם הַלֵּדָת אֶת פ'. On the construction vid. Ges. § 140.

1. a. The rare form of the infin. hophal הִלִּי־ת may be best explained by assimilation from the original הִלִּי־ת or הִלִּי־ת. Compare Ewald's Gram. 6th ed. § 131. c.

CHAP. XLI.

1. שְׁנָתַיִם יָמִים. Vid. Ges. § 116. 3.

2. בִּצְחָו. 'א is an Egyptian word, denoting reeds growing in marshy ground; the word is also used in the Alexandrine Greek, in which it is written *ἄχαι*, *ἄχαι*, and the LXX. retain it here. The Vulg. has "*in locis palustribus*", Saad. فِي الْقَرْطِ, "*in the clover or trefoil*", Syr. صَحْنًا "*in the meadow*".

8. הַ כְּסֵי מִ. "*The sacred scribes of Egypt*," the *ἱερογραμματεῖς*, who were skilled in the hieroglyphics. This word is, according to Gesenius, a quadriliteral formation from כָּרַט, *to inscribe*, and כָּרַם, *to be sacred*; or from כָּרַט, *a style*, with the termination *ם*—, the כ being doubled as in נִמְלִים, נִמְלִים. Other scholars have supposed it to be a corruption of an Egyptian word, such as *εργασμ*, "*a worker of wonders*", or *καρ-εκτησμ*, "*a guardian of secret things*". Hitzig, following Hyde, holds it to be a Persian word, viz. Zend *khramidat*, Pers. *khirad-mand*, "*wise*"; but the occurrence of a Persian word in the Pentateuch would be strange indeed. The LXX. translate it here by οἱ ἐξηγηταί, and in other places by *επισοιδοί* or *γραμμαχοί*; Vulg. here *conectores*, elsewhere *malefici* or *harioli*.

הִלְמוּ וְאֵפֹאֲרוּ. The use of the plural אֹתָם in reference to the preceding sing. הִלְמוּ, may be explained by the double nature of the dream; perhaps, however, we should read with Sam., Syr. and Saad. הִלְמוּ, or rather הִלְמוּ (script. defect.), although the only plural actually found in the Bible is הִלְמוּ.

12. אִישׁ. Vid. Ges. § 122. rem. 1.

14. רִיצִיהוּ. Vid. Ges. § 134. 3.

16. בִּלְעָרִי וְגו'. "Not I — God shall answer to the welfare of Pharaoh". Agreeably to this translation the Masorites have placed an athnach under בִּלְעָרִי, and similarly Onk. לֹא מִן חִכְמָתִי "Not from my wisdom", Saad. and Vulg. *absque me*". The Sam. inserts לֹא before יַעֲנֶה, and so likewise the LXX. ἀνευ τοῦ θεοῦ οὐκ ἀποκριθήσεται τὸ σωτήριον Φαραώ, and the Syr.

19. רָקוּת in this verse, as well as in vv. 20 and 27, is not improbably a mistake for רָקוּת (v. 3), which some Mss. read here.

21. קִרְבָּנָה. On the form of the suffix vid. Ges. § 89. 1. rem. 2. מִרְאִיהֶן. On the form vid. Ges. § 91. 9. note.

23. אַחֲרֵיהֶם. Vid. note on ch. 26: 18.

25. עֲשֵׂה. Part. for future; vid. Ges. § 131. 2.b.

26. פָּרַח הַטֶּבַח. On the omission of the article with פ' vid. Ges. § 109. 2.a. הִנֵּה. Vid. Ges. § 119. 2.

34. וַחֲמִשׁ. "And let him exact the fifth part of the produce". The verb is ἀπάξ λεγ. Onk. badly renders: וַיִּזְרֵן "and let him fortify the land of Egypt". The LXX., Syr. and Saad. seem to have read the verb in the plural. One Ms. has actually וַחֲמִשׁוֹן.

39. הָאֱלֹהִים הָאֵל אֶחָד אֵל כָּל דָּ. Vid. Ges. § 130. 3.

40. וְעַל פִּיךָ יִשְׁקָ כָּל עַמִּי. "And according to thy mouth (i. e. orders) shall all my people dispose themselves", they shall be governed by thee and obey thy orders. So, with slight

varieties of expression, the old versions, our A. V., and among the commentators Rosenmüller, Maurer, Tuch, Delitzsch, &c. Others, as Gesenius, Schumann, and Knobel, understand it of the kiss of reverence, "*and all my people shall kiss thy mouth*", but several objections may be raised against this; 1. this kiss was only given to the king; 2. only the hands and feet were kissed; 3. נִשֵּׁק when it means *to kiss* is always construed with לְ or with the accusative. רַק הַנֶּסֶם ה' is the accus. vid. Ges. § 116. 3.

43. אֲבָרָךְ. Most probably an Egyptian word, accommodated to a Hebrew root. It is compounded, according to de Rossi, of אֲנֶפֶס *the head* and פֶּעַק *to bow*, i. e. "*bow the head*", which is supported by the Vulg. "*ut omnes coram eo genu flecterent*", and Aquila ap. Jerome: "*et clamavit in conspectu ejus ad geniculationem*", ap. Origen γονατίζειν. Jablonski takes it from ΟΥΒΕΡΕΚ "*bow towards (Joseph);*" whilst Benfey and Knobel identify it with ΑΒΩΡΚ, "*prostrate thyself.*" The Targg. of Onk. and Jerus. render: אָבִיךָ לְמֶלֶךְ "the father of the king", deriving it from אָב and מֶלֶךְ "a king", but the Chaldee word is probably a mere corruption of the Latin *rex*. If the word were Hebrew, it would be either the 1st pers. fut. high. of אָבַרְךָ, or the imperative, according to the Chald. form, for אָבִיךָ. The Syr. has أَلَا عَمَلِكُنَا كُلُّهُ أَيْدِي وَعُزْفُ "the father and prefect over all the land of Egypt". Saad. renders אָ by الطَّرِيفُ "*the elegant*", "*the good*", whilst the LXX. and Sam. vers. give ζήρως, ἑρμῆς, "*herald*". נָחַן. Inf. used for the finite verb; vid. Ges. § 128. 4. a.

45. צַפְנָה פַּעֲנָה. The Egyptian name seems to have been modified to suit the Hebrew language. Its genuine form is given more nearly by the LXX. Φοντομπανηζ, in which some have recognised the Egypt. Π-ΣΩΤ-Μ-Φ-ΕΝΕΖ. *pi-sôt-em-*

ph-ench, "the saviour of the age"; but as the *v* in *porθ* is always retained, or, in a few cdd., changed into *u*, the derivation given by Gesenius seems preferable, viz. **Π-CΩNT-M-Φ-ENEZ**, "the supporter" or "preserver of the age". Lepsius Chron. Egypt. vol. I. p. 382) thinks that פִּעְנַח is the Egypt. **Φ-ANAZ**, "life", and that the LXX. considered the name to be the same as **Π-CΩNT-M-Φ-ANAZ**, "creatio (creator) vitæ". The Hebrew interpreters supposed it to be a Hebrew word, and accordingly render it "revealer of secrets". So Onkelos: נִבְרָא גִלְיָן, Saad. مُوضِحَ الْكُفَايَا, Syr. ܡܘܨܚܐ ܕܗܝܠܝܢ.

51. נִשְׁעִי. Vid. Ges. § 51. rem. 1. It should be remarked, however, that patach was the original vowel of the first syllable in Heb. as well as in Chald., as may be seen from the Future and Imperative.

57. וּבֹל הָאָרֶץ בָּאוּ. Vid. Ges. § 143. 1.

CHAP. XLII.

7. קָשׁוּחַ. Fem. instead of neut., which is common in all the Shemitic languages.

11. נִחְנוּ. Instead of אֲנַחְנוּ. Vid. Ges. § 32. rem. 2.

13. הִקְטָן. Used as a superlative; vid. Ges. § 117. 2.

18. וְאַחַ עָשׂוּ וְחִיו. Vid. Ges. § 127. 2.

25. בִּסְפִיָּהֶם. On the plural vid. Ges. § 106. 4. rem. 1.

28. יִחַרְדּוּ אִישׁ אֶל אַחֵיו. Const. præg. vid. Ges. § 138.

30. אֲרֵנִי הָאָרֶץ. Vid. n. on ch. 39: 20.

36. בִּלְנָה. On the suffix vid. Ges. § 89. 1. 2.

38. וּקְרָאָהּ אֲסוֹן. On the omission of the conditional particle vid. Ges. § 152. 4. a. Comp. ch. 33: 13, 44: 29.

CHAP. XLIII.

4. אם ישלח. "If you send". Vid. Ges. § 131. 2. a. The negative occurs in v. 5.

7. הידוע נרע. "How could we possibly know?" On the inf. absol. vid. Ges. § 128. 3. a, and on the potential force of the future § 125. 3. d.

11. מומרת ה'. "Of the song of the land", i. e. some of its most highly prized and valuable products.

12. במספ משנה. An apposition; but in משנה כסף, v. 45. the word כסף is in the accusative (vid. Ges. § 116. 3).

14. יתן. Used optatively; Ges. § 125. 3. b. אחר א'. On the omission of the article before אחר, vid. Ges. § 109. 2. b. כאשר שכלתי שכלתי. On the use of the pret. vid. Ges. § 124. 5. Comp. Esth. 4: 16.

16. מִבְּחֵ. Perhaps this may be a real imperative for מִבְּחֵ; otherwise, we must take it as an infinitive used instead of the imp., in which case we should rather expect the inf. absol. (Ges. § 128. 4. b), and not, as here, the inf. const. (see, however, rem. 2).

20. כִּי for בְּעִי, as בָּל for בְּעַל, lit. "prayer", and then as a particle of entreaty, "pray". Vid. *Jonah in Four Shemitic Versions*, ed. W. Wright, p. 11. But Ewald regards it as a mere exclamatory particle, identical with אֲבִי, Prov. 23: 29, and אָבִי, Job 34: 36, and compares the Greek αἰβοῖ.

26. וַיִּבְיֹא. The Masorites regard the point in the א as a daghesh, although that mark can have no place here, since the א does not admit of being doubled. It is rather a *mappik* to indicate a distinct pronunciation of the א, perhaps inclining to the sound of י. The same point occurs in Levit. 23: 17, Ezra 8: 18, and Job 33: 21 (where, however, some editions

have רָאוּ instead of רָאוּ. Vid. Gesenius' Lehrgebäude § 21. 1. c, and Ewald's Gram. (6th ed.) § 94. a.

29. יִחַנֶּה for יִחַנֶּה, as in Isaiah 30: 19, a transposition similar to that in קִטְלָה and קִטְלָה from קִטְלָה.

33. יִתְמָהוּ. Const. præg. vid. Ges. § 138.

CHAP. XLIV.

1. כִּסֵּף אִישׁ. Vid. Ges. § 122. rem. 1.

3. הַבֶּקֶר אֹר. "The morning shone". אֹר 3rd pers. sing. pret. Vid. Ges. § 71. rem. 1.

4. יֵצְאוּ אֶת הָעִיר וְגו'. The clause is to be translated: "*They had not gone far from the city, when Joseph said &c.*" On הִרְחִיק vid. Ges. § 139. 4. rem. 1, and on the accusative אֶת הָעִיר, § 135. 1. The LXX. add at the end of the verse: *ἵνα τί ἐκλέψατέ μου τὸ κόνδυ τὸ ἀργυροῦν*, whilst the Vulg. inserts a similar phrase at the commencement of v. 5: "*Scyphus, quem furati estis, ipse est in quo bibit dominus meus, &c.*"

5. הֲלוֹא זֶה וְגו'. Tuch would supply בִּידְכֶם and translate: "*Is not that, out of which my master drinks, in your possession?*" but it is better to take the clause literally: "*Is not this that out of which my master drinks?*" Is not this my master's cup? אוֹשֶׁר יִשְׁתֶּה א' בּוֹ. On the construction בְּשִׁתָּהּ vid. Ges. § 151. 3. a. וְהוּא נָחֵשׁ יִנְחֵשׁ בּוֹ. "*And in which he is wont to divine*". So LXX., Vulg., Syr., and similarly Onk. who has בְּדִקָּא מְבַדֵּק בֵּיהּ, "*and in which he searches*", seil. for the future. Vid. n. on v. 15. Saad., wishing to screen Joseph from the charge of such practices, explains נָחֵשׁ here by נִסָּה, *to tempt, to try*, and renders accordingly: *وَهَوَّ إِنَّمَا أَمْتَحَنَكُمْ بِهِ*, "*and he only proved you by it*".

12. וַיִּחְפֹּשׂ וְגו'. "So he searched, with the eldest he began, and with the youngest he finished".

15. Vid. n. on v. 5. Tuch, Delitzsch, Knobel render וְגו' הֲלֹא יָדַעְתֶּם by: "Did you not know that a man like me would certainly surmise it?" or "notice it?" To be consistent, they should have given נְחִישׁ נָחַשׁ the same meaning in v. 5, "and he would certainly remark it," i. e. its loss, miss it; in which case נָחַשׁ would be construed with כִּי, like רָאָה.

18. בִּי אֲדַנִּי. Vid. n. on ch. 43: 20.

21. וְאֶשִׁימָה עֵינַי עָלָיו. "And I will look favourably upon him". שׁוֹם עֵינַיִם עַל פ' is "to look favourably on a person"; שׁוֹם פְּנִים עַל פ' "to look unfavourably on a person". This rendering has the support of the LXX. καὶ ἐπιμελοῦμαι αὐτοῦ, Saad. וְאֶשִׁי עֵינַי לְטֹבָתָא עָלֵיהּ, and Ps.-Jon. أَجْعَلُ عَيْنَاتِي بِهِ. But Onk., Syr., Vulg., our A. V., and several of the commentators, such as Delitzsch and Kalisch, take it literally: "that I may set my eyes upon him," convince myself of his existence and see that you are speaking the truth.

22. וְעוֹב וְגו'. "For if he leave his father, he will die". Vid. n. on ch. 42: 38.

CHAP. XLV.

6. זֶה שְׁנָהִים. Vid. Ges. § 120. 2. note.

7. לְשׁוֹם לְכֶם שְׂאֵרִית. Maurer and Schumann render this: "that I might give you the residue in the earth," "of the earth," i. e. the residue of the corn which the earth has produced. שְׂאֵרִית, however, is not so used, and besides it would then be שְׂאֵרִית הָאָרֶץ. Translate therefore: "that I might give you a remnant in the

earth," i. e. might keep you alive, so as to have posterity. Comp. 2 Sam. 14: 7. וְלִהְיוֹתָ וְגו' "*And to preserve you alive, a great body of fugitives.*" לפליטה is in apposition to לכם, the infinitive being here construed with ל instead of with the accusative. Most critics, following some of the ancient versions, translate: "*to preserve you alive for a great deliverance,*" that you may be preserved in great numbers and become a great people. Kalisch adopts the rendering of our A. V. "*that I may keep you alive by a great deliverance,*" arguing that the repetition of the ל in apposition is contrary to usage (the Sam. omits it), but we do not see how לפליטה can mean "*by a deliverance*". The Vulg. has a curious translation: "*ut reservemini super terram, et escas ad vivendum habere possitis.*"

8. לֹאֲב לַפַּרְעֹה. "A father to Pharaoh," i. e. chief minister. Comp. 1. Macc. 11: 32.

12. כִּי פִי הַמְדַבֵּר. *That it is my mouth that is speaking to you*," i. e. that it is my very self. Vid. Ges. § 108. 3. note.

18. אֵת טוֹב א' מ'. "*The best of the land of Egypt*", i. e. its choicest products, as shown by v. 23, Is. 1: 19, Ezra 9: 12, &c. Others render: "*the best part of the land of Egypt*," i. e. Goshen, but this is not proved by a reference to ch. 47: 6, 11, for the word used there is not טוֹב, but מִיטָב.

19. וְאַתָּה צ'. "*And thou (scil. Joseph) art commanded*" to say to thy brethren, "*do this.*"

21. עַל פִּי פַרְעֹה. Comp. n. on ch. 41: 40.

22. חֲלָפוֹת שִׁמְלָה. "*Changes of garments*", robes of honour given them by the monarch, as is customary in the East. So Saad. حِلَافٌ. The LXX. render the words by διασῶς στολάς, Vulg. *binas stolas*, "Syr. بِنَاسَ وَنَسَلَا "pairs of garments",

Onk. אַצְטִילִין דְּלִבּוּשִׁין, the plural of a word אַצְטִילִי, or אַסְטִילִי, borrowed from the Greek *στολή*.

24. אַל חֲרָגְנוּ בְּדֶרֶךְ. Either, with Gesenius, Tuch, Maurer, &c., "*do not fear on the way*", go your way with confidence; or, with the ancient vss., Knobel and Delitzsch, "*be not angry on the way*" with one another, blaming each other for what you formerly did to me.

CHAP. XLVI.

3. מִרְדָּה. מִרְדָּה is a rare form of the infinitive, like דָּעָה from יָדַע, and לָדָה from יָלַד. Vid. Ges. § 68. rem. 1.

4. אַעֲלֶךְ גַּם עִלָּה. Vid. Ges. § 128. 3. rem. 1.

15. וְאִתָּ דִּינָה. A very awkward construction. The best translation is: "*along with Dinah.*"

21. The catalogue of names given in this chapter differs very considerably from those in Numb. 26, and in 1 Chron., as may be seen by a reference to the various readings. In no case, however, are the differences so wide as in that of the sons of Benjamin. It should however be borne in mind: 1. That the list here given is that of those sons of Benjamin who went down into Egypt, whilst those in Numbers and 1 Chron. are drawn up without any reference to that event. 2. That in the catalogue of Numb. 26 we have a list of the then existing families of the tribe of Benjamin, and that, therefore, all of his sons who died without issue are omitted in it. 3. That the genealogical lists in Scripture do not always carefully distinguish between the children and the grandchildren. With these preliminary remarks we proceed to note the differences between the various catalogues. The sons of Benjamin here

amount to *ten*; in Numb. 26: 40, to *five*; in 1 Chr. 7: 6, to *three*; and in 1 Chr. 8: 1, 2, to *five*. The genealogical lists appear indeed to be very corrupt. We shall note the variations of the names in order. (1.) בִּלְע occurs in all four lists. (2.) בֶּכָר occurs only here and in 1 Chr. 7: 6. (3.) אֵיבֵל occurs here, in Numb. 26: 38, and 1 Chr. 8: 1, and is probably identical with יִדְעֵאל, mentioned in 1 Chr. 7: 6. (4.) גִּרְא is named here and in 1 Chr. 8: 3, where, however, he is a grandson, and not a son, of Benjamin. There are, it is to be noted, two sons of בִּלְע mentioned in that chapter of the name of גִּרְא. (5.) נַעֲמָן is given in three lists, viz. here, in Numb. 26, and in 1 Chr. 8. In the two latter passages, he is reckoned a grandson. (6.) אֲחִי, possibly the same as אֲחִירָם (Numb. 26) and אֲחִיָּה (1 Chr. 8: 4), in which latter passage he is also reckoned a grandson. (7.) רֹאשׁ is not mentioned elsewhere. (8, 9.) מְפִים and חָפִים are here sons of Benjamin, and so also in Numb. 26: 39, where they are called שְׁפִפִּם and חוּפִּם; while in 1 Chr. 8: 5 they are reckoned as his grandsons, and named שְׁפִיפָן and חוּרָם. They are perhaps identical with the שְׁפִם and חָפִם of 1 Chr. 7: 12, in which case עִיר must be a second name of בִּלְע, and not to be identified with the עִירִי of 1 Chr. 7: 7, as Benjamin could not have had great-grandchildren before going down to Egypt. (10.) אֲרִי is probably the same as the אֲדִיר of 1 Chr. 8: 3, and therefore a grandson of Benjamin. Sons of Benjamin not named in this chapter (unless indeed we choose to identify them with רֹאשׁ and בֶּכָר) are the נֹחָה and רָפָה of 1 Chr. 8: 2. Additional grandsons are also there mentioned, viz. אֲבִיהוּר, אֲבִישׁוּעַ, and a second גִּרְא. Perhaps the אֲדִיר of 1 Chr. 7: 12, if a son of Benjamin at all, is the same as the אֲחִירָם of 1 Chr. 8: 1.

28. יָאֵחַ יְהוּדָה שְׁלֹחַ וְגו'. "He sent Judah before himself to Joseph, that he (Joseph) might direct him (Ju-

dah) *to Goshen, before his (Jacob's) arrival*" (lit. "before his face").

29. ויבד על צ' עור is strangely rendered by the LXX. καὶ ἔκλαυσεν κλαυθμῶν πόνοι.

CHAP. XLVII.

2. מִקְצָה. "*Out of the whole number.*" Vid. n. on ch. 19: 4.

3. רָעָה. On this const. vid. Ges. § 144. c. Several edd. and the Sam. read רָעִי, which would be the ordinary construction.

6. וְשִׁמְחָם. Pret. used for imperative. Vid. Ges. § 124. 6. rem. 1.

11. רַעְמָם. The name is here used by prolepsis, as the town was built by the children of Israel themselves, Exod. 1: 11.

13. וְהָלָה וְגו'. "*And the land of Egypt was exhausted.*" הָלָה is the fut. apoc. from לָהָה, i. q. לָאָה, "*to be exhausted.*" On the lengthening of the vowel of the preformative vid. Ges. § 74. rem. 3. b. The Sam. has the more common הָלָה.

18. וַיֹּאמְרוּ לוֹ וְגו'. "*And they said to him, we will not conceal it from my lord, that, since the money is all spent, and our herds of cattle have become my lord's, there remains nothing &c.*" Maurer, Hitzig and Kalisch translate כִּי אִם וְגו' by "*but our money is spent, &c.*" Knobel connects הֵם with מִקְנֵה הֵם, as well as with הַבָּסָף: "*since our money and our herds of cattle have entirely passed into the hands of my lord.*"

19. הָשָׁם. Fut. of שָׁם, like יָמַר and יִקַּל. Vid. Ges. § 66. rem. 3.

21. וְאֵת הָעָם הִי אָתוֹ לְעָרִים. וְאֵת הָעָם is the case absol., vid. Ges. § 142. 2. "*And as for the people, he removed them*

into the cities." Such is the literal translation of the Masoretic text, which can, however, scarcely be correct, as it is impossible that Joseph could have brought *all* the Egyptians into the towns. Gesenius, Tuch, and others, take it to mean that he removed the people from one city into another throughout the whole land; but that would require **הָעִיר אֶחָד מֵעִיר לְעִיר**, as in 2 Chr. 30: 10. If the words be really not corrupt, we must take **הָעִיר** in a somewhat wide sense, and translate with Schumann, "*and the people he caused to come to the cities,*" namely for the purpose of getting the grain which was stored up in them (ch. 41: 48). Among the ancient versions, Onkelos and the Syr. understand the passage in the same way as Gesenius, and are accordingly obliged to render it: **וַיָּבִיאוּ עִמָּם אֶתְּעַבְרָא וַיְחַיֵּה מִקְרֵי לְקָרִי** **وَلَحَقَهُمْ مִיָּב** **فِي مَآ**, and **وַיָּבִיאוּ אֶתְּעַבְרָא וַיְחַיֵּה מִקְרֵי לְקָרִי**. But the Sam., LXX. and Vulg. have a very different reading: **וַיָּבִיאוּ אֶתְּעַבְרָא וַיְחַיֵּה מִקְרֵי לְקָרִי**, *καὶ τὸν λαὸν καταδουλώσαστο αὐτῶν εἰς παιδᾶς*, which is adopted by Houbigant and Knobel, and would be very good, if only **וַיְחַיֵּה מִקְרֵי לְקָרִי** were omitted. The LXX., it may be remarked, have taken **אֶחָד** not as referring to **הָעָם**, but as a second accusative to **הָעִיר** (just as in Jerem. 17: 4), in which Knobel follows them.

31. **וַיִּשְׁתַּחוּ יִשְׂרָאֵל עַל רֹאשׁ הַמִּטָּה**. "*And Israel bowed down* (in prayer) *towards the head of the bed.*" So Knobel, Delitzsch, &c. Schumann, Tuch, and others, render it: "*reclined* (or *leant back*) *upon the head of the bed,*" but in that case **רֹאשׁ** would be quite superfluous, just as in 1 Kings 1: 47 we have **וַיִּשְׁתַּחוּ הַמֶּלֶךְ עַל הַמִּשְׁכָּב** "*and the king bowed* (in prayer) *upon the bed.*" Of the ancient versions, Onk., Aq., Symm., and the Vulg. agree with the translation which we have given; e. g. Vulg. *adoravit Israel Deum conversus ad lectuli caput.*" But the LXX. and Syr. have read **הַמִּטָּה**, "*the*"

staff;" LXX. καὶ προσεκύνησεν Ἰσραὴλ ἐπὶ τὸ ἄκρον τῆς ῥάβδου αὐτοῦ; Syr. ܡܢܬܐ ܥܠܝܐ ܕܝܫܪܐܝܝܠ ܥܠ ܐܬܪܐ ܕܪܐܒܕܐ ܕܝܫܪܐܝܝܠ. Some modern critics have followed this reading, but taken it to mean that Jacob bowed in reverence to the sceptre which Joseph carried as a symbol of authority! The Apostle in the Epistle to the Hebrews (ch. 11: 21), arguing with the Hellenistic Jews, quotes verbatim from the LXX., their mistake not affecting the correctness of his argument.

CHAP. XLVIII.

1. וַיֹּאמֶר. Indef., Ges. § 134. 3.

6. עַל שֵׁם וְגו'. "*They shall be called after the name of their brethren in their inheritance;*" that is to say, all Joseph's younger children are to be included in the tribes of Ephraim and Manasseh, and not to be reckoned as separate tribes.

7. מִפְּנֵי. This is the only passage in which פֶּנִּי is used for אַחֶר. מִתָּה עָלַי ר'. "*Rachel died beside me,*" i. e. in my presence, when I was with her. So Knobel. But Rosenm., Gesen. and Tuch render it preferably: "*Rachel died to my sorrow*" (lit. *upon me*, her loss weighing heavily on me). Vid. Ges. *Thesaurus*.

10. קָהָם נָא. Imp. from קָהָה, with suffix ׀, which is shortened on account of the maqqeph.

11. רֹאֶה. A rare infinitive form. Vid. Ges. § 74. rem. 2.

14. שָׁבַל אֶת יָדָיו. "*He crossed his hands.*" So LXX., Syr., Vulg., Targg. Ps.-Jon. and Jerus., Tuch, Delitzsch. Compare in Arabic, شَكَلَ *to be obscure or difficult* (lit. *to be entangled*), شَكَلَ *to plait* (c. g. the hair), *to bind*. But Gesenius, Kalisch,

and others, following Onk. and Saad., translate שָׁבַל by "*he placed his hands designedly* (lit. he made his hands wise)."

16. יִקְרָא בָהֶם שְׁמִי. Lit. "*let my name be called on them,*" i. e. let them be called mine, reckoned as my children; so Deut. 28: 10, 2 Sam. 12: 28, Isaiah 4: 2, 63: 19. Knobel, however, translates: "*and let my name be named through them,*" i. e. become famous through them.

22. שְׁנֵים אֶחָד עַל גִּגְי. On אֶחָד, for אֶחָד, vid. Ges. § 114. 6. "*And I give thee one portion above thy brethren, which I will take out of the hand of the Amorite with my sword and my bow.*" On the perfects נָחַתִּי and לָקַחְתִּי vid. Ges. § 124. 4. Knobel takes שְׁנֵים more literally as a piece of *mountain-land*. The passage refers to the future assignment of *two* portions of territory to the descendants of Joseph in the land of Canaan, as the tribes of Ephraim and Manasseh. The LXX. curiously translate א' ש' by Σίμυα ἐξαίρετον, taking ש' as the name of the wellknown city of Shechem, which really lay in the territory of the tribe of Ephraim.

CHAP. XLIX.

1. יִקְרָא for יִקְרָה, from יִקְרָה. Vid. Ges. § 74, rem. 22. בְּאַחֲרֵית הַיָּמִים. The LXX. translate these words by ἐπ' ἐσχάτων τῶν ἡμερῶν, Targg. בְּסוֹף יְמֵי, "*at the end of days*", Syr. ܒܫܝܬܝܬܐ ܕܝܡܝܢܝܬܐ, Vulg. "*in diebus novissimis.*" The exact words of the LXX. are used in the Epist. to the Hebrews 1: 1, and nearly identical are the words in 1 Pet. 1: 20, ἐπ' ἐσχάτων τῶν χρόνων, in both of which passages they are employed with reference to the times of Christ. The phrase, however,

need not bear that meaning, as is shewn by Deut. 4: 30, and we may therefore render it by "*hereafter*."

3. **אני**. This pronoun might include the substantive verb, but it is better to regard it as a vocative. **ראשית אני**. "*First-fruit of my vigour*". **אין** used of genital power. Rightly LXX. *ἀρχὴ τέκνων μου*. Aquila confounds **אין** with **אין**, translating *κεφάλαιον λύπης μου*, and similarly Symm. *ἀρχὴ ὀδύνης μου*, and Vulg. *principium doloris mei*. Such a rendering will not suit the context, nor such passages as Deut. 21: 17, Ps. 105: 36. **יחזר**. Taken concretely, "*first*", "*chief*". Onkelos abandons the Hebrew text, giving in its place the Jewish tradition, which ascribed to Reuben three privileges, the right of primogeniture, of the priesthood, and of royalty: **לְךָ הָיָה יְחִזִּי לְמַסַּב הַלְוִיָּהּ לְךָ הָיָה יְחִזִּי לְמַסַּב הַלְוִיָּהּ**. **חולקין בְּבִירוֹתָא בְּהוֹנְתָא וּמַלְכִּיתָא**.

4. **פהו במים**. The Sam. has **פהות**, which the ancient versions seem to follow, but, as Rosenmüller remarks, they may have expressed the 2nd pers. of the verb more for the sake of perspicuity than because they read **פהות**. LXX. *ἐξύβρισας*, Symm. *ὑπερξέσας*, Aq. *ἐθάμβεισας*, Vulg. *effusus es*, Syr. **لَحَاحَ**, "*thou hast erred*". **פהו** is not used by poetic license for **פהות** as Gesenius supposed, and we must not render it, as he did, "*scatebra es ceu aquæ sc. fervide*", but consider **פהו** as still the vocative. **אל הותר**. "*Mayest thou not excel*," or "*Thou shalt not excel*". Vid. Ges. § 149. 1. In the Lex. Man. Gesenius translates **ח' א'** by "*non lucrifacies*;" Land, in his *Disp. de Carm. Jacobi*, by "*ebulliens aquæ instar noli redundare*." **משכבי א'**. Plur. instead of sing. by poetic license. Gesenius explains it differently, in his Gram. § 106. 4. rem. 2, as referring to polygamy. **או ח' י' עלה**. "*Then thou didst pollute (it); my couch he ascended*". So we prefer to render, following the Masoretic accentuation. **יצועי עלה** is an indignant ex-

clamation, addressed to the other sons, who were standing around. The old versions all appear to have read עֲלֵיֶיךָ.

5. מְכַרְהֵם namely in disposition. מְכַרְהֵם. A much disputed word. (1.) Some derive it from כָּרַח, to pierce, to bore, to dig, or from כָּרַח = כָּרַח; hence מְכַרְהֵם "a sword", with which has been falsely compared the Greek μάχαιρα. So, for example, Gesenius and Delitzsch. (2.) Others derive it, with Lud. de Dieu and Maurer, from the Aeth. ሙረ: (mäkära) and Arab. مَكَر, to consult, to contrive, to plot, and translate the word by "machinations;" or, with Tuch, deduce the same meaning from the rad. כָּרַח, to turn one's self, to wind. (3.) Kimchi and others identify it with מְגִירִים, which they render by "habitations." So Onk. בְּאֶרֶץ הַמְּגִירִים (from the rad. מָגַן = יָשַׁב), and our A. V. Or else they take it as synonymous with מְכַרְהֵם or מְכַרְהֵם, their "nature" or "character." So the Syr. (مَنْ) مَنَّا وَيَعْلَمُ مَنْ مَنَّا. (1.) Kalisch connects it with כָּרַח, כָּרַח, and כָּרַח, and translates it by "burning rage." (5.) Michaelis, Dathe, and Knobel, alter the word to מְכַרְהֵם, "their betrothals," from מְכַר. The LXX., reading with the Sam. כָּרַח, render the passage: συνετέλεσαν ἀδελφίαν ἐξαιρέσειω; αὐτῶν.

6. אֵל חֲבוּא נִי וְגוֹ. Our A. V. is incorrect here, since כָּבוֹד and כָּבוֹד are not vocatives, but nominatives. כָּבוֹד is here fem., as being parallel to נַפְשִׁי and of the same meaning. The LXX. render the latter clause: ἡ ἐρίσαι τὰ ἡπατά μου, probably reading יְהוָה כָּבוֹד. The Sam. too has יְהוָה. Onkelos reads שׁוֹר and renders the clause: סָנְאָה שׁוֹר "they broke down a hostile wall" (from רָצַץ = רָעַץ). This reading is found in 3 Mss., and is also followed by the Syr., Ps.-Jon., Saad., Vulg., Aq., Symm., and our A. V. It does not, however, suit the parallelism. The LXX. read, with the

Masoretic text, שׁוֹר, and translate: *ἐνεσχεσάπησαν ταῦτον*, "*they hamstrung an ox*," which is the usual meaning of עֶקֶר, Ar. عَقَرَ. עֶקֶר the LXX. render collectively by ἀνθρώπους. This view is adopted by most commentators, as Rosenmüller, Gesenius, Tuch, Knobel, and Delitzsch. Some, instead of understanding שׁוֹר literally, have preferred referring it to Shechem, the ravisher of Dinah. They compare such passages as Ps. 22: 13, 68: 31, Isaiah 14: 9.

7. אָדִיר. The Sam. reads אֲדִיר, "*noble*," "*glorious*," probably an intentional alteration of the text; and in the same way has substituted הִכָּרְתָּם, "*their association*," for עֲבָרָתָם.

8. אַתָּה. This may be rendered with our A. V. and Schumann: "*Thou art he whom thy brethren shall praise*." Maurer and others regard it as rendering the following suffix more emphatic: "*Thee shall thy brethren praise*" (comp. Ges. § 119. 3); but it seems better to consider it as the vocative.

9. מִטֶּרֶף בְּנִי עָלָה. "*From the prey my son thou art gone up*." The image is that of a lion retiring to the mountains after having devoured the prey which he has killed in the valley. The sense given by J. D. Michaelis, Dathe, and Gesenius: "*upon prey, my son, thou art grown up*," is not good, as עָלָה seems not to be used of the growth of animals. The LXX. took עָלָה in this sense, but assigned to טֶרֶף the meaning of "*bud*" or "*shoot*;" *ἐκ βλαστῶν, νέε μου, ἀνέβη*. Land, in his Disput., arbitrarily alters the text into מִטֶּרֶף בְּנִי עָלָה וְגו', "*raptis filiis ovium genua flexit*" (עָלָה part. plur. fem. of עָלָה). "*And as a lioness*." That לִבְיָא means "*a lioness*," and not "*a lion*," is proved by the Arab. لَبْوَةٌ. It is objected, that in Ezek. 19: 2 we have לִבְיָא used for "*a lioness*," and that לִבְיָא must therefore be "*a lion*;" but the punctuation there is either wrong, or לִבְיָא stands for לִבְיָהּ, fem. of לִבִּי.

The Vulg. has correctly *leaena*, and Saad. **لَبْرَا**, but the LXX. and Syr. render it by **σαύμνος** and **لَبْرَا**, "*whelp*."

10. **שבת**. "*The staff*" of authority, or sceptre. Vulg. *sceptrum*. **ומחקק**. Onkelos renders **מ'** by **סִפְרָא** "*a scribe*," "*one learned in the law*," Ps. Jon. **סִפְרִין**, Targ. Jerus. **סִפְרִין**, Syr. **مَصْمُفَا**, "*an expositor*" or "*interpreter*;" Saad. **الترسيم**, probably "*the lawgiver*;" LXX. *ηγούμενος*, Vulg. *dux*, and similarly the Sam. vers. **צִנְרָר** (**מְנִיר**). Hengstenberg adopts the meaning of "*lawgiver*," which the word certainly bears in Deut. 33: 21, Isaiah 33: 22; but most critics (such as Gesenius, Tuch, Knobel, Delitzsch, Kalisch) prefer the meaning of "*staff, sceptre*," which it has in Num. 21: 18 and Ps. 60: 9. **מבין** **רגליו**. The opinion of Herder, de Wette, Schumann, Knobel, Delitzsch, and Kalisch, is perhaps the best on this point, viz. that the picture here drawn is that of a king seated upon his throne, with the sceptre between his feet, as represented on various ancient monuments. Others think, but with little probability, that the phrase is equivalent to the Arabic **مِنْ يَدَيْهِ**, an idiomatic expression for "*from him*." Maurer, Gesenius in the Thes., and others, consider the expression to mean "*his posterity*," **בין רגליו** being, according to them, a euphemism for the organs of generation. They compare Deut. 28: 57, which, however, is wholly inapplicable on account of the difference of sex. This rendering, however, is supported by the LXX. *ἐκ τῶν μηρῶν αὐτοῦ*, the Targg. Onk. and Jerus. **מִבְּנֵי בְנוֹהִי**, Ps.-Jon. **מִזְרָעִיה**, Vulg. *de femore ejus*. Ewald and Tuch take **רגליו** as the plural of **רַגְלִי** "*a foot-soldier*," "*from among his soldiers*," and the Sam. vers. actually has: **צִנְרָר מִבֵּין סִדְרָיו** (**מִבֵּין סִדְרָיו**) "*from between his ranks*." The Sam. cod. reads **מִבֵּין רִגְלָיו** "*from between his banners*," but this seems to be a merely conjectural emendation. Two Hebrew

Mss. indeed appear to exhibit this reading, but they are doubtful. עַד כִּי יָגַעָה יָדוֹ, "Until", as in 2 Sam. 23: 10, "until his hand was tired"; comp. עַד אֲשֶׁר in ch. 28: 15. שָׁלוֹה. The form שָׁלִיחַ (adopted by V. d. H. and Theile), though the common one in the Mss., is of later date. Forty Mss. have שָׁלוֹה (never pointed שָׁלוֹה), some few שָׁלוּ. The Sam. cod. and vers. give שָׁלוּה, which the Samaritans pronounce שָׁלוּה, and understand of Solomon (שָׁלֹמֹה, comp. אִישׁ מְנוּחָה in 1 Chr. 22: 9). A similar variety of reading prevails in Mss. with regard to the town of Shiloh, the name of which is written שָׁלוֹה, שָׁלוּ, and שָׁלוּ, whilst the gentile adjective is שָׁלִיחַ. All the ancient versions, with the exception of the Vulg. and Ps.-Jon., have read שָׁלוֹה, compounded of שָׁ=אֶשֶׁר and לוֹה for לוֹ. So LXX. τὰ ἀποστέλλεμεν αὐτῷ; Aq. and Symm. ὃ ἀποστέλλεται (which reading has crept into some Mss. of the LXX.); Syr. الَّذِي مَعَهُ, Cod. S. Ephrem مَعَهُ; Saad. الَّذِي مَعَهُ; Onk. and Targ. Jerus. מְשִׁיחָה דְּרֵיגִילָה הוּא. Jerome and the Vulg. appear to have read some form of שָׁלוֹה, rendering it "*qui mittendus est*," with which Grotius compares the name given to Christ ἀποσταλλόμενος. There is no trace now, however, of such a reading in the Mss. The Targ. of Ps.-Jon. has מְשִׁיחָה וְעִיר בְּנוֹי "the Messiah, the youngest of his sons", taking שָׁלוֹה to mean "*his son*". This signification has perhaps been deduced from the Rabbinical שָׁלִי, Arab. سَلِيلٌ, "*foetus*", but the word שָׁלִי itself does not exist, and therefore this interpretation (though adopted by Kimchi, Pagninus and Calvin) is now justly exploded. We must discard at once the derivation from אֶשֶׁר לוֹ, as the form שָׁ nowhere appears in the Pentateuch (Gen. 6: 3 not being an example, vid. note on that passage). The derivation of שָׁלוֹה, or שָׁלוּה, from שָׁלוּ, as an appellative noun signifying "*peace*", "*rest*", (according

to the forms **קִישׁוֹר** and **כִּישׁוֹר** will not do, as such a form cannot come from **שָׁלוּ**, unless **שִׁלָּה** or **שִׁלּוֹ** be shortened from **שִׁלְיוֹ** (comp. **גִּיּוֹ**). The words **שִׁלָּה** and **גִּילָה** stand, however, for **שִׁילּוֹן** (**سَيْلُون**) and **גִּילּוֹן**, as proved by the gentile nouns **שְׁלָמָה** and **מְגִדוֹן** for **מְגִדוֹ** and **שְׁלִימָן** (comp. Gr. *Σαλωμών, Solomón*, and Arab. *سُلَيْمَان*). Hengstenberg, taking **שִׁלָּה** to mean either “*peaceful*” or “*man of peace*” (comp. **שָׁלוֹם-שֶׁר** Isaiah 9: 5), relies on the analogy of **קִיצוֹן** and **אִיתָן**, for **קָצִין** and **אֶחָיוֹן**, from **קָצָה** and **אָתָה**; so that **שִׁלּוֹן** and **גִּילּוֹן** would stand for **שְׁלִין** and **גְּלִין**, from **שָׁלוּ** and **גָּלָה**. Roediger, in *Ges. Thes.*, thinks it more probable that **שִׁלָּה** or **שִׁלּוֹ** stands for **שִׁילּוֹן**, and that for **שִׁלּוֹם**, from the radical **שָׁלַם**. **גִּילָה** he derives from **גִּיל**, as **שָׁלוּ** from **הִיץ**. Delitzsch assumes a radical **שׁוּל**, i. q. **שָׁלוּ**. With regard to the rendering of the passage, **שִׁלָּה** may either be taken as the accus. of place (just as in 1 Sam. 4: 12), “*until he (scil. Judah) comes to Shiloh,*” or as the nominative, “*until Shiloh comes.*” We prefer the latter, but there is no grammatical objection to either translation. A modification of the latter rendering has been adopted by some, viz. “*until tranquillity cometh*”; so Knobel, who is inclined to vocalise the word **שִׁלָּה** or **שִׁלָּה**. We purposely avoid entering here into theological exegesis. **וְלוֹ יִקְהָח עַמִּים**. “*And to him is the obedience of the nations*”. On the **ק** with dagh. euph. vid. *Ges.* § 20. 2. b. The root of the word is **יָקַח**, Arab. **يَقَعَ** “*to obey*”; it occurs only here and in Prov. 30: 17. Rightly Onk. **וְלִיהָ יִשְׁמָעוּן**. Incorrectly the LXX. *καὶ αὐτὸς προσδοκία ἐθνῶν* (apparently connecting **יִקְהָח** with **קָנָה**), and so the Vulg. *ipse erit expectatio gentium*, and Syr. **ܡܠܟܐ ܕܥܡܬܐ ܕܥܠܡܐ**. The Sam. cod. reads **יִקְהָחוּ** (var. lect. **יִקְהָחוּ**) “*to him shall the people be assembled*”, from a word **קָהַח**=**קָהַל**, of which, how-

ever, there is no other trace. The Sam. vers. translates it by יִתְנַדֵּן *"shall be led"*. Saad. follows this opinion: **وَالَيْهِ تَجْتَمِعُ** *"and unto him shall the gathering of the people be"*. Ps.-Jon. has the following extraordinary version: **וּבְרִלְיָהּ יִתְיַמְסוּן עַמְמֵיָא**, *"and on account of him shall the nations melt away"* (מסס=מם).

11. **אֶסְרֵי וְגו'**. Obsolete const. state before a preposition; vid. Ges. § 114. 1, and § 88. 3. a. On the form of the suffix in עִירָה and סוּחָה vid. Ges. § 89. 1. rem. 2; the קִרִי must not be adopted, as the reading in our text is more ancient. **בְּנֵי**. Vid. Ges. § 88. 3. a. The Sam. cod. has in this passage עִירֵי and אִירָהּ, whence the following ridiculous translation in the Sam. vers. **אֶסְרֵי לְנִפְנָה קָרְתָּהּ וּלְרִיקָהּ בְּנֵי עֲמוּקָה**, *"binding to the vine his city (confounding עִיר with עֵיר), and to the vine-branch the sons of strength (אֶחָד instead of אֵתָּה)"*. סוּחָה. The Sam. cod. reads **בְּסוּחָהּ**, which is probably the correct reading. Gesenius explains סוּחָה by aphæresis for **בְּסוּחָהּ**, which is possible, but without evidence. Tuch, Knobel, Delitzsch and others take it from the rad. סוּחָה (= Arab. **تَزَيَّنَّ**, *to dress oneself*), whence the noun **מִסְחָה**. In this case it would be a contraction for **סוּחָהּ**, like **רִי** for **רֵי**.

12. **חֲבִלִּילִי**. **חֲבִלִּיל** is the adjective and **י** the termination of the const. state; vid. Ges. § 88. 3. a. The word must be connected with the Arab. **حَلَك**, *to be jet black*, and **حَكَدَ**, *to be obscure and doubtful*. The LXX. render it by *χαρσοιοι*; Vulg. *pulchriores*; Syr. **وَقَلَّ** *"flashing"*; Onk. and Ps.-Jon. **יִסְמְקוּן** *"are red"*; Aq. *κατακαρσοι*. The Sam. cod. has **חֲבִלִּילוֹ**, hiphil of **בָּלַל**, taken intransitively: *"his eyes are more perfect (beautiful) than mine,"* but the Sam. vers. gives **דַּעֲרִמָּהּ** *"are red"* (connected with the Heb. rad. **חמר**, ע for ח).

13. **וְהוּא לְחוּף אֵנִיחַ**. *"And he shall be on a shore of"*

ships", i. e. a shore much frequented by ships. על צידן. Some Mss., the Sam. cod. and vers., LXX., Vulg., Saad., Ps.-Jon., read ער צ; whilst the ordinary reading על is that of the great majority of the Mss., Onk., and Syr. The difference is that על means: "his border shall be upon Sidon", i. e. he shall border on Sidon; and ער, "shall extend to Sidon", as far as Sidon.

14. חמר גרם. "An ass of body", i. e. of large size, powerful; Vulg. *asinus fortis*, Aq. ὄνος ὁστώδης, Syr. paraphrastically גרם גרם, "a brave man". The Sam. has גרים, probably an adjective גרים=Arab. جَرِيمٌ, "bulky"; although Geiger, in his work *Urschrift und Uebersetzungen der Bibel*, p. 359—60, reads the word גרים, and explains גרים גרים as meaning "an ass of strangers", that is bearing the burdens of, or subject to, the Phœnicians. Onk. gives a meaningless quid pro quo: עתיר בנכסין, "rich in substance". The translation of the LXX. Ἰ. τὸ καλὸν ἐπεθύμησεν, "Issachar desired what was good", seems to depend on some such reading as חמר גרם (Geiger); whilst the Jerus. Targ. has חמיר באוריחא, "he had desire after the law", probably reading חמר גרם! בין המשפחים. "Between the cattle-pens". מש only occurs in this passage and in Judg. 5: 16. The root is שפח, "to fix" (connected with שפט, "to judge", and שבת "to be quiet, to rest"), the name being derived from the stakes driven into the earth. The phrase seems to indicate the easy life of the agriculturist. Onk. בין חתימין, and so Vulg. *inter terminos*; Syr. بَيْنَ مَحْجَلَيْنِ, "between the roads"; Ps.-Jon. combines both translations: בין תחומין בפרשת ארחה. The LXX. have here: ἀνὰ μέσον τῶν κληρώων; but in Judg. l. c. ἀνὰ μέσον τῆς διγομίας, "between two burdens"; which latter is the rendering of our A. V. in this passage, although in Judges it has the better translation "sheepfolds." Symm. ἀνὰ μέσον τῶν μεταρχμίων, "in the middle of two armies", and so

Saad. **بَيْنَ صَفَيْنِ**. Theod. retains the Hebrew word, which he writes *μωσαρεθαίμ*.

15. מנחה. "Rest"; LXX. *ἀνάπαυσις*, Vulg. *requies*, Saad. **الرَّاحَة**. Others, "resting-place" or "settlement"; Onk. **חִתָּקָא**, "lot or portion", Syr. **مُحْبِسُهُ**, "his habitation". טוב. Taken substantively, and therefore not agreeing with מנחה; the Sam. has טובה עבר. יהי למם עבר. Not to be translated, as in our A. V., "and became a servant to tribute", but "and became liable to the service of a slave", that is to say, worked without receiving wages. עבר is the genitive after מם (comp. 1 Kings 9: 21), otherwise we should have **לָמֶם עֵבֶר**. The simple phrase **הָיָה לָמֶם** is more frequently used, e. g. Judg. 1: 30, 33.

16. באחד שבטי ישראל. "As one of the tribes of Israel" i. e. shall be recognised as an independent tribe, notwithstanding the small extent of his territory.

17. יהי is here used by poetic license for יהיה, which is the reading of the Sam. **שִׁפִּיץ** poet. for **עָלַי**. A *ἀπαξ λεγ.*; apparently a diminutive from a noun corresponding to the Arab. **سُفٌّ** "a snake". Jerome renders it by *ccrastes*, the Vulg. by *coluber*. Others suppose that the *basilisk* is meant, Onk. **הוֹרֵץ**, Syr. **سُفَّان**. The LXX. render it by *ἐγκαθήμενος*, "lying in ambush" **עֲקֵבִי** Dagh. euph.

18. This verse is confessedly obscure. Some critics consider it to be an interpolation, on account of the want of any apparent connexion with the other parts of the poem; but it would be difficult to see why such an interpolation should have been made, and if so, it must have been one of a very early date, as it occurs in all the Mss. and versions. The connexion is certainly hard to be perceived, but it has probably been correctly understood by the Targg. of Ps.-Jon.

and Jerus., the former of which paraphrases the verse thus:

אָמַר יַעֲקֹב בְּדַחְמָא יֵת גִּדְעוֹן בֶּר יוֹאָשׁ וַיֵּת שְׁמִשׁוֹן בֶּר מָנוּחַ
דְּקִימִין לְפָרוֹקִין לֹא לְפִוְרְקָנִיה דְּגִדְעוֹן אָנָּה מְסַבִּי וְלֹא לְפִוְרְקָנִיה
דְּשְׁמִשׁוֹן אָנָּה מוֹדִיק דְּפִוְרְקָנִהוֹן פִּוְרָן דְּשַׁעְפָּא אֵלֶּהּ לְפִוְרְקָנָה
דְּקִימִין, "Jacob said, when he beheld Gideon, the son of Joash, and Samson, the son of Manoah, who were to arise as deliverers: 'I look not to the deliverance wrought by Gideon, nor to the deliverance wrought by Samson, because the deliverance achieved by them is only a temporary deliverance; but I wait for, and look to, thy deliverance, O Lord, because thy deliverance is an eternal deliverance.'"

19. גַּד יֵרֶד וְגַד. "Gad, an army shall assail him, but he shall assail their rear". LXX. *πειρατήριον πειρατεύσει αὐτόν· αὐτὸς δὲ πειρατεύσει αὐτόν κατὰ πόδας*. Πειρατήριον is a piratical expedition. Vulg. *Gad, accinctus præliabitur ante eum, et ipse accingetur retrorsum*; Syr. *ܕܥܡܐ ܕܥܡܐ ܕܥܡܐ ܕܥܡܐ*, "Gad shall go forth with an army and shall lead along his followers" (ܥܡܐ in a derived sense, like عَقِب in Arab. "posterity."). A. V. badly: "*he shall overcome at the last*". *אֶשֶׁר יִקְרָא*. So we read, adopting the conjecture of Ev. Scheid, and separating the ק from the following verse. This is supported by the LXX., Syr., Vulg., and Saad., none of whom appear to have read *מֵאֶשֶׁר*.

20. אֲשֶׁר. Vid. n. on v. 19. The usual reading is מֵאֲשֶׁר, which has been variously explained. J. D. Michaelis, Tuch, Knobel and Delitzsch take שְׂמִנָּה as a substantive, and render the clause: "*out of Asher (comes) fat, (which is) his food*", comparing שְׂמִנִּים in Isaiah 25: 6; but שְׂמִנָּה nowhere occurs as a noun (whence, perhaps, it has been altered in the Sam. into שֶׁמֶן). Ewald takes the מֵן in a comparative sense, and translates accordingly: "*his food is too rich for Asher*", i. e.

he has great superfluity, and hence can furnish royal dainties. Kalisch has: "*Of Asher the bread will be fat*", following Onk. אֶרְעִיָּה טָבָא אֶשֶׁר, "*Of Asher the land shall be good*". מעדני מלך. "*Royal dainties*", i. e. meat fit for the table of kings. It is not necessary to refer it with the LXX. and Syr. to the supplying of the table of the kings of Israel by the tribe of Asher.

21. אִילָה שְׁלָחָה. Either "*an outstretched*", i. e. "*a graceful*" or "*slender hind*;" or "*a hind let loose (A. V.)*" i. e. "*unfettered*," bounding swiftly away. So Aq. ἑλαφος ἀπεσταλμένος, Vulg. *cervus emissus*, Saad. كَيْلَّةٌ مُرْسَلَةٌ, "*as a hind sent forth*", and the Syr. paraphrastically اِمْرَبًا فَحْلًا, "*a swift messenger*". Knobel renders שְׁלָחָה by "*scared*", comp. Isaiah 16: 2. Some have found here a prophecy in reference to the Galilean apostles (in Syr. مَجْسَا)!! The LXX., whom Ewald follows, appear to have read the verse: נִפְתָּלִי אִילָה שְׁלָחָה הַנָּחַן, אֶמְרֵי-שֹׁפָר, as they translate: Ναφθαλί στέλεχος ἀνειμένον, ἐπιδοδούς ἐν τῷ γεννήματι κάλλος. The Masoretic reading, however, is decidedly preferable. הַנָּחַן אֶמְרֵי שֹׁפָר. "*Who utters elegant words*", referring to the poets of the tribe, such as Deborah and Barak (Judges 5). So Rosenm., Tuch, Knobel, Delitzsch, &c. הַנָּחַן agrees grammatically with נִפְתָּלִי, and not with אִילָה. The rendering "*who bringeth forth beautiful young*" (Chald. אֶמֶר "*a lamb*") is bad. The Sam. has שׁוֹפָר, according to the Aramaic form שׁוֹפְרָא, מַחֲפֹן; but the Sam. vers. evidently read בּוֹפָר, as it gives the following marvellous translation: נִפְתָּלִי אֶנְרָה מְשֻׁלָּחָה הַיְהִיב מִיּוֹמֵי פֶרֶקֶן, "*Naphtali is a letter (or messenger) sent, that gives words of redemption (or salvation)*".

22. בֶּן פֶּרֶת. בֶּן is in the construct state, although everywhere else it takes the form בֶּן־ with maqqeph; comp. שָׁם,

which form is used in the construct state as well as שֵׁם. פֶּרֶה is the old form of פָּרָה or פְּרִיָּה (vid. Ges. § 79. rem. 2. b), and here equivalent to פָּרָה, “a heifer”, “a hind”, for antelopes are called by the Arabs بَقَرُ الْوَحْشِ, “wild oxen”. בָּנוֹת, “the daughters”, are the hinds that accompany the stag (on the verb in the sing. vid. Ges. § 143. 3); and שׁוֹר is to be taken in the sense of “an ambush” or “ambuscade” (vid. Ges. Thes.), made by the huntsman near the spring or pool, where the deer come to drink. The verse may, however, admit of an entirely different rendering, if we take פֶּרֶה in the sense of “a fruitful tree” (= פְּרִיָּה Isaiah 17 : 6), here “a vine”. The daughters are in this case “the branches”, and שׁוֹר is used in its ordinary meaning of “a wall”. “Joseph is the son of a vine, the son of a vine beside a spring; his branches run over the wall.” We prefer the former translation, although the latter is adopted by most modern critics, e. g. Gesenius, Tuch, Knobel, Delitzsch, Kalisch, and Ewald (who, however, reads בָּנוֹת צִיָּדָה, as signifying “daughters of ascent,” i. e. “climbing branches”). The ancient versions differ widely. Onkelos: בְּרִי דִּמְיָי יוֹסֵף בְּרִי דִּיתְבֵּרָה בְּגוֹפֵן דְּנָצִיב עַל עֵינָא דְּמֵיָא דְּרִין שְׁבֵטִין יִפְקֹן מִבְּנוֹתֵי יִקְבְּלוֹן חוּלְקָא וְאַחֲסִנְהָא “My son that increaseth is Joseph, my son that is blessed, like a vine that is planted beside a spring of water; two tribes shall proceed from his children; they shall receive a portion and a possession”; — an excellent specimen of the *literal accuracy* of Onkelos in this chapter. LXX. υἱὸς ἡυξημένος μου ζηλωτός, υἱός μου νεώτατος, πρὸς μὲ ἀνάστρεψον, reading with the Sam. בְּנֵי צִיָּרִי, and, apparently, עָלֵי שׁוֹב (ב and ר are easily confounded in the old Hebrew or Samaritan character, א, א); but how they extracted μου ζηλωτός out of עֵין עֵין is not clear, unless they took עֵין in the sense of “the eye” and

guessed that **עין עלי פרת בן** might mean: "one who grows up, or thrives, and is looked on with envy or admiration." Vulg. "*filius accrescens Joseph et decorus aspectu, filie discurrerunt super murum*", following the LXX. in the first part of the verse, but alluding in the second, to all appearance, to the story told in the Targg. Ps.-Jon. and Jerus., that the Egyptian young ladies ascended the walls to behold the beauty of Joseph as he rode out in his chariot!!! Syr. **صَوْنًا بَزَيْصِيْلًا مَدَحَفَ صَوْنًا** **بَزَيْصِيْلًا سَمَ كُنَّا حَنْلُنَا سَمِيحُنَا يَسْكَمَ صَمْعُنَا**, literally translated: "a son of education is Joseph, a son of education; ascend, O fountain, O lofty building which riseth with a wall". This seems to be sheer nonsense. The translators apparently read **עין עלי** (imp. 2. s. f. of **עלה**), and connected **בנות** with the verb **בנה**.

23. **ורבו**. Vid. Ges. § 66. rem. 1. "*And they shoot at him*". **רב** either is connected with **רמה**, or else this meaning is derived from the great number of the arrows; comp. **רביבים**, "*rain*", from the number of drops, and **رَبَابَةٌ**, "*a bundle of arrows*". Ps. 15: 15, Job 16: 13, and Jerem. 50: 29, are referred to in proof of this meaning, but the first of these passages is doubtful, as **רב** may there be an adverb, "*in great numbers*". Kalisch translates **ורבו** "*and they assembled in multitude*"; Gesen. in the Lex. Man. "*et exacerbant eum magno numero*" (comp. his Gram. § 139. 4. rem. 1.). Similarly, among the ancient versions, Syr. and Saad.; but the Sam. cod. has **ויריבהו**, "*and they contend with him*". LXX., Vulg. and Onk. seem to have read **ורבו**, as their respective translations are *ἐλοιδοῦσιν*, *jurgati sunt*, **וּנְקַמְוֵהוּ**. **בעלי חצים**. "*Archers*". Ges. § 104. 2. a. The Syr., has **مُدَّتَمَ رَعْدًا** "*commanders of troops or bands*"; Onk. **בעלי פלוגתיה**, "*the lords of his heritage*", i. e. his brethren.

24. **באיתן** is to be taken as a substantive "*in strength*".

The LXX. render: *καὶ συνεστρίβη μετὰ κράτους τὰ τόξα αὐτῶν*, perhaps reading, as Capellus conjectures, *ק' אֵיתָן יְהוֹשִׁבָר*. Similarly Syr. *ܫܥܬܬܐܠܡܢܐ ܩܡܠܐܢܐ*. Knobel conjectures that *וחשב* should be altered into *וְיָשָׁר* or *וְיִשָּׁר*, from *יָשָׁר* “to be firm”; and he translates *בְּאֵיתָן* by “for ever”. *וַיִּפְּזוּ זְרָעֵי יָדָיו*. “And the arms of his hands shall be agile”, or “the strength of his hands shall be active”. *פָּזַן* is akin to the Arab. *فَزَّ*, “to leap up and flee (as a hind)”. Others, comparing the Syr. *ܦܐܝܢܐ*, “hard”, “robust”, render: “the arms of his hands are strong”. The former rendering is adopted by Saad. *اَهْتَرَّتْ ذِرَاعَاهُ*, and by Gesenius in the later editions of his *Lex. Man.*; but in the *Thes.* he prefers the second. The LXX., Syr., Vulg. and Sam. vers. take the word in a quite opposite meaning: LXX. *ἐξέλυθη*, Syr. *ܐܠܝܚܝܐ*, Sam. vers. *מלחמה*, and Vulg. (supplying *vincula*) *dissoluta sunt vincula brachiorum et manuum illius*. Davidson conjectures that they read *וַיִּפְּצוּ*, from *פָּץ*. *מִשָּׁם רָעָה אֲבִן יִשְׂרָאֵל*. Rosenmüller translates: “from that time he (Joseph) was the shepherd and stone of Israel”, comparing *מִשָּׁם* in Hos. 2: 17. (A. V. 2: 15). Joseph, he says, is called the Shepherd of Israel, because he fed and nourished his father and brethren, and the Stone, because he was the prop of the family. Ewald: “from the hands of the Mighty One of Jacob, from thence where is (dwells) the Shepherd (guardian) of the stone of Israel”, alluding, as he imagines, to ch. 28: 10—22. In our translation (p. 135) we have followed Tuch, Knobel, and other modern commentators. Among the ancient versions, Onk. and the Syr. read *מִשָּׁם*. The LXX. must have omitted either *רָעָה* or *אֲבִן*, as they have merely: *ἐκεῖθεν ὁ κατισχύσας Ἰσραὴλ*.

25. *וְאֵל שָׂרִי*. So we prefer to read with Tuch, Ewald, &c., following several Mss., the Sam. cod. and vers., and the Syr.

יִמְצֵא. The ordinary reading of the Mss., adopted by V. D. H. and Theile, is וַיֵּצֵא שְׂרִי, which must, if correct, stand for וַיִּמְצֵא שְׂרִי (vid. on the omission of מִן, Ges. § 151. 4). שְׂרִי, however, never stands alone in the Pentateuch. The LXX. appear to support our reading, as do also the Vulg. and Saad., but all three are doubtful. Some Mss. have מֵאֵל שְׂרִי, whilst Knobel would read מֵאֵת שְׂרִי בִּרְכַת תְּהוֹם וְגו', i. e. springs of water.

26. בִּרְכַת הַרְרֵי עֶד. So we point the text, and translate: "*the blessings of the eternal mountains*", following the LXX. ὁρᾶντων μονίμων, and most moderns, as Gesenius, Maurer, and Tuch, on account of the parallelism in this place, and the similar passages in Deut. 33: 15, Hab. 3: 6. In all probability we should read הַרְרֵי עֶד, or else הַרְרֵי עֶד, as in the second of the passages cited, though הָרַר may perhaps be an ancient form of הָרָה. The Vulg., Syr., Onk., Saad. and all the Jewish commentators follow the Masoretic punctuation הַרְרֵי עֶד (with a large disjunctive accent between the words), and consider הַרְרֵי to be the participle, with suffix, of הָרָה "*to conceive*"; parents, however, are never called in Heb. הָרִים, but יוֹלְדִים. The Sam. cod. and four Mss. have הָרֵי עֶד (see above) in the same sense as the LXX., but the later Samaritans pronounced the words הַרְרֵי עֶד "*of my mountain, even to —*" and understood it of mount Gerizzim, situated in the territory of the tribe of Joseph. Ewald imagines that בִּרְכַת means here "*the summits*," and connects it with the Gr. *πύργος*! הַאֲבֵת וְגו'. Supply עַל. We render the word "*ornament, glory*," following Gesenius, Tuch, Knobel, &c., and deriving it from the rad. אָוָה. Ewald gives it the meaning of "*boundary, limit*," from the rad. תָּאָה, and so our A. V. "*unto the utmost bound of the everlasting hills.*" נוֹר אֲחִיו. "*The crowned or consecrated among his brethren*", i. e. "*the prince of his brethren.*" So Gesenius, Tuch, Knobel, &c. LXX. καὶ ἐπὶ κορυφῆς ὧν ἡγίσατο

ἀδελφῶν, “and upon the head of the brethren of whom he was the leader”. Syr. ܕܠܥܠܐ ܕܩܨܝܐ, “upon the top of the crown of his brethren”, apparently confounding נזיר with נזר. Saad. took נזיר in the ordinary sense of “a Nazarite”, rendering وَهَامَةً; and so Vulg. in vertice Nazaræi inter fratres suos. Onkelos, whom Rashi and several Jewish commentators and our A. V. follow, takes נזיר in the sense of the “separated one”; וּלְנִזְבָּרָא פְּרִישָׁא רִאֲחוּדִי, “and upon the man (who was) separated among his brethren,” alluding to Joseph’s early sufferings.

27. בִּנְיָמִן זֶמֶל בְּיָדָיו. “Benjamin is a wolf that tears in pieces”. On the omission of the relative, vid. Ges. § 121. 3. a. footnote. יֹאכֵב עֵר. “He devours prey”. LXX. badly ἔδεται ἔτι.

In order that the reader may more fully understand our views, we append the following translation of the entire poem. In some few instances we have given a free rendering.

“And Jacob called to his sons, and said: Gather yourselves together, that I may announce to you what shall befall you in after days.

“Assemble and listen, ye sons of Jacob,

“And hearken to Israel your father.

“REUBEN, my firstborn, thou,

“My strength and firstfruit of my vigour,

“Excelling in dignity and excelling in might,

“Thou that boilest over like water, excel not thou.

“For thou didst ascend the couch of thy father —

“Then thou didst defile it. My couch he ascended!

“SIMEON and LEVI are brethren,

“Instruments of violence are their swords.

“Into their council let not my soul enter,

“To their assembly let not my heart be united;

“For in their anger they slew men,

"And in their wanton cruelty they houghed oxen.
"Cursed be their anger, for it was violent,
"And their wrath, for it was cruel!
"I disperse them through Jacob,
"And I scatter them through Israel!
"JUDAH, thou — let thy brethren praise thee!
"Thy hand be on the neck of thine enemies,
"The sons of thy father bow down to thee!
"A lion's whelp is Judah;
"[Sated] with prey, my son, thou hast ascended [to thy
den].
"He has crouched, he has lain down, like a lion, and like
a lioness;
"Who shall arouse him?
"The sceptre shall not depart from Judah,
"Nor the staff [of power] from between his feet,*
"Until SHILOH come, †
"And the peoples obey him.
"He binds to the vine his ass,
"And to the choice vine his ass's colt;
"He washes in wine his garment,
"And in the blood of grapes his clothing;
"Dark are his eyes with wine,
"And white his teeth with milk.
"ZEBULON on the shore of the sea shall dwell,
"And he shall be on a shore of ships,
"And his border shall be upon Sidon.
"ISSACHAR is a strong ass,
"Lying down between the cattle-pens;

* Or: "*Nor a langiver from before him.*"

† Or: "*Until he comes to Shiloh.*"

"And he saw that rest was good,

"And that the land was pleasant,

"And so he bowed his shoulder to bear,

"And became a bonden thrall.

"DAN shall judge his people

"As one of the tribes of Israel.

"Dan shall be a serpent on the path,

"A snake upon the road,

"Which bites the heels of the horse,

"So that his rider falls backward.

"For thy help I wait, Jehovah!

"GAD — an army shall assail him,

"But he shall assail their rear.

"ASHER — rich is his food,

"And he produces royal dainties.

"NAPHTALI is a graceful hind;

"He utters words of beauty.

"JOSEPH is a stag —

"A stag at a spring;

"His hinds go up towards the ambushade;

"And the archers harass him, and shoot at him,

"And assail him;

"But his bow shall continue sound,

"And his hands shall be strong and active.

"From the hands of the MIGHTY ONE of Jacob —

"From thence — from the Shepherd — the Rock of
Israel —

"From the God of thy father (may he help thee),

"And from God Almighty (may he bless thee),

"[Let there be] blessings of heaven above,

"Blessings of the deep that lies beneath,

"Blessings of the breasts and of the womb;

"May the blessings of thy father prevail over the blessings
of the eternal mountains,

"The glory of the everlasting hills ;

"Let them be upon the head of Joseph,

"On the head of the Prince among his brethren.

"BENJAMIN is a ravening wolf ;

"In the morning he devours prey,

"And at eve he divides booty."

28. **אִישׁ אִשֶּׁר כִּבְּ וְגוֹ'.** "Structura hæc est: '*unicuique, quod secundum benedictionem ejus esset*', h. e. juxta id, quod ei eventurum esset, '*bene precatus est illis*'. בִּרְךָ cum dupl. acc. positum est, ut Deut. 12; 7, 15: 14." Maurer. Land would get rid of the somewhat harsh construction by reading **אִישׁ אִשֶּׁר בִּרְכָתוֹ**. The Sam and several edd. omit **אִשֶּׁר**.

32. **בְּמִקְנֵה הַשָּׂדֶה.** These words are in apposition to the preceding verses.

CHAP. L.

3. **הַחֲנָטִים.** Vid. on the plural, Ges. § 106. 2. a.

5. **בְּרִיחִי.** LXX. *ᾠψυξα*, and so Vulg., Ps.-Jon., Saad., followed by Gesenius, Tuch, Delitzsch, our A. V., &c. But Onk., Syr., von Bohlen and Knobel take it in the sense of "*I have bought*," which is perhaps preferable.

10. **גֵּרֶן הָאֵדָה.** In all likelihood not "*the threshing-floor of Atad*," as if Atad was the name of a man or of a place, but, as a compound, "*the threshing-floor of thorns*," so called from some neighbouring thicket. **בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן.** "*On the other side of Jordan*". The route taken was certainly circuitous, but probably chosen on account of the warlike escort, which accom-

panied the procession. Only the brethren of Joseph entered Canaan, the armed body remaining on the eastern side of the Jordan towards the desert. A warlike procession would hardly have been allowed to pass without opposition through the territory of the Philistines in the south of the Holy Land.

11. יושב. Collective. אכל מצרים. This name cannot mean "*the mourning of the Egyptians*," which would be אכל מצרים (and so Knobel would read); neither need we suppose it to mean, with Gesenius, Tuch, and Delitzsch, "*the meadow of the Egyptians*"; but it is best to consider אכל as a verb in the 3. p. sing. pret. "*Egypt mourns*". Dr. Tregelles' translation, "*mourner of Egypt*", is incorrect, as that would require מ' אכל in the construct state.

15. לו ישמנו יוסף. "*If Joseph should hate us and recompense us &c.* —" an aposiopesis; rightly LXX. μή ποτε.

19. בי התחת אלהים אני. "*For am I in the place of God?*" i. e. shall I take upon myself to punish you? So rightly Aq. ὅτι μὴ θεὸς ἐγώ, Symm. μὴ γὰρ ἀντὶ θεοῦ ἐγώ εἰμι. Others incorrectly: "*for am I not under God?*" Syr. ܕܢܐ ܐܢܝ ܕܬܗܝܬܐ ܕܐܠܗܝܡ, "*for I am under God*"; LXX. τοῦ γὰρ θεοῦ εἰμι ἐγώ, "*for I am God's*" scil. servant. But Onk. and Saad. seem to have read התחת אלהים (from the noun תחת), for they translate: דחלא רבי אגא, and أَخَافُ اللَّهَ, "*I fear God*". One Ms. of the Sam. too has התחת. Vulg. loosely: *num Dei possumus resistere voluntati?*

20. עשה. Vid. Ges. § 74. rem. 2.

21. וירכר על לבם. Vid. n. on ch. 34: 3.

26. וישים. "*And they placed him*". So Onk., LXX., and Syr. On the indetermin. 3rd pers. sing. vid. Ges. § 134 3. It is not to be rendered intransitively; vid. n. on ch. 24: 33.

A COLLATION OF VARIOUS READINGS

FOUND

IN THREE MSS. IN THE BODLEIAN LIBRARY, OXFORD,
AND ONE MS. IN THE UNIVERSITY LIBRARY, DUBLIN.

* * *Instances of mere scriptio plena and defectiva are not included in this collation.*

1: 18.	וְלֹהֲבָדִיל A.	9. B. has לְקִין instead of	
28.	בְּרִנָּח A.	אֶל קִין.	
2: 7.	עָפָר A.	4: 12, 14.	נָע A.
19.	מֵה יִקְרָא-לוֹ A. *	23.	הָאֲנָנָה A. D.
„	B. omits כָּל- before עוֹף.	5: 10.	חֲמֹשׁ A.
21.	תִּרְדָּמָה A.	14.	עֶשֶׂר A.
„	מִצְלָעָתָיו B.	30.	וְחֲמֹשׁ A.
„	תִּחְתָּנָה B.	32.	חֲמֹשׁ D.
23.	לִקְחָהּ A. D.	6: 3.	בְּשָׁנִים B. D.
3: 3.	תִּנְעוּ כֹּו A.	5.	יִצָּר B.
7.	וַיִּחַפְּרוּ A.	16.	וּשְׁלֹשִׁים A.
4: 4.	וַיִּמְחֹלְבֶהֶן A.	19.	הַחִי B.
7.	חֲטָאֵת A.	7: 11.	וַאֲרֻכַּת A.

13.	בַּעֲצָם A.	15.	וַיְהִלְלוּ D.
18.	D. reads וַתִּנַּח for וַתִּלָּךְ.	13 : 7.	מִקְנֶה A twice.
23.	וַיִּמָּח B.; D.	10.	שָׁחַח A.
	reads the מ also with-	14 : 1.	כָּדָר-לְעֹמֶר B.
	out daghesh, but has		everywhere.
	no raphe, which is not	2.	וְשִׁמְאֵכָר A. B.
	used in this MS. ex-	4.	וּשְׁלֹשׁ B. D.
	cept with בִּנְדַכְפָּח.	6.	בְּהִרְרָם B.
8 : 3.	הִלּוּף A.	10.	A. D. : הִרְרָה גָּסִי; but
21.	יָצָר B.		B. : הִרְרָה גָּסִי.
9 : 14.	בַּעֲנִי D.	15.	After מִשְׁמָאל A. exhib-
18.	שֵׁם חָם וַיִּפֹּת B.		its אִישׁ, with an era-
21.	וַיִּשְׁכַּר D.		sure, partly obliterated.
29.	חִשַּׁע A.	17.	שָׁנָה A.
10 : 10.	וְכִלְנָה B.	19.	קָנָה A.B. and so in v. 22.
14.	פִּתְרִיסִים A.	23.	B. read אֶם for וְאֵם
17.	הַעֲרָקִי B.		before revision.
24.	וְשִׁלַּח A.	16 : 3.	עֲשֹׂר A.
26.	חֲצֵר-מֶוֶח B.	"	לְשִׁבְתָּ A.
30.	מִמֶּשָּׂא B.	14.	לְחִי B.
11 : 2.	בִּקְעָה A.	17 : 17.	A. reads now, instead
"	שִׁנְעָר A.		of הִבַּחַת, the word הִגִּים,
3.	וְהַחֲמִיר A.		but there are traces of
4.	פֶּן-נִפְוֶץ B.		the former reading hav-
18.	רָעִי A.		ing been the same as
12 : 1.	אֲרָאָה A.		in the usual text, הִבַּחַת.
2.	וְהִיָּה D.	21.	הֶאֱחָרַח A.
9.	הִלּוּף A.	23.	בַּעֲצָם A.
		18 : 6.	עָנֹחַ A.B.D.

10. שׁוּב D.
12. וַתִּצְחַק A. B.
- ” וַאֲדָנִי A. B.
13. לָמָּה D.
- ” אֲמַנִּים B.
17. הַמִּכְסָּה A.B.D.
21. אֲרֶדְהָ-נָּא A; but B. has אֲרֶדְהָ-נָּא.
- ” כָּלָה A.
23. הָאֵף A.
24. A. has צְדִיקִים צְדִיקִים
- ” הָאֵף A.
25. הִלָּלָה A. twice.
26. B. read originally וַנִּשָּׂא; the affix הִי was added, either by another hand, or in the revision of the codex.
27. עָפָר A.
31. D. reads לֹא וַיֹּאמֶר לֹא, but the first לֹא has been partly crased.
- 19 : 8. אוֹצִיאָהּ-נָּא A.
- ” אֶתְהֵן A.
- ” לָהֶן B. D.
9. D. reads הִלָּלָה without metheg. B. הִלָּלָה.
15. הַמִּלֻּאִים B. with mappik in the א.
16. וַיִּחַמְהֶמָּה B. D.
19. תִּדְבַּקְנִי B.
20. אִמְלִטָּה-נָּא B.
34. אֲמִ'שׁ A.
- 20 : 4. יִהְיֶה for אֲדָנִי B.
- ” גִּם A.
16. וַנִּבְחַח D.
- 21 : 2. D. reads כֹּאשֶׁר with כ deleted.
3. אֶת-שֵׁם-בְּנוֹ A.
12. יִקְרָא לָךְ A.
19. הִתְחַמָּה B.
- 22 : 2. In D. בְּנֶךְ has been crased, but the vowels and the end of the letter ך remain.
4. D. omits אֶת before הַמָּקוֹם.
12. וְאֶל-תַּעֲשֶׂה A.
13. נִאֲחֶזוּ A.B.D.
11. יִרְאָה D.
17. אֶבְרָבָה B.
- ” וְהוּלָה A.
18. וְהִתְבָּרְכוּ B.
- 23 : 9. בְּתוֹכְכֶם B.
10. יֵשֵׁב A.
18. B. reads לְכָל instead of בְּכָל.
- 24 : 3. יֵשֵׁב B.

11.	מָחוּץ A.	33.	לִי for לִי A.
12.	וַעֲשֶׂה חֶסֶד A.	26: 3.	וְאַבְרָהָם A.B.D.
19.	לְגַמְלִיד B.	4.	לְרַעַד B.
21.	מִשְׁתַּאֲה B.	"	וְהַחֲבָרְבו D.
23.	מָקוֹם A.	"	בְּרַעַד B.
24.	B. omits אֵלָיו.	13.	הַלֹּךְ A.
33.	וַיִּשָּׂם, instead of וַיִּשָּׂם, A.B.D.	15.	עָפָר A.
39.	אֵלָיו A.	16.	עֲצָמָה A.
40.	מִלְאָכּוֹ A.	18.	בְּאֶרֶח D.
41.	חֶבֶא B.	"	לְהֵן B.twice.
42.	נָא for נָא A.	22.	אֶחָרָה A.
44.	אֵלָיו A.	25.	בְּנַחַל was evidently written in D. instead of בְּאֶר, which is written over it.
"	לְבֵן A.	29.	תַּעֲשֶׂה B. D.
46.	וַתִּמְהַר A.	"	רָק־טוֹב A.
47.	וַיִּלְדֶּה-לוֹ A.	"	וַנִּשְׁלַחֲהָ A.
48.	וְאַבְרָהָם A.B.D.	27: 4.	אֶחָדָתִי A.
51.	לְבֵן A.	"	לִי for לִי A.
55.	אֶחָתָהּ A.	7.	וַעֲשֶׂה-לִי A.
59.	עֶבֶד A.	9.	גִּרְיִי A.
60.	וַיִּבְרָכּוּ D.	12.	בְּמַתַּעֲחֶה A.
"	וְרַעַד A.	13.	קָח-לִי D.
25: 3.	וַיִּקְשֵׁן A.	16.	גִּרְיִי A.
15.	חֶדֶר A. B.	17.	עֲשֶׂתָהּ A.
	So also D., although it is not noticed by Kennicott.	19.	בְּכֶרֶךְ A.
30.	נָא A.	"	חֲבָרְבָנִי B.
32.	זֶה for זֶה D.		

21.	A. הַאֲחָהּ	17.	C. מִה־נוֹרָא
23.	A. B. וַיִּכְרְבֵהוּ	18.	A. מִרְאֲשֵׁתוֹ
25.	A. D. לִי for לִי	"	B. C. וַיֵּצֵק
26.	A. D. וַיִּשְׁקֶה-לִּי	20.	A. נָדָר
27.	A. B. וַיִּכְרְבֵהוּ	22.	A. D. תַּתֵּן-לִי
"	B. בָּרְכוּ	"	D. אַעֲשֶׂהנִי
29.	D. יַעֲבֹדוּךְ	29 : 2.	C. בִּשְׁרָה
"	A. B. וּמִזֶּכֶר כִּיד	"	A. C. הַעֲדָרִים
31.	C. וַיָּבֵא	3.	A.B.C. וַגָּלְלוּ
"	C. but B תִּכְרַכְנִי	7.	A. רָעוּ
	has תִּכְרַכְנִי.	8.	A.B.C. וַגָּלְלוּ
33.	B. C. וַאֲכַרְבֵהוּ	11.	C. וַיִּשָּׁק
34.	A. B. בָּרְכֵנִי, but C. בָּרְכֵנִי.	13.	C. בְּשִׁמְעַ
35.	A. תִּכְרַכֵּה	20.	A. אֲחָדִים
"	A. B. בָּרְכֵנִי	33.	C. reads גַּם-זֶה, omitting אֶחָד.
41.	B. C. בָּרְכוּ	30 : 11.	The reading of the קרי, viz. בֵּא גַר, is written in full in the text of B., but the א seems to have been corrected on revision.
"	A. אָבֵל		
44.	C. וַיִּשְׁכַּח	13.	C. אֲשֶׁר
45.	C. לוֹ for לוֹ	14.	A. וַיָּבֵא
29 : 2.	C. בְּחֵיטָל	15.	A. כָּנִי
"	C. אָחִי	19.	C. בְּוִשְׁשִׁי
5.	C. פִּדְנָה	20.	A. C. וּבֹלֵן
6.	B. בְּבָרְכוּ	26.	A. עֲבַדְתִּי
9.	A. מִחֲלָה	27.	A.B.C. וַיִּכְרַכְנִי
10.	A. חֲרָנָה		
11.	A. מִרְאֲשֵׁתוֹ		
15.	A. D. בְּכֶל-אֶשְׁרֵהוּ		

28.	C. שְׁבֶרֶךְ	20.	C. הָאֶרְמִי
31.	C. אֶרְעָה	23.	A. reads אֶתּוֹ
33.	C. כִּיּוֹם מָהָר		instead of אֶתּוֹ.
35.	C. הָהוּא	27.	C. וְאִשְׁלַחְךָ
"	C. omits וְכָל חוֹם	"	C. has וְכָתַף
	בְּכַשְׂבִּים, but it appears		instead of כָּתַף.
	to have been formerly	28.	A. נִשְׁעַנְי
	supplied in the margin,	"	C. עֲשֵׂה
	where there is an	30.	C. נִכְסֵפֶתָּ
	erasure.	32.	A. הַבֶּרֶלֶךְ
36.	C. רָעָה אֶת־צֹאן	"	C. וְקָח־לָךְ
37.	C. וַיִּפְצַל	"	A. גִּבְיָתָם
"	A.B.D. בָּהֵן	36.	C. וַיִּרְבֵּ
38.	C. בְּרֶהֱטִים	"	C. מָה ה'
"	A. C. בְּשִׁקְחוֹת	37.	C. מִצָּאָתָּ
"	C. וַיַּחֲמֶנָה	38.	A. אֶבְלָתִי
41.	C. בְּרֶהֱטִים	39.	C. אֶחָטָנָה
"	C. D. לַיַּחֲמֶנָה	41.	C. וְהָלִי
42.	C. הָעֵטָפִים	44.	C. וְנִכְרַתָּה
43.	C. וַיְהִי לוֹ צֹאן	46.	C. D. גֵּל
31: 5.	B. C. לָהֶן	47.	C. שֶׁהָרוּחָא
6.	B. וְאַחֲמֶנָה	"	D. גִּלְעָד
"	A. עֲבֹדָתִי	48.	D. הַגֵּל
9.	B. C. אֶבְיָכֶן	51.	D. הַגֵּל
12.	B. C. לָךְ	54.	B. לְאַבְל־לָחֶם
13.	C. לִי	32: 5.	A. לְאֶרְמִי
15.	A. אָכּוּל	6.	A. לְאֶרְמִי
18.	A. רִכְשׁוֹ	"	C. vid. Pref. §9.1. לְמִצְאָתָּהֶן

9.	C. הָאֶחָת	„	C. הַשְּׂפָחָת
10.	D. אָבִי	„	C. וְהַשְּׂפָחוֹת.
11.	C. מִכָּל-הָחַי	9.	C. רַב
12.	C. וְהִכְנִי	10.	C. אֶל-נָא
15.	C. מֵאֲתָיִם	„	C. מֵצֵאתָי
17.	A. D. וְעִירָם, but C. וְעִירִים.	11.	C. קָח-נָא
„	C. וְרִיחַ	„	C. הַבָּאָה
18.	A.B.D. יִפְגֹּשֶׁךָ	„	A. כִּי-חֲנֻנִי
„	C. אָתָּה	„	C. יִשְׁלִי-כָל
19.	A. לְאֶרְצִי	„	C. וַיִּקַּח
20.	C. הָעֲדָרִים	12.	C. וְנִלְכְּהָ וְאִלְכְּהָ
21.	C. אֶרְעָה	„	C. לְנִגְדְּךָ
26.	C. יִרְךָ	14.	C. יַעֲבֹר-נָא
27.	C. לֹא	„	A. D. אֶתְחַנְתְּלָהּ
30.	C. הַשָּׂאֵל	15.	In D. in אֶצִּיגָה-נָא, the word נָא is omitted, but עִמָּךְ is written twice, in the first instance without points.
31.	C. שֵׁם	16.	C. שְׁעִירָה:
„	C. וְתִנְצֹל	17.	C. בֵּית
33.	A. הַנְּשָׂה, B. הַנְּשָׂה.	„	C. שֵׁם-
„	A. הַנְּשָׂה. B. reads at present הַנְּשָׂה, but a daghesh seems to have been erased in the שׁ.	19.	B. C. אֶהְלֶה
33: 1.	C. וְהִנֵּה	34: 2.	C. וַיַּעֲנֶה
2.	C. הַשְּׂפָחוֹת	3.	C. עַל-לֵב
5.	C. לָךְ for לָךְ C. D.	8.	C. וַיִּדְבֹּר
6.	A. וְהַנְּשָׂא	10.	C. וְהֶאֱחָזוּ
		11.	C. אָתָּן

14.	יְעִישׁ So A. without
any קרי.	35.	וְשֵׁם C.
„	יַעֲלֶם C.	„	עֲנִיח C.
15.	חִימָן So B.	36.	הָרַר A.
	C. D., but it is not
noticed by Kennicott as
the reading of D.—A.
has a sec. man. חִימָן,
the original reading be-
ing entirely obliterated.	39.	וַיִּמַּח C.
		„	חָנָן A.
		„	הָרַר C.
		„	מִהֵיטָבָאֵל A.
			C. מִהֵיטָבָאֵל.
16.	אֶלִּיפוֹ D.	40.	תִּמְנַע A.B.C.D.
17.	בְּשִׁמַּח C.	41.	קָנוֹ C.
18.	יַעֲלֶם D.	37: 2.	C. reads here יוֹסֵף,
and so throughout the
chapter.
„	עָנָה D.	3.	פָּסִים C.
20.	שָׁעִיר C.	7.	חֲסִבִּינָה C.
„	לוֹטָן C.	„	וְהִשְׁתַּחֲוִּין C.
22.	וְהִימָם C.	8.	מִשׁוֹל B.
23.	עֲלֹן C.	9.	אָחֵר C.
24.	בְּמִדְבָּר C.	„	עֲשֹׂר C.
26.	וַאֲשָׁבֶן C.D. and
probably A.	10.	וְאָחִיד C.
„	יִבְרָן A.	11.	וַיִּקְנֶאוּ C.
29.	שׁוֹבֵל C.	13.	אָחִיד C.
31.	מְלוֹךְ-מֶלֶךְ C.	14.	לִדְ-נָא C.
33.	יֹכֵב C.	„	אָחִיד C.
34.	חָשֵׁם A.	15.	וַיִּמְצָאוּ C.
35.	חָשֵׁם A.	„	חָעָה C.
„	הָרַר A.	„	מַחֲחֵה C.
„	בְּשָׂרָה מוֹאֵב C.	„	חֲגִידָה-נָא C.

12. C. וּמִתָּן 16. C. וְנָהַגוּ 21. C. הָנָה 23. C. בְּהַמָּסָם 24. This verse seems to have concluded in C. at עירו, because there is there an evident erasure of the:; and the words וימלו כל זכר כל are supplied on the margin in Rabbinical characters. 27. A. וַיְבֹאוּ 29. A. וַיְבֹאוּ 30. C. וּבְפָרְזֵי " C. מִסָּפֶר " C. עָלֵי 35: 1. C. עָלָה " C. וַעֲשֵׂה " C. לֹאֵל תִּזְרָאֵה 2. C. תִּזְכָּר 3. B. שָׁם C. שָׁם 4. C. תִּזְכָּר 5. In הערים in D., the ץ is over an erasure, which is probably that of ה, a reading which one Ms. has.	8. A. has מִיִּנְקָה, and C. מִיִּנְקָה. 12. A. has לְצִדְקָה, omitting י. " C. אֲחֻנָּה " C. אֲסֹן 14. C. מִצָּבָה " B. צֶדֶק C. 15. C. אֲת־שִׁמְדָּה 20. C. וַיִּצָּב 22. C. וַיִּשְׁכַּב 23. C. וַיִּשְׁכָּר 24. C. וַנִּפְתָּלִי 27. C. הָאַרְבַּע " C. אֲשֶׁר-גִּירָשָׁם 36: 3. C. בְּשִׁמְחָה, but D. בְּשִׁמְחָה. 4. C. וַתִּלְדִּי " B. אֱלִיפוֹ " C. וּבְשִׁמְחָה 5. C. יַעֲלֶם 6. C. רָדַשׁ 10. C. בְּשִׁמְחָה 11. B. אֱלִיפוֹ " C. חִימֹן " C. וְקִנּוּ 12. C. ד. B. לְאֱלִיפוֹ " C. לְאֱלִיפוֹ

17.	C. וַיִּמְצְאֵם	14.	D. רָאָתָהּ
18.	C. וַיִּקְרַב	16.	C. מִהֶחָתָן
19.	D. אֶל אָחִיו	18.	C. אֶחָד־לָהּ
20.	B. בְּאַחַת	„	B. וַיִּתֵּן לָהּ
„	C. חָיָה	21.	B. קָדְשָׁהּ
„	C. וַיִּנָּרְאָה	23.	B. תִּקְחֶהּ-לָהּ
21.	C. גִּבּוֹנוֹ	24.	C. בְּמִשְׁשָׁשׁ
22.	C. וַיֵּר	vid. Preface. § 9. 1.	
25.	B. לֹא-בִלְלָחֶם	25.	C. לוֹ for לוֹ
27.	C. וַיִּנְמְכְרֵנוּ	26.	C. וַיִּסָּף
„	C. אָחִיו	29.	C. וַחֲקָרָהּ C. but a later hand has writ- ten above the ח a י.
30.	C. אֵינֵנוּ	39: 1.	C. הִירָד
31.	A. שְׁעִיר	2.	C. and וַיִּסָּף also in vv. 4, 6, 21.
32.	C. וַיִּשְׁלָחוּ	„	B. and מְצָלִיחַ also in v. 3.
35.	C. וַיִּקְמוּ כָל-כֵּי	4.	C. וַיִּשְׁרַח
„	A. וַיִּמְאֵן	„	C. וַיִּפְקִידֶהּ
„	B. C. לְהַתְנַחֵם	5.	D. בְּגִלָּל
38: 1.	C. בְּעֵת	„	C. בְּבֵל אֲשֶׁר
2.	A. וַיִּקְחָהּ	6.	וַיִּפְחֹחַר וַיִּפָּחַ
8.	C. וַיִּבְטַח	„	C. מִרְאָה
„	C. וַיִּרַע	8.	C. וַיִּמְאֵן
9.	C. וַיִּדַע	9.	C. מִפְּנֵי C. twice.
„	A. D. כִּי לֹא	10.	A.; כִּדְבָרָהּ but C. has כִּדְבָרָהּ
12.	A. גִּבּוֹנוֹ		
13.	C. עָלֶיהָ		
14.	C. וַחֲסֹר		
„	C. וַחֲסֹרִים		
„	B. C. D. וַחֲסֹעֲלָהּ		

- which perhaps indicates the double reading.
10. ולא שמע A.
11. מאנשי C.
- „ שם C.
12. ויצא C.
- „ החוצה C. and also in vv. 13, 15, 18.
14. לצחק C. and also in v. 17.
15. בשמעו D.
20. אסירי C.
22. האסירים A. B. D. but C. has האסירים.
- „ עשה C.
- 40: 4. וישרת D.
10. סריגים for שריגים C.
- „ נצה C.
11. הענבים C.
- „ ואתן C.
14. וברתני C.
- „ ייטב לך C.
- „ והוצאתני C.
21. ויתן את הכוס C.
22. פתח להן C.
23. המי שקים C.
- „ את-יוסף C.
- 41: 2. ופות מראה C.
- „ ותרעינה C.
3. אתריהן C. and so in v. 6.
- „ רעות מראה C.
- „ ורקות C.
4. ורקות C.
- „ ויקץ C. and so in v. 7.
7. ותבלען C.
8. ותפעם C.
10. ויתן C.
- „ במשמר C.
12. ונספר-לו A. B. so D. ונספר-.
19. ורקות C.
20. והבראות C. Kennicott cites B. as having this reading, but incorrectly, as the ן is there cancelled.
23. אתריהן B. C.
24. החרטמים B.
29. D. reads שבלים unpointed, instead of שנים. There is no correction in the margin.
33. ירא B.
35. בר C.

38.	הַנִּמְצָא C.	9.	אֶעֱרֹכֶנּוּ C.
42.	הָוָהב C.	„	וְחִטָּאֲחִי A.
45.	פּוֹטִיפֶרֶע A.B.C.	11.	אִיפּוֹא B.
	and so in v. 20.	„	עָשׂו A.
50.	יֵלֶד C. D.	„	בְּטָנִים B.
51.	A. נִשְׁנִי, or	12.	הַמּוֹשֵׁב B.
	probably נִשְׁנִי, as there	16.	בְּצִהָרִים B. but
	is a seeming erasure		C. בְּצִהָרִים.
	in the ש.	23.	בְּסִפְכֶּם A.
„	Instead of אֶחָד־כָּל־עַ' B. has מִכָּל־עַ' with מ	25.	וַיְבִינֵנוּ C.
	unpointed. The reading	„	בְּצִהָרִים B.
	of the text is written	26.	C. reads וַיְבִיאוּ
	on the margin.		without mappik in the א.
53.	וַתְּכִילָנָה. So C.	28.	וַיִּשְׁתַּחֲוֶהוּ C.
	with , transposed.	29.	C. omits הַקֶּטֶן in
42: 4.	C. reads אָחִיו עִם (עִם without points) in		the text, but it is sup-
	the text, which is cor-		plied on the margin in
	rected on the margin		apparently a different
	into אֶחָד־אֵל.		hand.
21.	בְּהַחֲתִנֵּנוּ A. but	30.	שָׁמָּה C.
	C. בְּהַחֲתִנֵּנוּ.	34.	וַתֵּרֶב A.
25.	וַיִּמְלֹא C.	14: 1.	אֵבֶל C.
34.	וַאֲדָעָה C.	2.	וְאֶחָד־בָּקָר C.
43: 2.	For אֱלֹהִים C.	„	דָּבָר A.
	has לָהֶם, but an א	9.	יִמְצָה C.
	seems to have been	„	לְאֲדָנִי A.
	written above the line.	15.	מִדְּהַרְמִי C.
8.	טִיפִינוּ B.	16.	C. does not have

dagheshe euph. after מה in this verse.	manuscript as reading יִלְדָּה .
45: 11. וּבְלִבְלִי A. C.	23. חָשִׁים A.
, חִירָשׁ C.	24. וְיָצַר B.
16. C. reads עֲבָדָיו , but בל is unpointed and marked with two dots to indicate that it is incorrect; thus בֵּל .	27. יִלְרָ לוֹ C.
17. עָשׂוּ A.	31. אֲעֵלָה B.
19. Cod. C. reads טֹיב בֵּל , the בֵּל , how- ever, is unpointed.	32. רָעָה B.
23. וְעֵשָׂר A.	34. רָעִי C. רָעָה A.
46: 1. שָׁבַע A.B.D.	47: 1. וְאֶחָדִי C.
4. נָם B.C.D.	3. רָעִי C.
5. בְּעֵנְלוֹחַ A. B.	4. לְצֹאֵן A.
11. גִּקְהָת C.	, C. omits מֵרַעָה לְצֹאֵן , but the words are supplied on the margin.
13. וּפְּוָה B. C.	11. רַעְמָסִים B.
14. סִרְדָּה C.	13. וַחֲלָה A. וַחֲלָה C.
17. אֶשֶׁר instead of אִשָּׁר . C.	14. כְּאֶרֶץ D.
, וְסִרְחָה B. C.	26. אֲתָהּ C.
20. אֲסִנָּה C.	27. וַיֵּאחָזִי A.
, פּוֹטִיפָרֵעַ B.C.D.	30. אֲעֵשָׂה A. C.
21. בָּלַע C.	48: 4. אֵלֵי A.
, וְאִשְׁבָּאֵל גִּדָּה C.	7. בְּדֶרֶךְ A.
22. יִלְדָּה C. Kennicott	, שָׁם for שָׁם C.
wrongly quotes this	9. קַח־נָא C.
	13. מִנְשָׁה C.
	16. רַע A.
	, וְיִדְּוֹ A.

17.	אָתָּה C.	23.	וַיִּמְרָדוּ C.
19.	לָעַם A. D.	25.	וַיִּבְרָכֶךָ A.B.C.
„	וַיִּבְרַל וְאוֹלָם C. which has no athnach in this verse.	„	וְרַחֵם B.
20.	וַיִּבְרָכֶם B. C.	27.	C. לָעֶרֶב, but וְ is in- serted above the line.
21.	C. omits הָיָה in the text, but it is inserted on the margin.	30.	בְּשָׁרָה C.
49: 8.	וַיִּשְׁתַּחֲוּוּ C.	31.	קָבְרוּ B.
10.	שָׁלָה C.	50: 3.	הַחֲנֻמִּים A.
11.	בָּכֶם A. D.	5.	נָא for נָא A. C.
12.	שִׁינִים C.	17.	אָנָּה A.
13.	עַד-צִירֹן C.	26.	B. supplies הַרְפָּאִים without points as a mar- ginal gloss on וַיִּהְיֶינָם.
		„	וַיִּשָּׂם C.

24 יוסף: ויאמר יוסף אל-אחיו אנכי מת ואלהים' פקד ופקד
אתכם והעלה אתכם מן-הארץ הזאת אל-הארץ אשר
כה נשבע לאברהם ליצחק וליעקב: וישבע יוסף את-בני ישראל
לאמר פקד ופקד אלהים אתכם והעליכם" את-עצמותי מזה^{v)}:
26 וימת יוסף בן-מאה ועשר שנים ויחננו אלו ויישם^{w)} בארון
במצרים:

i) Sam. והאלהים. u) Cdd. Sam. והעליכם. v) Cdd. Sam.
LXX. Vulg. Syr insert אהכם. w) Cdd. Sam. Vulg. Saad. ייושם.

הַבְּנֵי־נֹחַ) אֶת-הָאֵל אֲבֹל בְּגֵרָו הָאֵמֶר וַיֹּאמְרוּ אֲבֹל-כָּבֶד וְהַ
 לְמִצְרִים עַל-כֵּן קָרָא שְׁמֹה¹⁾ אֲבֹל מִצְרִים²⁾ אֲשֶׁר בְּעֶבֶר הִירְבֹּן:
 וַיַּעֲשׂוּ בְנֵי לֹו³⁾ בֶּן⁴⁾ פֶּאֶשֶׁר צֹם: וַיִּשְׁאוּ אֹתוֹ בְּנֵי אֶרֶצָה בְּנֵן⁵⁾
 וַיִּקְבְּרוּ אֹתוֹ בְּמַעְרַת שְׁהָ⁶⁾ הַמִּכְפֶּלֶה אֲשֶׁר קִנָּה אֲבִרְהָם
 אֶת-הַשָּׂדֶה לְאַחֲוֹת-לָבֶד מֵאֵת עַפְרָן⁷⁾ הַחֹתִי עַל-פְּנֵי מִמְרָא:
 וַיֵּשֶׁב⁸⁾ יוֹסֵף מִצְרַיִם הוּא וְאָחִיו וְכָל-הָעֲלִים אִתּוֹ לְקָבֶד⁹⁾
 אֶת-אֲבִיו אַחֲרֵי קָבְדוֹ אֶת-אֲבִיו: וַיֵּרָא אֶהֱי-יוֹסֵף בִּי-מִת טו
 אֲבִיהֶם וַיֹּאמְרוּ לוֹ¹⁰⁾ וַיִּשְׁמְנוּ יוֹסֵף וְהַשֵּׁב¹¹⁾ יָשִׁיב לָנוּ אֵת כָּל-¹²⁾
 הָרָעָה אֲשֶׁר גָּמְלָנוּ אִתּוֹ: וַיֹּצִי אֶל-יוֹסֵף¹³⁾ לֵאמֹר אָבִיד צִוָּה
 לִפְנֵי מִיתִי לֵאמֹר: כַּד־תֵּאמְרוּ¹⁴⁾ לְיוֹסֵף אֲנִי¹⁵⁾ שָׂא נָא פֶשַׁע
 אֲחִיד וְחַטָּאתָם בִּי-רָעָה גָמְלִיד וְשִׁחַל שָׂא נָא לִפְשַׁע עֲבָדִי
 אֱלֹהֵי אָבִיד וַיִּבֶד יוֹסֵף בְּדִבְרָם אֵלָיו: וַיִּלְכוּ גַם-אָחִיו¹⁶⁾
 וַיִּפְּלוּ לִפְנֵי¹⁷⁾ וַיֹּאמְרוּ הֲנֵנִי לָךְ לַעֲבָדִים¹⁸⁾: וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים¹⁹⁾ יוֹסֵף
 אֶל-תִּירְאוּ בִי²⁰⁾ הִתַּחַת אֱלֹהִים אֲנִי: וְאַתֶּם תִּשְׁבַּתֶּם עָלֵי רָעָה כ
 אֱלֹהִים²¹⁾ הַשִּׁבְחָה לְטִבָּה²²⁾ לְמַעַן עֲשֶׂה²³⁾ כִּי־וָה לְחַיִּית²⁴⁾
 עַם-רַב: וַעֲשֶׂה אֶל-תִּירְאוֹ אֲנִכִּי אֲבַלְכָל אֲחִיכֶם וְאֶת-טַפְכֶּם²⁵⁾
 וַיִּנְתֶּם אוֹתָם²⁶⁾ וַיִּדְבֵּר עַל-לִבָּם²⁷⁾: וַיֵּשֶׁב יוֹסֵף בְּמִצְרַיִם הוּא
 וּבֵיתוֹ²⁸⁾ אָבִיו וַיְהִי יוֹסֵף מֵאָה וְעֶשְׂרִי שָׁנִים: וַיָּרָא יוֹסֵף²⁹⁾
 לְאַפְרַיִם בְּנֵי שְׁלֹשִׁים³⁰⁾ גַּם בְּנֵי מְכִיר בֶּן-מְנַשֶּׁה וְלָדוֹ עַל-בְּרָכִי³¹⁾

s) Sam. הכנען. t) Sam. שמו. u) Sam. למצרים. v) Cdd.
 3. Sam. לו בני. w) Omitted by Cdd., LXX. Ms. A.; LXX. omit
 צום, כאשר, but Ms. A. retains those words. x) Omitted by LXX.
 Vulg. y) Sam. עפרן. z) Sam. וישוב. a) Sam. לא. b) Sam.
 חמרון. c) Omitted by Cdd. 2. d) Sam. על י. e) Sam. תאמר.
 f) Sam. אנה. g) Cd. 1. Vulg. add ארצה; LXX. omit from אחיו
 to לפני. h) Sam. לערים, but cdd. as Heb. i) Sam. אליהם.
 j) Omitted in Sam. k) Sam. והאלהים. l) Sam. לטובה. m) Sam.
 עשו. n) Sam. להחיות. o) Sam. אהם. p) Sam. אל לי. q) LXX.
 Vulg. וכל בית. r) Sam. בנים שלשים. s) Sam. reads בימי instead
 of על ברכי.

קנה אברהם את-השדה מאת עפרון^א) החתי לאחות-קבר:
 31 שמה^ד) קברו את-אברהם ואת שרה אשתו שמה^ה) קברו
 את-יצחק ואת רבקה אשתו ושמה^ו) קברתי את-לאה:
 32 מקנה השדה והמערה אשר-בו מאת בני-חת^ז): ויכל
 33 יעקב לצנות את-בניו ויאסף רגליו אל-המטה ויגוע ויאסף
 אל-עמו^ח):

נ 50

2 ויפל יוסף על-פני אביו ויבך עליו וישק-לו: ויצו יוסף
 את-עבדיו את-הרפאים לחנך את-אביו ויחנטי הרפאים
 3 את-ישראל: וימלאו-לו ארבעים יום כי כן ימלאו ימי
 4 החנטיים ויבכו אותו מצרים^א) שבועים יום: ויעברו ימי בביתו
 וידבר יוסף אל-בית פרעה לאמר אם-נא מצאתי חן
 ה בעיניכם דברו-נא באוני פרעה לאמר: אבי השביעני^ב)
 לאמר הנה אנכי מת^ג) בקברי אשר בקרית^ד) לי בארץ כנען
 שמה^ה) תקברני ועתה אעלה-נא ואקברה את-אבי^ו) ואשיבה:
 6 ויאמר פרעה עליה וקבר את-אביו באשר השביעך^ז):
 7 ויעל יוסף לקבר את-אביו ויעלו איתו כל-עבדיו פרעה וקני^ח)
 8 ביתו וכל זקני ארץ-מצרים: וכל בית יוסף ואחיו^ט) ובית^י)
 9 אביו רק טפם וצאנם ובקולם עזבו בארץ גושן: ויעל עמו
 י גם-רבב גם-פרשים ויהי הקמחה כבר מאד: ויבאו ער-גרון
 האמר אשר בעבר הירדן ויספרו-שם מספר גדול ויבד
 11 מאד ויעש לאביו אכל שבועת ימים: וירא יושב הארץ

e) Sam. עפרון. d) Sam. שם. e) Sam. ושם, Cdd. Syr. Saad. ושמה. f) Sam. ושם. g) Vulg. omits the entire verse. h) Sam. עמו. i) Sam. מצרימה. j) Sam. מוחו. k) LXX. השבעני לפני מוחו. l) Sam. כרתי. m) Sam. שם. n) Sam. inserts הנה-מת. o) Sam. השבעך. p) Cdd. LXX. Syr. Saad. כאשר השבעני. q) Cdd. Sam. אחיו. r) Cd. 1. LXX. וכל בית.

- כי באשם הרגו איש
 7 ארור^ב אשם^א כי עו
 אחלקם ביעקב
 8 יהודה אפה יודף אחיד
 ישחחיו^ה לה בנני אביד^ז:
 9 גור^ה אריה יהודה
 פרע^ה רבץ פאריה ובלביא^א מי יקימנו:
 י לא-יסור שלבט מיהודה
 עד כירבא^ה שלה^א
 11 אסרי^ה לגפן עירה^ה
 בבם ביון לבשו^ה
 12 חכלילי^ה עינים מגון
 13 ובוילן לחוף ימים ישגן
 וירכתו על-צידו^ה:
 14 יששכר חמור גרם^ה
 טו וירא מנחה כי טוב^ה
 ויט שבמו לסבל
 16 הן ירין עמו
 17 יהידן^ה נחש עלי-דוד
 הנשל עקב-סוס^ה
 18 לישנעהה קניתי יהונה:

z) Sam. וברצונם. a) Vid. n. b) Sam. אדיר. c) Sam. וחברתם. d) Sam. ידך. e) Cdd. וישחחו. f) Cdd. 3. בני אמך. g) Sam. גור. h) Cdd. 2 add שכב. i) Sam. וכלכיה. j) Vid. n. k) Sam. עירו. l) Vid. n. m) Cdd. 16. ולא. n) Cdd. 19. omit daghesh; Sam. יקהחו. o) Sam. אסורי. p) Sam. and ק' עירו. q) Cdd. 3. בנני. r) Sam. איתנו. s) Sam. לכשו. t) Sam. כסוחו; u) Sam. ויט. v) Sam. חמור גרים. w) Vid. n. x) Sam. מנוחה כי טובה. y) Sam. וירא. z) Sam. יהידן. a) Sam. שפפון. b) דגושה (in עקבי).

- 19 וְהוּא יִגְדֵּנוּ (עֲקָבָם^d): נָר גִּדּוּד וְגִדְדֵנוּ
 כֹּ וְהוּא יִתֵּן מַעֲדֵנִי-מִלֶּחֶם: אֲשֶׁר^e שְׂמִנָה^f לֶחֶמוֹ
 21 הִנֵּתָן אֲמַר־יִשְׁשָׁר^g): נִפְתָּלִי אֵלֶּה שְׁלָחָה^h
 22 בֶּן פֶּרֶת עֲלִי-עֵין: בֶּן פֶּרֶת יוֹסֵף
 בָּנִיתָ צִעָהⁱ עֲלִי-יִשׁוּר: וַיִּמְרָהוּ וְרָבוּ^j
 23 וַיִּשְׁטָמְהוּ בַּעֲלֵי חֲצִים: וַתִּשָּׁב^k בְּאִיתָן קִשְׁתּוֹ
 24 וַיָּפֹז וְרָעִי^l וַדִּיו: מִיָּדִי אֲבִיר וַעֲקָב
 כה מִשָּׁם^m רָעָה אֲבֹן יִשְׂרָאֵלⁿ מֵאֵל^o שָׂדֵי וַיִּבְרַכְהָ
 בְּרֶכֶת הָהוּם רִבְצָת תַּחַת בְּרֶכֶת שְׁמַיִם מֵעַל^p
 בְּרֶכֶת יִשְׂרָאֵל וְרָחֵם: בְּרֶכֶת אֲבִיד^q גָּבְרוּ עַל-בְּרֶכֶת
 26 תֵּאוֹת גִּבְעַת עוֹלָם חוּרֵי עֵד^r
 27 וַלְקֶדֶד גִּיּוֹר אֲחִיו: תְּחִלִּין^s לְרֹאשׁ יוֹסֵף
 בִּבְקָר יֵאָבֵד^t וַיִּטְרֹף^u וַלְעָרֵב יִחַלֵּק שָׁלָל:
 כל-אֵלֶּה שְׂבָטֵי יִשְׂרָאֵל^v שָׁנִים עֶשֶׂר וְזֹאת אֲשֶׁר-דִּבֶּר לָהֶם
 29 אֲבִיהֶם וַיִּבְרַךְ אֹתָם^w אִישׁ אִשְׁרָאֵל^x בְּבִרְכָּתוֹ בָּרַךְ אֹתָם: וַיָּצֹו
 אֹתָם^y וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם^z אֲנִי נֹאכַח אֶל-עַמִּי קִבְּרוּ אֹתִי אֶל-
 אֲבֹתִי אֶל-הַמִּצְעָה אֲשֶׁר בִּשְׂדֵה עֶפְרָון הַחִתִּי: בַּמִּצְעָה אֲשֶׁר לִי
 בִּשְׂדֵה^a הַמִּצְעָה אֲשֶׁר-עַל-פְּנֵי מִמְרָא בְּאַרְצִי^b בְּנָעַן אֲשֶׁר

c) Sam. וְגִדְדֵנוּ הוא יגיד. d) Vid. n. e) Vid. n. f) Sam. בני צעירי. g) Sam. שלוחה. h) Sam. שופר. i) Sam. LXX. וַיִּמְרָהוּ. j) Vid. n. k) Vid. n. l) Sam. ורועי. m) Cdd. וַיִּשְׁשָׁר; Syr. וַיִּשְׁשָׁר, reading וַיִּשְׁשָׁר. n) Omitted in LXX. o) Vid. n. p) Sam. LXX. insert וַיִּמְרָהוּ. q) Vid. n. r) Vid. n. s) Sam. חהיינה. t) קמץ ב"ק. u) Sam. ערי. v) Cdd. 3. LXX. w) Sam. אחם. x) Omitted in Cdd. Sam. y) Sam. יעקב. z) Sam. אל ידם. a) LXX. omit אשר בשדה. (b) Cd. 1. Syr. אשר בארץ.

אֲבֹתֵי אֲבֹתָם וַיִּצְחָק וַיִּדְּעוּ לָרֹב בְּקֶרֶב הָאָרֶץ: וַיֵּרָא יוֹסֵף 17
 בִּי-זָשׁוּיִת אָבִיו נֹר-וַיִּמְנוּ^k) עַל-רֹאשׁ אֲפָרַיִם וַיִּרְעוּ בְּעֵינָיו
 וַיִּתְמַךְ נֹר-אָבִיו לְהִסִּיר אֹתָהּ מֵעַל רֹאשׁ-אֲפָרַיִם עַל-רֹאשׁ
 מִנְשָׁה: וַיֹּאמֶר יוֹסֵף אֶל-אָבִיו לֹא-בֶן אָבִי כִי-נָה הַכְּבֹד^l) 18
 שֵׁים וַיִּמְנָה עַל-רֹאשׁוֹ: וַיִּמָּאן אָבִיו וַיֹּאמֶר יִדְעָתִי בְנִי 19
 יִדְעָתִי גַם-הוּא יִהְיֶה-לָּעַם וְגַם-הוּא יִגְדֹל וְאֵלֶּם אֲחָיו הַקָּטָן
 יִגְדֹל מִפְּנֵי וַיִּרְעוּ יִהְיֶה מְלֹא-הַגּוֹיִם: וַיִּבְרַכֵּם בַּיּוֹם הַהוּא כ
 לְאִמּוֹר^m) בָּרַךְ וַיְבָרֶךְ יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר וְשִׁמְךָⁿ) אֱלֹהִים בְּאֲפָרַיִם
 וּבְמִנְשָׁה וַיִּשֶׂם אֶת-אֲפָרַיִם לִפְנֵי מִנְשָׁה: וַיֹּאמֶר יִשְׂרָאֵל אֶל- 21
 יוֹסֵף הִנֵּה אֲנִי מֵת וְהִיָּה אֱלֹהִים עִמָּכֶם וְהִשִּׁיב אֲחֵיכֶם אֶל-
 אָרֶץ אֲבֹתֵיכֶם: וְאֲנִי^o) נָתַתִּי לְךָ שְׂכָם אַחֲרָי^p) עַל-אֲחִיקָה אֲשֶׁר 22
 לָקַחְתִּי מִיַּד הָאֻמִּי בְּחֶרְפִּי וּבְקִשְׁתִּי: פ

מט 49

וַיִּקְרָא יַעֲקֹב אֶל-בָּנָיו וַיֹּאמֶר הֵאסְפוּ וְאֶנִּידָה לָכֶם אֶת אֶשְׁרֵי א
 יִקְרָא אֲחֵיכֶם בְּאַחֲרֵית הַיָּמִים:

הַקְבֵּצוּ וְשִׁמְעוּ בְנֵי יַעֲקֹב	וְשִׁמְעוּ אֶל-יִשְׂרָאֵל אֲבִיכֶם ^q): 2
רְאוּבֵן בְּכֹרִי ^r) אֹתָהּ	כֹּחִי וְרֹאשִׁית אוֹנִי 3
יִתָּר שְׁאֵת וַיִּתָּר עָו:	פָּחוּ ^s) בְּמַיִם אֶל-תּוֹחֵר ^t) 4
כִּי עָלִית מִשְׁבְּבִי אֲבִיק	אוֹ חִלְלָת וַיִּצְעִי ^u) עָלָה ^v): 5
שִׁמְעוֹן וְלֵוִי אֲחָיִם	כְּלִי ^w) חָמֶם מִבְּרִיתֵיכֶם: 6
בְּסֹדֶם ^x) אֶל-תִּבְעָא נִפְשִׁי	בְּקֶהֱלָם אֶל-תִּתָּחַד כְּבֹדִי ^y) 6

k) Sam. ידי. l) Sam. הבכור. m) Sam. מלא. n) Sam. ישימך. o) Cdd. 4, Syr. insert הנה. p) Sam. אחת. q) LXX. insert שמעו before אביכם. r) Sam. בכורי. s) Vid. n. t) Sam. תוחיר. u) Vulg. יציעו. v) Vid. n. w) Vid. n. x) Sam. ובקהלם אל יתחיר כבודי. y) Sam. בכור.

ה הַנּוֹלָדִים לָךְ בָּאָרֶץ מִצְרַיִם עַד-בָּאִי אֵלַיךְ מִצְרַיִמָּה לִי-הֵם
 6 אֶפְרַיִם וּמְנַשֶּׁה בְּרֵאיוֹנָי וְשִׁמְעוֹן^u יְהוּדָה לִי: וּמִוֹלְדָתָהּ אֲשֶׁר-
 הוֹלְדָהּ אֶחְרֵיהֶם לָךְ יְהוּדָה עַל שֵׁם אֲחִיהֶם יִקְרָאוּ בְּנֵהֶלֶם:
 7 וְאַנִּי וּבָבְאִי מִפְּדֹן^v מִתָּה עָלַי רַחֵם^w בָּאָרֶץ כְּנָעַן בְּדֶרֶךְ כְּעוֹד
 בְּכֶרֶת-אֶרֶץ לְבָאִי^x אֶפְרַתָּה וְאַקְבָּרָהּ שָׁם בְּדֶרֶךְ אֶפְרַתָּה^y הוּא
 8 בֵּית לָחֶם: וְיָרָא יִשְׂרָאֵל אֶת-בְּנֵי יוֹסֵף וַיֹּאמֶר מִי-אַלֹהִים^z:
 9 וַיֹּאמֶר יוֹסֵף אֶל-אֲבִיו בְּנֵי הֵם אֲשֶׁר-גִּתְּנָן-לִי אֱלֹהִים בְּזֶה
 י וַיֹּאמֶר קָחֵם-גָּם אֵלַי וְאֶבְרָכֵם: וַעֲיֵנִי יִשְׂרָאֵל בְּבָרְךְ מִקֵּוֶן^a
 לֵא^a יוֹכֵל^b לְרֹאשׁוֹת וַיִּגַּשׁ אֲחֵם אֵלָיו וַיִּשָּׁק לָהֶם וַיַּחֲבֹק לָהֶם:
 11 וַיֹּאמֶר יִשְׂרָאֵל אֶל-יוֹסֵף רְאֵה פָנַיךָ לֹא פִלְגְּתִי וְהִנֵּה הִרְאֵה
 12 אֹתִי אֱלֹהִים גַּם אֶת-וִרְעָה: וַיּוֹצֵא יוֹסֵף אֶת־הֶם מִעַם בְּרָכְיוֹ
 13 וַיִּשְׁתַּחֲוֶי^c לְאַפְסֵי אֶרֶצָה: וַיִּקַּח יוֹסֵף אֶת-שְׁנֵיהֶם^d אֶת-אֶפְרַיִם
 בְּיָמִינוֹ מִשְׁמָאל וִישְׂרָאֵל וְאֶת-מְנַשֶּׁה בְּשִׁמְאֵלוֹ מִיָּמִין וִישְׂרָאֵל
 14 וַיִּגַּשׁ אֵלָיו: וַיִּשְׁלַח יִשְׂרָאֵל אֶת-יָמִינוֹ וַיִּשְׁתֶּ^e עַל-רֹאשׁ
 אֶפְרַיִם וְהִיא הַצַּעִיר וְאֶת-שְׁמָאלוֹ עַל-רֹאשׁ מְנַשֶּׁה שֶׁבֶל
 טו אֶת-יָדָיו כִּי מְנַשֶּׁה הַבְּכוֹר^f: וַיִּבְרַךְ אֶת-יוֹסֵף^g וַיֹּאמֶר
 הָאֱלֹהִים אֲשֶׁר הִתְהַלְכִּי אֲבֹתִי לִפְנֵי אֲבֹתָהֶם וַיִּצְחָק
 16 הָאֱלֹהִים הִרְעִה אֹתִי מִעוּרִי^h עַד-הַיּוֹם הַזֶּה: הַפְּלֹאֲךָⁱ הַגָּאֹל
 אֹתִי מִכָּל-דָּע וּבְרַךְ אֶת-הַנְּעָרִים^j וַיִּקְרָא בָהֶם שְׁמֵי וְשֵׁם

s) LXX. Vulg. לך ולורעך. t) Sam. וכשמעון. u) Sam. LXX.
 ב' הארץ לכוא. w) Sam. LXX. insert אמך. v) Sam. LXX. insert מפדן ארם.
 x) Sam. אפרתה. y) Sam. adds לך. z) Sam. מכרה מוקנה.
 a) Cdd. LXX. Vulg. Syr. Saad. ולא. b) Sam. יכל. c) Cd. 1.
 Sam. LXX. Syr. וישתחוו. d) Cd. 1. Vulg. Saad. omit שניהם.
 e) Sam. אח יד ימינו וישתח. f) LXX. omit הבכור. g) LXX.
 instead of יוסף את have αὐτοὺς; Vulg. filiis Joseph; Syr. حَبَشَى
 "Joseph his son". h) Sam. מעורני. i) Sam. המלך. j) Sam.
 inserts האלה.

והיה בִּתְבוּאָתָה^c) וְנִתְּתָם תְּמִישִׁית^d) לַפְּרָעָה וְאֶרְבַּע הַיָּדָה^e) יִהְיֶה 24
 לָכֶם לְזֶרַע הַשָּׂדֶה וְלֹאֲכֹלְכֶם וְלֹאֲשֹׁר בְּבִטְחֶיכֶם וְלֹאֲכֹל לְטַפְכֶם:
 וַיֹּאמְרוּ הֵהֱיִיתֵנוּ^f) נִמְצָא־הֵן בְּעֵינֵי אָדָנִי וְהֵינּוּ עֲבָדִים לַפְּרָעָה: כה
 וַיֵּשֶׁם אֹתָהּ יוֹסֵף לְחֹק עַד־הַיּוֹם הַזֶּה עַל־אֲדָמָת מִצְרַיִם 26
 לַפְּרָעָה לְחָמֶשׁ רֶכֶּס אֲדָמָת הַכְּתָנִים לְכֹדֶם^g) לֹא הָיְתָה לַפְּרָעָה:
 וַיָּשָׁב יִשְׂרָאֵל בָּאָרֶץ מִצְרַיִם בָּאָרֶץ גִּשְׁשֹׁן וַיֵּאחָזֵז בָּהּ וַיִּפְרוּ 27
 וַיִּרְבוּ מְאֹד: פ וַיְחִי וַיַּעֲקֹב בָּאָרֶץ מִצְרַיִם שִׁבְעַת עֶשְׂרֵה שָׁנָה 28
 וַיְהִי^h) וַיִּמְיַעַקֵּב שָׁנֵי תְּלָיו שִׁבְעַת שָׁנִים וְאַרְבָּעִים וּמֵאֵת שָׁנָה:
 וַיָּקָרְבוּ וַיִּמְיַד־יִשְׂרָאֵל לְמוֹת וַיִּקְרָא וּלְבָנָיו יוֹסֵף וַיֹּאמֶר לוֹ אִם־נָלָא 29
 מִצָּאֹתִי הֵן בְּעֵינֶיךָ שִׁים־נָא יָדְךָ תַּחַת יְרֵכִי וְעָשִׂיתִיⁱ) עֲמֹדִי הַסֵּד
 וְאָמַת אֶל־נָא הַקְּבָרֵנִי בְּמִצְרַיִם: וְשִׁכְבְּהִי עִם־אֲבֹתִי וְנִשְׁאֲתָנִי לִ 30
 מִמִּצְרַיִם וּקְבַרְתָּנִי בְּקְבָרָתָם וַיֹּאמֶר אָנֹכִי אַעֲשֶׂה כְּדִבְרְךָ^j): וַיֹּאמֶר 31
 הַשִּׁבְעָה^k) לִי וַיִּשְׁבַּע לוֹ וַיִּשְׁתַּחֲוֶה^l) יִשְׂרָאֵל עַל־רֹאשׁ הַמִּטָּה^m):

מח 48

וַיְהִי אַחֲרָיⁿ) תְּדַבְּרִים הָאֵלֶּה וַיֹּאמֶר לְיוֹסֵף הִנֵּה אָבִיךָ חָלָה א 32
 וַיִּקָּח אֶת־שְׁנֵי בָנָיו עִמּוֹ אֶת־מְנַשֶּׁה וְאֶת־אֶפְרַיִם^o): וַיָּגֵד 3
 לְיַעֲקֹב וַיֹּאמֶר הִנֵּה בָנֶךָ יוֹסֵף בָּא אֵלֶיךָ וַיַּחְזֹק יִשְׂרָאֵל 34
 וַיָּשָׁב עַל־הַמִּטָּה: וַיֹּאמֶר וַיַּעֲקֹב אֶל־יוֹסֵף אֵל שְׂדֵי^p) נִרְאָה־ 35
 אֵלִי בָלוּ^q) בָּאָרֶץ בְּנָעַן וַיִּכְרַד אֹתִי: וַיֹּאמֶר אֵלִי הֲנִנִי 36
 מִכְּרָד^r) וְהִרְבִּיתִּיךָ וַיִּנְתְּתִיךָ לָקֵחַל עַמִּים וַנִּתְּתִי אֶת־הָאָרֶץ

c) Sam. בתבואתה. d) Sam. חמישה. e) Sam. הידות. f) Sam. נא. ההייתנו. g) Sam. לכדה. h) Cdd. Sam. ויהיו. i) Sam. inserts. j) Cdd. Sam. כדברך. k) Sam. השבע. l) Sam. וישתחווי. m) Vid. n. n) Sam. אחר. o) LXX. insert: ἡλθε πρὸς Ἰακώβ. p) LXX. ὁ θεός μου. q) Sam. בלוה. r) Sam. מפרך.

14 מצרים וארץ כנען מפני הרעב: וילקט יוסף את-כל-הכסף
הנמצא בארץ-מצרים ובארץ כנען בשבך אשר-הם שוכרים
טו ויבא יוסף את-הכסף^q) ביתה פרעה: ויתם הכסף מארץ
מצרים ומארץ כנען^r) ויבאו כל-מצרים אל-יוסף לאמל
16 הבה-לנו לחם ולמטה נמות נגדה כי אפס כסף^s): ויאמר יוסף
17 הבו מקניכם ואתנה לכם^t) במקניהם אם-אפס כסף: ויביאו
את-מקניהם אל-יוסף ויתן להם יוסף לחם בשוים ובמקנה
הצאן ובמקנה הבקר ובחמרים וינהלם בלחם בכל-מקניהם^u)
18 בשנה ההוא: ותהם השנה ההוא ויבאו אליו בשנה
השנית ויאמרו לו לא-נבחר מאדני כי אם-תם הכסף
ומקנה הבהמה אל-אדני לא נשאר לפני אדני בלתי אם-
19 גותנו ואדמתנו: למטה נמות לעיניך גם-אנחנו גם-אדמתנו
קנה-אתנו ואת-אדמתנו בלחם ונהיה^v) אנחנו ואדמתנו עבדים
לפרעה ותן-זרע ונהיה ולא נמות והאדמה^w) לא תשם:
כ ויקן יוסף את-כל-אדמת מצרים לפרעה כי-מקרו מצרים^x)
21 איש שדהו כי-חזק עליהם^y) הרעב ותהי הארץ לפרעה: ואת
העם העביר אתו לערים^z) מקצה גבול-מצרים ועד-קצהו^a):
22 רק אדמת הגוהים לא קנה כי חק לגוהים מאת פרעה
ואכלו את-הקם אשר נתן להם פרעה על-בן לא מקרו את-
23 אדמתם: ויאמר יוסף אל-העם הן קניתי אתכם היום
ואת-אדמתכם לפרעה הא-לכם זרע וזרעכם את-האדמה:

q) LXX. את כל הכסף. r) Sam. בנער, but edd. as Heb. s) Sam.
הכסף, and so in v. 16 t) Sam. LXX. Vulg. ואחז לכם לחם. u) Sam.
מקניהם. w) Sam. יונה. x) Sam. והאדמה; so the Lond. Polygl.
and edd. but Kennicott reads as in the text. y) LXX. supply
לפרעה. z) Sam. עליהם. a) Sam. LXX. לעבדים; vid. n.
b) Cdd. Sam. LXX. Vulg. Saad. קצרו. ער קצרו.

מז 47

ויבא יוסף ויגד לפרעה ויאמר^ע אבי ואחי וצאנם ובקרבם א
 וכל-אשר להם באו מארץ כנען והנם בארץ גשן: ומקצה 2
 אחיו לקח^ד המשה אנשים ויצאם לפני פרעה: ויאמר 3
 פרעה אל-אחיו^ה מה-פעשיכם ויאמרו אל-פרעה רעה^ו צאן
 עבדיך גם-אנהנו גם-אבותינו^ז: ויאמרו אל-פרעה לגור 4
 בארץ באנו כי-אין מרעה^ח לצאן אשר לעבדיך כי-כבד הרעב
 בארץ כנען ועתה נשבו-נא עבדיך^ט בארץ גשן: ויאמרה 5
 פרעה אל-יוסף לאמר^י אביך ואחיו באו אליך: ארץ מצרים 6
 לפניך הוא במיטב הארץ הושב את-אביך ואת-אחיו נשבו
 בארץ גשן ואם-ירעת וי'ש-בם^כ אנשי-חיל ושמתם שרי
 מקנה על-אשר-לי: ויבא^י יוסף את-יעקב אביו ונעמדהו 7
 לפני פרעה ויברך יעקב את-פרעה: ויאמר פרעה אל- 8
 יעקב כמה ימי שני חייד: ויאמר יעקב אל-פרעה וימי 9
 שני מגילי^י שלשים ומאת שנה מעט ורעים היו ימי שני
 חיי ולא השינו את-ימי שני^י חיי אבתי בימי מגוריהם^כ:
 ויברך יעקב את-פרעה ויצא מלפני פרעה: ויושב יוסף^י 11
 את-אביו ואת-אחיו ונתן להם אחוזה בארץ מצרים במיטב
 הארץ בארץ רעמסס כאשר צוה פרעה: ויכלכל יוסף^י 12
 את-אביו ואת-אחיו ואת כל-בית אביו להם לפי הטף:
 ולחם אין בכל-הארץ כי-כבד הרעב מאד וטלה^י ארץ 13

c) Sam. inserts אלו. d) Sam. inserts עמו. e) Sam. LXX.
 Syr. Saad. אל אחי יוסף. f) Cdd. Sam. רעי. g) Sam. אבותינו. h) Sam.
 מרעי, but cdd. as Heb. i) Omitted in LXX. j) LXX. omit what
 follows, from אביך as far as גשן in v. 6. k) Sam. היש בם.
 l) Sam. ויביא. m) Sam. מגרי. n) Cd. 1. Sam. LXX. omit שני
 o) Sam. מגוריהם. p) Sam. וחלא.

22 וְחָפִים^ע) וְאָרָד^פ): אֵלֶּה בְּנֵי רְחֵל אֲשֶׁר יָלְדָה^ג לַיַּעֲקֹב כָּל-נַפְשׁ
 23 אַרְבַּעַה עָשָׂר^י): וּבְנֵי-דָן חָשִׁים^י): וּבְנֵי נַפְתָּלִי יַחְצִאל^י) וּגְוִי
 24 כֹה וְנָצַר^א) וְשָׁלֹם^י): אֵלֶּה בְּנֵי בְלָחָה אֲשֶׁר-נָתַן לָכֵן לְרַחֵל בְּתוּ
 26 וּתְלָד אֶת-דָּאָלָה לַיַּעֲקֹב כָּל-נַפְשׁ שִׁבְעָה^מ): כָּל-חַנְּפֹשׁ^י) הַבָּאָה
 לַיַּעֲקֹב מִצְרֵימָה וְצָאִי יִרְכּוּ מִלִּבָּד נָשִׁי בְנֵי-יַעֲקֹב כָּל-נַפְשׁ
 27 שְׁשִׁים וָשֵׁשׁ: וּבְנֵי יוֹסֵף אֲשֶׁר-יָלְדָה-לוֹ^ו) בְּמִצְרַיִם נַפְשׁ שְׁנָיִם^פ)
 28 כָּל-חַנְּפֹשׁ לְבֵית-יַעֲקֹב הַבָּאָה מִצְרֵימָה שִׁבְעִים^י): ס וְאֶת-
 יְהוֹדָה שָׁלַח לַפָּנִיּוֹ אֶל-יוֹסֵף לְהוֹרֹתָ^י) לַפָּנִיּוֹ גִשְׁנָה וַיָּבֹאוּ
 29 אֶרְצָה^א) גִּשֶׁן: וַיֹּאמֶר יוֹסֵף מֶרְכָּבָתוֹ וַיַּעַל לִקְרֹאת-יִשְׂרָאֵל
 אָבִיו גִּשְׁנָה וַיֵּרָא^י) אֵלָיו וַיִּפֹּל עַל-צַוְאָרָיו
 ל עוֹד: וַיֹּאמֶר יִשְׂרָאֵל אֶל-יוֹסֵף אֲמוּסָה הַפֶּעַם אֲחִירִי רְאוּתִי^י)
 31 אֶת-פְּנִידָה^ו) כִּי עוֹדָה חַי: וַיֹּאמֶר יוֹסֵף אֶל-אֶחָיו וְאֶל-בָּתִּים
 אָבִיו^א) אֵעֲלֶה וְאֶגִּידָה לְפָרְעָה וְאֶמְרָה^י) אֵלָיו אֲחִי וּבֵית-אָבִי
 32 אֲשֶׁר בְּאֶרֶץ-כְּנָעַן בָּאוּ אֵלָי: וְהָאֲנָשִׁים רַעִי צֵאן כִּי-אֲנִישִׁי
 33 מִקְנֶה הָיוּ וְצֹאנָם וּבָקָרָם וְכָל-אֲשֶׁר לָהֶם הֵבִיאוּ: וְהָיָה^ז)
 34 כִּי-יִקְרָא לָכֶם פָּרְעָה וְאָמַר מַה-פָּעֻשֵׁיכֶם: וְאֶמְרָתֶם אֲנִישִׁי
 מִקְנֶה הָיוּ עֲבָדֶיךָ מִנְּעוּרֵינוּ^א) וְעַד-עַתָּה גַם-אֲנַחְנוּ גַם-אֲבֹתֵינוּ
 בַּעֲבוּר תִּשְׁבּוּ בְּאֶרֶץ גִּשֶׁן כִּי-הוֹעֵבֶת מִצְרַיִם כָּל-רָעָה^ב) צֵאן:

חפ' וארד e) Sam. ואפים, Numb. 26: 39. f) LXX. instead of וארד have: *Ἦγάδ δὲ ἐγέννησε τὸν Ἀράδ*. Syr. have for the latter *ἰῶ*. Vid. n. on this entire verse. g) Cdd. Sam. LXX. Vulg. Syr. ילדה. h) Sam. ארבע עשרה; LXX. *δεκαοκτώ*. i) Cdd. חָשִׁים, Numb. 26: 42. שוּחִים. j) 1 Chr. 7: 13. יַחְצִיאל. k) Sam. יָצַר. l) Sam. and 1 Chr. 7. וְשָׁלֹם. m) Sam. שִׁבְעָה. n) Cd. 1. LXX. וכל הני. o) Cdd. Sam. ילדו לו. p) LXX. *ἐννέα*. q) LXX. *ἐβδόμη-κονταπέντε*, and so Acts 7: 14. r) Sam. לְהוֹרֹאוֹ. s) Sam. Vulg. ויבא ארץ. t) Sam. וייראה. u) Sam. צווארו twice. v) Sam. ראייתי. w) Sam. omits את. x) LXX. omit אביו. y) Sam. ואמר. z) Omitted in LXX. a) Sam. מנערינו. b) הע' בצרי. Cdd. Sam. Syr. Vulg. Onk. רעי.

ויבין^d) וצחר^e) ושאל בן־הנעני: ובני לוי גרשון^f) קהת^g)
 ומררי: ובני יהודה ער ואונן ושלח^h) ופרץ וגרח ולימח ער
 ואינן בארץ כנען ויהיו בני־פרץ חצרן וחמילⁱ): ובני יששכר
 חובל ופנה^j) ויוב^k) ושמרן^l): ובני זבולון^m) סרדⁿ) ואולן
 ונחלאל^o): אלה בני לאה אשר ולדה ליעקב בפני אלהם ואח טו
 דינה בתו כל־נפש בגיו ובנותיו^p) שלשים ושלש: ובני זר
 צפנין^q) והגי שוני^r) ואזבן^s) ערי^t) וארורי^u): ובני
 אשר ומנח וישיה וישי ובדיעה ושרח אחתם ובני בריעה חבר
 ומלכיאל: אלה בני זלפה אשר־נתן לכן ללאה בתו וילד
 את־אלה ליעקב שש עשרה נפש: בני רחל אשת יעקב
 יוסף ובנימן: ויולד ליוסף בארץ מצרים אשר ולדה־לו כ
 אחנת בת־פוטו פרע כהן אן^v) את־מנשה ואח־אפרים^w): ובני
 בנימן בלע ובכרי^x) ואשבל^y) גרא^z) ונעמן אחי^a) וראש^b) מפלים^c)
 21

d) 1 Chr. יריב. e) Sam. וצהר, 1 Chr. זרה. f) 1 Chr. 6: 1.
 גרשון. g) Cdd. mult. Syr. Vulg. Saad. וקהת. h) Sam. שלה.
 i) Sam. חצרן וחמיל. j) So Numb. 26: 23; but 1 Chr. 6: 1.
 Sam. LXX. ופניאה. k) Sam. LXX. and Numb. 26: 24. ישיב;
 1 Chr. 7: 1. ישיב ב', but ישיב ק'. l) Sam. ושמרון. m) Sam.
 זבולן. n) Syr. زبول. o) LXX. Ἀχολή. p) Sam. ובנותיו. q) Sam.
 and Numb. 26: 15. צפנין. r) Cdd. Sam. LXX. Vulg. Syr. Saad.
 ושני. s) LXX. Θασοβάν, reading הזבן, & (X) being confounded
 with ה (X); Numb. 26: 16. אזני; Sam. Syr. ואזבען. t) Sam.
 LXX. Syr. עד. u) Syr. and Numb. 26: 17. ארור. v) Sam. וארולי,
 Syr. [ע]. w) Sam. בת פוטיפרע כהנאן. x) LXX. add: ἐγένοντο
 δὲ υἱοὶ Μανασσῆ, οὗς ἔτεκεν αὐτῷ ἡ παλλακὴ ἡ Σύρα, τὸν
 Μαχίω· Μαχίω δὲ ἐγέννησε τὸν Γαλαάδ. υἱοὶ δὲ Ἐφραΐμ ἀδελ-
 φοῦ Μανασσῆ Σουταλαὰμ καὶ Ταάμ, υἱοὶ δὲ Σουταλαὰμ
 Ἐδώμ. y) Syr. [ע]. z) LXX. ἐγένοντο δὲ υἱοὶ Βαλά. a) Sam.
 גרה. b) Sam. אחים. c) Syr. [ע]. d) LXX. Μαμφίμ, Numb.
 26: 39. שפופם, 1 Chr. 7: 12. שפם.

משל בְּכַל-אֶרֶץ מִצְרַיִם וַיִּפַּגּ לָבוּ בִּי לֹא-הָאֱמִין^k) לָהֶם:
 27 וַיִּדְּבְרוּ אֵלָיו אֵת כָּל-דִּבְרֵי יוֹסֵף אֲשֶׁר דִּבֶּר אֲלֵהֶם וַיֵּרָא
 אֶת-הַעֲגֻלֹת אֲשֶׁר-שָׁלַח יוֹסֵף לְשֵׂאת אֹתוֹ וַתְּחִי רוּחַ יַעֲקֹב
 28 אֲבִיהֶם: וַיֹּאמֶר (יִשְׂרָאֵל^l) רַב^m) עוֹד-יוֹסֵף בְּנִי חִי אִלְכָּה וְאַרְאֶנִּי
 בְּטָרִם אִמּוֹת:

46 מו

א וַיִּסַּע יִשְׂרָאֵל וְכָל-אֲשֶׁר-לֹו וַיָּבֹא בְּאֶרֶץⁿ) שֶׁבַע וַיּוֹכַח וּבָחִים
 2 לְאֵלֵהֶי אֲבִיו וַצִּחֶק: וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים וַיִּשְׂרָאֵל בְּמִרְאֵת
 3 הַלֵּילָה וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב וַיַּעֲקֹב וַיֹּאמֶר הִנְנִי: וַיֹּאמֶר^o) אֲנֹכִי
 הָאֵל^p) אֱלֹהֵי אֲבִיךָ אֶל-תִּירָא מִרְרָה^q) מִצְרִימָה כִּי-לִגְוִי גָדוֹל
 4 אֲשִׁימְךָ שָׁם: אֲנֹכִי אֶרְדָּ עִמָּךְ מִצְרִימָה וְאֲנֹכִי אֶעֱלֶךָ גַּם-
 ה עֲלֵה וַיּוֹסֶף (יֵשִׁית יְדֹו^r) עַל-עֵינָיו: וַיָּקָם יַעֲקֹב מִבָּאָר שֶׁבַע
 וַיֵּשְׂאוּ בְנֵי-יִשְׂרָאֵל אֶת-יַעֲקֹב^s) אֲבִיהֶם וְאֶת-טַפָּם^t) וְאֶת-נְשֵׁיהֶם
 6 בַּעֲגֻלֹת אֲשֶׁר-שָׁלַח פִּרְעֹה לְשֵׂאת אֹתוֹ: וַיָּקָחוּ אֶת-מִקְנֵיהֶם
 וְאֶת-רִכּוּשָׁם^u) אֲשֶׁר רָכְשׁוּ בְּאֶרֶץ כְּנָעַן וַיָּבֹאוּ מִצְרִימָה יַעֲקֹב
 7 וְכָל-זֶרְעוֹ אִתּוֹ: בָּנָיו וּבָנֵי בָנָיו אִתּוֹ^v) בְּנֹתָיו וּבָנוֹת^w) בָּנָיו וְכָל-
 8 זֶרְעוֹ הֵבִיא אִתּוֹ מִצְרִימָה: ׀ וְאֵלֶּה שְׁמוֹת בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל
 9 הַבָּאִים מִצְרִימָה^x) יַעֲקֹב וּבָנָיו בְּכֹרֶץ^y) יַעֲקֹב רְאוּבֵן: וּבְנֵי^z) רְאוּבֵן
 י הַנּוֹדָ וּפְלֹאִי וְחִצְרֹן^a) וּבְרָמִי: וּבְנֵי שִׁמְעוֹן יְמוּאֵל^b) וַיְמִין וְאַהֲרָן^c)

k) Sam. האמן. l) Cd. 1. Vulg. Syr. Saad. omit. m) Cd. 1. LXX. Vulg. Syr. Onk. Saad. רב לי. n) Sam. באר. o) LXX. Vulg. insert לו. p) LXX. seem to have omitted האל here. q) Sam. מררה. r) Sam. ידיו. s) Omitted in LXX. t) Cdd. אהט ט'. u) Cdd LXX. Vulg. ואת כל ר'. v) Omitted in Cdd. Saad. w) Sam. בנותו. x) LXX. insert: *ἅμα Ἰακώβ τῶ πατρὶ αὐτῶν*. y) Sam. בכור. z) Cdd. Vulg. Syr. בני. a) Cdd. mult. Sam. LXX. Onk. חצרן. b) Numb. 26: 12, 1 Chr. 4: 24. נמואל. c) Omitted in 1 Chr.

לך: וכלכלתי אתך שם כיעור חמש שנים רעב פן-תוהש 11
 אפה וביהה וכל-אשר-לך: והנה עיניכם ראות ועיני אחי 12
 כנמין בירפי^q) המדבר אליכם: והגדתם לאבי את-כל-כבודי^r) 13
 במצרים ואת כל-אשר ראיתם ומהרתם והירדתם את-אחי
 הנה: ויפל על-צוארי^s) כנמן-אחיו ויבך ויבנמן בכה על- 14
 צוארו^t): וינשק לכל-אחיו ויבך עלהם^u) ואחרי כן דברו
 אחיו אחיו: והקל^v) נשמע בית פרעה לאמר באו אחי יוסף 16
 ויטב בעיני פרעה ובעיני עבדיו^w): ויאמר פרעה אל-יוסף 17
 אמר אל-אחיד זאת עשו טענו את-בעירכם ולבו-באו^x)
 ארצה כנען: וקחו את-אביכם ואת-בתיכם ובאו אלי ואתנה^y) 18
 לכם את-טוב^z) ארץ מצרים ואכלו את-חלב הארץ: ואתה 19
 צויתם^a) זאת עשו קחו-לכם מארץ מצרים עגלות לטפכם
 ולנשיכם ונשאתם את-אביכם ובאתם: ועינכם אל-תהם^b) על-כ 20
 כלים כיעור כל-ארץ מצרים לכם הוא: ויעשו-כן בני 21
 ישראל ויהן להם יוסף עגלות על-פי פרעה^c) ויהן להם צרה
 לדרך: להם נתן לאיש חלפות שמלת^d) ולבנמן נתן שלש 22
 מאות כסף וחמש חלפת שמלת: ולאביו שלח כואת^e) 23
 עשרה חמרים נשאים משוב^f) מצרים ועשר את-נָת נשאת^g) בר
 ולהם ומנון לאביו לדרך: וישלח את-אחיו וילכו ויאמר 24
 אליהם^h) אל-תרגזוⁱ) בדרך: ויעלו ממצרים ויבאו ארץ^j) כנען כה
 אל-יעקב אביהם: ויגדו לו לאמר עוד יוסף^k) חי וכי-הוא 26

צוארו. i) Sam. ככרי. r) Sam. פיי. q) Sam.
 כל. Cdd. 2. Vulg. Saad. v) Sam. עליהם. u) Sam.
 עבדיו. x) Sam. וכו. y) Sam. ואתן. z) Cd. 1. Vulg. LXX.
 c) LXX. ועיניכם אל חחוס. b) Sam. צויתי. a) Sam.
 add: τοῦ βασιλέως. d) Sam. חליפת שמלות twice. e) Sam. Syr.
 insert ארץ. f) Sam. אחזת נשאות. g) Sam. אליהם, and so in v. 27.
 h) Sam. חחרנו. i) Cdd. Sam. ארצה. j) LXX. Vulg. add. כנן.

הַנֶּעַר מֵעַם אֲבִי^z) לֵאמֹר אִם-לֹא אֲבִיאֲנִי אֵלֶיךָ^a) וְחָטַאתִי לְאָבִי
 33 כָּל-הַיָּמִים: וְעַתָּה וְשָׁב-נָא עֲבָדְךָ תַּחַת הַנֶּעַר עָבֵד לְאֹדְנִי
 34 וְהַנֶּעַר יַעֲלֶה^b) עִם-אֲחֵיו: כִּי-אֵיךְ אֶעֱלֶה אֶל-אָבִי וְהַנֶּעַר אֵינְנו
 אִתִּי^c) פֶּן אֶרְאֶה בָּרָע^d) אֲשֶׁר יַמְצֵא אֶת-אָבִי:

מה 45

א וְלֹא-יָבֵל יוֹסֵף לְהַחֲפֹק לְכָל הַנֶּעֱצִיבִים עָלָיו וַיִּקְרָא הוּצִאוּ^e)
 כָּל-אִישׁ מֵעָלָיו^f) וְלֹא-עָמַד אִישׁ אִתּוֹ בְּהַחֲבֹדַע יוֹסֵף אֶל-אֲחָיו:
 2 וַיִּתֵּן אֶת-קָלָו^g), בְּבָבִי וַיִּשְׁמְעוּ מִצְרָיִם^h) וַיִּשְׁמְעוּⁱ) בֵּית פְּרָעֹה:
 3 וַיֹּאמֶר יוֹסֵף אֶל-אָחָיו אֲנִי יוֹסֵף הָעוֹד אֲבִי חַי וְלֹא-יָבֵלוּ
 4 אָחָיו לָעֵנֹת אִתּוֹ כִּי נִבְהָלוּ מִפְּגִיו^j): וַיֹּאמֶר יוֹסֵף אֶל-אֲחָיו
 נִשְׁוּנָא אֵלַי וַיִּגָּשׁוּ וַיֹּאמֶר אֲנִי יוֹסֵף אֲחֵיכֶם אֲשֶׁר-מִבְרַתֶּם
 ה אֹתִי מִצְרָיִמָּה: וְעַתָּה אֶל-תַּעֲצָבוּ וְאֶל-יָהֹר בְּעֵינֵיכֶם כִּי-
 6 מִבְרַתֶּם אֹתִי הִנֵּה כִּי לִמְחִיָּה שָׁלַחֲנִי אֱלֹהִים לִפְנֵיכֶם: כִּי-
 7 הֵן שְׁנֵתִים הָרַעֲב^k) בְּקֶרֶב הָאָרֶץ וְעוֹל הַמָּשׁ שְׁנָיִם אֲשֶׁר אֵין
 8 חֶרֶשׁ וְקָצִיר: וַיִּשְׁלַחֲנִי אֱלֹהִים לִפְנֵיכֶם לְשׁוֹם^l) לֶבֶם שְׂאֵרִית^m)
 9 בָּאָרֶץ וְלִהְיוֹת לָכֶם לְפָלִיטָהⁿ) וְעַתָּה לֹא-אַתֶּם שְׁלַחְתֶּם
 אֹתִי הִנֵּה כִּי הָאֱלֹהִים וַיְשִׁימֵנִי^o) לְאֵב לְפָרַעֲה וּלְאֶרֶן לְכָל-
 9 בֵּיתוֹ וּמִשָּׁל בְּכָל-אֶרֶץ מִצְרָיִם: מָהֲרוּ וַעֲלֹו אֶל-אָבִי
 וְאַמְרַתֶּם אֵלָיו כֹּה אָמַר בְּנֵךְ יוֹסֵף שְׁמַעֲנִי אֱלֹהִים לְאֶרֶן לְכָל-
 י מִצְרָיִם רַבָּה אֵלַי אֶל-תַּעֲמֹד: וַיִּשְׁכַּת בְּאֶרֶץ-גִּזְשֵׁן וְהָיִיתָ
 קְרוֹב אֵלַי אִתָּה וּבְנֶיךָ וּבְנֵי בְנֶיךָ וְצִאֲנָה^p) וּבִקְרָתָה וּכְלֵי-אֲשֶׁר-

z) Sam. אביו, Syr. אבינו. a) LXX. add: καὶ στήσω αὐτὸν ἐνώπιόν σου. b) Sam. יעלה. c) Cdd. LXX. אחנו. d) Sam. ברעה. e) Sam. ורוציא. f) Sam. טעליו. g) Sam. קולו. h) LXX. πάντες οἱ Αἰγύπτιοι. i) Sam. וישמעו. j) Omitted in LXX. k) Sam. רעב. l) Sam. לשים. m) Sam. שארות. n) Sam. פלטה. o) Sam. וישמני. p) Sam. צאנה.

לֹאֲדָנִי נִם-אֶנְחֶנּוּ גַם אֲשֶׁר-נִמְצָא הַגָּבִיעַ בְּיָדוֹ: וַיֹּאמֶר 17
הַלִּילָה לִּי מַעֲשׂוֹת וְזֹאת הָאִישׁ אֲשֶׁר נִמְצָא הַגָּבִיעַ בְּיָדוֹ הוּא
וַיְהִי־לִי עֶבֶד וְאַתֶּם עָלוּ לְשָׁלוֹם אֶל-אֲבִיכֶם: ס
וַיָּגֶשׁ אֵלָיו וַיְהַדֶּה וַיֹּאמֶר בִּי אָדֹנָי יִדְבַּר-נָא עִבְדְּךָ דָּבָר 18
בְּאָזְנִי אָדֹנָי וְאֶל־יִחִיר אִפְּךָ בְּעִבְדְּךָ בִּי כְמוֹת בְּפִרְעֹה: אָדֹנָי 19
שְׂאֵל אֶת-עֲבָדֶיךָ לֵאמֹר הַיּוֹשֵׁם לָכֶם אֵב אוֹ-אָח: וַנֹּאמֶר אֶל־כ
אָדֹנָי יִשְׁלַחנָּה אֵב זָקֵן וְיִלְדִּי^h) זָקֵנִים קִטָּן וְאַחִיוⁱ) מִת וַיִּתֵּר הוּא
לְבָדוֹ לְאִמּוֹ וְאָבִיו אָהָב: וַתֹּאמֶר אֶל-עֲבָדֶיךָ הוֹרְדוּהוּ^j) אֵלַי 21
וְאֶשְׂיָמָה עֵינֵי עָלָיו: וַנֹּאמֶר אֶל-אָדֹנָי לֹא-יִוָּבֵל תִּנָּשַׁר לְעֵזֶב 22
אֶת אָבִיו וְעֵזֶב אֶת-אָבִיו וְמָת: וַתֹּאמֶר אֶל-עֲבָדֶיךָ אִם-לֹא 23
יָבֵד אֲחִיכֶם הַקִּטָּן אֲחִיכֶם לֹא תִסָּפֹן^k) לְרֹאשׁוֹ פָנָי: וַיְהִי בִּי 24
עָלִינוּ אֶל-עֲבָדְךָ אָבִי^l) וְנִגְד־לֹא־^m) אֶת דְּבָרֵי אָדֹנָי: וַיֹּאמֶר אָבִינוּ כֹּה
שִׁבּוּⁿ) שְׁבֵרוּ־לָנוּ מַעַט־אֶבֶל: וַנֹּאמֶר^o) לֹא נוּבֵל לָרֶדֶת אִם-יֹשׁ 26
אֲחִינוּ הַקִּטָּן אֲחֵנוּ וְיִרְדְּנוּ בִּי-לֹא נוּבֵל לְרֹאשׁוֹ פָנָי^p) הָאִישׁ
וְאַחִינוּ הַקִּטָּן אֵינְנוּ אֲחֵנוּ: וַיֹּאמֶר עֲבָדְךָ אָבִי^q) אֵלֵינוּ^r) אַתֶּם 27
יִדְעֶתֶם בִּי שְׁנַיִם יִלְדֵה־לִּי אִשְׁתִּי: וַיֵּצֵא הָאֶחָד^s) מֵאִתִּי וַאֲמַר 28
אֵךְ טָרַף טָרַף וְלֹא רָאִיתִיו עַד-הַנֶּה: וְלִקְחֶתֶם גַּם-אֶת-זֶה 29
מֵעַם פָּנֵי וְקִרְהוּ^t) אֶסֶן^u) וַיְהוֹרֶתֶם אֶת-שִׁיבְתִּי בְרָעָה שְׂאֵלָה:
וַעֲתָה כְּבֹאִי אֶל-עֲבָדְךָ אָבִי^v) וְהַנֶּשֶׁר אֵינְנוּ אֲחֵנוּ^w) וְנִפְשׁוּ קְשׁוּרָה ל־
בְּנַפְשִׁי: וְהִזָּה כְּרֹאשׁוֹ בִּי-אֵין הַנֶּשֶׁר^x) וְמָת וַיְהוֹרִידוּ עֲבָדֶיךָ 31
אֶת־שִׁיבַת עֲבָדְךָ אָבִינוּ בִּגְזֹן^y) שְׂאֵלָה: בִּי עֲבָדְךָ עָרֵב אֶת־ 32

h) Sam. ויליד. i) Sam. אחיו. j) Sam. הורידו. k) Sam. חוספון. l) Cdd. 2. Sam. LXX. Syr. Vulg. Saad. אבינו. m) Sam. ונגיד לו. n) Sam. שובו. o) Cd. 1. Syr. insert לאבינו. p) Sam. אח. q) LXX. Vulg. Syr. אבינו. r) Sam. אלינו. s) Sam. אחר. t) Sam. וקראוהו. u) LXX. add: *ἐν τῇ ὁδῷ*. v) LXX, Vulg. Syr. אבינו. w) Cd. 1. Sam. אחי. x) Sam. LXX. Vulg. insert אתנו. y) Sam. ביאנון.

3 בָּסָף שָׁכְרוּ וַיַּעַשׂ בְּדָבָר יוֹסֵף אֲשֶׁר דִּבֶּר: הַבָּקָר אֹר וְהָאֲנָשִׁים
 4 שָׁלְחוּ הַמֶּלֶךְ^p) וְחִמְרֵיהֶם: הֵם יָצְאוּ אֶת־הָעֵרָ לֹא^q) הִרְחִיקוּ^r)
 וַיּוֹסֶף אָמַר לְאֲשֶׁר עַל־בֵּיתוֹ קוֹם רֹדֶף אֶחָדִי הָאֲנָשִׁים
 וְהַשְׁגַּתְּם וְאִמְרַת אֱלֹהִים^s) לָמָּה שְׁלַמְתֶּם רָעָה תַּחַת טוֹבָה^t):
 ה הָלֹא זֶה אֲשֶׁר יִשְׁתָּה אֶרְנִי בֹו וְהוּא נִחַשׁ וְנִחַשׁ בֹּו הִרְעַתְּם
 6 אֲשֶׁר עָשִׂיתֶם: וַיִּשְׁגֹּם וַיְדַבֵּר אֱלֹהִים אֶת־הַדְּבָרִים^u) הָאֵלֶּה:
 7 וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו לָמָּה יְדַבֵּר אֶרְנִי בְּדָבָרִים הָאֵלֶּה חֲלִילָה לְעַבְדְּךָ
 8 מַעֲשׂוֹת בְּדָבָר הַזֶּה: תֵּן בָּסָף אֲשֶׁר^v) מִצָּאֵנִי בְּפִי אֶמְתַּחֲתִינוּ
 הַיְשִׁיבֵנוּ^w) אֵלֶיךָ מֵאֶרֶץ בְּנָעַן וְאִיךָ נִגְנֹב מִבֵּית אֶרְנִיךָ בָּסָף אוֹ
 9 זָהָב: אֲשֶׁר יִמָּצֵא אִתּוֹ מִעַבְדְּךָ וְמֵת וְגַם־אֲנִי^x) נִהְיָה לְאֶרְנִי
 י לְעַבְדִּים: וַיֹּאמֶר גַּם־עַתָּה בְּדָבָרֶיכֶם בֵּן־הוּא אֲשֶׁר יִמָּצֵא
 11 אִתּוֹ יִהְיֶה־לִּי עֹבֵד^y) וְאַתֶּם תִּהְיוּ נָקִים^z): וַיִּמְתְּרוּ וַיֹּרְרוּ^a) אִישׁ
 12 אֶת־אֶמְתִּחוֹ^b) אֶרְצָה וַיַּפְתְּחוּ אִישׁ אֶת־תִּחוֹ: וַיַּחֲפֹשׂ בַּגְדוֹ
 13 הַחֹל וּבִקְטָן בִּלְהָ וַיִּמָּצֵא הַגְּבִיעַ בְּאֶמְתַּחַת בְּנִימָן: וַיִּקְרְעוּ שְׂמֹלֹתָם
 14 וַיַּעֲמִם^c) אִישׁ עַל־חֻמְרוֹ וַיִּשְׁבִּי^d) הָעִירָה: וַיָּבֹא יְהוּדָה וְאָחִיו
 טו בֵּיתָה יוֹסֵף וְהוּא עוֹרְנִי שָׁם וַיַּפְּלוּ לִפְנֵי אֶרְצָה: וַיֹּאמֶר לָהֶם
 יוֹסֵף מַה־הַמַּעֲשֵׂה הַזֶּה אֲשֶׁר עָשִׂיתֶם הָלֹא יָדַעְתֶּם כִּי־נִחַשׁ
 16 יִנְחַשׁ אִישׁ אֲשֶׁר בָּמֶנִי^e): וַיֹּאמֶר יְהוּדָה מַה־נֹּאמַר לְאֶרְנִי מַה־^f)
 נִדְּבַר וּמַה־נִּצְטָדֵק הָאֱלֹהִים^g) מִצָּא אֶת־עֵנִן עַבְדְּךָ הִגֵּנוּ עַבְדִּים

p) Sam. הֵם. q) Cdd. 2. Vulg. Syr. ולא. r) Sam. הרחקו.
 s) Sam. אליהם, and so in v. 6. t) LXX. add: *ἵνα τί ἐχέψατέ μου τὸ κόυνδν τὸ ἀργυροῦν*; Vulg. "scyphus quem furati estis", and connects it with the following verse. Syr. also similarly adds
 אֶת הַדְּבָרִים וְהָאֲנָשִׁים וְהָאֲנָשִׁים. u) Sam. omits אֶת הַדְּבָרִים.
 v) Sam. הכסף אסר. הכסף אסר is the reading of both the Lond. and Paris Polygl., but not of Kennicott. w) Sam. הושבנו. x) Sam. יומת גם א'.
 y) Sam. קסץ ב"ק, and so in v. 17. z) Sam. נקואים. a) Sam. ויורידו. b) Sam. omits אֶת. c) Sam. שמלותם ויעמסו. d) Sam. וישוכו. e) Sam. כמוני. f) Cdd. 3. Sam. LXX. Vulg. Syr. Saad. ומה. g) Sam. והאלהים.

מִשְׁמֹן בְּאִמְתָּחַתְכֶם בְּסִפְכֶם בָּא אֵלַי וַיֵּצֵא אֹתָם-שְׁמֶעוֹן:
 וַיָּבֵא הָאִישׁ אֶת-הָאֲנָשִׁים בֵּיתָה יוֹסֵף^{a)} וַיִּתֵּן-מִלֵּם וַיִּרְחֲצוּ
 רַגְלֵיהֶם וַיִּתֵּן מִסָּפָא^{b)} לְחִמְרֵיהֶם: וַיְבִינּוּ אֶת-הַמִּנְחָה עַד-כֹּה
 בָּוֹא^{c)} יוֹסֵף בְּצֻהָרָיו כִּי שָׁמְעוּ כִּי-שָׁם יֹאכְלוּ לֶחֶם: וַיָּבֵא^{d)}
 יוֹסֵף הַבֵּיתָה וַיְבִיאוּ^{e)} לוֹ אֶת-הַמִּנְחָה אֲשֶׁר-בִּיָּדָם הַבֵּיתָה
 וַיִּשְׁתַּחֲוּ-לוֹ^{f)} אֶרְצָה: וַיִּשְׁאַל לָהֶם לְשָׁלוֹם וַיֹּאמֶר הַשְׁלֹם^{g)}
 אֲבִיכֶם הֲזֶקֶן אֲשֶׁר אִמְרַתֶּם הָעוֹדְנִי^{h)} הֵי: וַיֹּאמְרוּ שְׁלֹם לְעַבְדְּךָ
 לְאֵבִינוּ עוֹדְנִי הֵיⁱ⁾ וַיִּקְרְוּ וַיִּשְׁתַּחֲוּ^{j)}: וַיֵּשֶׂא עֵינָיו וַיֵּרָא אֶת-
 בְּנֵימִן אַחִיו בֶּן-אֹמֶן וַיֹּאמֶר הִנֵּה אֲחִיכֶם הִקְטָן אֲשֶׁר אִמְרַתֶּם
 אֵלַי וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יִהְיֶה בְּנִי: וַיִּמָּהֲרָ יוֹסֵף כִּי-נִבְכְּמוּ רַחֲמֹו לֵאלֹהֵי^{k)}
 אֲלֵהֶם^{l)} וַיִּבְקֹשׁ לִבְבוֹת וַיָּבֵא חֲדָרָה^{m)} וַיִּבֶּה שְׁפָהⁿ⁾: וַיִּרְחֹץ
 פָּנָיו וַיֵּצֵא וַיִּתְאַפֵּק וַיֹּאמֶר שִׁימוּ לָחֶם: וַיָּשִׂמוּ^{o)} לוֹ לִבְדֹּו
 וּלְהֶם לִבְדָּם וּלְמַצְרַיִם הָאֹכְלִים אֹתוֹ לִבְדָּם כִּי לֹא וַיִּכְלֹן
 הַמִּצְרַיִם לֵאכֹל אֶת-הָעֵבְרִים לֶחֶם כִּי-תִשְׁעֶבֶה הוּא לְמַצְרַיִם:
 וַיֵּשְׁבוּ לִפְנֵי הַכֹּהֵן כַּבְּכֵרְתוֹ^{p)} וַהֲצִיעִר בְּצַעֲרָתוֹ^{q)} וַיִּתְּמָהוּ
 הָאֲנָשִׁים אִישׁ אֶל-רֵעֵהוּ^{r)}: וַיֵּשֶׂא מִשְׁאֵת מֵאֵת פָּנָיו אֶל־הֶם^{s)}
 וַתִּרְבַּ מִשְׁאֵת בְּנֵימִן מִמִּשְׁאֵת כָּלֶם חֲמֵשׁ יָדוֹת וַיִּשְׁתּוּ
 וַיִּשְׁכְּרוּ עִסּוּ:

מד 44

וַיֵּצֵא אֶת-אֲשֶׁר עַל-בֵּיתוֹ לֵאמֹר מֵלֵא אֶת-אִמְתָּחַת הָאֲנָשִׁים א
 אֹכֵל בָּאֲשֶׁר וַיִּכְלֹן שְׂאֵת וְשִׁים בִּסְפָה-אִישׁ בְּפִי אִמְתָּחָתוֹ:
 וְאֶת-גִּבְעִי גִבְעֵי הַבִּסְפָה תָּשִׂים בְּפִי אִמְתָּחַת הַקָּטָן וְאֶת 2

a) LXX. omit יוסף — ויבא. b) Sam. מספא. c) Sam. בא. d) רגוש vid. n. e) Cdd. LXX. Vulg. add אפים. f) Sam. עורנו. g) Sam. and LXX. insert והוא האיש שהוא לאלהים. h) So rightly Sam. and 'p. V. D. H. ויִשְׁתַּחֲוּ. i) Sam. 'א. על. j) Sam. הכביר כבכירתו. k) Sam. שם. l) Sam. וישמו. m) Sam. חדרה. n) Sam. כצעירתו. o) Sam. 'ר. על. p) Sam. ויִשְׁתּוּ. q) Sam. ויִשְׁכְּרוּ. r) Sam. ויִשְׁתּוּ. s) Sam. ויִשְׁכְּרוּ.

אֶבְרֹן וְאֶפְרָא וְאֵת עֵשָׂא קָחוּ מִזְמֶרֶת הָאָרֶץ בְּכָל־יָבֵם וְהוֹרִידוּ
 לְאִישׁ מִנְּהָה מַעַט צָרִי וּמַעַט דְּבָשׁ נִבְאָתָה (וִלְט^e) בְּטָנִים
 12 וְשִׁקְדִים^f): וּבִסְף מִשְׁנֵה קָחוּ בְיָדְכֶם וְאֶת־הַכֶּסֶף הַמוֹשָׁב בְּפִי
 13 אִמְתַּחֲתִיכֶם תִּשְׂבּוּ בְיָדְכֶם אוֹלִי מִשְׁנֵה הוּא^g): וְאֶת־אֲחִיכֶם
 14 קָחוּ וְקוּמוּ שׁוּבוּ^h) אֶל הָאִישׁ: וְאֵל שְׂדֵיⁱ) יִתֵּן לָכֶם רְתֻמִּים
 לִפְנֵי הָאִישׁ וְשַׁלַּח לָכֶם אֶת־אֲחִיכֶם אַחֲרָי^j) וְאֶת־בְּנֵיכֶם וְאֶנִּי
 טוֹבֵאֲשֶׁר שְׂבָלְתִי שְׂבָלְתִי: וְיִקְחוּ הָאֲנָשִׁים אֶת־הַמִּנְהָה הַזֹּאת
 וּמִשְׁנֵה^k)־כֶּסֶף^l) לִקְחוּ בְיָדָם וְאֶת־בְּנֵיכֶם וְיִקְמוּ וְיֵרְדּוּ מִצְרָיִם^m)
 16 וְיַעֲמִדּוּ לִפְנֵי יוֹסֵף: וַיֵּרָא יוֹסֵף אֶתָּם אֶתָּם אֶתⁿ)־בְּנֵימִין^o) וַיֹּאמֶר
 לְאֲשֶׁר עַל־בֵּיתוֹ הִבָּא אֶת־הָאֲנָשִׁים הַבֵּיתָה וּטְבַח טֹבֵחַ וְהָבֵן
 17 כִּי אֲתִי וְאִכְלוּ הָאֲנָשִׁים בַּצֹּהֲרִים: וַיַּעַשׂ הָאִישׁ כַּאֲשֶׁר אָמַר
 18 יוֹסֵף וַיָּבֹא הָאִישׁ אֶת־הָאֲנָשִׁים בֵּיתָה יוֹסֵף: וַיִּירָאוּ הָאֲנָשִׁים
 כִּי הוּבָאוּ בֵּית^p) יוֹסֵף וַיֹּאמְרוּ עַל־דְּבַר הַכֶּסֶף הַשֶּׁבִּי^q)
 כַּאֲמַתְחִיתִנוּ בַּתְּחִלָּה אֲנַחְנוּ מִיֻּכָּאִים לְהַתְגַּלֵּל עָלֵינוּ וּלְהַתְנַפֵּל
 19 עָלֵינוּ וּלְקַחַח^r) אֲתָנוּ לַעֲבָדִים וְאֶת־תַּמְהִינוּ: וַיַּגִּשְׁוּ אֶל־הָאִישׁ
 כ אֲשֶׁר עַל־בֵּית יוֹסֵף וַיְדַבְּרוּ אֵלָיו פֶּתַח הַבַּיִת: וַיֹּאמְרוּ^s) כִּי
 21 אֲדָנִי יָרַד יִרְדְּנוּ בַּתְּחִלָּה לְשִׁבְר־אֶבֶל: וַיְהִי כִּי־בָאוּ אֶל־הַפָּלֹן
 וּנִפְתַּח^t) אֶת־אִמְתַּחֲתֵינוּ וְהִנֵּה כֶּסֶף־אִישׁ בְּפִי אִמְתַּחֲתוֹ כִּסְפֵנוּ
 22 בְּמִשְׁקָלוֹ וְנִשְׁב^u) אֲתָנוּ בְיָדֵנוּ^v): וּבִסְף אַחֲרֵי הוֹרְדֵנוּ^w) בְּיָדֵנוּ^x)
 23 לְשִׁבְר־אֶבֶל לֹא^y) יִרְעֵנוּ מִי־שָׁם כִּסְפֵנוּ כַּאֲמַתְחִיתֵנוּ: וַיֹּאמֶר
 שְׁלוֹם לָכֶם אֶל־תִּירָאוּ אֱלֹהֵיכֶם וְאֱלֹהֵי אֲבֹתֵיכֶם^z) נָתַן לָכֶם

e) Sam. ולוט. f) Sam. ושקידים. g) Sam. משנה היא. The Masorites do not point here. h) Cdd. Sam. Syr. Vulg. הוא. i) Saad. וישבו. j) LXX. ὁ θεὸς μου. k) Cdd. 28 read ומשנה, but vid. n. on v. 12. l) Cd. 1. הכסף. m) Cdd. Sam. מצרימה. n) Sam. ואת. o) LXX. add τὸν ὁμομιτρίον. p) Sam. כיחה. q) Sam. המושב. r) Sam. לקחת. s) Cdd. 2. Syr. supply אליו. t) Sam. ונפתח. u) Sam. ונשיב. v) Cdd. LXX. בדינו. w) Sam. לקחנו. x) Cdd. בדינו. y) Cdd. Saad. ולא. z) Cdd. 2. Sam. LXX. אבתיכם.

בְּנִמְן תִּקְחוּ עָלַי הֵנוּ בָלָנָה: וַיֹּאמֶר רְאוּבֵן אֶל-אָחִיו לֵאמֹר 37
 אֶת-שְׁנֵי בְנֵי תָמָר אִם-לֹא אָבִיאֲנִי אֵלֶיךָ תִּנָּה אֲחֹל עַל-יְדֵי
 וְאִנִּי אֲשִׁיבֶנּוּ אֵלֶיךָ: וַיֹּאמֶר לֹא-יִרָד בְּנֵי עִמְכֶם כִּי-אֲחִיו 38
 מֵת וְהוּא לְבָדּוֹ נִשְׁאָר וּקְרָאָהּ אֲסֹן בְּדֶרֶךְ אֲשֶׁר תֵּלְכִי-בָהּ
 וְהוֹרַדְתָּם אֶת-שִׁיבְתִּי בְּגִזּוֹן שְׂאוּלָה^{p)}:

43 מנ

וְהִכְעֵב בְּבֶד בָּאָרֶץ: וַיְהִי כִּשְׁשָׁר בְּלוֹ לֵאכֹל אֶת-הַשֹּׂבֵב אֲשֶׁר^{q)}
 הָבִיאוּ מִמִּצְרַיִם וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם אַבְיָהֶם שְׂבוּ^{r)} שְׂכְרוּ-לָנוּ
 מַעֲט-אֶבֶל: וַיֹּאמֶר אֲלֵיו וְהוֹדָה לֵאמֹר הָעַד הָעַד^{s)} בְּנוֹ הָאִישׁ^{t)}
 לֵאמֹר לֹא-תִרְאוּ פָנַי בְּלִפְתִּי אֲחִיכֶם^{u)} אֲתָכֶם: אִם-יִשְׁתֶּה מִשְׁלַח 4
 אֶת-אֲחִיו אֲתָנוּ נִרְדָּה וְנִשְׁבְּרָה לָהּ אֶבֶל: וְאִם-אֵינָהּ מִשְׁלַח ה 3
 לֹא נִרָד כִּי-הָאִישׁ אָמַר אֲלֵינוּ לֹא-תִרְאוּ פָנַי בְּלִפְתִּי אֲחִיכֶם
 אֲתָכֶם: וַיֹּאמֶר וְיִשְׂרָאֵל לָמָּה הִרְעֵתֶם לִי לְהַגִּיד לְאִישׁ 6
 הָעִיד לָכֶם אֵח: וַיֹּאמְרוּ שְׂאוּל^{v)} שְׂאֵל-הָאִישׁ לָנוּ וְלִמּוֹלְדֵהָנוּ 7
 לֵאמֹר הָעוֹד אָבִיכֶם חַי הִנֵּשׁ לָכֶם אָה וְנִגְדֵּל-לוֹ^{w)} עַל-פִּי
 הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה הַיּוֹדֵעַ^{x)} גִּדָּע כִּי יֹאמֶר הוֹרִידוּ אֶת-אֲחִיכֶם:
 וַיֹּאמֶר יְהוֹדָה אֶל-יִשְׂרָאֵל אָבִיו שְׁלָחָה^{y)} הַנָּעַר אֲתִי וְנִקְוָהּ 8
 וְנִלְכָּהּ וְנִתְּנָהּ וְלֹא נָמוּת גַּם-אֲנַחְנוּ גַּם-אַתָּה גַּם-טַפְּנוּ^{z)}:
 אֲנִכִּי אֲעַרְבֶנּוּ מִיָּד^{a)} תִּבְקָשְׁנוּ אִם-לֹא תִבְיָאֲתוּ^{b)} אֵלֶיךָ וְהַצַּנְתוּ 9
 לַפְּנִיָּה וְהִטַּאתִי לָהּ^{c)} כָּל-הַיָּמִים: כִּי לֹלֵא הַחֲמֻדָּהֵנוּ^{d)} י
 כִּי-עֲתָה שְׂכְנוּ וְהָ פַעַמִּים: וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם^{e)} יִשְׂרָאֵל אַבְיָהֶם 11

p) Sam. ביאנון שאלה. q) Sam. שובו. r) Sam. העיד. s) LXX.
 add: ὁ κείριος τῆς γῆς. t) LXX. add. הקטן. u) Sam. שאל.
 v) Sam. ונגיד לו. w) Sam. היודע. x) Sam. שלח. y) Cdd.
 mult. טפינו. z) Cd. 1. Saad. ומדי. a) Sam. הבאהו. b) Cdd.
 3. Syr. Onk. ed 1. and ch. 44: 32 לאבי. c) Sam. לו לא.
 d) Sam. אליהם, and so in vv. 23, 31. e) Sam. החמהנו.

הלוא אמרתי^a) אֱלֹכִים וְלֹא תִחַטְּאוּ בִּילֹד וְלֹא שְׁמַעְתֶּם
 23 וְגַם-דָּמּוּ הִנֵּה נִדְרָשׁ: וְהֵם לֹא יָדְעוּ כִּי שָׁמַע יוֹסֵף כִּי הַמַּלְאִין
 24 בִּינֵיהֶם: וַיִּסֹּב מֵעֲלֵיהֶם וַיִּבֶךְ וַיִּשָּׁב אֱלֹהִים וַיְדַבֵּר אֱלֹהִים
 כֹּה וַיִּנָּקֶה מֵאִפְסָם אֶת-שִׁמְעוֹן וַיֵּאכֹל אֹתוֹ לְעֵינֵיהֶם: וַיֵּצֵא יוֹסֵף
 וַיִּמְלְאוּ אֶת-בְּלִיָּהֶם בָּרֶךְ וַיִּלְחֹשֶׁב בַּסִּפְיָהֶם^b) אִישׁ אֶל-שָׁקִיו^c) וְלִתְחַ
 26 לָהֶם צִדָּה לְדֶרֶךְ וַיַּעַשׂ^d) לָהֶם כֵּן: וַיִּשְׂאוּ אֶת-שִׁבְרָם עַל-
 27 הַמְרִיָּהִם וַיִּלְכוּ מִשָּׁם: וַיִּפְתַּח הָאֲחֵד אֶת-שָׁקִיו לְתֵת מִכֶּסֶּפֶא^e)
 לְתִמְרוֹ בַּמֶּלֶן וַיֵּרָא אֶת-כֶּסֶּפּוֹ וְהִנֵּה-הוּא בְּכִי אֲמַתְהֶמוּ:
 28 וַיֵּאמֶר אֶל-אֶחָיו הַיֹּשֵׁב בְּכֶסֶּפִי וְגַם הִנֵּה^f) בְּאֲמַתְהִי וַיֵּצֵא
 לָבָם וַיַּהֲרֹדוּ אִישׁ אֶל-אֶחָיו^g) לֵאמֹר מִה-נָּאת עָשָׂה אֱלֹהִים
 29 לָנוּ: וַיָּבֹאוּ אֶל-יַעֲקֹב אֲבִיהֶם אֶרְצָה כְּנָעַן וַיְגִידוּ^h) לוֹ אֵת
 ל כָּל-הַקִּרְתִּיⁱ) אֲתָם לֵאמֹר: דִּבֶּר הָאִישׁ אֲדֹנִי הָאָרֶץ אֲפִנִי קִשְׁיֹת
 31 וַיִּתֵּן אֲתָנוּ^j) בַּמְרְגָלִים אֶת-הָאָרֶץ: וַיֵּאמֶר אֵלָיו בָּנִים אֲנִי
 32 לֹא הֵינִי מְרְגָלִים: שְׁנַיִם-עָשָׂר אֲנִי אֲחִים^k) בְּנֵי אָבִינוּ
 33 הָאֲחֵד^l) אֵינִנִּי וְהַקָּטָן הַיּוֹם אֶת-אָבִינוּ בָּאָרֶץ כְּנָעַן: וַיֵּאמֶר
 אֵלָיו הָאִישׁ אֲדֹנִי הָאָרֶץ כְּנָאת אֲדַע כִּי בָנִים אַתֶּם אֲחִיכֶם
 34 הָאֲחֵד הַנִּיחִי אִתִּי וְאֶת-רַעְיוֹן בְּתִיכֶם קָחוּ וְלִכּוּ: וְהָבִיאוּ
 אֶת-אֲחִיכֶם הַקָּטָן אֵלָי וְאֲדַע כִּי לֹא מְרְגָלִים אַתֶּם כִּי
 לֹא בָנִים אַתֶּם אֶת-אֲחִיכֶם^m) אֵתָן לָבָם וְאֶת-הָאָרֶץ תִּסְתַּחֲרוּ: וַיְהִיⁿ)
 תֵּם מְרִיקִים שִׁקְיָהֶם וְהִנֵּה-אִישׁ צָרוּר-כֶּסֶּפֶא כִּשְׁקוֹ וַיֵּרָא
 36 אֶת-צָרָרוֹת בַּסִּפְיָהֶם תִּמָּה^o) וַאֲבִיהֶם וַיֵּרָא: וַיֵּאמֶר אֱלֹהִים
 יַעֲקֹב אֲבִיהֶם אִתִּי שְׁבַלְתֶּם יוֹסֵף אֵינָנוּ וְשִׁמְעוֹן אֵינָנוּ וְאֶת-

a) Sam. דברתי. b) Sam. את כספיהם. c) Sam. על סקו. d) Cd.
 1. Vulg. Syr. ויעשו. e) Sam. מספה. f) Sam. inserts. g) Sam.
 'על א'. h) Sam. ויגידו. i) Sam. כל הקרות. j) LXX. add *ἐν φυλακῇ*,
 doubtless a mere gloss. k) Sam. אחים אנחנו. l) Cdd. 2. Sam.
 Syr. והאחד. m) Cdd. 4. LXX. Syr. Vulg. Saad. ואח א'. n) Sam.
 היה. o) Sam. הם.

וַיֵּבְאוּ אֹתִי יוֹסֵף וַיִּשְׁתַּחֲוּוּ-לוֹ אֲפִים אֶרְצָה: וַיֵּרָא יוֹסֵף 7
 אֶת-אֶחָיו וַיִּבְרָם וַיִּתְנַבֵּר אֲלֵיהֶם וַיִּדְבֹּר אִתָּם קִשּׁוֹת וַיֹּאמֶר
 אֱלֹהִים^m) מֵאֵין בָּאֵהֶם וַיֹּאמְרוּ מֵאֶרֶץ כְּנָעַן לְשֹׁבַר-אֲבִל: וַיִּבְר 8
 יוֹסֵף אֶת-אֶחָיו וְהֵם לֹא הִבְרָהוּⁿ): וַיּוֹזֵר יוֹסֵף אֶת הַחֲלָמוֹת 9
 אֲשֶׁר הָלַם לָהֶם וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם מְרִגְלִים אַתֶּם לָרְאוֹת אֶת-עֲרֹת 10
 הָאָרֶץ בָּאִתָּם: וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו^o) לֹא אֲדֹנִי וַעֲבָדֶיךָ^p) בָּאוּ לְשֹׁבַר-י 11
 אֲבִל: כִּלְנֵנוּ בְּנֵי אִישׁ-אֶחָד נִחְנוּ^q) בְּנִים אֲנַחְנוּ לֹא-הֵינוּ עֲבָדֶיךָ 12
 מְרִגְלִים: וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם לֹא בִי-עֲרֹת הָאָרֶץ בָּאִתָּם לָרְאוֹת: 13
 וַיֹּאמְרוּ שְׁנֵים עָשָׂר עֲבָדֶיךָ אֲחִים ו אֲנַחְנוּ בְּנֵי אִישׁ-אֶחָד 14
 בָּאֶרֶץ כְּנָעַן וְהִנֵּה הִקְטַן אֶת-אֲבִינוּ הַיּוֹם^r) וְהָאֶחָד אֵינָנוּ: 15
 וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם יוֹכָף הוּא אֲשֶׁר דִּבַּרְתִּי אֲלֵיכֶם^s) לֹאמֹר מְרִגְלִים 16
 אַתֶּם: כִּזָּאת תִּפְּדֶנּוּ חַי פְּרַעֲהַ אִם-תִּפְּצְאוּ מִזֶּה כִּי אִם-בִּבְּוֹא טו 17
 אֲחֵיכֶם הִקְטַן הִנֵּה: שְׁלָחוּ מִכֶּם אֶחָד וַיִּקַּח אֶת-אֲחֵיכֶם 18
 וְאִתָּם הֶאֱמָרוּ וַיִּפְּדֶנּוּ דְּבָרֵיכֶם הָאֵמֶת אִתָּכֶם וְאִם-לֹא הִי 19
 פְּרַעֲהַ כִּי מְרִגְלִים אַתֶּם^t): וַיֹּאסֶף אֹתָם אֶל-מִשְׁמַר שְׁלֹשֶׁת 20
 יָמִים: וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם יוֹסֵף בְּיוֹם הַשְּׁלִישִׁי זֹאת עָשׂוּ וַחֲיוּ 21
 אֶת-הָאֱלֹהִים אֲנִי יָרָא: אִם-בְּנִים אַתֶּם אֲחֵיכֶם אֶחָד^u) וַאֲסֹר 22
 בְּבֵית מִשְׁמָרְכֶם וְאִתָּם לָבוּ הִבִּיאוּ שֹׁכַר^v) רָעִיבִין בְּהִיבָם: 23
 וְאֶת-אֲחֵיכֶם הִקְטַן תִּבְּיֹאוּ^w) אֵלָי וַיֹּאמְנוּ דְּבָרֵיכֶם וְלֹא תִמְוָהוּ^x) כ 24
 וַיַּעֲשׂוּ-כֵן: וַיֹּאמְרוּ אִישׁ אֶל-אָחָיו אֲכָל אֲשָׁמִים ו אֲנַחְנוּ עַל- 25
 אָחִינוּ אֲשֶׁר רָאִינוּ צָרָת^y) נִפְשׁוּ בְּהִתְחַנְּנוּ אֵלָינוּ וְלֹא שָׁמַעְנוּ 26
 עֲלֵינוּ כָּאֵה אֵלָינוּ^z) הַצָּרָה הַזֹּאת: וַעַן רְאוּבֵן אִתָּם לֹאמֹר 27

m) Sam. אליהם, and so in vv. 9, 12, 14, 18, 24 twice, 36. n) Sam. עבדיך. o) Omitted in Cdd. 3. LXX. Vulg. Syr. p) Sam. עבדיך. q) Sam. אנחנו. r) Omitted by Cd. 1. Vulg. s) Sam. אליכם. t) Sam. adds: ויאמרו לא יוכל הנער לעזוב את אביו ועזב את אביו ומת: u) Sam. adds: והביאו את שוכר. v) Sam. תביאו. w) Sam. עלינו כל. x) Sam. תמותו. y) Cd. 1. Sam. בצרת. z) Sam. עלינו כל.

51 לוֹ אָסַנְתָּ בַת־פּוֹטִי פָּרַע כְּהֵן אֲוֹן: וַיִּקְרָא יוֹסֵף אֶת־שָׁם^r
הַבְּכוֹר מִנְשָׁה כִּי־נָשָׂא אֶת־כָּל־עַמְלִי^s) וְאֶת כָּל־בֵּית
52 אָבִי: וְאֶת שָׁם הַשְּׁנִי קָרָא אֶפְרַיִם כִּי־הִפְרִנִי אֱלֹהִים בָּאָרֶץ
53 עֲנִי: וַתִּחְלִינָה^t) שִׁבְעֵי שָׁנִי הַשָּׁבַע אֲשֶׁר הָיָה^u) בָּאָרֶץ מִצְרַיִם:
54 וַתִּחְלִינָה^v) שִׁבְעֵי שָׁנִי הָרָעָב לָבוֹא כֹּאֲשֶׁר אָמַר יוֹסֵף וַיְהִי
נָה רָעָב^w) בְּכָל־הָאֲרָצוֹת וּבְכָל־אֶרֶץ מִצְרַיִם הָיָה לֶחֶם: וַתָּרָעַב
כָּל־אֶרֶץ מִצְרַיִם וַיִּצְעַק הָעָם אֶל־פַּרְעֹה לֵאמֹר וַיֹּאמֶר פַּרְעֹה
56 לְכָל־מִצְרַיִם לָבוּ אֶל־יוֹסֵף אֲשֶׁר־יֹאמַר^x) לָכֵם תַּעֲשִׂי^y): וַהֲרָעַב
הָיָה עַל כָּל־פָּנָי^z) הָאָרֶץ וַיִּפְתַּח יוֹסֵף וְאֶת־כָּל־אֲשֶׁר בָּהֶם
57 וַיִּשְׁבֶּר^a) לַמִּצְרַיִם וַיַּחֲזֹק הָרָעַב בָּאָרֶץ מִצְרַיִם^b): וְכָל־הָאֲרֶץ^c)
בָּאוּ מִצְרַיִם לְשֹׁבֵר אֶל־יוֹסֵף כִּי־חָזַק הָרָעַב בְּכָל־הָאֲרֶץ^d):

מב 42

א וַיֵּרָא יַעֲקֹב כִּי יֵשׁ־שָׁבֵר בְּמִצְרַיִם וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב לְבָנָיו^e) לָמָּה
2 תִּתְרָאוּ^f): וַיֹּאמֶר הִנֵּה^g) שְׁמַעְתִּי כִּי יֵשׁ־שָׁבֵר בְּמִצְרַיִם רְדוּ־
3 שָׁמָּה וּשְׁבֶרְו־לָנוּ מִשָּׂם וְנִחְיָה וְלֹא נָמוּת: וַיֵּרְדוּ אֲחֵי־יוֹסֵף
4 עֲשָׂרָה לְשֹׁבֵר כֹּר מִמִּצְרַיִם^h): וְאֶת־בְּנֵימִן אָחִי יוֹסֵף לֹא־שָׁלַח
הַיַּעֲקֹב אֶת־אָחִיו כִּי אָמַר פֶּן־יִקְרָאנוּ אִסּוֹן: וַיָּבֹאוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל
6 לְשֹׁבֵר בְּהוֹדֶה הַבָּאִים כִּי־הָיָהⁱ) הָרָעַב בָּאָרֶץ כִּנְעַן: וַיּוֹסֶף
הוא השְׁלִיט עַל־הָאֲרֶץ הוא^j) הַמְשַׁבֵּר^k) (לְכָל־עַם^l) הָאָרֶץ

r) Cdd. 4. Sam. omit מא. s) Sam. omits כל. t) Sam. הרעב. u) Cdd. Sam. היו. v) Sam. ותחלנה. w) Sam. ותחלנה. x) Cdd. 5. Sam. LXX. Syr. Vulg. Saad. ואשר. y) Sam. תעשין; Cd. 1. עשו. z) Cdd. Sam. על פני כל. a) Sam. בר וישבר. b) Cdd. 1. Syr. add מצרים. c) Sam. בני. d) Sam. ותחלנה. e) Sam. ותחלנה. f) Sam. ותחלנה. g) Sam. ותחלנה. h) Cdd. mult. Vulg. במצרים. i) Cdd. 4. Syr. חזק. j) Cdd. 3. Sam. Vulg. Syr. Saad. והוא. k) Cd. 1. Onk. Vulg. supply בר. l) Sam. העם לכל.

כָּר תַּחַת יַד־פְּרָעָה אֲכָל בָּעָרִים וְשָׁמְרוּ^e: וְהָיָה הָאֲכָל לְפָקֶדוֹן³⁶
 לְאָרֶץ לְשֹׁבְעֵי שְׁנֵי הָרָעָב אֲשֶׁר תִּהְיֶינָה^d בְּאֶרֶץ מִצְרָיִם וְלֹא־
 תִּהְיֶינָה הָאֶרֶץ בְּרָעָב: וַיִּטֹּב הַדָּבָר בְּעֵינֵי פְרָעָה וּבְעֵינֵי כָל־³⁷
 עַבְדָּיו: וַיֹּאמֶר פְּרָעָה אֶל־עַבְדָּיו הִנֵּמְצָא בִּזְוִי אִישׁ^f אֲשֶׁר
 רוּחַ אֱלֹהִים בּוֹ: וַיֹּאמֶר פְּרָעָה אֶל־יוֹסֵף אֲחִירִי הוֹדִיעַ אֵלָהִים³⁸
 אֹתְךָ^g אֶת־כָּל־גֹּאֲלֹת אִידֹנְכֹן וְחִכָּם בְּמִוָּה: אֵתָּה תִּהְיֶה עַל־³⁹
 בֵּיתִי וְעַל־סִידָּה יִשָּׁק כָּל־עַמִּי כִּי הִנֵּה בָּרַק הַבֶּסֶם אֲנִי מִסָּה: וַיֹּאמֶר⁴⁰
 פְּרָעָה אֶל־יוֹסֵף רְאֵה נִתְחִי אֹתְךָ עַל כָּל־אֶרֶץ מִצְרָיִם:
 וַיֹּסֶר פְּרָעָה אֶת־טַבַּעְתּוֹ מֵעַל יָדוֹ וַיַּתֵּן אֹתָהּ עַל־יַד יוֹסֵף⁴¹
 וַיִּלְבָּשׁ אֹתוֹ בְּגָדֵי־שֵׁשׁ וַיַּשֶּׂם רֶבֶר הַזָּהָב^h עַל־צִוְּאוֹ: וַיַּרְבֵּב⁴²
 אֹתוֹ בְּמִרְכָּבַת הַמִּשְׁנָה אֲשֶׁר־לוֹ וַיִּקְרָאוּⁱ לִפְנֵי אֲבִירָה וְנָתַן^j
 אֹתוֹ עַל כָּל־אֶרֶץ מִצְרָיִם: וַיֹּאמֶר פְּרָעָה אֶל־יוֹסֵף אֲנִי פְרָעָה⁴³
 וּבִלְעָדִיק לֹא־אֲרִים אִישׁ אֶת־יָדוֹ וְאֶת־רַגְלוֹ בְּכָל־אֶרֶץ מִצְרָיִם:
 וַיִּקְרָא פְרָעָה שְׁם־יוֹסֵף צִפְנֵת פַּעֲנָה^k וַיַּתֵּן־לוֹ אֶת־אֶסְנַת בַּת־מֶה
 פוּטִי פָרַע בֶּתוֹן אֵין^l לְאִשָּׁה וַיֵּצֵא יוֹסֵף עַל־אֶרֶץ^m מִצְרָיִםⁿ:
 וַיּוֹסֶף בֶּן־שְׁלֹשִׁים שָׁנָה בָּעֵמְדוֹ לִפְנֵי פְרָעָה מֶלֶךְ־מִצְרָיִם⁴⁴
 וַיֵּצֵא יוֹסֵף מִלִּפְנֵי פְרָעָה וַיַּעֲבֹר בְּכָל־אֶרֶץ מִצְרָיִם: וַתַּעַשׂ⁴⁵
 הָאֶרֶץ בְּשֹׁבְעֵי שְׁנֵי הַשָּׁבָע לְקַמְצִים: וַיִּקְבֹּץ אֶת־כָּל־אֲכָל⁴⁶
 שִׁבְעֵי שָׁנִים אֲשֶׁר הָיוּ בְּאֶרֶץ^p מִצְרָיִם וַיַּתֵּן־אֲכָל בָּעָרִים אֲכָל
 שְׁדֵה־הָעִיר אֲשֶׁר סָבִיבָתֶיהָ נָתַן בְּהוֹבָה: וַיִּצְבֹּר יוֹסֵף בָּר⁴⁷
 בְּחֹל הַיָּם הַרְבֵּה מָאָד עַד כִּי־חָדַל לְסַפֵּר כִּי־אֵין מִסְפָּר:
 וַלְיוֹסֵף יָלַד⁴⁸ שְׁנֵי בָנִים בְּטָרִם תָּבוֹא שְׁנֵת הָרָעָב אֲשֶׁר יִלְדֶה־נ

e) Sam. ישמרו. d) Sam. תהיינה. e) Omitted by Cdd. 8. Syr. Onk. f) Cd. 1. Saad. איש נכון. g) Sam. ארך. h) Sam. ויקרא. i) Cdd. 3. Sam. LXX. Syr. Vulg. Saad. רכיד זהב. j) Sam. ונתן. k) Sam. צפנתי פענה. l) Sam. פוטיפרע כהנאן, and so in v. 50. m) Cdd. 4. Syr. Saad. בכל ארץ. n) LXX. omit מצרים—ויצא. o) Sam. האכל. p) Sam. אשר היה השבע בארץ. q) למד שבע השנים אשר היה השבע בארץ. r) Sam. קמצה ילדו.

בְּחִלְמֵי וְהִנֵּה שְׁבַע שְׂבָלִים עֹלֹת^e) בְּקִנְיָה אֶחָד מֵלֶאָה וְטָבוֹת^f):
 23 וְהִנֵּה שְׁבַע שְׂבָלִים צִנְמוֹת^g) דְּרוֹת שְׂרָפוֹת^h) קָדִים צִמְחוֹת
 24 אַחֲרֵיהֶםⁱ): וְחַבְלָעַן^j) הַשְּׂבָלִים הַדֹּת^k) אֵת שְׁבַע הַשְּׂבָלִים
 כֹּה הַטָּבוֹת^l) וְאָמַר אֶל-הַחֲרָטָמִים וְאֵין מִגִּיד לִי: וַיֹּאמֶר יוֹסֵף
 אֶל-פְּרֻעָה חֵלוֹם פְּרֻעָה אֶחָד הוּא אֵת אֲשֶׁר הָאֱלֹהִים עָשָׂה
 26 הַגִּיד^m) לְפְרֻעָה: שְׁבַע פָּרֹתⁿ) הַטָּבוֹת שְׁבַע שָׁנִים הִנֵּה וְשְׁבַע
 27 הַשְּׂבָלִים הַטָּבוֹת שְׁבַע שָׁנִים הִנֵּה חֵלוֹם אֶחָד הוּא: וְשְׁבַע
 הַפָּרוֹת הַדְּרוֹת וְהַרְעָה הָעֹלֹת^o) אַחֲרֵיהֶן שְׁבַע שָׁנִים הִנֵּה
 וְשְׁבַע הַשְּׂבָלִים הַדְּרוֹת^p) שְׂרָפוֹת^q) הַקָּדִים יִהְיוּ שְׁבַע שָׁנִים רָעָב:
 28 הוּא הַדָּבָר אֲשֶׁר דִּבַּרְתִּי אֶל-פְּרֻעָה אֲשֶׁר^r) הָאֱלֹהִים עָשָׂה
 29 הָרָאָה אֶת-פְּרֻעָה: הִנֵּה שְׁבַע שָׁנִים בָּאוֹת שְׁבַע גְּדוֹל בְּבֹל-
 ל אֶרֶץ מִצְרַיִם: וְקָמוּ שְׁבַע שָׁנִים רָעָב אַחֲרֵיהֶן וְנִשְׁבַּח בֹּל-
 31 הַשְּׁבַע בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם וּבָלָה הָרָעָב אֶת-הָאֶרֶץ: וְלֹא-יִדְעוּ
 הַשְּׂבַע בְּאֶרֶץ מִסְּפֵי הָרָעָב הַהוּא אַחֲרֵי-כֵן^s) כִּי-דָבָר הוּא מֵאִד:
 32 וְעַל הַשָּׁנֹת^t) הַחֵלוֹם אֶל-פְּרֻעָה פָּעַמִּים כִּי-נָכוֹן הַדָּבָר מֵעַם
 33 הָאֱלֹהִים וּמִמֶּתֶר הָאֱלֹהִים לַעֲשׂוֹהוּ^u): וְעַתָּה יִרְאֵה^v) פְּרֻעָה אִישׁ
 31 נָכוֹן וְהִבֵּם וַיִּשְׁתַּחֲוֶהוּ^w) עַל-אֶרֶץ מִצְרַיִם: וַעֲשֵׂה^x) פְּרֻעָה וַיִּפְקֹד
 פָּקָדִים עַל-הָאֶרֶץ וַיַּחֲמֹשׁ^y) אֶת-אֶרֶץ מִצְרַיִם בְּשְׁבַע שָׁנִים הַשְּׁבַע:
 לֵה וַיִּקְבְּצוּ^z) אֶת-כָּל-אֹכֶל^a) הַשָּׁנִים הַטָּבוֹת הַבָּאוֹת^b) הָאֵלֶּה וַיַּצְבִּירוּ

e) Sam. עלות. f) Sam. מליאות וטובות. g) Sam. צנימות; omitted by LXX. Vulg. h) Cdd. Sam. ושריפות. i) Cdd. Sam. אחריהן. j) Sam. וחבלענה. k) Sam. הדקות; LXX. add: καὶ ἀνεμύσθησαν. l) Sam. הטובות, and so twice in v. 26. m) Sam. מגיד. n) Sam. פרות. o) Sam. והרעות העלות; LXX. omit הרעות. p) Sam. הדקות. q) Cdd. 3. Sam. LXX. Vulg. ושריפות. r) Cdd. Sam. את אשר. s) Sam. ועתה שנה. t) Sam. ועלה שנה. u) Sam. לעשוהו. v) Sam. וראה כן. w) Sam. וישתחוה. x) Sam. ויעש. y) Sam. ויחמש. Cd. 1. LXX. Syr. ויחמשן. z) Sam. ויקבץ. a) Sam. adds שבע. b) Sam. הטובות הבאות.

18 ויען יוסף ויאמר זה פתרגנו שלשת הפלים שלשת ימים
 19 הם: בעוד ו שלשת ימים ישא פרעה את-ראשו מעליד
 כ ונתלה אותה על-עץ^q ואכל העוף את-בשרה מעליד: ויהי ו
 ביום השלישי יום הולדת^r את-פרעה ויעש משחה לכל-עבדיו
 וישא את-ראשו ו שר המשקים ואת-ראשו שר האפים בתוך
 21 עבדיו: וישב את-שר המשקים על-משקהו ויתן הזים^s על-
 22 בף פרעה: ואת שר האפים תלה^t באשר פתר להם יוסף:
 23 ולא זכר שר-המשקים את-יוסף וישבתהו: פ

מא 41

א ויהי מקץ שנתים ימים ופרעה הלם והנה עמד על-היאר:
 2 והנה מן-היאר עלה^u שבע פרות יפות מראה ובריאה^v בשר
 3 ותרעינה^w באהו: והנה שבע פרות אחרות עלות אחריהן
 מן-היאר רעות מראה ודקות^x בשר ותעמדנה אצל הפרות
 4 על-שפת היאר: וחאכלנה הפרות רעות המראה ודקות^y
 הבשר את שבע הפרות יפות^z המראה והבריאה^a וייקץ^b
 ה פרעה: וישן ויחלם שנית והנה ו שבע שבלים עלות
 6 בקנה אחד בריאות וטבות^c: והנה שבע שבלים דקות
 7 ושריפות^d קדים צמחית אחריהן: ותבלענה השבלים
 הדקות את שבע השבלים הבריאות והמלאות^e: וייקץ פרעה
 8 והנה חלום: ויהי בבקר ותפעם רוחו וישלח ויקרא את-
 כל-הרטמי מצרים ואת-כל-חכמיה ויספר פרעה להם את-

אח הכוס. Sam. s. הולדת. Sam. r. וחלא אחד על העץ. Sam. q.

יחריענה. Sam. w. ובריאות. Sam. v. עלות. Sam. u. חלא. Sam. t. and so in v. 18. x) Cdd. 3. Sam. ודקות. y) Cdd. 5. Sam. ירקות.

z) Sam. יפות. a) Sam. והבריאות. b) Sam. וייקץ, and so in v. 7.

c) Sam. וטובות. d) Sam. ושריפות, and so in v. 23. e) Sam. והמלאות.

חלמו^י) ואין-פותר אותם^ה) לפרעה: וידבר שר המשקים את^י) 9
 פרעה לאמר את-הטאִי אָנִי מוֹכִיר הַיּוֹם: פֶּרְעָה קָצַף עַל-י
 עֲבָדָיו וַיִּהְיֶה אֹתִי^י) בְּמִשְׁמַר בֵּית שַׂר הַטַּבָּחִים אֹתִי וְאֵת שַׂר
 הָאֲפִים: וַנַּחֲלָמָה^נ) חֲלוֹם בְּלִילָה אֶחָד אָנִי וְהוּא אִישׁ 11
 בְּפִתְרוֹן^א) חֲלָמוֹ הִלְמָנוּ: וְשֵׁם אֹהֲנֹו נָעַר עֲבָדֵי עֶבֶד לְשַׂר 12
 הַטַּבָּחִים וְנִסְפָּר-לוֹ וַיְפָתֵר-לָנוּ אֶת-חֲלָמֵתָנוּ אִישׁ בְּחִלְמוֹ
 פָּתָר^י): וַיְהִי כַּאֲשֶׁר פָּתַר-לָנוּ כֵּן הָיָה אֹתִי הַשִּׁיב עַל בְּנֵי 13
 וְאֵתוֹ הִלָּה^מ): וַיִּשְׁלַח פֶּרְעָה וַיִּקְרָא אֶת-יֹסֵף וַיְרִיצֵהוּ מִן- 14
 הַבּוֹר וַיַּנְלֵה וַיַּחֲלֵף שְׂמֻלָּתוֹ וַיָּבֵא אֶל-פֶּרְעָה: וַיֹּאמֶר פֶּרְעָה טו 15
 אֶל-יֹסֵף חֲלוֹם הִלְמָתִי וּפָתַר אֵין אֲתוֹ וְאֲנִי שְׂמַעְתִּי עָלֶיךָ
 לֵאמֹר הִשְׁמַע^י) חֲלוֹם לְפָתַר אֹתוֹ: וַיַּעַן יֹסֵף אֶת-פֶּרְעָה לֵאמֹר 16
 בְּלֻעֲדֵי אֱלֹהִים יַעֲנֶה^ה) אֶת-שְׁלוֹם פֶּרְעָה: וַיַּדְבֵּר פֶּרְעָה אֶל- 17
 יֹסֵף בְּחִלְמֵי הַנְּנִי^י) עֹמֵד עַל-שֵׁפֶת הַיָּאָר: וְהִנֵּה מִן-הַיָּאָר 18
 עֹלָה^י) שִׁבְעַת פָּרוֹת בְּרִיאֹת בָּשָׂר וַיִּפְתָּ^ה) הָאָר וַתַּרְעִנָה בָּאָחוּ:
 וְהִנֵּה שִׁבְעַת פָּרוֹת אַחֲרוֹת עֹלֹת אַחֲרֵיהֶן^י) דָּלוֹת וְרַעוֹת הָאָר 19
 מֵאֵד וְרָקוֹת^י) בָּשָׂר לֹא-דָאִיתִי^י) בְּתֵנָה^י) בְּכָל-אֶרֶץ מִצְרַיִם לָרַע:
 וְהִתְבַּלְנָה הַפָּרוֹת הַרְקִית וְהִרְעוּ אֶת שִׁבְעַת הַפָּרוֹת הָרֵאשֹׁנוֹת^י) כ 20
 הַבְּרִיאֹת^י): וַתִּבְאֵנָה אֶל-קִרְבָּנָה^י) וְלֹא נִדְעֵי כִי-בָאוּ אֶל- 21
 קִרְבָּנָה^י) וּמִרְאִיהֶן^י) רָע כַּאֲשֶׁר בַּתְּחִלָּה נִאֱמָר^י): וְאַרְאֵה^י) 22

f) Sam. Syr. Saad. חלמו. g) Sam. אחם. פתר. h) Sam. אל.
 i) Sam. Saad. אחם. j) Sam. ונחלם. k) Sam. כפתרנו. l) LXX.
 omit חלם' — את חלם. m) Sam. הלא. n) Sam. ההשמע. o) Sam.
 LXX. לא יענה; vid. n. p) Sam. את. q) Sam. והנני. r) Sam.
 עלות. s) Sam. ויפית. t) LXX. insert: *ἐκ τοῦ ποταμοῦ*. u) Cdd.
 הראשונות. v) Cdd. Syr. 'ולא ר'. w) Sam. בהן. x) Sam. הראשונות.
 y) Cdd. Sam. והבריאות. z) Sam. וחבאתן אל קרבנה. a) Sam. קרבנה.
 b) Cdd. Sam. ומראהן. c) Sam. ויאקן; LXX. *ἐξῆγεθ' εἰς δὲ
 ἰαροῦ μὴ μῆν*. d) Sam. יאראה.

שֶׁר הַטְּבָחִים^a) אֶל־בֵּית הַפֶּהֱר מְקִים אֲשֶׁר יוֹסֵף אָסוֹר שָׁם:
 וַיִּפְקֹד שֶׁר הַטְּבָחִים אֶת־יוֹסֵף אֹתָם וַיִּשְׂרֹת אֹתָם וַיְהִיו 4
 יָמִים בְּמִשְׁמֶר: וַיַּחֲלֹמוּ חֲלוֹם שְׁנֵיהֶם אִישׁ חֲלֹמוֹ בְּלֵילָה ה'
 אַחֶד אִישׁ בְּפִתְרוֹן^b) חֲלֹמוֹ הַמִּשְׁקָה וְהָאֵפָה אֲשֶׁר לְמֶלֶךְ
 מִצְרַיִם אֲשֶׁר אֲסוּרִים בְּבֵית הַפֶּהֱר: וַיָּבֵא אֲלֵיהֶם יוֹסֵף 6
 בְּבֹקֶר וַיְרֹא אֹתָם וְהֵנִם זָעֵפִים: וַיִּשְׁאַל אֶת־סְרִיסֵי פִרְעֹה 7
 אֲשֶׁר אִתּוֹ בְּמִשְׁמֶר בֵּית אֲדֹנָיו לֵאמֹר מַדּוּעַ פְּנִיכֶם רָעִים
 הַיּוֹם: וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו הָלוֹם חֲלָמְנוּ וּפֶהֱר אֵין אִתּוֹ וַיֹּאמֶר 8
 אֲחֵהֶם^c) יוֹסֵף חֲלֵא לְאֱלֹהִים פִּתְרָנִים סִפְרוּנָא לִי: וַיֹּסֶפֶר 9
 שְׁר־הַמִּשְׁקִים אֶת־חֲלָמוֹ לְיוֹסֵף וַיֹּאמֶר לוֹ בְּחֻלּוּמִי^d) וַהֲנַהֲגֶנְפִן
 לְפָנֶי: וּבִגְפִן שְׁלִישָׁה שְׁרִיגִים^e) וְהוּא כְּפִלְחָת^f) עֲלֶתָה גִצָּה י'
 הַבְּשִׁילוֹ^g) אֲשַׁבְּלֶתִיהָ עֲנָבִים: וְכֹס פִּרְעֹה בְּיָדִי וְאֶקַּח אֶת־ 11
 הָעֲנָבִים וְאֶשְׁתַּחֲוֶה אֲתָם אֶל־כֹּס^h) פִּרְעֹה וְאֶתֶּן אֶת־הַכֹּס עַל־
 כֶּף פִּרְעֹה: וַיֹּאמֶר לוֹ יוֹסֵף זֶה פִּתְרָנוּ שְׁלֹשֶׁת הַשְּׁרִיגִים 12
 שְׁלִישָׁה יָמִים הֵם: בְּעוֹד שְׁלֹשֶׁת יָמִים יִשָּׂא פִרְעֹה אֶת־ 13
 רֹאשׁוֹ וְהִשְׁיבָה עַל־כֶּף וְנִבְחָתⁱ) כֹּס־פִּרְעֹה בְּיָדוֹ בְּמִשְׁפַּט
 הַרְאִישֹׁן^k) אֲשֶׁר הָיִית מִשְׁקָהוֹ: כִּי אִם־וּבִרְתָּנִי אֶתְּךָ בְּאֲשֶׁר 14
 יִיטֵב לָךְ וְעִשִׂיתָ־גַּא עֲפָדִי חֶסֶד וְהוֹפְרַתְנִי אֶל־פִּרְעֹה
 וְהוֹצֵאתִנִי מִן־חֲבִית הַזֶּה: כִּי־גִנֵּב גִּנְבָתִי^l) מֵאֶרֶץ הָעֶבְרָיִם 15
 וְגַם־פֶּה לֹא־עֲשִׂיתִי מְאוּמָה כִּי־שָׁמוּ^m) אֹתִי בְּבִיר: וַיֹּרֶא 16
 שְׁר־הָאֲפִים כִּי־טֹיֵב פִּתְרָ וַיֹּאמֶר אֶל־יוֹסֵף אַף־אֲנִי בְּחֻלּוּמִיⁿ)
 וַהֲנִי שְׁלִישָׁה סָלִי חֲרִי עַל־רֹאשִׁי: וּבִכֹּל הַעֲלִיזֹן מִכֹּל מֵאֲכֹל 17
 פִּרְעֹה מַעֲשֶׂה אִפָּה וְהַעוֹף^o) אֲכֹל אֲתָם^p) מִן־הַסָּל מֵעַל רֹאשִׁי:

a) LXX. omit שֶׁר הטב' בית. b) Sam. כפתרנו. c) Sam. אליהם.
 d) Sam. בחלמי. e) Sam. שריגים. f) Sam. כאפרחה. g) Sam.
 הבשלו. h) Sam. על כוס. i) Sam. ונחחה. k) Sam. הראישון.
 l) Sam. וגנוב נגנבתי. m) Sam. מלרע. n) Sam. בחלמי. o) LXX. add: τοῦ
 οὐρανοῦ, and so also in v. 19. p) Sam. מעל.

14 כִּי-עֹבֵד בְּגֵרָו בְּגֵרָה וְגַם^h) הַחֻצָּה: וַתִּקְרָא לְאִנְשֵׁי בֵיתָהּ
וַתֹּאמֶר לָהֶם (לֵאמֹרⁱ) רְאוּ תָבִיא לָנוּ אִישׁ עֹבֵד לַעֲשֹׂק בְּנוֹ
מִן בָּא אֵלַי (לְשָׂבֵב^j) עִמִּי וְאֶקְרָא בְּקוֹל גְּדוֹל: וַיְהִי כַשְׁמָעוֹ
כִּי-הִרְיִמְתִּי^k) קוֹלִי וְאֶקְרָא וַיַּעֲבֹד בְּגֵרָו אֶצְלִי^l) וְגַם וַיֵּצֵא^m)
16 הַחֻצָּה: וַתִּתֵּן בְּגֵרָו אֶצְלָהּ עַד-כּוֹאⁿ) אֲדָנֶי אֶל-בֵּיתָהּ:
17 וַתְּדַבֵּר אֵלָיו בְּדִבְרִים הָאֵלֶּה לֵאמֹר בָּא אֵלַי הָעֹבֵד הָעֵבְרִי
18 אֲשֶׁר-הִבֵּאתָ לָנוּ לַעֲשֹׂק כִּי^o): וַיְהִי כַהֲרִימִי^p) קוֹלִי וְאֶקְרָא
19 וַיַּעֲבֹד בְּגֵרָו אֶצְלִי וְגַם^q) הַחֻצָּה: וַיְהִי כַשְׁמָע אֲדָנֶי אֶת-
דִּבְרֵי אִשְׁתּוֹ אֲשֶׁר דִּבְרָה אֵלָיו לֵאמֹר בְּדִבְרִים הָאֵלֶּה עָשָׂה
כִּי עֲבָדָה וַיַּחַר אַפִּי: וַיִּקַּח אֲדָנִי יוֹסֵף אֹתוֹ וַיַּתְּנֵהוּ אֶל-
בֵּית הַפֶּחֶר^r) מְקוֹם אֲשֶׁר-אֹסִיבִי^s) הַמֶּלֶךְ אֲסוּרִים וַיְהִי-שֵׁם
21 בְּבֵית הַפֶּחֶר: וַיְהִי יְהוָה אֶת-יוֹסֵף וַיֵּט אֵלָיו חֶסֶד וַיִּתֵּן
22 חָלֹו בְּעֵינָיו שֹׁר בֵּית-הַפֶּחֶר: וַיִּתֵּן שֹׁר בֵּית-הַפֶּחֶר בְּיַד-יוֹסֵף^t)
אֶת כָּל-הָאֲסוּרִים^u) אֲשֶׁר בְּבֵית הַפֶּחֶר וְאֵת כָּל-אֲשֶׁר עֹשִׂים שָׁם
23 הוּא הָיָה עֹשֶׂה: אֵין^v) שֹׁר בֵּית-הַפֶּחֶר רָאָה אֶת-כָּל-מְאֻמָּה
בְּגֵרָו^w) בְּאֲשֶׁר יִהְיֶה אִתּוֹ וְאֲשֶׁר-הָיָה^x) עֹשֶׂה יִהְיֶה מַצְלִיחַ^y): פ

מ 40

א וַיְהִי אַחֲרֵי הַדִּבְרִים הָאֵלֶּה חֲטָאוּ מִשְׁקָה מֶלֶךְ-מִצְרַיִם וְהָאֵלֶּה
2 לְאֲדֹנֵיהֶם לְמֶלֶךְ מִצְרַיִם^z): וַיִּקְצֹף פִּרְעֹה עַל שְׁנֵי סֵרִיסָיו עַל
3 שֹׁר הַמִּשְׁקִים וְעַל שֹׁר הָאֲוִפִּים^z): וַיִּתֵּן אֹתָם בְּמִשְׁמֶר בֵּית

h) Cdd. Sam. LXX. add וַיֵּצֵא; Cd. 1. Vulg. omit וְגַם. i) Omitted in Cdd. 3. Vulg. Syr. j) LXX. λέγων Κοιμήθῃτι κ. τ. λ. k) Sam. הרמי. l) Sam. בירי. m) Omitted in Cdd. 3. Vulg. Ps.-Jon. n) Sam. בא. o) LXX add: καὶ εἶπε μοι Κοιμήθῃσονται μετὰ σοῦ, p) Sam. בהרמי. q) Cdd. 4. LXX. Syr. insert וַיֵּצֵא. r) Cd. 1. Sam. cdd. 10. הסחר. s) Vid. n. t) LXX. insert τὸ δεσποσύνησιν καὶ. u) Vid. n; Sam. האסורים. v) LXX. insert: πάντα γὰρ ἡ διὰ χειρὸς Ἰωσήφ. w) Cdd. 3. Sam. Syr. Vulg. וכל אשר. x) LXX. add: ἐν ταῖς χειρσίν. y) Cd. 1. Vulg. Saad. omit למלך מצרים. z) Sam. האפים.

לט 39

ויוסף היקר מצרומה ונקנהו פוטיפר סלים פרעה שר א
הטבחים איש מצלו מיד הישמעאלים אשר הורדהו שמה¹):
ויהי יהודה את-יוסף ויהי איש מצלים ויהי בבית²) אדניו
המצרי: וירא אדניו כי יהוה אתו וכל אשר-הוא עשה
יהוה בצלים בידו: וימצא יוסף תן בעיניו³) ויצרח אתו
ויפקדהו על-ביתו וכל-יש-לו⁴) נתן בידו: ויהי מאז הפקיד⁵) ה
אלו בביתו ועל כל-אשר יש-לו ויבדק יהוה את-בית המצרי
בגלל יוסף ויהי ברפת יהוה בכל-אשר יש-לו בבית ובשדה:
ויעזב כל-אשר-לו⁶) ביד יוסף ולא ידע אהו מאומה כי
אם-הלחם אשר-הוא אוכל⁷) ויהי יוסף ופח-תאר ויפה
מראה⁸): ויהי אחר הדברים האלה ותישא אשת-אדניו את-
ענית את-יוסף ותאמר שכבה עמי: וימאן⁹) ויאמר אל-אשת
אדניו תן אדני לא-ידע אפי מה-בבות¹⁰) וכל אשר-יש-לו
נתן בידו: אינני גדול בבית הזה ממני ולא-חשד ממני¹¹
מאומה כי אם-אוקד¹²) באשר את-אשתו¹³) ואף אעשה
הרעה הגדלה הזאת וחסאתי לאלהים: ויהי כדברה אל-יוסף
יום ויום¹⁴) ולא-שמע אליה לשבב אצלה להיות עמה: ויהי
כהיום¹⁵) הזה ויקא¹⁶) הכזבה לעשות מלאכתו¹⁷) ואין איש
מאנשי הבית שם בבית: ותתפשטו בנגדו¹⁸) לאמר שכבה
עמי ויעזב בנגדו¹⁹) בידה ויגס ויצא²⁰) החוצה: ויהי כראותה

p) Sam. הרירהו שם. q) Sam. בית. r) Sam. LXX. בעני אדניו. s) Cdd. 3. Sam. לו אשר יש לו. t) Sam. הפקד. u) Sam. omits לו. v) Sam. אכל. w) LXX. add σφοδρα (מאד). x) Sam. מאומה בביתו. y) Sam. אחיך. z) Sam. אחי. a) Sam. יום. b) Sam. כיום. c) Sam. LXX. Vulg. Syr. add יוסף. d) Sam. adds בבית. e) Sam. בכניו. f) Sam. בנגד, and so in vv. 13, 15, 16, 18. g) Omitted in Cdd.

17 יָדַע כִּי בָלָהּ הוּא וְחָאֵמַר מִה־תִּפְתָּן־לִי כִי תָבוֹא אֵלַי: וַיֹּאמֶר
 אֲנֹכִי אֲשַׁלַּח גְּדֵי־עֹזִים מִן־הַצֹּאן וְחָאֵמַר אִם־תִּפְתָּן^{a)} עֲרֹבֹן
 18 עַד שְׁלַחְךָ: וַיֹּאמֶר מָה הָעֲרֹבֹן אֲשֶׁר אִתָּן־לָךְ^{b)} וְחָאֵמַר
 הַחֲמֹד^{c)} וַפְתִּילָהּ וַיִּמָּטֶה אֲשֶׁר בִּידָהּ וַיִּתֵּן־לָהּ וַיָּבֹא אֵלֶיהָ וַתֵּהָר
 19 לָו: וַתִּקַּם וַתֵּלֶךְ וַתִּסַּר צַעֲפָה מֵעַלֶיהָ וַתִּלְבָּשׁ בְּגָדֵי אֲלֻמְנִיתָהּ:
 כ וַיִּשְׁלַח וַהֲרִידָהּ אֶת־גְּדֵי הָעֹזִים בְּיָד רַעְהוּ הָעֲרֹלָמִי. לְקַחְתָּ
 21 הָעֲרֹבֹן מִיַּד הָאִשָּׁה וְלֹא מִצֹּאֶהּ: וַיִּשְׁאַל אֶת־אֲנָשֵׁי מִקְמָה^{d)}
 לֵאמֹר אַיָּה הַקְדָּשָׁה הוּא^{e)} בְּעֵינֵינוּ עַל־הַדָּרָךְ וַיֹּאמְרוּ לֹא־
 22 הֵיכָה בָּהּ קְדָשָׁה: וַיָּשָׁב אֶל־יְהוֹדָה וַיֹּאמֶר לֹא מִצֹּאֶהֶּיךָ
 וְגַם אֲנָשֵׁי הַמִּקְדָּשׁ אָמְרוּ לֹא־הֵיכָה בָּהּ קְדָשָׁה: וַיֹּאמֶר
 23 יְהוֹדָה תִּקַּח־לָהּ פֶּן נִהְיָה לְבוֹז^{f)} הִנֵּה שְׁלַחְתָּלִי הַגְּדִי^{g)}
 24 הַזֶּה וְאַתָּה לֹא מִצֹּאֶהֶּהּ: וַיְהִי וּבְמִשְׁלָשׁ^{h)} הַיָּדָשִׁים וַיִּגְדֹּר
 לַיהוֹדָה לֵאמֹר וְנָהַל תָּמִיד בְּלִתִּי וְגַם הִנֵּה הָרָה לְזָנוּתִיםⁱ⁾ וַיֹּאמֶר
 כֹּה יִהְיֶה הוֹצִיאֶיהָ וְתִשְׁרַף: הוּא מוֹצֵאתָ וְהוּא שְׁלַחָה אֶל־
 הַמִּידָה לֵאמֹר לְאִישׁ אֲשֶׁר־אֵלֶּה לֹו אֲנֹכִי הָרָה וְחָאֵמַר הַכֹּה־
 26 זֶה לִּמִּי הַחֲתָמָה וַתִּפְתִּילִים^{j)} וַהֲפֹטָה הָאֵלֶּה: וַיִּבֶר יְהוֹדָה
 וַיֹּאמֶר צִדְקָה מִפְּנֵי כִי־עַל־כֵּן לֹא־נִתְּחִיָה לְשָׁלַח בְּנִי וְלֹא־
 27 יִסַּף עוֹד לְדַעְתָּהּ: וַיְהִי בַּעֲת לְדָרְכָהּ וַהֲנֶה תְּאוֹמִים^{k)} בְּבִטְנָהּ:
 28 וַיְהִי בְּלִדְתָהּ וַיִּתֵּן־יָד וַתִּקַּח הַמְּלִלָה וַתִּקְשֹׁר עַל־יָדוֹ שְׁנֵי
 29 לֵאמֹר זֶה יֵצֵא רָאשֹׁנָה^{l)}: וַיְהִי וּבְמִשְׁכִּיב יָדוֹ וַהֲנֶה יֵצֵא אֶחָיו
 וְחָאֵמַר מִה־פֶּרֶצֶת עֲלִידָה^{m)} פֶּרֶץ וַיִּקְרָא שְׁמוֹⁿ⁾ פֶּרֶץ: וְאַחֲרָיִם^{o)}
 ל יֵצֵא אֶחָיו אֲשֶׁר עַל־יָדוֹ הַשְּׁנִי וַיִּקְרָא^{p)} שְׁמוֹ וְרַח ׀

a) Cdd. 2. החזן לי. b) Sam. ליד. c) Sam. חריתוך. ce) Sam. המקום. d) Sam. ההיא. e) Sam. נהי לבו. f) Sam. את הנדי. g) Sam. האמים. h) Sam. במשלח. i) Sam. לזנים. j) Sam. החתים והפתילים. k) Sam. ראישון. l) Sam. עלינו. m) Cdd. Sam. Syr. Saad. וחקרא. n) Sam. ואחרי כן. o) Sam. וחקרא.

לח 38

ויהי בעת ההוא וגרר יהודה מאת אחיו ונט ער-איש ערלמי א
 ושמו חירא^m): וירא-שם והודה בת-איש כנעני ושמו שוע²
 וינקה ויבא אליה: ותהר ותלד בן ויקרא³) את-שמו ער: ותהר³
 עוד ותלד בן ויקרא⁴) את-שמו אינן: ותספ עוד ותלד בן⁴
 ויקרא את-שמו שלה⁵) והנה בכזיב⁶) בלדתה אתו: וינקה⁶
 והנה אשה לער כבירו⁷) ושמה סמר: ויהי ער כבור יהודה⁷
 דע בעיני יהודה וימסהו יהודה⁸): ויאמר יהודה לאונן בא⁸
 אל-אשת אחיך ויבם אתה והקם⁹) טרע לאחיו: ויבם אינן⁹
 כי לא לו והנה הוטרע והיה אם-בא אל-אשה אחיו ושקח
 ארצה לבלתי נתן-טרע לאחיו: ויבם בעיני יהודה אשר¹⁰)
 עשה וימס גם-אתו: ויאמר יהודה לתמר בלתי שבי אלמנה¹¹
 בית-אחיו עד-יגדל שלה בני כי אמר פן-ימות גם-הוא
 באחיו ותלד סמר ותשב בית אחיה: ויכבדו תומים ותמה¹²
 בת-שוע¹²) אשת-יהודה וינקהם יהודה ויפל על-גונו צאנו
 היא והירה רעהו הערלמי תמנחה: ויגר לתמר¹³) לאמר
 הנה חמיר עליה תמנחה לנו צאנו: ותסר בגדי אלמנותה¹⁴
 מעליה ותבם¹⁵) בעצירה ותתעלה ותשב בפתח עינים אשר
 על-דרד תמנחה כי ראתה כי-גדל שלה והוא לא-נתנה לו
 לאשה: ויראה והירה ויהשבה ליונה כי כסהה פניה¹⁶): ו
 ונט אליה אל-חוררד ויאמר תבה¹⁶) נא אחיא אליך כי לא

m) Sam. חירא, and so in v. 12. n) Cdd. Sam. Ps.-Jon. (Onk.)
 וחקרא. o) Cd. 1. Syr. ויקרא. p) LXX. Σηλώμ. q) Sam. ויהי
 בכונה; LXX. αὐτὴ δὲ ἦν ἐν Χασβί. r) Sam. בסרו. s) LXX. אלהים.
 t) Sam. והקים. u) Sam. את אשר. v) LXX. omit כה here, referring
 incorrectly שמו in v. 2 to Judah's wife, or reading there שמה.
 w) Sam. LXX. add כלתו. x) Sam. יוחכם. y) LXX. add: καὶ οὐκ
 ἐπέγνω αὐτήν. z) Sam. הבא.

22 גַּפְשׁ: וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים^u) וְרֹאבֶן אֶל־תִּשְׁפֹּכֶדֶם הַשְּׁלִיכוּ אֹתוֹ
 אֶל־הַבּוֹר הַזֶּה אֲשֶׁר בַּמִּדְבָּר וְיָד אֶל־תִּשְׁלַחְדֶּכָּה לְמַעַן הַצִּיל
 23 אֹתוֹ מִיָּדָם לְהַשִּׁיבֻ אֶל־אָבִיו: וַיְהִי כַּאֲשֶׁר־כָּא יוֹכֵף אֶל־
 אֲחִיו וַיִּפְשְׁטֻ^v) אֶת־יוֹסֵף אֶת־דִּפְתָּנָתוֹ אֶת־בִּתְנָת^w) הַפָּסִים אֲשֶׁר
 24 עָלָיו: וַיִּקְחֵהוּ^x) וַיִּשְׁלֹכוּ אֹתוֹ הַבֶּרֶה^y) וְהַבּוֹר לִק^z) אֵין בּוֹ מַיִם:
 כֹּה וַיִּשְׁבֹּךְ לְאֶבֶל־לֶחֶם וַיִּשְׂאֻ עֵינֵיהֶם וַיֵּרְאוּ וַהֲנִה אֶרֶתָּה
 וַיִּשְׁמַעְאֲלִים בָּאָה מִגִּלְעָד וּמַלִּיכֶם נִשְׂאִים נִכְאֹת וַצְרִי וְלֹט
 26 הַזִּלְכִּים^a) לְהוֹרִיד מִצְרַיִמָּה: וַיֹּאמֶר יְהוּדָה אֶל־אֲחִיו מֶה־
 27 בָּצַע כִּי נִהְרַג אֶת־אֲחִינוּ וְכִסִּינוּ אֶת־דַּמּוֹ: לָכֵן וְנִמְכְּרֵנוּ^b)
 לַיִּשְׁמַעְאֲלִים וְיִלְנֻ אֶל־תְּהִי־כֹ^c) כִּי־אֲחִינוּ כְּשָׂרֵנוּ^d) הוּא וַיִּשְׁמְעוּ
 28 אֲחָיו: וַעֲבָרוּ אֲנָשִׁים מִדִּנְגִים סְחָרִים וַיִּמְשְׁכוּ וַיַּעֲלוּ אֶת־
 יוֹסֵף מִן־הַבּוֹר וַיִּמְכְּרוּ אֶת־יוֹסֵף לַיִּשְׁמַעְאֲלִים בַּעֲשָׂרִים כֶּסֶף
 29 וַיָּבִיאוּ אֶת־יוֹסֵף^e) מִצְרַיִמָּה: וַיָּשָׁב רֹאבֶן אֶל־הַבּוֹר וַהֲנִה
 ל אֵין־יוֹסֵף בַּבּוֹר וַיִּקְרַע אֶת־בְּגָדָיו: וַיָּשָׁב אֶל־אֲחָיו וַיֹּאמֶר
 31 הִילֵךְ אֵינָנו וְאֲנִי אָנֹכִי אֲנִי־כָא: וַיִּקְחוּ אֶת־בִּתְנָת יוֹסֵף
 32 וַיִּשְׁחַטּוּ שְׁעִיר עֲזִים וַיִּשְׁבְּלוּ אֶת־הַכֶּתֶנֶת בָּדָם: וַיִּשְׁלְחוּ
 אֶת־בִּתְנָת הַפָּסִים וַיָּבִיאוּ^f) אֶל־אֲבִיהֶם וַיֹּאמְרוּ זֶה מִצָּאֵנוּ
 33 הַכֶּר־זֶה הַכֶּתֶנֶת בְּנֶךָ הוּא אִם־לֹא: וַיִּכְרֶה^g) וַיֹּאמֶר כֶּתֶנֶת
 34 בְּנִי חִיָּה^h) רָעָה אֶבְלָתָהּⁱ) טָרַף טָרַף יוֹסֵף: וַיִּקְרַע יַעֲקֹב
 שְׂמֹלְתָיו וַיִּשָּׂש שָׁק בְּמַתְּנוֹ וַיַּחַבֵּל עַל־בָּנוּ יָמִים רַבִּים:
 לֵה וַיִּקְמוּ כָד־בָּנוּ וְכָל־בְּנֵי^j) לְנַחֲמוֹ וַיִּמָּאֵן לְהַנְהִיחֵם וַיֹּאמֶר
 36 כִּי־אֲבִיר אֶל־בְּנֵי^k) אֶבֶל^l) שְׂאֵלָה וַיִּכְּךָ אֹתוֹ אָבִיו: וְהַמִּדְנִים
 מָכְרוּ אֹתוֹ אֶל־מִצְרַיִם^l) לְפֹטִיפֹל סָרִיס פְּרָעָה שֶׁר הַמִּצְרַיִם: פ

u) Sam. אליהם. v) Sam. ויפשטו. w) Cdd. Vulg. וואח כ'. x) Sam. ויקחו; Cd. 1. adds שדה. y) Sam. הבור. z) Sam. ריק. a) Sam. ולוט הלכים. b) Sam. נמכרנו. c) Sam. חדיה בו. d) Sam. ובשרנו. e) Cd. 1. Vulg. Syr. Saad. אהו. f) Sam. ויביאה. g) Sam. ויכרה. h) Sam. היא חיה. i) Sam. אכלה. j) Sam. על בני. k) Sam. אביל. l) Sam. והמדינים מכרו את יוסף ממצרים.

והנה קמה אלמתי וגם-נצבה והנה תסבינה^v) אלמתיכם
 ותשתחוו^w) לאלמתי: ויאמרו לו אחיו תמלך^x) תמלך עלינו s
 אם^y)-משל^z) תמשל בנו ויוספי עוד שנה אחו על-חלמתי^a)
 ועל-דבריו: ונתלם עוד תלום אחר ויספר אחו^b) לאחיו 9
 ויאמר הנה חלמתי תלום עוד והנה השמש והירח ואחר
 עשר בוכבים משתחווים לי: ויספר אל-אביו ואל-אחיו^c)
 ויגער-בו אביו ויאמר לו מה תחלום הנה אשר חלמם תבוא^d)
 גביא אני ואמתי ואחיד להשתחית לה ארצה: וינקאו-בו 11
 אחיו ואביו שער את-הדבר: ויגלו אביו ורעים את-צאן^e) 12
 אביהם בשכם: ויאמר ישראל אל-יוסף הלא אחיד רעים 13
 בשכם לכה^f) ואשתחית אליהם ויאמר לו הגני: ויאמר^g) לו 14
 לך-נא ראה^h) את-שלוש אחיד ואת-שלוש הצאן וחסבניⁱ) דבר
 וישלחהו מעמק חברון ויבא שבמה: וימצאהו איש^j) והנה טו
 חעה בשדה וישאלהו האיש לאמר מה-תבקש: ויאמר 16
 אדאמי אנכי^k) מבקש הגידה-נא לי איפה הם רעים: ויאמר 17
 האיש גסעו מזה כי שמעתי^l) אמרים גלבה דתנינה וילך יוסף
 אתר^m) אחיו וימצאם בדחןⁿ): ויראי אחו מרחק ובטרם יקרב 18
 אליהם ויהנכלו אחו להמיתו: ויאמרו איש אל-אחיו הנה 19
 בעל החלמות הלזה^o) בא: ועתה לכי ונהרגהו ונשלחה^p) כ
 באתר חברות^q) ואמרנו הנה רעה אכלתהו^r) ונראה מהיהיו^s)
 חלמתי: וישמע ראובן ויצלהו^t) מידם ויאמר לא נכני 21

v) Sam. הסבנה. w) Sam. והשתחוויה. x) Sam. המלך. y) Cdd. יאם. z) Sam. משל. a) Sam. חלמתי. b) LXX. insert: *τῶ πατρὶ αὐτοῦ καὶ*. c) Sam. ואחיו ולאביו; LXX. omit אחיו—ויספר. d) Sam. הבא. e) Sam. נקיד על אח. f) Sam. לך. g) LXX. supply ישראל. h) Cdd. 2. Sam. וראה. i) Sam. והשיבני. j) Cd. 1. Sam. האיש. k) Sam. אני. l) Sam. שמעתי. m) Sam. אחרי. n) Sam. בדוחן. o) Sam. הלו. p) Sam. יהיה. q) Sam. הבירות. r) Sam. אכלהו. s) Sam. ויצלהו. t) Sam. ויצלו.

37 וַיָּמָח שְׂמֵלָה וַיִּמְלֹךְ הַחֲתָיו שְׂאֵל מִרְחֻכּוֹת הַנָּהָר: וַיָּמָח שְׂאֵל
 38 וַיִּמְלֹךְ הַחֲתָיו בַּעַל חֲנָן בֶּן-עֲדָבִיר: וַיָּמָח בַּעַל חֲנָן בֶּן-עֲדָבִיר^a
 39 וַיִּמְלֹךְ הַחֲתָיו הַרְר^b וְשֵׁם עִירוֹ פֶּעִי^c וְשֵׁם אִשְׁתּוֹ מַחִיטָבָאֵל^d
 מ בַּח-מִטְלָר בֶּת^e מִי זָהָב: וְאֵלֶּה שְׂמֹת אֱלֹהֵי עֵשָׂי לְמִשְׁפַּחָה־ם
 לְמִקְמָתָם בְּשִׁמְתָּם^f אֱלֹהֵי הַמִּנְעֵעֵי אֱלֹהֵי עֲלִיָּה^g אֱלֹהֵי יַחַד^h:
 41 אֱלֹהֵי אֶהֱלִיבָמָה אֱלֹהֵי אֵלֶּה אֱלֹהֵי פִינָן: אֱלֹהֵי קָנָן אֱלֹהֵי הַיָּמִן
 42 אֱלֹהֵי מִבְּצָר: אֱלֹהֵי מִנְדִּיאֵל אֱלֹהֵי עֵרָם^k אֵלֶּה וְאֱלֹהֵי אֲדֹם
 43 לְמִשְׁבָּחָם^l בְּאֶרֶץ אַחֲוָה־הֵם הָיוּ עֹשֵׂי אֲבִי אֲדָם:

לו 37

2 וַיָּשֶׁב יַעֲקֹב בְּאֶרֶץ מִגְרִי^m אָבִיו בְּאֶרֶץ כְּנָעַן: אֵלֶּה הַתְּלֹדֹתⁿ
 יַעֲקֹב יוֹסֵף בֶּן-שְׁבַע-עֶשְׂרֵה שָׁנָה הָיָה רָעָה אֶת-אֲחִיו בְּצָאֵן^o
 וְהָיָה זָעִיר אֶת-בְּנָי בִּלְהָה וְאֶת-בְּנֵי זִלְפָּה וְלָשִׁי אָבִיו וַיָּבֵא
 3 יוֹסֵף אֶת-דִּבְרָה־רָעָה אֶל-אֲבִיהֶם: וַיִּשְׁאָל אֶת־בְּנֵי-יוֹסֵף
 מִכָּל-בָּנָיו כִּי-בֶן-זִקְנִים הוּא לֹא יַעֲשֶׂה^p לוֹ כְּתֻנָּה^q פָּסִים:
 4 וַיִּרְאוּ אֲחָיו כִּי-אֵתֹר אֶת־אֲבִיהֶם מִכָּל-אֲחָיו^r וַיִּשְׁנְאוּ אוֹתוֹ
 ה וְלֹא יָבִילוּ דְבָרוֹ לְשָׁלֹם^s: וַיַּחֲלֵם יוֹסֵף חֲלֹם וַיַּגֵּד לְאֲחָיו
 6 וַיִּוֹסְפוּ^t עוֹד שָׁנָא אוֹתוֹ: וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם שְׁמַעוּ-לֹא הִתְחַלֵּם
 7 הָיָה אֲשֶׁר הִלְמַתִּי: וְהִנֵּה אֲנִינִי מֵאֲלֵמִים אֲלֵמִים בְּתֵיךְ הַשָּׂדֶה

c) Cdd. 2. Sam. Vulg. and 1 Chr. 1: 50 omit ע' בן; Syr. ܒܢ; ܕܪܪ; d) Sam. חדר; Cdd. Sam. edd. 5. Syr. 1 Chr. 1: 50 חדר; Cdd. 1. LXX. read בן כדר. e) 1 Chr. 1: 50. פָּעִי; LXX. Φογαίω. f) Sam. מחיטבאל. g) Syr. בן. h) Sam. כשמוחם למקומותם. i) 1 Chr. עליה; LXX. Ἦλάν, reading עולה. j) LXX. Ἰεθέρ. k) LXX. Ζατρίων; Syr. ܙܬܪܝܢ. l) Sam. למשפחותם. m) Sam. מגרי. n) Sam. תולדות. o) LXX. add τοὺ πατρὸς, and so in v. 12. p) Sam. יעש. q) Sam. כיתנה, and so throughout. r) Cdd. 4. Sam. LXX. Vulg. בניו. s) Sam. לשלום. t) Sam. ויוסיפו, and so in v. 8. u) LXX. omit ויוספו—אהו.

וְדִשָּׁן^a) וְאָצָר וְדִישָּׁן^b) אֱלֹהֵי אֲלֹפֵי הַחֲרִי בְנֵי שְׁעִיר בְּאֶרֶץ
 אֲדָם: וַיְהִי בְנֵי-לוֹטָן חֲרִי וְהִימָם^c) וְאַחֲוֹת לוֹטָן^d) תְּמָנָה:
 וְאֵלֶּה בְנֵי שׁוּבֵל עֵלְהָן^e) וּמְנַחֵם וְיִכָּל שָׁפָן^f) וְאַנָּם^g): וְאֵלֶּה^h
 בְּנֵי-צִבְעֹן אִתָּהⁱ) וַעֲנָה הִוא עֲנָה אִשְׁרָ מִצָּא אֶת-הִימָם^j) בְּמִדְבָּר
 בְּרָעָתָו אֶת-הַתְּמָרִים לְצִבְעֹן אָבִיו: וְאֵלֶּה בְּנֵי-עֵנָה דִישָּׁן^k) כֹּה
 וְאֶחָדִיבָמָה בְּתֵעֵנָה: וְאֵלֶּה בְנֵי דִישָּׁן^l) הַמִּדְבָּר וְאַשְׁכָּן^m) וְיִהְרֹןⁿ)
 וְכֶבֶד: אֵלֶּה^o) בְּנֵי-אָצָר בִּלְהֹן וְעֵטָן^p) וַעֲקָן^q): אֵלֶּה^r) בְּנֵי-דִישָּׁן^s
 עוּץ וְאַהֲרֹן^t): אֵלֶּה אֲלֹפֵי הַחֲרִי אֵלֹף לוֹטָן אֵלֹף שׁוּבֵל אֵלֹף
 צִבְעֹן אֵלֹף עֵנָה: אֵלֹף דִישָּׁן אֵלֹף אָצָר אֵלֹף דִישָּׁן אֵלֶּה ל
 אֲלֹפֵי הַחֲרִי לְאַלְפִיחָם^u) בְּאֶרֶץ שְׁעִיר^v): פ וְאֵלֶּה^w
 הַמְּלָכִים אֲשֶׁר מָלְכוּ בְּאֶרֶץ אֲדָם לִפְנֵי מֶלֶךְ-מֶלֶךְ לְבְנֵי
 יִשְׂרָאֵל^x): וַיִּמְלֹךְ בְּאֲדָם בָּלַע בֶּן-בָּעוּר וְשָׁם עִירוֹ דִּנְהָבָה:
 וַיָּמָת בָּלַע וַיִּמְלֹךְ תְּחִלָּתוֹ יוֹכָב בֶּן-זֶרַח מִבְּצָרָה: וַיָּמָת^y
 יוֹכָב וַיִּמְלֹךְ תְּחִלָּתוֹ הָשֵׁם^z) מִבְּאֶרֶץ הַתִּימָנִי: וַיָּמָת הָשֵׁם לֹה
 וַיִּמְלֹךְ תְּחִלָּתוֹ הַרְדֵּר^a) בֶּן-בִּדְדֵר^y) הַמִּבְּזָה אֶת-מִדְבָּרָן^z) בְּשֶׁרֶה מוֹאָב
 וְשָׁם עִירוֹ עֵייתָ^a): וַיָּמָת הַרְדֵּר וַיִּמְלֹךְ תְּחִלָּתוֹ שְׁמֵלָה מִמִּשְׁרָקָה^b): 36

a) Sam. וְדִישָּׁן. b) LXX. *Πισώρ*, so vv. 28, 30. c) 1 Chr. 1:39. הִימָם, Syr. *ܡܝܡܝܢܐ*. d) Sam. לוֹטָן. e) 1 Chr. 1:40. עֵלְהָן; LXX. *Γωλάμ*. f) Cd. 1. Sam. Vulg. Syr. וְשָׁפָן. 1 Chr. 1:40. *שָׁפָן*; LXX. *καὶ Σωφάω*, and so Syr. *ܫܫܫܐ*. g) Cdd. 2. וְאַנָּם; LXX. *Ἄνωρ*, Syr. *ܐܢܘܪܐ*. h) V. D. H. וְאֵלֶּה; vid. n. i) Vid. n. j) Sam. דִישָּׁן, and so in v. 30. k) So rightly LXX. Vulg. Syr., as proved from v. 28; vid. n. l) Syr. and 1 Chr. 1:41. *דִישָּׁן*. m) Cdd. Sam. LXX. Syr. and 1 Chr. 1:41. וְאַשְׁכָּן. n) Sam. יִהְרֹן. o) Cdd. Sam. LXX. Syr. Vulg. וְאֵלֶּה. p) Sam. וַעֲקָן. q) 1 Chr. 1:42. *וַעֲקָן*. r) Cd. 1. Sam. LXX. Vulg. Syr. וְאֵלֶּה. s) Sam. הוּץ וְאַהֲרֹן; Cdd. Vulg. Ps.-Jon. LXX. cod. Alex. וְאַהֲרֹן. t) Sam. לְאַלְפִיחָם. u) Cdd. 3. LXX. אֲדָם. v) Cdd. 2. LXX. read *יִשְׂרָאֵל*, omitting *לְבְנֵי*. w) LXX. *Ἀσώμ*. x) Sam. cdd. 2. הַרְדֵּר. y) LXX. *Βαράδ*. z) Sam. הַמִּדְבָּר. a) 1 Chr. 1:46. עֵייתָ, where however Cdd. mult. read *עֵייתָ*; LXX. *Γετθαίμ*; Syr. *ܡܝܬܐ*. b) LXX. have *Σαραδά ἐκ Μισσηκκῶς*.

6 בָּאָרֶץ כְּנָעַן: וַיִּקַּח עָשָׂו אֶת-נָשָׁיו וְאֶת-בָּנָיו וְאֶת-בְּנֹתָיו וְאֶת
 כָּל-נַפְשֹׁתָיו בֵּיהֶוָּ וְאֶת-מִקְנֵהוּ וְאֶת-כָּל-בְּהֶמְתּוֹ וְאֶת כָּל-כְּנֻנּוֹ
 אֲשֶׁר רָכַשׁ בָּאָרֶץ כְּנָעַן וַיֵּלֶךְ אֶל-אֶרֶץ [שְׁעִיר¹] מִפְּנֵי יַעֲקֹב^m אֲחִיו:
 7 בִּירְהִיָּה רְכוּשָׁם רַב מִשְׁבַּת יַחֲדָו וְלֹא יָבִלָה אֶרֶץ מְגֻרֵיהֶםⁿ
 8 לְשֹׂאת אֹתָם מִפְּנֵי מִקְנֵיהֶם: וַיָּשֶׁב עִשָׂו בְּהַר שְׁעִיר עָשָׂו הוּא
 9 אֲדָוִם: וְאַלְהָה תִּלְדֹּת עָשָׂו אָבִי אֲדָוִם בְּהַר שְׁעִיר: אֵלָּה^o שְׁמוֹת
 בְּנֵי-עָשָׂו אֲלִיפֹו בֶן-עֵדָה אִשְׁתַּ עָשָׂו רְעוּאֵל בֶּן-בְּשֶׁמֶת אִשְׁתַּ עָשָׂו:
 11 וַיְהִיו בְּנֵי אֲלִיפֹו חִימָן אוֹמֵר צָפוֹ^p וַנְּעֹתָם וקִנִּי: וְחַמְנֵעַ וְהִיֶּהָה
 12 פִּילֶגֶשׁ לְאִלִּיפֹו בֶן-עָשָׂו וַתֵּלֶד לְאִלִּיפֹו אֶת-עֶמְלֶק אֵלָּה בְּנֵי עֵדָה
 13 אִשְׁתַּ עָשָׂו: וְאַלְהָה בְּנֵי רְעוּאֵל נָחַח^q וְנֹרַח שִׁמְהָ וּמֹזָה אֵלָּה הָיוּ
 14 בְּנֵי בְּשֶׁמֶת אִשְׁתַּ עָשָׂו: וְאַלְהָה הָיוּ בְּנֵי אֶחְלִיבָמָה בַּת-עֵנָה בַּת-צִבְעוֹן^r
 אִשְׁתַּ עָשָׂו וַתֵּלֶד לְשֹׁעֵר אֶת-יַעֲוִשׁ וְאֶת-יַעֲלָם וְאֶת-קָרַח:
 טו אֵלָּה אֲלֹפִי בְנֵי-עָשָׂו בְּנֵי אֲלִיפֹו בְּכוֹר עָשָׂו אֲלֹפִי חִימָן^s אֲלֹפִי
 16 אוֹמֵר^t אֲלֹפִי צָפוֹ אֲלֹפִי קִנִּי: * אֲלֹפִי קָרַח * אֲלֹפִי נְעֹתָם אֲלֹפִי
 17 עֶמְלֶק אֵלָּה אֲלֹפִי אֲלִיפֹו בָּאָרֶץ אֲדָוִם אֵלָּה בְּנֵי עֵדָה: וְאַלְהָה^v
 בְּנֵי רְעוּאֵל בֶּן-עָשָׂו אֲלֹפִי נָחַח אֲלֹפִי וְנֹרַח^w אֲלֹפִי שִׁמְהָ אֲלֹפִי
 מֹזָה אֵלָּה אֲלֹפִי רְעוּאֵל בָּאָרֶץ אֲדָוִם אֵלָּה בְּנֵי בְּשֶׁמֶת אִשְׁתַּ
 18 עָשָׂו: וְאַלְהָה בְּנֵי אֶחְלִיבָמָה אִשְׁתַּ עָשָׂו אֲלֹפִי יַעֲוִשׁ אֲלֹפִי
 יַעֲלָם אֲלֹפִי קָרַח אֵלָּה אֲלֹפִי אֶחְלִיבָמָה בַּת-עֵנָה אִשְׁתַּ
 19 עָשָׂו: אֵלָּה בְּנֵי-עָשָׂו וְאַלְהָה אֲלֹפִיהֶם^x הוּא אֲדָוִם: ס אֵלָּה^y
 בְּנֵי-שְׁעִיר הַחֲרִי וְשָׁבִי^z הָאָרֶץ לוֹטָן וְשׁוּבָל וְצִבְעוֹן וְעֵנָה:

l) Vid. n. m) Sam. יַעֲקֹב. n) Sam. מְגֻרֵיהֶם. o) Cdd. 3. Sam. LXX. Syr. Vulg. וְאַלְהָה. p) Sam. וְצָפוֹ; 1 Chr. 1: 36 has צָפוֹ;
 LXX. Σαφάρο, and so in v. 15. q) Sam. נָחַח, and so in v. 17.
 r) Sam. LXX. (Vulg.) בְּנֵי צ'. s) So Cdd. Sam. and ק', also 1 Chr. 1:
 36; but V. D. II. חִימָן. t) Sam. אֲמַר. u) Vid. n. v) Cdd. 2. Sam.
 וְאַלְהָה. w) Sam. וְנֹרַח, but edd. as above. x) Sam. Syr. insert עָשָׂו
 y) Cdd. 2. Sam. LXX. Syr. וְאַלְהָה. z) Sam. יוֹשְׁבֵי.

מִצָּחָה עַל־קִבְרֹתָהּ הוּא מִצָּחָה קִבְרֹת־רַחֵל עַד־הַיּוֹם: וַיָּסַע 21
 יִשְׂרָאֵל וַיָּט אֶהְלָה¹ (מִהֶלֶה²) לְמַגְדַּל־עֵדֶר³): וַיְהִי בַשָּׁבָן 22
 יִשְׂרָאֵל בָּאֶרֶץ חָוִיָּה וַיֵּלֶךְ רְאוּבֵן וַיִּשְׁבֹּב אֶת־בְּלֵתָהּ פִּילְגֶשׁ
 אָבִיו⁴ (וַיִּשְׁמַע יִשְׂרָאֵל⁵): פ וַיְהִי בְנֵי־יַעֲקֹב שְׁנַיִם עָשָׂר: 23
 בְּנֵי לֵאָה בְּכוֹר יַעֲקֹב רְאוּבֵן (וַשְׁמֵעוֹן⁶) וְלֵוִי וַיְהִי־לָהּ וַיִּשְׁשֹׁר 24
 וַיְבָלֵן⁷): בְּנֵי⁸ רַחֵל יוֹסֵף וּבְנִמֵּן: וּבְנֵי בְלֵתָהּ שְׁפָתָהּ רַחֵל כֹּה 25
 הָיוּ וַנִּפְתְּלִי: וּבְנֵי וְלֵפָה שְׁפָתָהּ לֵאָה גֵר וְאֲשֶׁר אֵלֶּה בְנֵי 26
 יַעֲקֹב אֲשֶׁר יָלְדָּו⁹ בְּבֶרֶן אָרָם: וַיָּבֹא יַעֲקֹב אֶל־יִצְחָק אָבִיו 27
 מִמָּרָא קִרְיַת הָאָרָבָע הוּא חֶבְרוֹן¹⁰ אֲשֶׁר־גִּר־שָׁם אַבְרָהָם וַיִּצְחָק: 28
 וַיְהִי וַיָּמִי יִצְחָק מֵאָת שָׁנָה וּשְׁמֹנִים שָׁנָה: וַיָּגַע יִצְחָק וַיָּמָה¹¹ 29
 וַיִּנָּסֶף אֶל־עֲצוּמוֹ¹² זָקֵן וְשָׁבַע יָמִים וַיִּקְבְּרוּ אוֹתוֹ עֲשׂו וַיַּעֲקֹב
 בָּנוּ¹³): פ

לו 36

וְאֵלֶּה תִּלְדוֹת¹⁴ עֲשׂו הוּא אָדָם: עֲשׂו לָקַח אֶת־נָשָׁיו מִבְּנוֹת כְּנָעַן¹⁵
 אֶת־עֲדָה בַת־אֵילָן הַחֹתִי וְאֶת־אֶחְלִיבָמָה בַת־עֵנָה בַת־צִבְעוֹן¹⁶
 * הַחֹתִי¹⁷): וְאֶת־בְּשֵׁמֶת¹⁸ בַּת־יִשְׁמָעֵאל אֶחָת נָכוֹיִת¹⁹: וַיִּלְדַּךְ עֲדָה²⁰
 לְעֲשׂו אֶת־אֵילָן וּבְשֵׁמֶת יָלְדָה אֶת־רַעֲוָאל: וְאֶחְלִיבָמָה יָלְדָה ה
 אֶת־יַעֲשׂו²¹ וְאֶת־יַעֲלֵם וְאֶת־קֶרֶת אֵלֶּה בְנֵי עֲשׂו אֲשֶׁר יָלְדוּ־לּוֹ

1) Sam. אהלה. u) Sam. מהאלה, but edd. read as above.
 v) LXX. omit the whole of this verse; vid. v. 16. w) LXX. supply יעקב. x) Vid. n. y) Cdd. Vulg. ישמעון. z) Sam. ויבולן. a) Cd. 1. Sam. LXX. Syr. Saad. ובני. b) Cdd. Sam. ילדו. c) LXX. insert *ἐν γῇ Χαραάν*. d) Sam. עמו. e) Syr. adds: *فَصَلَا لَوْنُ* *أَبِيهِ*, "in the sepulchre which Abraham his father bought."
 f) Sam. הולדת, and so in v. 9. g) Sam. LXX. Syr. Vulg. in many mss. בן צ. h) Vid. n. i) Sam. מחלה, so vv. 4, 10, 13, 17. j) Sam. נכאות. k) So Cdd. mult. Sam. and ק' in this place, and so also v. 18, LXX. Syr. 1 Chr. 1: 35; but V. D. H. יעש, and so in v. 14.

6 בְּנֵי יַעֲקֹב^א): וַיָּבֹא יַעֲקֹב לְוִזָּה אֲשֶׁר בְּאֶרֶץ כְּנָעַן הוּא^ב) בֵּית־
 7 אֵל הָיָה וְכָל־הָעָם אֲשֶׁר־עִמּוֹ: וַיָּבֹן שָׁם מִזְבֵּחַ וַיִּקְרָא לְמָקוֹם
 אֵל^ג) בֵּית־אֵל כִּי שָׁם נִגְלוֹ^ד) אֱלֹהֵי הָאֱלֹהִים בְּבִרְתּוֹ מִפְּנֵי^ה) אֲחָיו:
 8 וַתִּמָּח דְּבָרָה^ו) מִיִּנְקָה רַבָּקָה וַתִּקְבֹּר מִתַּחַת לְבֵית־אֵל תַּחַת
 9 הָאֵלֹן וַיִּקְרָא^ז) שְׁמוֹ אֵלֹן בְּכוֹת^ח): פ וַיָּבֹא אֱלֹהִים אֶל־
 י יַעֲקֹב עוֹד^ט) בְּבֹאוֹ מִפְּדֹן אָרָם וַיִּבְרָךְ אֹתוֹ^י): וַיֹּאמְרוּ לוֹ אֱלֹהִים
 שְׁמֹךְ יַעֲקֹב^י) לֹא־יִקְרָא שְׁמֹךְ עוֹד^כ) יַעֲקֹב כִּי אִם־יִשְׂרָאֵל יִהְיֶה
 11 שְׁמֹךְ וַיִּקְרָא אֹת־שְׁמוֹ יִשְׂרָאֵל: וַיֹּאמֶר לוֹ אֱלֹהִים אֲנִי אֵל
 שְׂדֵי^ל) בָּרָה וְרַבָּה גּוֹי וְקָהֵל גּוֹיִם יִהְיֶה מִמֶּךָ וּמְלָכִים מִחַלְצֶיךָ
 12 וַצִּאֵנוּ: וְאֵת־הָאֶרֶץ אֲשֶׁר נָתַתִּי לְאַבְרָהָם וְלִיצְחָק יָתְ אֶתְנַנָּה^מ)
 13 וְלִרְעֵקָה אֶחָדִיד אֶתֶּן אֶת־הָאֶרֶץ: וַעֲלֵ מַעְלֵי אֱלֹהִים בְּמָקוֹם
 14 אֲשֶׁר־דָּבַר אֹתוֹ: וַיַּצֵּב יַעֲקֹב מַצְבֵּה בְּמָקוֹם אֲשֶׁר־דָּבַר אֹתוֹ^נ)
 טו מַצְבֵּה אָבֵן וַיִּסֹּךְ עָלֶיהָ נֶסֶךְ וַיִּצֹק עָלֶיהָ שֶׁמֶן: וַיִּקְרָא יַעֲקֹב
 אֶת־שֵׁם הַמָּקוֹם אֲשֶׁר דָּבַר אֹתוֹ שֵׁם אֱלֹהִים בֵּית־אֵל:
 16 וַיִּסְעוּ^ס) מִבֵּית אֵל^ז) וַיְהִי־עוֹד בְּבִרְת־הָאֶרֶץ לָבוֹא אֶפְרָתָה וַתֵּלֶךְ
 17 רַחֵל וַתִּקֶּשׁ בְּלָתָהּ: וַיְהִי בְּהַקְשָׁתָהּ^ח) בְּלָתָהּ וַתֹּאמֶר לָהּ
 18 הַמְלִיכָה אֶל־תִּירָאִי כִי־גַם־יָהּ לָךְ^ט) בֶּן: וַיְהִי בְצֹאת נַפְשָׁהּ
 19 כִּי מָהָה וַתִּקְרָא שְׁמוֹ^י) בְּרָאִיִּי וְאָבִיו קָרָא־לוֹ בְּנִימִין^כ): וַתִּמָּח
 כ רַחֵל וַתִּקְבֹּר בְּדֶרֶךְ אֶפְרָתָה^כ) הִיא בֵּית לָחֶם: וַיַּצֵּב יַעֲקֹב

x) LXX. ישראל. y) Sam. has here הוא, but the Masorites point הוא. z) Omitted in Cd. 1. LXX. Vulg. Syr. a) Sam. נגלה. b) Cdd. LXX. Syr. add עשו. c) Sam. רבורה. d) LXX. supply יעקב. e) Sam. בכית. f) LXX. insert ἐν Αουζῳ. g) Sam. LXX. add אלהים. h) LXX. Vulg. Syr. omit יעקב. i) Sam. שמך. j) LXX. Ἐγὼ ὁ Θεός σου. k) LXX. insert σοὶ ἔσται. l) LXX. add אלהים. m) LXX. ἀπαύρας δὲ Ἰαζώβ. n) LXX. omit v. 21. altogether, and insert here: ἐπηξεν τῇ ὑψιστῇ αὐτοῦ ἐπέλαυνα τοῦ πτοχου Γαδέρ. o) Sam. בהקשיחה. p) Sam. לך. q) Sam. אה שמו. r) Sam. everywhere uses the form בנימים. s) Cdd. אפרח.

חָרְבוּ וַיָּבֹאוּ עַל-הָעִיר בַּטַּח וַיַּהֲרֹגוּ כָּל-זָכָר: וְאֶת-חַמּוֹר וְאֶת-
שָׂכָם בָּנוּ הָרְגוּ לַפִּיר-חֶרֶב וַיִּקְחוּ אֶת-דִּיעָה^א) מִבְּתֵי שָׂכָם וַיֵּצְאוּ:
וּבְנֵי^ב) יַעֲקֹב בָּאוּ עַל-תְּחִלָּיִים וַיִּזְכוּ הָעִיר אֲשֶׁר טָמְאָו אֲחֻתָּם^ג):
אֶת-צֹאנָם^ה) וְאֶת-בָּקָרָם וְאֶת-תְּמָרֵיהֶם וְאֶת אֲשֶׁר-בָּעִיר וְאֶת-
אֲשֶׁר בַּשָּׂדֶה לָקְחוּ: וְאֶת-כָּל-חֵילָם וְאֶת-כָּל-טָפְסָם^ד) וְאֶת-נִשְׁיָהֶם
שָׁבוּ וַיָּבֹאוּ וְאֵת^ו) כָּל-אֲשֶׁר בְּבֵית: וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב אֶל-שְׁמַעוֹן ל
וְאֶל-לֵוִי עֲבַרְתֶּם אִתִּי לְהַכּוֹתֵנִי בַיּוֹם^ז) הָאֵלֶּךְ בְּבִנְיָמִן וּבִפְרֹז
וְאֲנִי מִתִּי מִסָּפֵר וְנֹאכָפוּ עָלַי וְהַבְּוִי^ח) וְנִשְׁמַדְתִּי אֲנִי וְכִיתִי:
וַיֹּאמְרוּ הַבְּוִינָה יַעֲשֶׂה^ט) אֶת-אֲחֻתָּנוּ: 31 פ

לה 35

וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים אֶל-יַעֲקֹב קוּם עֲלֶה בֵּית-אֵל וְשִׁבְדִּשָׁם וַעֲשֵׂה-
שָׂם^א) מִזִּבְחַ לְאֵל הַנִּרְאָה אֵלֶיךָ בְּבִרְחֹךְ מִפְּנֵי עֲשׂוֹ אֲחִיךָ:
וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב אֶל-בֵּיתוֹ וְאֵל כָּל-אֲשֶׁר עִמּוֹ הִסְרוּ^ב) אֶת-אֱלֹהֵי
הַנִּבָּל אֲשֶׁר בְּתוֹכָם^ג) וְהַפְּחִרוּ וְהַחֲלִיפוּ^ד) שְׁמֵלֵהֶם: (וַנִּקְוָה^ה)
וַנַּעֲלֶה בֵּית-אֵל וַאֲעֲשֵׂה-שָׂם^ו) מִזִּבְחַ לְאֵל הַעֲנָה אִתִּי בְּיוֹם
צָרָתִי וַיְהִי עֲמָדִי בְּדֶרֶךְ אֲשֶׁר הָלַכְתִּי: וַיִּתְּנוּ אֶל-יַעֲקֹב אֵת^ז
כָּל-אֱלֹהֵי הַנִּבָּל אֲשֶׁר בְּיָדָם וְאֶת-הַנְּזִמִּים אֲשֶׁר בְּאֹזְנֵיהֶם
וַיִּטְמְנוּ אֹתָם יַעֲקֹב תַּחַת הָאֵלֶּה^ח) אֲשֶׁר עִם-שָׂכָם^ט): (וַיִּסְעוּ^י) וַיְהִי ו
תָּקַם אֱלֹהִים עַל-הָעָרִים אֲשֶׁר סָבִיבוֹתֵיהֶם^כ) וְלֹא רָדְפוּ אֶחָד

e) Cd. 1. Syr. insert אחתם. f) V. D. H. בני; vid. n. g) Sam. אחתם; Cd. 1. LXX. Syr. insert דינה. h) Cdd. Sam. LXX. Syr. Saad. ואח; Cdd. 2. read כל; Cd. 1. inserts כל after אח throughout the verse. i) Cdd. Sam. Vulg. Saad. omit כל. j) Sam. אח. k) Sam. להבישני ביושב. l) Sam. והכני. m) Sam. הך וזנה יעשו. n) Omitted in Cd. 1. Vulg. o) Sam. הסירו. p) Sam. כהיכנס. q) Sam. והלפו. r) Sam. ונקים. s) LXX. Vulg. שם. t) Sam. ינעשה שם. u) LXX. add: καὶ ἀπώλεσεν αὐτὰ ἕως τῆς σήμερον ἡμέρας. v) LXX. καὶ ἐξήργεν Ἰσραὴל ἐκ Σηαμίμων. w) Sam. סביבותיהם.

12 אֶתָּן^k): הִרְבּוּ עָלַי מֵאֹד מְהֵרָה וּמִתָּחַן וְאַתָּנָה^l) כַּאֲשֶׁר תֹּאמְרוּ
 13 אֵלַי וְהִנֵּנוּ לִי אֶת־הַנֶּעֱרָה לְאִשָּׁה: וַיַּעַנּוּ בְנֵי־יַעֲקֹב אֶת־שִׁבְלָם וְאֶת־
 חֲמֹר^m) אָבִיו בְּמִרְמָה וַיִּדְבְּרוּ אֲשֶׁר טָמְאוּⁿ) אֵת דִּינָה אֲחֵתָם:
 14 וַיֹּאמְרוּ^o) אֲלֵיהֶם לֹא נֹכַח לַעֲשׂוֹת הַדָּבָר^p) הַזֶּה לְהַתָּה אֶת־
 טו אֲחֵתָנוּ לְאִישׁ אֲשֶׁר־לָנוּ עָרְלָה כִּי־חֲרָפָה הִיא לָנוּ: אֲדֹבָנָהּ
 16 נָאוֹת לָבָם^q) אִם תִּהְיוּ כָמוֹנוּ לְהַמּוֹל^r) לָבָם כָּל־זָכָר: וְנִתְּנוּ
 אֶת־בְּנֵיתֵינוּ לָבָם וְאֶת־בְּנֵיתֵיכֶם נִקַּח־לָנוּ וַיִּשְׁכְּנוּ אִתָּכֶם וְהָיוּ
 17 לָעָם^s) אֶחָד: וְאִם־לֹא הִשְׁמָעוּ אֵלֵינוּ לְהַמּוֹל וְלִקְחָנוּ אֶת־בָּתְּנוּ
 18 וְהִלָּכְנוּ: וַיִּמָּטּוּ דְבָרֵיהֶם בְּעֵינֵי חֲמֹר וּבְעֵינֵי שִׁבְלָם בֶּן־חֲמֹר^t):
 19 וְלֹא־אֶתֶר הַנֶּעֱרָה לַעֲשׂוֹת הַדָּבָר כִּי חָפֵץ בַּבְּת־יַעֲקֹב וְהִיא נִכְבֵּד
 כ מְבֹל בֵּית אָבִיו: וַיָּבֹא חֲמֹר וְשִׁבְלָם בָּנוּ אֶל־שַׁעַר עִירָם וַיִּדְבְּרוּ
 21 אֶל־אֲנָשֵׁי עִירָם לֵאמֹר: הָאֲנָשִׁים הָאֵלֶּה שְׁלָמִים הֵם אֲחֵתֵינוּ
 וַיֵּשְׁבוּ^u) בְּאֶרֶץ וַיִּסְתְּרוּ אֹתָהּ וְהָאֶרֶץ הִנֵּה רַחֲבֹת־יָדַיִם^v)
 לִפְנֵיהֶם אֶת־בְּנֵיהֶם^w) נִקַּח־לָנוּ לְנָשִׁים וְאֶת־בְּנֵיתֵינוּ נָתַן לָהֶם:
 22 אֲדֹבָנָהּ וְיֹאחָז^x) לָנוּ הָאֲנָשִׁים לְשִׁבְתָּ אֲחֵינוּ לְהָיוֹת לָעָם אֶחָד
 23 בְּהַמּוֹל לָנוּ כָּל־זָכָר כַּאֲשֶׁר הֵם גְּפִלִּים: מִקְנֵיהֶם^y) וְקִנְיָנָם
 וְכָל־בְּהֶמְתָּם^z) תִּלְוָא לָנוּ הֵם אֶךְ נֹאחָה^a) לָהֶם וַיֵּשְׁבוּ אֲחֵינוּ:
 24 וַיִּשְׁמָעוּ אֶל־חֲמֹר וְאֶל־שִׁבְלָם בָּנוּ כָּל־יִצְחָק שַׁעַר עִירוֹ וַיִּפְּלוּ
 כה כָּל־זָכָר^b) כָּל־יִצְחָק שַׁעַר עִירוֹ^c): וַיְהִי בַיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי^d) בְּהִיּוֹתָם
 בְּאֵלִים וַיִּקְחוּ שְׁנֵי־בְנֵי־יַעֲקֹב שְׁמָעוֹן וְלֵוִי אֲחָיו דִּינָה אִישׁ

k) LXX. δώσωμεν. l) Sam. מהר מאד ומחנה ואחן. m) Omitted in Cd. 1. Vulg. n) Sam. LXX. Syr. טמאו. o) LXX. add: Συμῶν καὶ Λευὶ οἱ ἀδελφοὶ Αἰνῶς. p) Sam. אח הרבר. q) LXX. insert: καὶ κατοικήσωμεν ἐν ἱμῶν. r) Sam. כמינו להמול. s) Sam. כעם. t) Sam. בנו. u) Sam. LXX. Syr. ישבו. v) Sam. רחבות ידיים. w) Sam. בנוחם. x) Sam. יאחז. y) Cdd. mult. Sam. מקניהם. z) LXX. omit כל. a) Sam. נאוח. b) LXX. add: τὴν ἀρχαὴν τῆς ἀποβυστίας. c) LXX. Vulg. Saad. omit עירו. d) Sam. השלישי.

אֲשֶׁר אָמַר וַיֹּאמֶר לָמָּה זֶה אֲמַצְאֶהֶן בְּעֵינֵי אָדָמִי: וַיֵּשֶׁב¹⁶
 בַּיּוֹם הַהוּא עָשׂוּ לְדָרְכּוֹ שְׁעִירָה: וַיַּעֲקֹב נָסַע סִבְתָּה^x) וַיָּבֶן¹⁷
 לוֹ בַּיִת וַלְמִקְנֵהוּ עָשָׂה סִבְתָּ^y) עַל־כֵּן קָרָא שְׁם־הַמָּקוֹם
 סִבְתִּית: ס וַיִּבְאֵ¹⁸ וַיַּעֲקֹב שְׁלָם^z) עִיר שְׁלָם אֲשֶׁל בְּאֶרֶץ
 בְּנֵי־בְכֹרֵי סִפְדָן אֲרָם וַיִּחַן אֶת־פְּנֵי הָעִיר: וַיָּקֵן אֶת־הַלֵּקֶת¹⁹
 הַשְּׂלָחָה אֲשֶׁר גָּטָה־שָׁם אֶחָלוּ מִיָּד בְּנֵי־חַמֹּר^a) אֲבִי שָׁבָם בְּמִצְרָיִם
 קִשְׁיָטָה: וַיַּצֵּב־שָׁם מִזְבֵּחַ וַיִּקְרָא־לוֹ אֵל^b) אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל: ס כ

לד 34

וַתֵּצֵא רֵינָה בַת־לֵאָה אֲשֶׁר יָלְדָה לְיַעֲקֹב לִרְאִית בְּבָנוֹת הָאָרֶץ: א
 וַיֵּרָא אֹתָהּ שָׁבָם בֶּן־חַמֹּר הַחִיטִּי נָשִׂיא הָאָרֶץ וַיִּקַּח אֹתָהּ²
 וַיֵּשֶׁב אִתָּהּ וַיַּעֲנֶנָּה: וַתְּדַבֵּק נַפְשׁוֹ בְּדֵינָה בַת־יַעֲקֹב וַיֵּאָהֶב³
 אֶת־הַנָּעִר^c) וַיְדַבֵּר עַל־לֵב^d) הַנָּעִר: וַיֹּאמֶר שָׁבָם אֶל־חַמֹּר^e)
 אָבִיו לֵאמֹר קָח־לִי אֶת־הַנְּלִיָּה הַזֹּאת לְאִשָּׁה: וַיַּעֲקֹב שָׁמְעָהּ
 בִּי גִמְאִ^f) אֶת־דֵּינָה בָּתּוֹ וּבָנָיו הָיוּ אֶת־מִקְנֵהוּ בַשְּׂדֵה וַחֲרִישׁ^g)
 יַעֲקֹב עַד־בָּאָם: וַיַּצֵּא חַמֹּר אֶבְי־שָׁבָם אֶל־יַעֲקֹב לְדַבֵּר אִתּוֹ: 6
 וּבָנֵי יַעֲקֹב בָּאוּ מִן־הַשְּׂדֵה בְּשִׂמְעָם וַיַּהֲרֹגוּ אֶת־הַנָּעִרִים וַיִּתְּרוּ⁷
 לָהֶם מָאָד בִּי נִדְלָה עָשָׂה בְּיִשְׂרָאֵל לְשִׁבְלֵי אֶת־בַּת־יַעֲקֹב וְכֵן
 לֹא יַעֲשֶׂה: וַיְדַבֵּר חַמֹּר אִתָּם לֵאמֹר שָׁבָם בָּנֵי הַשָּׂקָה נַפְשׁוֹ⁸
 בְּבִתְכֶם הָיוּ גַּם אֹתָהּ לוֹ לְאִשָּׁה: וַהֲתַחַתְּנִי אֲתָנוּ בְּנִתְיָכֶם⁹
 הַתְּנוּ־לָנוּ וְאֶת־בְּנֵינֵינוּ תִּקְחוּ לָכֶם: וְאֲתָנוּ תֵּשְׁבוּ וְהָאָרֶץ י
 תִּהְיֶה¹⁰) לַעֲנִיכֶם שְׂכָר וּסְחָרָהּ וְחֶאֱתָוִי^h) בָּהּ: וַיֹּאמֶר שָׁבָם¹¹
 אֶל־אָבִיהָ וְאֶל־אֶחָיָהּ אֲמַצְאֶהֶן בְּעֵינֵיכֶם וְאֲשֶׁרⁱ) תֹּאמְרוּ אֵלַי

x) Sam. סכוחה. y) Sam. סבית. z) Sam. שלום. a) LXX. omit בני.

b) Omitted in LXX. c) Sam. and 'ק הנערה twice, and so in v. 12.

d) Sam. לב. e) Sam. omits חמור. f) LXX. add: *ὁ υἱὸς Ἐμμώρ*.

g) Sam. וחריש. h) LXX. insert *πλατῖα*. i) Sam. וחתו סחרוה.

j) Cd. 1. וכל אשר.

לג 33

א וישא יעקב עיניו וירא והנה עשו^g) בָּא וְעִמּוֹ אַרְבַּע מֵאוֹת אִישׁ
 2 וַיַּחֲזֵק אֶת־הַיְלָדִים עַל־לֵאָה וְעַל־רָחֵל וְעַל שְׁתֵּי הַשְּׁפָחוֹת: וַיִּשָּׂם
 אֶת־הַשְּׁפָחוֹת וְאֶת־יְלָדֵיהֶן רֹאשְׁנָה^h) וְאֶת־לֵאָה וְיְלָדֶיהָ אַחֲרָיִם
 3 וְאֶת־רָחֵל וְאֶת־יוֹסֵף אַחֲרָיִם: וְהוּא עָבַר לִפְנֵיהֶם וַיִּשְׁתַּחֲוִיⁱ)
 4 אֶרְצָה שִׁבְעַת פַּעַמִּים עַד־גִּשְׁתּוֹ עַד־אַחֲיוֹ: וַיִּרָץ עֹשֵׂי לִקְרַאתִי
 ה וַיַּחֲבֹקְהוּ וַיִּפֹּל עַל־צוּאָרוֹ^j) וַיִּשְׁקֻהוּ^k) וַיִּבְכּוּ: וַיִּשָּׂא אֶת־עֵינָיו^l)
 וַיִּרְא אֶת־הַנָּשִׁים וְאֶת־הַיְלָדִים וַיֹּאמֶר מִי־אַלֶּה לָּךְ וַיֹּאמֶר
 6 הַיְלָדִים אֲשֶׁר־חָנָן אֱלֹהִים אֶת־עַבְדְּךָ: וַתַּגִּישְׁנָה^m) הַשְּׁפָחוֹת הָנָּה
 7 וַיְלַדִּיהֶן וַתִּשְׁתַּחֲוּ: וַתַּגִּישְׁנָה גַם־לֵאָה וַיְלַדֶּיהָ וַיִּשְׁתַּחֲוּ וְאַחֲרֵי
 8 נִגַּשׁ יוֹסֵף וְרָחֵל וַיִּשְׁתַּחֲוּ: וַיֹּאמֶר מִי לָךְ כָּל־הַמַּחֲנֶה הַזֶּה
 9 אֲשֶׁר פָּגַשְׁתִּי וַיֹּאמֶר לְמַצְאֵחֹןⁿ) כְּעֵינִי אָרְנִי: וַיֹּאמֶר עֲשׂוּ יִשְׁתַּחֲוּ
 י רַב אֲחִי וְהִי^o) לָךְ אֲשֶׁר־לָךְ: וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב אֶל־נָא^p) אִם־נָא
 מַצְאֵתִי חַן כְּעֵינֶיךָ וְלִקְחַתָּ מִנְּחֹתִי מִיָּדִי כִּי עַל־כֵּן רָאִיתִי פָנֶיךָ
 11 כְּרָאֵת^q) פָּנֶי אֱלֹהִים וַתַּרְצֵנִי: קַח־נָא אֶת־בְּרִכְתִּי אֲשֶׁר הִבָּאתָ^r)
 לָךְ כִּי־חֲנַנִי אֱלֹהִים^s) וְכִי יִשְׁלִי־כָל וַיִּסְצַר־בוֹ וַיַּהַח:
 12 וַיֹּאמֶר נִסְעָה וְנִלְכָּה וְנִלְכָּה לְנִגְהָךְ: וַיֹּאמֶר אֵלָיו אָרְנִי יָדְעָ
 13 כִּי־הַיְלָדִים רַבִּים וְהַצֹּאן וְהַבָּקָר עֲלֹתָ^t) עָלִי וְדַפְקִים^u) יוֹם
 14 אֶחָד וְמָתוּ כָּל־הַצֹּאן: יַעֲבֹר־נָא אָרְנִי לִפְנֵי עַבְדְּךָ וְנֹאֲנִי אֶתְנַהֲלָה^v)
 לְאַפִּי לְרִגְלִי הַמְּלֹאכָה אֲשֶׁר־לִפְנֵי וְלִרְגְלֵי הַיְלָדִים עַד אֲשֶׁר־
 טו אָבֹא^w) אֶל־אָרְנִי שְׁעִירָה: וַיֹּאמֶר עֲשׂוּ אֲצִיגְהָ־נָא עִמָּךְ מִן־הָעֵם

g) Cd. 1: LXX insert אחיו. h) Sam. ילדיהן ראשונה. i) Sam. והגשנה. j) Sam. וישחתי. k) Omitted by Sam. l) Sam. ותגשנה. m) Sam. ילדינה ותשתחו. n) LXX. *ἵνα εὐφρῇ ὁ παῖς σου χάρις*. o) Sam. ויהי. p) LXX. omit נא. q) Sam. כראותי. r) Cd. 1. Sam. LXX. Vulg. Syr. Saad. הבאתי. s) Cd. 1. יהיה. t) Sam. עאלח. u) Sam. LXX. Syr. Vulg. ודפקים. v) Sam. אתנהלה. w) Sam. אבוא.

ואמרָהּ לַעֲבֹדָה לַעֲקֹב מִנָּתָה הוּא שְׁלוּחָהּ לְאֲדָנִי לַעֲשׂוֹ 19
 וְהִנֵּה גַם־הוּא אַחֲרֵינוּ: וַיֵּצֵא גַם־" אֶת־הַשְּׁנֵי גַם־" אֶת־הַשְּׁלִישִׁי כ
 גַם־ אֶת־כָּל־הַחֲלָבִים אַחֲרֵי הַעֲדָרִים לֵאמֹר כְּדָבָר הַזֶּה תִּדְבְּרוּן
 אֶל־עֲשׂוֹ בְּמִצְרָאִים אֹתוֹ: וְאָמְרָתֶם גַּם־ הִנֵּה עֲבֹדָה יַעֲקֹב־" 21
 אַחֲרֵינוּ כִּי־אָמַר אֲבִפְרָה פָּנָיו בְּמִנְחָה הַחֲלָכָה לִפְנֵי־" וְאַחֲרֵי־
 כֵן אָרְאָה פָּנָיו אוֹלִי יֵשׂא פָּנָיו: וְתַעֲבֹד הַמִּנְחָה עַל־פָּנָיו 22
 וְהוּא לֵן בְּלִילָה־הַהוּא בְּמִנְחָה: וַיָּקָם וּ בְּלִילָה הַיּוֹם־" וַיִּקָּח 23
 אֶת־שְׁתֵּי נָשָׁיו וְאֶת־שְׁתֵּי שִׁפְחֹתָיו וְאֶת־אֶחָד עֶשֶׂר יְלָדָיו־" 24
 וַיַּעֲבֹר אֶת מַעֲבָר יִבְקָ"־: וַיִּקָּחֶם וַיַּעֲבֹרֶם אֶת־הַנָּחַל וַיַּעֲבֹר 24
 אֶת־אֶשְׁרֵ־לוֹ־"־: וַיּוֹתֵר יַעֲקֹב לְבָדּוֹ וַיֵּאָבֶק אִישׁ עִמּוֹ עַד עֲלוֹת כַּה־
 הַשָּׁמֶר: וַיֵּרָא כִּי לֹא יָכַל לוֹ וַיֵּנַע בְּכַף־יָרְכּוֹ וַתִּקַּע כַּף־ 26
 יָרֵךְ יַעֲקֹב בְּהֶאָבֶקוֹ עִמּוֹ: וַיֹּאמֶר שְׁלַחֲנִי כִּי עָלָה הַשָּׁמֶר 27
 וַיֹּאמֶר לֹא אֲשַׁלְּחֶךָ כִּי אִם־בִּרְכֹּתֵנִי: וַיֹּאמֶר אֵלָיו מַה־ 28
 שְׂמֶךָ וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב: וַיֹּאמֶר לֹא יַעֲקֹב וַיֹּאמֶר עוֹד שְׂמֶךָ כִּי 29
 אֶסְמֶךָ־אֶל כִּי־שְׂרִיתָ עִם־אֱלֹהִים וְעַם־אֲנָשִׁים וְתוֹכַל: וַיִּשְׁאַל ל־
 יַעֲקֹב וַיֹּאמֶר הִגִּידָה־נָא שְׂמֶךָ וַיֹּאמֶר לָמָּה זֶה תִּשְׁאַל לְשְׁמִי
 וַיִּקְרָךְ אֹתוֹ שֵׁם: וַיִּקְרָא יַעֲקֹב שֵׁם הַמָּקוֹם פְּנוּאֵל־" כִּי־רָאִיתִי 31
 אֱלֹהִים פָּנִים אֶל־פָּנִים וְתִנָּצַל נַפְשִׁי: וַיּוֹרֶחַ־לוֹ הַשֹּׁמֶשׁ 32
 כִּאֲשֶׁר עָבַר אֶת־פְּנוּאֵל וְהוּא צָלַע־" עַל־יָרְכּוֹ־"־: עַל־כֵּן לֹא־יִזְאָבְלוּ 33
 בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶת־עֵיר הַנָּשָׂה־" אֲשֶׁר עַל־כַּף הַיָּרֵךְ עַד הַיּוֹם
 הַזֶּה כִּי נָנַע בְּכַף־יָרֵךְ יַעֲקֹב בְּנֵי הַנָּשָׂה:

u) Cd. 1. Sam. וגם; LXX. insert τῶ προτέρω καὶ. v) Cd. 1. Sam.
 וגם. w) Sam. LXX. Vulg. insert בא. x) קמץ בו"ק. Cdd. LXX.
 לפני. y) Sam. ההוא. z) Sam. ילדיו. a) Sam. היבק. b) Cd. 1. Sam.
 LXX. Vulg. Syr. Saad. לו. א. את כל אשר לו. c) So Cdd. Syr. Vulg.; the
 Sam. has פנו אל; V. D. H. with the majority of Cdd. פנואל. d) Sam.
 צלוע. e) Syr. in Lond. Polygl. adds *وكانت عظامه*,
 "for the thigh of Jacob had been strained"; but not Lee's edi-
 tion. f) Sam. הנשא twice.

ה לפניו אל-עשו אחיו ארצה^g) שעיר שרה אדום: ויצו
 אותם לאמר כה תאמרון לאדני לעשו כה אמר עבדך יעקב
 6 עם-לבן גרתי ואחר עד-עפה: ויהי-לי שור וחמיר צאן^h)
 ועבד ושפחה ואשלחה להגיד לאדניⁱ) למצא-חן בעיניך:
 7 וישבתי המלאכים אל-יעקב לאמר באנו אל-אחיך אל-
 עשו וגם הלך לקראתך וארבע-מאות איש עמו: ויירא
 8 יעקב מאד ויצר לו ויחץ את-העם אשר-איתו ואת-הצאן
 9 ואת-הבקר והגמלים לשני מחנות: ויאמר אם-יבוא עשו
 אל-המחנה האחת^j) והבהו והיה המחנה הנשאר לפלטה^k):
 י ויאמר יעקב אלהי אבי אברהם ואלהי אבי יצחק יהוה
 האמר אלי שוב לארצתי^l) ולמולדתי ואיטיבה^m) עמך:
 11 קטנתי מכל החסדים ומכל-האמת אשר עשית את-עבדך
 כי במקלי עברתי את-הירדן הזה ועתה היתי לשני מחנות:
 12 הצילני נא מיד אחי מיד עשו פירא אנכי אתו פן-יבוא
 13 והבני אם על-בניםⁿ): ואתה אמרת היטיב איטיב^o) עמך
 ושמתי את-ורעד בחול הלז אשר לא-יספר מרב: וגלן שם
 14 בלילה ההוא ויקח מן-הבא בידו מנחה לעשו אחיו: ערים
 טו מאתים ותשישים עשרים רחלים מאתים ואילים עשרים:
 16 גמלים מיניקות^p) ובניהם שלשים פרות ארבעים ופגרים
 17 עשרה אתנח^q) עשרים ועשר^r) עשרה: ויחן ביד-עבדיו
 עדר עדר לבדו ויאמר אל-עבדיו עברו לפני^s) ורוח תשימו
 18 בין עדר ובין עדר: ויצו את-הראשון^t) לאמר כי יפגשך עשו
 אחי ושאלך לאמר למי-אתה ואנה תלך ולמי אתה לפניך:

g) Sam. ארץ. h) Cdd. 2. Sam. Vulg. LXX. Syr. Saad. וצאן.
 i) LXX. add עשו. j) Sam. האחר. k) Sam. לפלטה. l) Sam.
 אל ארצך. m) Sam. ואיטיב. n) Sam. האם על הבנים. o) Sam. *καὶ
 μνηστρα*. p) Sam. מינקות. q) Sam. אחנות. r) Sam.
 ועירים. s) Cdd. לפניו. t) Sam. הראשון.

47 וַיִּקְרָא-לָו לָבֵן יִנְר שְׁהֲדוּתָא^o) וַיַּעֲקֹב קָרָא לוֹ גִּלְעָד: וַיֹּאמֶר
 48 לָבֵן הִנֵּל הוּא עַד בֵּינִי וּבֵינָךְ^p) הַיּוֹם^q) עַל-בֶּן קָרָא-שְׁמוֹ גִּלְעָד:
 49 וְהַמִּצְפָּה^r) אֲשֶׁר אָמַר^s) יָצָף יְהוָה בֵּינִי וּבֵינָךְ כִּי נִסְתָּר אִישׁ
 מִרְעָהוּ: אִם-תִּעֲנֶה אַת-בְּנֹתִי^t) וְאִם-תִּקַּח נָשִׁים עַל-בְּנֹתַי
 51 אֵין אִישׁ עִמָּנוּ רָאָה אֱלֹהִים עַד בֵּינִי וּבֵינָךְ: וַיֹּאמֶר לָבֵן
 לַיַּעֲקֹב הִנֵּה הַגֵּל הַזֶּה וְהַגֵּל הַמִּצְפָּה אֲשֶׁר יָרִיתִי^u) בֵּינִי
 52 וּבֵינָךְ^v): עַד הִנֵּל הוּא וְעַד הַמִּצְפָּה אִם-אֲנִי לֹא-אֶעְבֹּר
 אֶלֶיךָ אַת-הַגֵּל הַזֶּה וְאִם-אֶתָּה לֹא-תַעְבֹּר אֵלַי אַת-הַגֵּל הַזֶּה
 53 וְאַת-הַמִּצְפָּה הַזֹּאת לָרְעָה: אֱלֹהֵי אַבְרָהָם וְאֱלֹהֵי
 בִּלְעִינוּ^w) אֱלֹהֵי אֲבִיהֶם^x) וַיִּשָּׁבַע יַעֲקֹב בְּפָחַד אָבִיו וַיִּזְהַק:
 54 וַיִּזְבַּח יַעֲקֹב^y) זֶבַח בָּהָר וַיִּקְרָא לְאֶחָיו^z) לְאָכֵל-לֶחֶם^a) וַיֹּאמְרוּ
 לָהֶם וַיִּלְינוּ בָּהָר:

לכ 32

וַיִּשְׁבְּם לָבֵן בַּפֶּקֶר וַיַּנְשֵׁק לָבָנוּ וּלְבִנֹתָיו^o) וַיִּכְרֶה אֶתְהֶם^p)
 וַיִּלֶּךְ וַיָּשָׁב^q) לָבֵן לְמִקְמוֹ^r): וַיַּעֲקֹב הִלֵּךְ לְדֶרֶכִּי^s) וַיִּפְגְּעוּ-בּוֹ^t)
 מִלֵּאכָיו אֱלֹהִים: וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב כַּאֲשֶׁר רָאָם מִחֲנֶה אֱלֹהִים
 4 וְהַיִּקְרָא שְׁם-הַמָּקוֹם הַהוּא מִחֲנֶה: וַיִּשְׁלַח יַעֲקֹב מִלֵּאכָיו^u)

o) Sam. שהרוחה. p) LXX. εἶπε δὲ Ἀάβαν τῷ Ἰακώβ Ἰδοὺ ὁ βουνὸς οὗτος καὶ ἡ στήλη ἣν ἔστησα ἀνὰ μέσον ἐμοῦ καὶ σοῦ. q) LXX. omit היום, and insert: μαρτυρεῖ ὁ βουνὸς οὗτος καὶ μαρτυρεῖ ἡ στήλη αὕτη. r) Sam. והמצפה; vid. n. s) Omitted in Cd. 1. l) Sam. כנתי twice. u) Cd. 1. Sam. Saad. יראת. v) LXX. render the verse thus: καὶ εἶπε Ἀάβαν τῷ Ἰακώβ Ἰδοὺ ὁ βουνὸς οὗτος καὶ μάργος ἡ στήλη αὕτη. w) Cd. 1. Sam. יששכר בנינו. x) Cdd. אלהי אביהם. Cdd. 3. Sam. אברהם. Cdd. 2. LXX. omit אלהי אביהם. Syr. ܐܠܗܐ ܕܐܒܝܢܐ "the God of our fathers." The Vulg. Onk. Saad. agree with the Heb. text. y) Omitted by LXX. Vulg. z) Cd. 1. Sam. לכל אחיו. a) LXX. omit להם. b) Sam. ולבנותיו. c) Sam. אחם. d) Sam. וישכר. e) Sam. למקומו. f) LXX. insert: καὶ ἀναβλέψας εἶδε παρεμβολὴν θεοῦ παρεμβεβληκυῖαν

לה ותאמר^א) אל-אביה אל-יחל בעיני אדני כי לוא^ב) אוכל לקום
מפניך בירדך נשים^ג) לו ויחפשו^ד) ולא מצא את-התרפים:
36 ויחר לעקב וירב בלבן ויגןן יעקב ויאמר ללבן מה-פשעו
37 מה^ה) חטאתי כי דלקת אחרי: כי-משפת^ו) את-כל-בלי מה-
מצאת מפל בלי-ביתך שים כה נגר אחי ואחיד ויזכירו
38 בין שנינו: זה עשרים שנה אנכי עמך רחלית ועוד לא
39 שבלו ואילו^ז) צאנה לא אכלתי: טרפה לא-הקאתי אליך
אנכי אחטנה מירי חבקשה^ח) גנבתי יום וגנבתי^ט) לילה:
מ היתי ביום אכלני חרב^י) וקרת בלילה ותקר שנתי מעיני:
41 זה-לי עשרים שנה בביתך עבדתך ארבע-עשרה שנה
בשתי בנותי ושש שנים בצאנה ותחלק את-משכרתי עשרת
42 מנים: לולי^י) אלהי אבי אלהים ופסח וצחק הנה
לי כי עתה ריקם שלחתי את-ענני ואת-יניע^י) כפי ראה
43 אלהים ויזכר^י) אמש: ויגןן לבן ויאמר אל-יעקב הבנות
בנותי^י) והבנים בני והצאן צאני וכל אשר-אתה ראה לי-הוא
ולבנותי^י) מה-אעשה לאלה היום או לבניהן^י) אשר ילדו:
44 ועתה לכה נברכה^י) ברית אני ואתה והנה לער ביני ובינך^י):
46 ויקח יעקב אבן וירמה^י) מצבה: ויאמר יעקב לאחיו
לקטו אבנים ויקחו אבנים ויעשו-גל ויאכלו שם^י) על-הגל^י):

s) Cd. 1. Syr. add רחל. u) Sam. לא. v) Sam. ויחבש. LXX. insert: *ἐν ὧν τῶ οὐκ ἔβη*. w) Cdd. mult. Sam. LXX. Syr. Onk. eed. 8. Ps.-Jon. ומה. x) Sam. וכי מ'. y) Sam. איולי. z) Omitted by Sam. LXX. a) Sam. וגנוכה. b) Sam. גנוכה י' וגנוכה. c) Sam. לא. d) Omitted by LXX. Saad. e) Sam. יגע. f) Sam. ויזכר. g) Sam. בנותי. h) Sam. ולבנותי. i) Sam. לבניהם. j) Cdd. mult. Vulg. Ps.-Jon. Onk. eed. 4. ונברכה. k) LXX. add: *εἶπε δὲ αὐτῶ Ἰδοὺ οὐ-θεὸς μετ', ἡμῶν ἐστὶν ἰδε ὁ θεὸς μάρτυς ἀνὰ μέσον ἐμοῦ καὶ σοῦ*. l) Sam. וירמה. m) Omitted in Cdd. 2. Vulg. Saad. n) LXX. add: *καὶ εἶπεν αὐτῶ Λάβαν Ὁ βοῦρὸς οὗτος μαρτυρεῖ ἀνὰ μέσον ἐμοῦ καὶ σοῦ ἡμέτερον*.

לָלֶבֶן" בְּיוֹם הַשְּׁלִישִׁי כִּי בָרַח יַעֲקֹב: וַיִּקַּח אֶת-אֶחָיו עִזּוֹ 23
וַיִּרְדּוּ אַחֲרָיו דֶּרֶךְ שִׁבְעַת יָמִים וַיִּדְבֹּק אִתּוֹ בְּהַר הַגִּלְעָד:
וַיָּבֹא אֱלֹתִים אֶל-לָבֶן הָאֲרָמִי בַּתְּלֹם^י) הַלֵּילָה וַיֹּאמֶר לוֹ הַשְׁמַר 24
לָךְ, פֶּן-תִּדְבֹּר^ו) עִם-יַעֲקֹב מִטּוֹב עַד-רָע^ח): וַיִּשָּׁג לָבֶן אֶת-יַעֲקֹב כִּי
וַיַּעֲקֹב תָּקַע אֶת-הַחֹלִי בָהֶר וּלָבֶן תָּקַע אֶת-אֶחָיו בְּהַר הַגִּלְעָד:
וַיֹּאמֶר לָבֶן לַיַּעֲקֹב מָה עָשִׂיתָ וַהֲגִנֹּב אֶת-לִבִּי וַתִּנְהַג אֶת- 26
בְּנֹתַי^ז) בַּשְּׁבוּת הָרַב: לָמָּה נִחַבְתָּ^ז) לְבָרְתָּ וַתִּגְנֹב אִתִּי 27
וְלֹא-הִגַּדְתָּ לִּי וְאֲשַׁלַּחַךְ בַּשְּׂמִחָה וּבְשָׂרִים^א) בְּתַף^ב) וּבְכִנּוּר^ג):
וְלֹא נִמְשַׁתְּנִי לְנִשְׁק לְבָנִי וּלְבִנְתִּי^ד) עָתָה^ה) הִסְבַּלְתָּ עִשׂוֹ^ו): 28
יִשְׂרָאֵל יָדִי לַעֲשׂוֹת עִמָּכֶם^ה) רָע וְאֵלֹהִי אָבִיכֶם^ו) אֲמַשׁ אֲמַר 29
אֵלַי לֹאמַר הַשְׁמַר לָךְ מִדְּבַר עִם-יַעֲקֹב מִטּוֹב עַד-רָע^ו): וַעֲתָה לִּי
הֲלָךְ הַלֵּכְתָּ כִּי-נִכְסְתָּ וְנִכְסַּפְתָּ^ז) לְבֵית אָבִיךָ לָמָּה נִגְבַּת אֶת- 30
אֱלֹהֵי: וַיַּעַן יַעֲקֹב וַיֹּאמֶר לָלֶבֶן כִּי^י) יָלַאתִי כִּי אֲמַרְתִּי פֶךְ 31
חֲנֹל אֶת-בְּנוֹתֶיךָ מִעַמִּי^ז): עַם^מ) אֲשֶׁר תִּמְצָא אֶת-אֱלֹהֶיךָ לֹא 32
יִמְחֶה נֹגֵד אֶחָיו הַכֹּרֶת־לָךְ מִה עָמְדִי וְקַח-לָךְ^נ) וְלֹא-יִרְעַע יַעֲקֹב
כִּי רָחֵל^ה) נִגְבַּתָּם: וַיָּבֹא לָבֶן^ו) בְּאֶהֱל-יַעֲקֹב וּבְאֶהֱל לָאָה 33
וּבְאֶהֱל שְׁתֵּי הָאִמָּהוֹת^ה) וְלֹא מָצָא וַיֵּצֵא מֵאֶהֱל לָאָה וַיָּבֹא
בְּאֶהֱל רָחֵל: וַרְחֵל לָקַחָה אֶת-הַתָּרְפִּים וַתִּשְׂמֶם^ו) בְּקֶר הַנֶּמֶל 34
וַתִּשָּׁבַע עֲלֵיהֶם וַיִּמְשָׁשׁ לָבֶן אֶת-כָּל-הָאֶהֱל וְלֹא מָצָא^ז):

u) LXX. add τῶ Σύρῳ. v) Sam. בחלים. w) Cdd. מרבר.
x) Cdd. 21. Onk. eed. 4. ועד רע. y) Sam. בנתי. z) Sam. נחבה.
a) Sam. בשרים. b) Cdd. LXX. Vulg. Syr. Saad. ובתף. c) Sam.
וכנר. d) Sam. ולבנתי. e) Cdd. LXX. Vulg. ועזה. f) Sam.
עשות. g) Sam. LXX. עמך. h) Cd. 1. Sam. LXX. אביך. i) Cdd.
Onk. eed. 7. ועד רע. j) Sam. נכספה. k) Sam. בה. l) LXX. add:
καὶ πάντα τὰ ἐμὰ. m) LXX. insert before עַם: καὶ εἶπεν Ἰακώβ.
n) LXX. insert: καὶ οὐκ ἐπέγνω παρ', αὐτῶ οὐθέν. o) LXX. in-
sert: ἡ γυνὴ αὐτοῦ. p) Sam. LXX. add ויחבש. q) Sam. השפחות.
r) Sam. והשימם. rr) LXX. omit from וימשש to the end of the verse.

יהנה שְׂכָרְךָ וְיִלְדוּ כָל-הַצֹּאן נָקִדִּים וְאִם-כֹּה יֹאמֶר עֲקָדִים
 9 יִהְיֶה שְׂכָרְךָ וְיִלְדוּ כָל-הַצֹּאן עֲקָדִים: וַיֵּצֵל אֱלֹהִים^x) אֶת-מִקְנֵה
 י אַבְיָכָם^y) וַיִּסְּן-לֵי: וַיְהִי בַעַל וַיְחַם הַצֹּאן וַאֲשָׁא עֵינֵי וַאֲרָא^z)
 בַּחֲלוֹם וַהֲנֶה הָעֲתִידִים^a) הָעֵלִים עַל-הַצֹּאן עֲקָדִים נָקִדִּים^b)
 11 וַיִּבְרָדִים: וַיֹּאמֶר אֵלֵי מִלֵּאךְ הָאֱלֹהִים בַּחֲלוֹם יַעֲקֹב וַאֲמַר הֲנִי:
 12 וַיֹּאמֶר שָׂא-נָא עֵינֶיךָ וּרְאֵה כָל-הָעֲתִידִים^c) הָעֵלִים עַל-הַצֹּאן
 עֲקָדִים נָקִדִּים וַיִּבְרָדִים כִּי רָאִיתִי אֶת כָּל-אֲשֶׁר לָכֵן עָשָׂה לָךְ:
 13 אֲנִכִּי הָאֵל בֵּית-אֵל אֲשֶׁר מְשַׁחֲתִי^d) שָׁם מִצְבֵּה אֲשֶׁר^e) נִדְרָתָ
 לִי שָׁם נָדַר עֲתָה^f) קִים צֹא מִן-הָאָרֶץ הַזֹּאת וְשׁוּב אֶל-אָרֶץ
 14 מִוְלָדְתְּךָ: וַתַּעַן רְחֵל וּלְאָה וַתֹּאמְרֶנָּה לֹא הָעוֹד לָנוּ חֵלֶק
 טו וְנִחְלָה בְּבֵית אַבְיָנוּ: הֲלוֹא נִבְרִינוֹת^g) נִחְשָׁבְנוּ לוֹ כִּי מִבְּרֵנוּ^h)
 16 וַיֹּאכַל גַּם-אָכֹלⁱ) אֶת-בֶּסֶסְנוּ: כִּי כָל-הָעֵשֶׂר^j) אֲשֶׁר הִצִּיל
 אֱלֹהִים^k) מֵאֲבִינוּ לָנוּ הוּא וּלְבָנֵינוּ וְעֲתָה כֹל אֲשֶׁר אָמַר
 17 אֱלֹהִים אֵלֶיךָ^l) עָשָׂה: וַיָּקָם יַעֲקֹב וַיֵּשֶׂא אֶת-בָּנָיו וְאֶת-נָשָׁיו^m)
 18 עַל-הַגְּמָלִים: וַיָּנִיחַ אֶת-כָּל-מִקְנֵהוּ וְאֶת-כָּל-רֶכֶשׁוֹⁿ) אֲשֶׁר
 רָכַשׁ^o) מִקְנֵה קִנְיָנוּ אֲשֶׁר רָכַשׁ^p) בְּפָדֵן אָרָם לְבֹא אֶל-יִצְחָק
 19 אָבִיו אֶרְצָה בְּנֶעֱן: וּלְבֵן הָלֶךְ לָגֹן^q) אֶת-צֹאֲנוֹ וַתִּנָּבֵר רְחֵל
 כ אֶת-הַתִּרְפִּים אֲשֶׁר לְאֶבְיָה: וַיִּנָּבֵר יַעֲקֹב אֶת-לֵב לְבֵן הָאֲרָמִי
 21 עַל^r)-בְּלִי^s) הַנִּיר לֹא כִּי בָרַח הוּא: וַיִּבְרַח הוּא וְכָל-אֲשֶׁר-לוֹ
 22 וַיָּקָם^t) וַיַּעֲבֹר אֶת-הַנָּהָר וַיֵּשֶׂא אֶת-פָּטְנוֹ הַר הַגִּלְעָד: וַיַּגֵּד

x) Sam. יהוה. y) Cdd. mult. Sam. אביכן. z) Sam. ואראה.

a) Sam. העתידים, so in v. 12; LXX. *οἱ τράγοι καὶ οἱ αἰετοί*, so in v. 12. b) Sam. נקקדים. c) Sam. את כל הע'. d) LXX. insert *μοι*. e) Cdd. Sam. LXX. Syr. Vulg. Saad. ואשר. f) Cdd. Sam. LXX. Vulg. ועתה. g) Sam. בנכריות. h) Sam. מכבנו. i) Sam. אכל. j) LXX. add: *καὶ τὴν δούλαν*. k) Sam. יהוה. l) Sam. אליך אלהים. m) Cdd. 2. Sam. LXX. את נשיו ואת בניו. n) Sam. רכושו. o) קמץ ב"ק. p) Sam. אשר רכש. q) Cd. 1. LXX. Onk. Syr. Vulg. Saad. omit רכש. r) Sam. לנו. s) Cdd. 4. Sam. ער. t) Sam. בלתי. u) Omitted in LXX. Vulg.

לְבָנוֹת^z) מִחֹשֶׁף הַלָּבָן אֲשֶׁר עַל-הַמִּקְלוֹת: וַיֵּצֵג אֶת-הַמִּקְלוֹת 38
 אֲשֶׁר פָּצַל בְּרֹהֲטִים בְּשִׁקְחוֹת^a) הַיָּמִים אֲשֶׁר תָּבֵאֵן^b) הַצָּאן
 לְשֹׂתוֹת לִנְכַח הַצָּאן וַיִּחְמְנָה בְּבֹאֵן^c) לְשֹׂתוֹת: וַיַּחֲמוּ^d) הַצָּאן 39
 אֶל-הַמִּקְלוֹת^e) וַתִּלְרַנְּ^f) הַצָּאן עֲקָדִים נִקְדִּים^g) וּטְלָאִים: וַהֲבִשְׁבִּים מ
 הַפָּרִיד יַעֲקֹב לְוָהֶן פָּנֵי הַצָּאן אֶל-עֵקֶר^h) וּכְלָהוּם בְּצָאן לָבָן
 וַיֵּשֶׁת לוֹ עֲדָרִים לְבָדּוֹ וְלֹא שָׁתָם עַל-צָאן לָבָן: וַהֲיָהⁱ) בְּכָל 41
 יָהֵם הַצָּאן הַמִּקְשָׁרוֹת^j) וְשָׁם^k) יַעֲקֹב אֶת-הַמִּקְלוֹת לְעֵינֵי הַצָּאן
 בְּרֹהֲטִים לִיחְמְנָה בַּמִּקְלוֹת: וּבַהֲעֵטִיף הַצָּאן לֹא יָשִׁים^l) וַהֲיָה 42
 הָעֵטָפִים^m) לָלָבָן וְהַקְשָׁרִים לְיַעֲקֹב: וַיִּפְרֹץ הָאִישׁ מֵאֵד מְאֹד 43
 וַיְהִי-לּוֹ צָאן רַבּוֹתⁿ) וּשְׁפָחוֹת וַעֲבָדִים^o) וְגַמְלִים וַחֲמֹרִים:

לא 31

וַיִּשְׁמַע^p) אֶת-דִּבְרֵי בְנֵי-לָבָן לֵאמֹר לָקַח יַעֲקֹב אֶת כָּל-אֲשֶׁר א
 לָאֵבִינוּ וּמֵאֲשֶׁר לָאֵבִינוּ עָשָׂה אֵת כָּל-הַכָּבוֹד^q) הַזֶּה: וַיָּרָא יַעֲקֹב 2
 אֶת-דָּפְנֵי לָבָן וְהָיָה אֵינָנו^r) עִמּוֹ בַּחֲמֹל שְׁלֹשׁ^s): וַיֹּאמֶר יֵהִי ה
 אֶל-יַעֲקֹב שׁוֹב אֶל-אֶרֶץ אַבְיֹתָיִךְ וּלְמוֹלַדְתְּךָ^t) וְאֶהְיֶה עִמָּךְ:
 וַיִּשְׁלַח יַעֲקֹב וַיִּקְרָא לְרַחֵל וּלְלֵאָה הַשְׂדָּה אֶל-צֹאנָו: וַיֹּאמֶר 4
 לָהֶן רֵאא אֲנִכִּי אֶת-דָּפְנֵי אֲבִיבִן כִּי-אֵינָנו אֵלֵי בַּחֲמֹל שְׁלֹשׁ^u) ה
 וְאֵלֵכִי אֲבִי הֵיךְ עִמָּדִי: וְאֶתְנָה יִדְעָהֶן^v) כִּי בְכָל-כְּהִי עֲבָדָתִי 6
 אֶת-אֲבִיבִן: וְאֲבִיבִן הִחֵל כִּי וַהֲחֵלֶף^w) אֶת-מִשְׁבְּרָתִי עֲשֶׂת 7
 מִנִּים וְלֹא-יִתְּנֵנוּ אֱלֹהִים לְהָרַע^x) עִמָּדִי: אִם-כֵּן יֹאמֶר נִקְדִּים 8

z) LXX. add: *καὶ περισύρουσι τὸ γλωσσόν*, evidently a mere gloss. a) Sam. בהשקות. b) Sam. חבאהן. c) Sam. כבאהן. d) Sam. ויחמנה. e) Sam. על המ'. f) Sam. ותלדנה. g) Cdd. 2. LXX. Vulg. ונקדים. h) Onk. Ps-Jon. Saad. כל עקר. i) Sam. LXX. איל עקור. j) Sam. יריה. k) Omitted in LXX. l) Sam. ישם. m) Cdd. 2. Sam. והיו העטופים. n) LXX. add *καὶ βόες*. o) Sam. עבדים. p) LXX. Syr. add יעקב. q) Sam. הכבוד. r) Sam. אינם; and so in v. 5. s) Sam. אבתיך ואל מולדתך. t) Sam. בחמול שלושם. u) Sam. יהיה להרע. v) Sam. ואתה ידעתן. w) Sam. ויחלף. x) Sam. להרע.

יוסף ויאמר יעקב אל-לִבְנִי שְׁלַחֲנִי וְאֶלְכָּה אֶל-מְקוֹמִי
 26 וְלֹאֲרָצִי^g): הִנֵּה אֶת-נָשִׁי וְאֶת-יְלָדָי אֲשֶׁר עִבְדְּתִי אַחַד בָּהֶן
 27 וְאֶלְכָּה בִּי אִתָּה יִדְעָם אֶת-עִבְדְּתִי אֲשֶׁר עִבְדְּתִי: וַיֹּאמֶר
 אֱלֹהֵי לִבְנֵי אֲבִיךָ מִצְּאֵתִי חֵן בְּעֵינֶיךָ נְחֹשֶׁתִי וַיְבָרְכֵנִי יְהוָה
 28 בְּנִלְלָהּ: וַיֹּאמֶר^h) נִקְבָּה שְׁכֵרָה, עָלֵי וְאִתְּנָה: וַיֹּאמְרוּⁱ) אֱלֹהֵי
 29 אִתָּה יִדְעָם אֶת אֲשֶׁר עִבְדְּתִי וְאֵת אֲשֶׁר-הִנֵּה מִקְנֶה^j) אִתִּי:
 ל בִּי מַעֲט אֲשֶׁר-הָיָה לָךְ לִפְנֵי וַיִּפְרֹץ לָרֹב וַיְבָרֶךְ יְהוָה^k) אִתָּה
 31 לְרִנְגְלִי וַעֲתָה מָתִי אַעֲשֶׂה גַם-אֲנֹכִי לְבֵיתִי: וַיֹּאמֶר מָה אֲתוֹן-
 לָךְ וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב לֹא-תִתְּנוּ לִי מְאוֹמָה אֲסִתַּעֲשֶׂה-לִּי הַדָּבָר^l)
 32 הַזֶּה אֲשׁוּבָה אֶרְעָה^m) צֹאנֶךָ אֲשֶׁמֶר: אֶעֱבֹרⁿ) בְּכָל-צֹאנֶךָ הַיּוֹם
 הַזֶּה^o) מִשָּׁם כָּל-שֶׂה וְנֶקֶד^p) וְטָלוּא וְכָל-שֶׂה-חֹום בְּכִשְׁבִּים
 33 וְטָלוּא^q) וְנֶקֶד בְּעֵינִים וְהָיָה שְׂכָרִי: וַעֲנֶה-כִּי צִדְקָתִי בְּיוֹם
 מִחָר בִּי-תְבוּא^r) עַל-שְׂכָרִי לִפְנֶיךָ כֹּל אֲשֶׁר-אֵינָנִי נֶקֶד וְטָלוּא
 34 בְּעֵינִים וְחֹום בְּכִשְׁבִּים גָּנוּב הוּא אִתִּי: וַיֹּאמֶר לִבְנֵי הָאֵל
 לֹא יִהְיֶה^s) כְּדִבְרֶךָ^t): וַיִּסַּר בְּיוֹם הַהוּא אֶת-הַתְּנֻשִׁים הַעֲקֵדִים
 וְהַטְּלָאִים וְאֵת כָּל-הָעֵוִים הַנִּקְדָּוֹת וְהַטְּלָאִה^u) בְּלִי^v) אֲשֶׁר-לִבְנֵי בֹן
 36 וְכָל-חֹום בְּכִשְׁבִּים וַיִּתֵּן בִּיר-בְּנֵי: וַלָּשִׁם הָרָד שְׁלֹשֶׁת יָמִים
 37 בֵּינוֹ^w) וּבֵין יַעֲקֹב וַיַּעֲקֹב רָעָה אֶת-צֹאן לִבְנֵי הַנְּזִתְרָת^x): וַיִּקַּח-
 לוֹ יַעֲקֹב מִקָּל לִבְנֵה לָח וְלוֹ וְעֶרְמֹון וַיַּפְצֵל בָּהֶן^y) פְּצָלוֹת

g) Sam. ואל ארצי. h) Omitted in LXX. Vulg. i) LXX. Syr. add יעקב. j) Sam. מִקְנֶה. k) LXX. יהוה אלהים. l) Sam. אח הרבר. m) Sam. נקוד. n) Sam. אעברה; vid. n. o) Sam. הסיר. p) Sam. נקוד twice; so also in v. 33. q) Sam. הטלוא, but cdd. as Heb. r) Sam. יבוא. s) Sam. והן לא יהיה. t) Cdd. Sam. כדברך. u) Sam. והטלאות. v) Cdd. LXX. Syr. ואת כל. w) Sam. LXX. Saad. בינם. x) Sam. adds . . . ויאמר יעקב ויאמר יעקב בחלום ויאמר יעקב ויאמר יעקב: With the exception of these words, the rest of the insertion is identical with ch. 31: 11—14. y) Sam. LXX. בהם.

שְׁנֵי לְעֶקֶב: וַתֹּאמֶר רַחֵל נִפְתָּלִי אֱלֹהִים ו נִפְתָּלִי עִם-
 8 אַחֲתִי נָם-זִכְלָתִי וַתִּקְרָא שְׁמוֹ נִפְתָּלִי: וַתֵּרָא לָאָה כִּי עָמְדָה
 9 מִלְּדָתָהּ וַתִּקַּח אֶת-זֹלֶפֶת שִׁפְחָתָהּ וַתִּתֵּן אֹתָהּ לְעֶקֶב לְאִשָּׁה:^v
 10 וַתֵּלֶד^w וּזְלֶפֶת שִׁפְחָתָהּ לָאָה לְעֶקֶב בֶּן: וַתֹּאמֶר לָאָה בְּנִי
 11 וַתִּקְרָא אֹת-שְׁמוֹ גָּד: וַתֵּלֶד זֹלֶפֶת שִׁפְחָתָהּ לָאָה בֶּן שְׁנֵי
 12 לְעֶקֶב: וַתֹּאמֶר לָאָה בְּאִשְׁרֵי כִּי אֲשֶׁרוּנִי בָנוֹת וַתִּקְרָא
 13 אֹת-שְׁמוֹ אֲשֶׁר: וַיֵּלֶד רְאוּבֵן בִּימֵי קִצְרֵי-חַטִּים וַיִּמָּצֵא
 14 דֹּדָאִים בְּשָׂדֶה וַיָּבֵא אֹתָם אֶל-לָאָה אִמּוֹ וַתֹּאמֶר רַחֵל אֶל-
 15 לָאָה^x הִנֵּי-נָא לִי מִדֹּדָאִי בְּנֵה^y: וַתֹּאמֶר לָהּ הֲמַעַט קָחְתָּ
 16 אֶת-אִישִׁי וְלָקַחְתָּ גַם אֶת-דֹּדָאִי^z בְּנִי וַתֹּאמֶר רַחֵל לָבֵן^a יֵשֶׁב
 17 עִמָּד^b הֲלֵילָה פָּחַת דֹּדָאִי בְּנֵה: וַיָּבֵא עֶקֶב מִן-חֲשֹׁדֶה בַּעֲרֹב
 18 וַתֵּצֵא לָאָה לִקְרָאתוֹ וַתֹּאמֶר אֵלַי תָּבוֹא^c כִּי שָׁכַר שִׁבְרָתִיךָ
 19 בְּדֹדָאִי בְנִי וַיֵּשֶׁב עִמָּה בַּלֵּילָה הַזֶּה^d: וַיִּשְׁמַע אֱלֹהִים אֶל-
 20 לָאָה וַתִּהְיֶה וַתֵּלֶד לְעֶקֶב בֶּן חֲמִישִׁי: וַתֹּאמֶר לָאָה נָתַן
 21 אֱלֹהִים שִׁבְרִי אֲשֶׁר-נָתַתִּי שִׁפְחָתִי לְאִישִׁי וַתִּקְרָא שְׁמוֹ^e
 22 יִשְׁשָׁכָר: וַתִּהְיֶה עוֹד לָאָה וַתֵּלֶד בֶּן-שְׁשִׁי לְעֶקֶב: וַתֹּאמֶר
 23 לָאָה וּבְרַנִּי אֱלֹהִים ו אֲתִי וּבֶר טוֹב הַפַּעַם וַיִּזְכְּלֵנִי אִישִׁי כִּי-
 24 יִלְדָּתִי לוֹ שֵׁשָׁה בָנִים וַתִּקְרָא אֹת-שְׁמוֹ וּזְכָרִי^f: וְאַחֵר
 25 יִלְדָּה בְּתָ וַתִּקְרָא אֹת-שְׁמָהּ דִּינָה: וַיִּזְכֹּר אֱלֹהִים אֶת-רַחֵל
 26 וַיִּשְׁמַע אֲלֶיהָ אֱלֹהִים וַיַּפְתָּח אֶת-רַחֲמָהּ: וַתִּהְיֶה וַתֵּלֶד בֶּן
 27 וַתֹּאמֶר אִבְנָה אֱלֹהִים אֶת-חֲרָפָתִי: וַתִּקְרָא אֹת-שְׁמוֹ יוֹסֵף
 28 לְאֹמֶר יִסְף יִהְיֶה לִּי בֶן אַחֵר: וַיְהִי בְּאֲשֶׁר יִלְדָּה רַחֵל אֶת-כָּה

r) Sam. נִפְתָּלִי. s) Sam. אַחֲתִי. t) Cdd. Sam. נָם. u) Sam.
 אִשָּׁה; so cdd., but Lond. Polygl. & cdd. שְׁמוֹ. v) LXX. add:
 και εισήγαγε πρὸς αὐτήν. w) LXX. וַתִּהְיֶה וַתֵּלֶד, and so in v. 12. x) LXX.
 add τῇ ἀδελφῇ. y) Sam. בְּנִי, and so in v. 15. z) Sam. דֹּדָאִי. a) LXX.
 οὐχ οὕτως. b) Sam. עִמָּד. c) Sam. LXX. add הֲלֵילָה. d) Sam.
 הַזֶּה. e) Sam. אִשָּׁה. f) Sam. וּזְכָרִי.

ל לָבֶן לְרַחֵל^א) בָּתּוֹ אֶת־בְּלָתָה שִׁפְחָתָהּ לָהּ לְשִׁפְחָהּ: וַיְבֹא גַם
 אֶל־רַחֵל וַיֵּאָהֶב גַּם־אֶת־רַחֵל מְלֵאָה וַיַּעֲבֹד עִפּוֹ עֵיד שְׁבַע־
 31 שָׁנִים אַחֲרֹת: וַיֵּרָא יְהוָה^ב) כִּי־שָׁנְאוּהָ לָאָה וַיִּפְתַּח אֶת־רַחֲמֶיהָ
 32 וַרְחֵל עָקְרָה: וַתֵּהָרֵם לָאָה^ג) וַתֵּלֶד בֶּן וַתִּקְרָא שְׁמוֹ^ד) רְאוּבֵן^ה) כִּי
 33 אָמְרָה כִּי־רָאָה יְהוָה בְּעֲנִי^ו) כִּי עָתָה יֵאָהֱבֵנִי אִישִׁי: וַתֵּהָרֵם
 עוֹד וַתֵּלֶד בֶּן וַתֹּאמֶר כִּי־שָׁמַע יְהוָה כִּי־שָׁנְאוּהָ אֲנִי וַיִּתֵּן־
 34 לִי גַם־אֶת־יְהוָה וַתִּקְרָא שְׁמוֹ שְׁמֻעוֹן: וַתֵּהָרֵם עוֹד וַתֵּלֶד בֶּן
 וַתֹּאמֶר עָתָה הִפְעֵם יְלֹוֹה^ז) אִישִׁי אֵלַי^ח) כִּי־יִלְדֵתִי לוֹ שְׁלִישָׁה
 לֹה כְּנִים עַל־בֶּן קָרָא־שְׁמוֹ^ט) לְוִי: וַתֵּהָרֵם עוֹד וַתֵּלֶד בֶּן וַתֹּאמֶר
 הִפְעֵם אוֹרֵה^י) אֶת־יְהוָה עַל־בֶּן קָרָאָה שְׁמוֹ יְהוֹדָה וַתַּעֲמֹד
 מִלָּרָח:

ל 30

א וַתֵּרָא רַחֵל כִּי לֹא יִלְדָה לְיַעֲקֹב וַתִּקְנֶה רַחֵל בְּאֻחָתָה^א) וַתֹּאמֶר
 2 אֶל־יַעֲקֹב הִבְהִילִי בָנִים וְאִם־אֵין מִתָּה אֲנִי: וַיַּחֲרֹ־אָף
 יַעֲקֹב בְּרַחֵל וַיֹּאמֶר הִתַּחַת אֱלֹהִים אֲנִי אֲשֶׁר־מָנַע מִמֶּךָ
 3 פְּרִי־בֶטֶן: וַתֹּאמֶר^ב) הִנֵּה אֲמַתִּי בָלָהָה בָּא אֵלֶיהָ וַתֵּלֶד עַל־
 4 בְּרִפִּי וְאִבְנָה גַם־אֲנִי מִמֶּנָּה: וַתִּסְתַּן־לָהּ אֶת־בְּלָתָה שִׁפְחָתָהּ
 ה לְאִשָּׁה וַיְבֹא אֵלֶיהָ יַעֲקֹב: וַתֵּהָרֵם בְּלָתָהּ^ג) וַתֵּלֶד לְיַעֲקֹב בֶּן:
 6 וַתֹּאמֶר רַחֵל דָּגְנִי אֱלֹהִים וְגַם שָׁמַע בְּקִלְי^ד) וַיִּתֵּן־לִי בֶן עַל־בֶּן
 7 קָרָאָה שְׁמוֹ דָּן: וַתֵּהָרֵם עוֹד וַתֵּלֶד בְּלָתָה שִׁפְחָתָהּ רַחֵל בֶּן

d) LXX. omit רחל. e) LXX. יהוה אלהים. f) LXX. insert יעקב ליעקב.
 g) Cdd. Sam. ומה שמו, and so in v. 33. h) Syr. ܝܠܘܝ through-
 out. i) LXX. insert: καὶ ἔδωκέ μοι υἱόν. j) Sam. ילוי. k) Sam.
 לי. l) Sam. קראה ש'. m) Sam. אורי. n) Sam. באחוחה. o) LXX. Syr.
 Vulg. insert לָהּ. p) LXX. add: ἡ παιδίσκη Παχὴλ. q) Sam.
 בקולי.

אֲבִיָּהּ הוּא וְכִי בְּדִרְבָּקָה הוּא וְתָרַץ וְתַגֵּר¹) לְאֲבִיָּהּ²): וַיְהִי³ 13
 כְּשָׁמַע לָבֶן אֶת־שְׁמַע וַיַּעֲקֹב בֶּן־אָחִיו וַיֵּרָץ לְקִרְאָתוֹ
 וַיַּחֲבֹק־לוֹ וַיִּנָּשֶׁק־לוֹ וַיְבִיֵּאֵהוּ⁴) אֶל־בֵּיתוֹ וַיִּסְפֹּר לָלָבֶן אֶת־
 כָּל־הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה: וַיֹּאמֶר לוֹ לָבֶן אֶד⁵) עֲצָמֶי וּבְשָׂרִי אֲסָפָה 14
 וְיָשֹׁב עִמּוֹ חֲדָשׁ יָמִים: וַיֹּאמֶר לָבֶן לַיַּעֲקֹב הֲבִי־אֲתִי אִתָּהּ טו
 וְעִבְדָּתִי חֲנֹם הַעֲרָה לִי מִה־מִּשְׁכַּרְתָּהּ: וּלְלָבֶן שְׁתֵּי בָנוֹת 16
 שֵׁם הַגְּדֹלָה לֵאמֹר וְשֵׁם הַקְּטָנָה רָחֵל: וַעֲנִי לֵאמֹר רַבּוֹת 17
 וְרָחֵל הָיְתָה וַפְתִּי־תֹאֵר וַיִּפֹּת מִרְאָהּ⁶): וַיֹּאבֹהֶב יַעֲקֹב אֶת־רָחֵל 18
 וַיֹּאמֶר אֶעֱבְדָּךָ שִׁבְעַ שָׁנִים בְּרָחֵל בְּתָךְ הַקְּטָנָה: וַיֹּאמֶר לָבֶן 19
 טוֹב תַּתִּי אִתָּהּ לָךְ מִתַּתִּי אִתָּהּ לְאִישׁ אֲחֵר שָׂבָה⁷): עַמְדִּי:
 וַיַּעֲבֹד יַעֲקֹב בְּרָחֵל שִׁבְעַ שָׁנִים וַיְהִי כַּעֲנִיּוֹ בָיִמִּים אַחֲרֵיהֶם כ
 בְּאֶהְבָּתוֹ אִתָּהּ: וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב אֶל־לָבֶן הֲבֵנָה אֶת־אֲשָׁתִּי כִּי 21
 מָלְאִי יָמִי וְאֶבְרָאָה⁸) אֵלֶיךָ: וַיֹּאבֹהֶב לָבֶן אֶת־כָּל־אֲנָשָׁי⁹) הַמָּקוֹם 22
 וַיַּעַשׂ מִשְׁתֶּה: וַיְהִי כַּעֲרֵב וַיִּקַּח אֶת־לֵאָה בָּתּוֹ וַיָּבֵא אִתָּהּ 23
 אֵלָיו¹⁰) וַיָּבֵא אֵלֶיָּהּ¹¹): וַיִּתֵּן לָבֶן לָהּ¹²) אֶת־זֶלְפָּה שַׁפְחָתוֹ לְלֵאָה 24
 כִּתּוּ שַׁפְחָהּ¹³): וַיְהִי בִּבְקָר וַהֲנֵה־הוּא לֵאָה וַיֹּאמֶר¹⁴) אֶל־לָבֶן כֹּה
 מִה־זֹּאת עָשִׂיתָ לִּי הֲלֹא¹⁵) בְּרָחֵל עֲבָדְתִּי עֹמֵד וְלֵמָּה¹⁶) רַמִּיתִּנִּי:
 וַיֹּאמֶר לָבֶן לֹא־יַעֲשֶׂה כֵּן בְּמִקְוָמִנִי¹⁷) לְתֵת הַצְעִירָה לִפְנֵי 26
 הַבְּכִירָה: מָלֵא שִׁבְעַ זָאת וְנִתְּנָה¹⁸) לָךְ גַּם־אֶת־זֹאת בַּעֲבָדָהּ 27
 אֲשֶׁר תַּעֲבֹד עַמְדִּי עוֹד שִׁבְעַ־שָׁנִים אַחֲרוֹת: וַיַּעַשׂ יַעֲקֹב כֵּן 28
 וַיִּמָּלֵא שִׁבְעַ זָאת וַיִּתֵּן־לוֹ אֶת־רָחֵל בָּתּוֹ לוֹ¹⁹) לְאִשָּׁה: וַיִּתֵּן 29

l) Sam. וחגיד. m) LXX. add: κατὰ τὰ ὀνόματα ταῦτα.
 n) Sam. ויבאהו. o) Omitted by LXX. Vulg. p) LXX. perhaps in-
 sert מאד. q) Sam. שב. r) Sam. ואבוא. s) Cdd. 2, Saad. omit
 כל. t) Cd. 1. LXX. אל יעקב. u) Sam. LXX. add יעקב. v) Omit-
 ted in Cdd. 2. and Sam. w) Cdd. Sam. לשפחה. x) LXX. add
 יעקב. y) Sam. הלוא. z) Cd. 1. Vulg. Syr. למָה. a) Cdd. Sam.
 במקומיני. b) Sam. LXX. Syr. Vulg. Saad. ואהן. c) Omitted in
 Cdd. Syr. Saad.

21 לְלִבְשׁ: וְשָׂכַתִּי בְשָׁלוֹם אֶל-בֵּית אָבִי וְהָיָה יְהוָה לִי לֵאלֹהִים:
 22 וְהָאָבֶן הַזֶּה אֲשֶׁר-שָׂמֵתִי מִצֵּבָה וְהָיָה בֵּית לֵאלֹהִים וְכֹל
 אֲשֶׁר תִּסֹּן-לִי עָשֶׂר אֲעִשְׂרֵנוּ לָךְ:

כט 29

2 אִישׁא יַעֲקֹב רִגְלָיו וַיִּלָּךְ אֶרְצָה^a בְּנִי-קָדֶם^b: וַיֵּרָא וְהָיָה בְּאֵר
 בִּשְׂדֵה וְהָיָה-שָׁם שְׁלִישָׁה עֶדְרֵי-צֹאן רֹבְצִים עָלֶיהָ כִּי מִן-
 הַבָּאֵר הָיָא וַיִּשְׁקוּ הָעֶדְרִים וְהָאָבֶן^c נִדְּלָה עַל-פִּי הַבָּאֵר:
 3 וַנֹּאסְפֵי-שָׂמָה^d כָּל הָעֶדְרִים^e וַיִּגְלְלוּ אֶת-הָאָבֶן מֵעַל פִּי הַבָּאֵר
 וְהִשְׁקוּ אֶת-הַצֹּאן וַהֲשִׁיבוּ אֶת-הָאָבֶן עַל-פִּי הַבָּאֵר לְמַקְמָה^f:
 4 וַיֹּאמֶר לָהֶם יַעֲקֹב אַחִי מֵאֵין אַתֶּם וַיֹּאמְרוּ מִחֶרֶן אָנַחְנוּ:
 ה וַיֹּאמֶר לָהֶם הִינֵדַעְתֶּם אֶת-לָבֶן בֶּן-נָחוֹר וַיֹּאמְרוּ יֵדְעֵנוּ:
 6 וַיֹּאמֶר לָהֶם הַשְׁלוֹם לוֹ וַיֹּאמְרוּ שְׁלוֹם וְהָיָה רַחֵל בְּתוֹ בָּאָה
 7 עִם-הַצֹּאן: וַיֹּאמֶר^g הֵן עוֹל הַיּוֹם נִדְּלוּ לֹאֲשֶׁת הָאִסָּף הַמִּקְנֶה
 8 הַשְׁקוּ הַצֹּאן וְלִבּוֹ רָעוּ: וַיֹּאמְרוּ לֹא נֹבֵל עַד אֲשֶׁר יֵאָסְפוּ
 כָּל-הָעֶדְרִים^h וַיִּגְלְלוּ אֶת-הָאָבֶן מֵעַל פִּי הַבָּאֵר וַהֲשִׁקֵּנוּ הַצֹּאן:
 9 עוֹדְנוּ מִדְּבַר עִפְסָם וְרַחֵלⁱ בָּאָה עִם-הַצֹּאן אֲשֶׁר לְאִבְיָהּ כִּי
 יִרְעָה הוּא^j: וַיְהִי כִּאֲשֶׁר רָאָה יַעֲקֹב אֶת-רַחֵל בְּתִלְדָּן אַחִי
 אָמוּ וְאֶת-צֹאן לָבֶן אַחִי אָמוּ וַיִּנָּשׁ יַעֲקֹב וַיִּגַּל אֶת-הָאָבֶן
 11 מֵעַל פִּי הַבָּאֵר וַיִּשֶׁק אֶת-צֹאן לָבֶן אַחִי אָמוּ: וַיִּשֶׁק יַעֲקֹב
 12 לְרַחֵל וַיִּשָּׂא אֶת-קִלּוֹ^k וַיִּבֶךְ: וַיִּגֵּד יַעֲקֹב לְרַחֵל כִּי אַחִי

a) Sam. ארץ. b) LXX. add: πρὸς Αάβαν τὸν υἱὸν Βαθου-
 ῆλ τοῦ Σύρου, ἀδελφὸν δὲ Πεθέκκας μητρὸς Ἰακώβ καὶ Ἡσαῦ.

c) Sam. ואבן. d) Sam. שם. e) Sam. הרעים. f) Sam. למקומה.

g) Cd. 1. Sam. Syr. Saad. insert להם; LXX. Syr. Vulg. insert
 יעקב. h) Sam. LXX. הרעים. i) LXX. καὶ ἰδοὺ Παχὴλ ἡ θυγά-
 τηρ Αάβαν. Vulg. et ecce Rachel. j) LXX. add: τὰ πρόβατα

τοῦ πατρὸς αὐτῆς. Vulg. gregem. k) Sam. קולו.

אָבִיו וְאֶל-אִמּוֹ וְיִלְךָ פִּדְיָהָ אָדָם: וַיֵּרָא עֲשׂוֹ כִּי רָעוּת בָּנוּת 8
 בְּגֶעֶן בְּעֵינֵי יִצְחָק אָבִיו: וְיִלְךָ עֲשׂוֹ אֶל-יִשְׁמָעֵאל^{l)} וַיִּקַּח אֹתָהּ 9
 מִחֶלֶת^{o)} בַּת-יִשְׁמָעֵאל בֶּן-אֲבִרְהָם אֲחֻזַּת נָכוֹת^{k)} עַל-נָשָׁיו לֹו
 לְאִשָּׁה: וַיֵּצֵא יַעֲקֹב מִבְּאֵר שָׁבַע וְיִלְךָ^{l)} חֲרָנָה: וַיִּפְגַּע בַּמָּקוֹם¹⁾ 11
 וַיִּלֵּן שָׁם בִּירְכָא הַשָּׁמֶשׁ וַיִּקַּח מֵאֲבִנֵי הַמָּקוֹם וַיִּשֶׂם מִרְאשָׁתָיו^{m)}
 וַיִּשְׁכַּב בַּמָּקוֹם הַהוּא: וַיַּחֲלֹם וְהִנֵּה סֹלֶם מַצֵּב אֶרְצָה וְרָאֻשׁוֹ 12
 מֵנִיעַ הַשָּׁמַיְמָהⁿ⁾ וְהִנֵּה מַלְאָכֵי אֱלֹהִים עֲלִים וְיֹרְדִים בּוֹ:
 וְהִנֵּה^{o)} יְהוָה נֹצֵב עָלָיו וַיֹּאמֶר אֲנִי יְהוָה^{p)} אֱלֹהֵי אֲבִרְהָם 13
 אָבִיךָ וְאֵלֹהֵי יִצְחָק הָאָרֶץ אֲשֶׁר אָתָּה שֹׁכֵב עָלֶיהָ לָךְ אֶת־נָנְהָ
 וְלִזְרַעָהּ: וְהִנֵּה זֶרְעֶךָ בְּעַפְרֵי הָאָרֶץ וּפְרִצְתָּ יִמָּה וְקִרְמָה 14
 וַצִּנְיָה^{q)} וְנִגְבָּה וְנִבְרָכוּ בָךְ כָּל-מִשְׁפַּחַת^{r)} הָאָדָמָה וּבִזְרַעָהּ:
 וְהִנֵּה אֲנִכִּי עֹמֵד וְשֹׁמְרֵתִיךָ^{s)} בְּכָל אֲשֶׁר-תֵּלֶךְ וְהִשְׁבַּתִּיךָ^{t)} אֶד-טו
 הָאָדָמָה הַזֹּאת כִּי לֹא אֶעֱזֹבְךָ עַד אֲשֶׁר אִם-עָשִׂיתִי אֵת אֲשֶׁר-
 דִּבַּרְתִּי לָךְ: וַיִּיקָץ^{u)} יַעֲקֹב מִשְׁנֵתוֹ וַיֹּאמֶר אָבִן יֵשׁ יְהוָה 16
 בַּמָּקוֹם הַזֶּה וְאֲנִכִּי לֹא יָדַעְתִּי: וַיֵּירָא וַיֹּאמֶר מַה-נֹּרָא 17
 הַמָּקוֹם הַזֶּה אֲנִי יָדָה בִּי אִם-בֵּית אֱלֹהִים וְהִנֵּה שָׁעַר הַשָּׁמַיִם:
 וַיִּשְׁבֹּם יַעֲקֹב בַּבֹּקֶר וַיִּקַּח אֶת-הָאָבִן אֲשֶׁר-שָׂם מִרְאשָׁתָיו 18
 וַיִּשֶׂם אֹתָהּ מַצְבֵּה וַיַּצֵּק שָׁמֶן עַל-רֹאשָׁהּ: וַיִּקְרָא אֶת-שֵׁם^{v)} 19
 הַמָּקוֹם הַהוּא בֵּית-אֵל וְאוֹלָם לְחַי^{w)} שֵׁם-הָעִיר לְרֹאשְׁנָה^{x)}:
 וַיְדַר יַעֲקֹב^{y)} נָדָר לֵאמֹר אִם-יִהְיֶה אֱלֹהִים^{z)} עִמָּדִי וְשָׁמְרָנִי כ־
 בְּהַרְדּוּ הַזֶּה אֲשֶׁר אֲנִכִּי הוֹלֵךְ^{z)} וְנָתַן-לִי לֶחֶם לֶאֱכֹל וּבִגְדֵי

j) Sam. omits אל ישמעאל. k) Sam. נבאות. l) Sam. Syr. Saad. ללכת. m) Sam. מראישו, and so in v. 18. n) Sam. השמים. o) LXX. Vulg. omit הנה. p) Omitted by LXX. q) Sam. וצפנה. r) Sam. משפחות. s) Sam. ושמתך. t) Sam. והשבתיך. u) Sam. ויקץ. v) Sam. לחיה. w) Sam. לראשונה. Cd. 1. Onk. ed. 1. בראשנה. x) Sam. יעקב, but Paris Polygl. and cdd. as Heb. y) LXX. יהוה אלהים. z) Sam. הלך. אני.

41 וישטם עשו את-יעקב על-הברכה אשר ברכו אביו ויאמר
עשו בלבד יקרבו ימי אכל אבי ואהרנה את-יעקב אחי:
42 ויגר לרבקה את-דברי עשו בנה הגדל^י ותשלח ותקרא
ליעקב בנה הקטן ותאמר אליו הנה עשו אחי מתנחם
43 לך להרעה: ועתה בני שמע בקלי^ז וקום ברח-ה^ח אל-לבן
44 אחי חרנה: וישבת עמו ימים אחדים עד אשר-תשוב
מה חמת אחי: עד-שוב^ט אף-אחיי מפה ושבת את אשר-
עשית לו ושלחתי ולקחתי משם למה אשכל גם-שניכם
יום אחד: ותאמר רבקה אל-יצחק קצתי בתי מפי
בנות^ט חת אם-לקח יעקב אשה מבנות-חת כאלה^י. מבנות
הארץ למה לי חיים:

כח 28

א ויקרא יצחק אל-יעקב ויברך אותו ויצוהו ויאמר לו לא-
2 תקח אשה מבנות כנען: קום לך פדנה ארם ביחה^ט כהואל
3 אבי אמה וקח-לך משם אשה מבנות לבן אחי אמה: ואל
4 שדי^י וברך אחי ויפרה וירבד והיית לקהל עמים: ויטן-
לך את-ברכת אברהם^ט לך ולזרעך אתה לרשף^י את-ארץ
ה מגרף אשר-נתן אלהים^י לאברהם: ושלה יצחק את-
יעקב וילך פדנה ארם אל-לבן בן-בהואל הארמי אחי רבקה
6 אם יעקב ועשו: וירא עשו פיר-ברך יצחק את-יעקב ושלה
אחו פדנה ארם לקחת-לו משם אשה בברכו אחו ויצו
7 עליו לאמר לא-תקח אשה מבנות כנען: וישמע יעקב אל-

y) Sam. הגדול. z) Sam. בקולי. a) LXX. insert: *εἰς τὴν Μεσοποταμίαν*. b) Sam. שב. c) LXX. insert בני. d) LXX. Vulg. omit חת כאלה. e) Sam. בית. f) Sam. שרה. LXX. *ὁ θεὸς μου*. g) Cd. 1. Sam. insert אביך; LXX. *τοῦ πατρός μου*. h) Sam. לרשע. i) Sam. יהוה.

וַיְהִי בֹאֲשֶׁר כָּלָה יִצְחָק לְבָרְךָ אֶת-יַעֲקֹב^ז) וַיְהִי אָז יֵצֵא לִיצָא יַעֲקֹב מֵאֵת פָּנָי יִצְחָק אָבִיו וַעֲשׂוּ אֲחָיו כָּא מַצִּידוֹ^א):
 וַיַּעַשׂ^ב) גַּם-הוּא מִטַּעֲמִים וַיָּבֹא לְאָבִיו וַיֹּאמֶר לְאָבִיו יָקֹם^ג) 31
 אָבִי וַיֹּאבֵל מְצִיד בְּנוֹ בַּעֲבָר^ד) תְּבַרְכֵנִי נִפְשָׁה: וַיֹּאמֶר לוֹ^ה)
 יִצְחָק אָבִיו מִי-אַתָּה וַיֹּאמֶר אָנִי בְנֶךָ בְּרָכָה עֲשׂוּ: וַיִּתְּנֶה 32
 יִצְחָק חֲרָדָה גְּדֻלָּה עַד-מָאֹד וַיֹּאמֶר מִי-אֲפֹאֵה הוּא^ו) הַצֶּדֶד- 33
 צִיר וַיָּבֹא לוֹ וְאֵבֶל מִכָּל בְּטָרִם תְּבֹאֵא וַאֲבִרְכֵהוּ גַם-^ז)
 בָּרוּךְ יְהוָה: כִּשְׁמַע^ח) עֲשׂוּ אֶת-דְּבָרֵי אָבִיו וַיַּצְעֵק צַעֲקָה 34
 גְּדֻלָּה וּמְרָה עַד-מָאֹד וַיֹּאמֶר לְאָבִיו^ט) בְּרַכְנִי גַם-אֲנִי אָבִי: לֹה
 וַיֹּאמֶר^י) כָּא אֲחִיד בְּמִרְמָה וַיִּקַּח בְּרַכְתִּי^י): וַיֹּאמֶר הָכִי^כ) קָרָא 36
 שְׁמוֹ יַעֲקֹב וַיַּעֲקֹבֵנִי זֶה פַעַמִּים אֶת-פְּלִרְתִּי^ל) לָקַח^ל) וַהֲנֵה עֲתָה
 לָקַח בְּרַכְתִּי וַיֹּאמֶר הֲלֹא-אֶצְלָפִי^מ) לוֹ בְּרָכָה: וַיֵּן יִצְחָק 37
 וַיֹּאמֶר לַעֲשׂוּ הֵן גְּבִיר שְׁמִיתִי לָךְ וְאֶת-כָּל-אֲחָיו נִתְּתִי לוֹ
 לַעֲבָדִים וְדָגֵן וְחִירֶשׁ סִמְכִיתִי וּלְכָה^נ) אֲפֹאֵה מָה אֶעֱשֶׂה בְּנִי:
 וַיֹּאמֶר עֲשׂוּ אֶל-אָבִיו הַבְּרָכָה אֶתֶּם הוּא-לָךְ אָבִי בְּרַכְנִי גַם- 38
 אֲנִי אָבִי^ס) וַיֵּשֶׁא עֲשׂוּ קִלּוֹ^ס) וַיִּבְרַךְ: וַיֵּן יִצְחָק אָבִיו וַיֹּאמֶר 39
 אֲלֵיו

הִנֵּה^ט) מִשְׁמֵנִי הָאָרֶץ יְהִיָּה מוֹשְׁבָה

וּמִפְלִי^ט) הַשָּׁמַיִם מַעַל^ו):

ט

וְעַל-חֲרָבָה, תַּחֲוִיָּה

וְאֶת-אֲחִיד תַּעֲבֹד

וְהִיד בֹּאֲשֶׁר תִּלְוִיד^ו)

וּפְרִקָתָ עֲלוֹ^ז) מַעַל צִוְאָרָה:

z) LXX. insert בְּנוֹ. a) Omitted in Sam. b) Sam. וַיַּעַשׂ, but add. as Heb. c) Sam. יָקֹם. d) Sam. בַּעֲבָר. e) Sam. אֲלֵיו. f) Sam. omits והוא, and has הפו instead of אֲפֹאֵה. g) Sam. גַּם. h) Sam. LXX. insert כִּשְׁמַע. i) Cd. 1. LXX. insert יִשְׁחָק. j) Omitted in Cd. 1. LXX. Vulg. k) LXX. add לוֹ. l) Sam. אֶת בְּרַכְתִּי. m) Sam. הָכִי. n) Sam. בְּכֹרִתִּי. o) קִמְץ בֹּ"ק. p) Sam. הַצֶּלֶח. q) Sam. וְלֹךְ. r) LXX. insert: κατανυχθέντος δὲ Ἰσαάκ. s) Sam. קִלּוֹ. t) Sam. עֲלוֹ. u) Cdd. Sam. מַטֵּל. v) Sam. מַמְעַל. w) Sam. חֲאָדָר. x) Sam. עֲלוֹ.

טו ותעש אמו מטעמים באשר אהב אביו: ותקח רבקה את-
 בנלי עשו בנה הגדל החמד^ט אשר אתה בבית ותלבש את-
 16 יעקב בנה הקטן: ואת ערל גדי^י העזים הלבישה על-ידי
 17 ועל חלקת ציאו^{יב}: ותסן את-המטעמים ואת-הלחם אשר
 18 עשתה ביד יעקב בנה: ויבא אל-אביו ויאמר אבי ויאמר
 19 הגני מי אתה בני: ויאמר יעקב אל-אביו אנכי עשו בברך
 עשיתי באשר דברת אלי קים-נא שבה^{יג} ואכלה מציתי
 כ בעבור חברבני נפשך: ויאמר יצחק אל-בנו מה-זה מהרת
 21 למצא בני ויאמר כי הקרת^{יד} יהנה אלהיך לפני: ויאמר
 יצחק אל-יעקב גשה-נא ואמשך^{טו} בני האתה זה בני עשו
 22 אכלא: ויגש יעקב אל-יצחק אביו וימשחו^{טז} ויאמר הקל^{יז}
 23 קול יעקב והידים ירי עשו: ולא הידיו כי-היו ידיו כירי
 24 עשו אחיו שערת^{יח} ויברכו: ויאמר אתה^{יט} זה בני עשו ויאמר
 כה אני: ויאמר הנשה^כ לי ואכלה^{כא} מציד^{כב} בני למען תברכה
 26 נפשי ונגש-לו ויאכל ויבא לו יין וישם: ויאמר אליו
 27 יצחק אביו גשה-נא ושקה-לי בני: ויגש וישק-לו וירח
 את-ריח בגדיו ויברכו ויאמר ראה^{כג} ריח בגדי פריח שדה^{כד}
 אשר ברכו^{כה} יהוה:

מטל השמים	28 ויתן-לך האלהים
ורב דגן ותירש ^{כז} :	ומשמני הארץ
וישתחו ^{כח} לך לאמים	29 יעבדוך עמים
וישתחו ^{כט} לך בני אמך	הנה ^ל גביר לאחיו
ומברכה ^ל ברוך:	אריה ^{לז} ארור

e) Sam. החמדות. f) Sam. גדי. g) Sam. ציאו. h) Sam. שבע. i) Sam. הקרא. j) Sam. ואמישך. k) Sam. והמסחו. l) Sam. הקול. m) Sam. שעירות. n) Sam. האתה. o) Sam. הנשה. p) Sam. ואכל. q) LXX. ἀπὸ τῆς θήρας σου; so Vulg. r) Sam. ראו. s) Sam. LXX. Vulg. השדה מלא. t) Sam. ברכו. u) Sam. ותירש. v) So Cdd. mult. Sam. and 'ק, but V. D. H. ויגש; vid. n. w) Sam. הרי. x) Cdd. אררך. y) Cdd. ומברך.

כו 27

ויהי כירוקן וצחק ותבתינ^g עינו מראת^h ויקרא אתגשי ו
 בננו הנדולⁱ ויאמר אליו בני ויאמר אליו^j הנני: ויאמר הננה
 נא^k ונקנתי^l לא^m ידעתי ויום מותי: ועתה שאגא בליד תליהⁿ ו
 וקשקה וצא השדה וצידה^o לי צידה^p: ועשה לי מטעמים
 באש- אהבתי והביאה^q לי ואכלה^r בעבור תברכה נפשי
 בטרם אמות: ורבקה שמעת בדבר וצחק אלעשו בנו
 ונקד עשו השדה לצוד ציד להביא^s: ורבקה אמרה אל-
 ועלב בנה^t לאמר הננה שמעתי את-אביך מדבר אל-עשו
 אחיד לאמר: הביאה^u לי ציד ועשה לי מטעמים ואכלה^v
 ואברכה^w לפני יהוה לפני מותי: ועתה בני שמע בקלי^x
 לאשר אני מצוה אתך: לך-נא אל-הצאן וקח-לי משם
 שני גדי עזים טובים^y ואעשה אתם מטעמים לאביך באש-
 אהב: והבאת לאביך ואכל בעבר^z אשר יברכה^a לפני מותו:
 ויאמר ועלב אל-רבקה אמו תן^b עשו אחי איש שעיר^c ואבני
 איש חלק: אולי ומשגלי אבי והייתי בעיניו במהעתה
 והבאתי עלי קלה ולא ברכה: ויאמר לו אמו עלי קלה^d
 בני אף^e שמע בקלי^f וקח קח-לי: וקח ויקח ויבא לאמו

g) Sam. ותבתינה. h) Sam. מראות. i) Sam. הנדול. j) Omit-
 ted in LXX. Vulg. k) Cd. 1. LXX. Vulg. Syr. omit. נא. l) פחה
 באהנח. m) Cd. 1. LXX. Vulg. Syr. Saad. ולא. n) Sam. חליה.
 o) Sam. וצוד. p) Sam. and ק' ציד. q) Sam. והביאה. r) Sam. יאכל.
 s) LXX. τῶ πατρὶ αὐτοῦ (לאביו). t) LXX insert הקטן. u) Sam.
 הבא. v) Sam. ואכרבה. w) Sam. בקולי; LXX. omit. x) Sam.
 בזכור. y) Sam. ἀπαλούς καὶ. z) LXX. insert before ט' טובים.
 a) Sam. הנה. b) Sam. שעיר. c) Sam. אף. d) Sam. בקולי.
 e) Sam. אף.

23 ופרינו בארץ: ויעל משם באר שבע: ויבא אליו יהוה
 24 בלילה ההוא ויאמר אנכי אלהי אברהם אביד אל-תירא
 כי אתה אנכי וברכתיו ותרביתי את-נרעך בעביר אברהם
 כה עבדי^q): וכן שם מופך ויקרא בשם יהוה ויט-שם^r) אהלו
 26 ויברו-שם עבדי-יצחק באר^s): ואבימלך הלה אליו מגר
 27 ואחותו מרעהו ופיקל^t) שר-צבאו: ויאמר אלהם^u) יצחק
 מדוע באתם אלי ואחסן שנאתם אתי ותשלחני מאתכם:
 28 ויאמרו ראו ראינו כי-הנה יהיה עמך ונאמר תה^v) נא
 29 אלה בינותינו בינינו^w) ובינה ונברחה ברית עמך: אס-תעשה
 עמנו רעה^x) באשר לא נגענוך ובאשר עשינו עמך רק-טוב
 ל ונשלחה בשלום אתה עתה^y) בריך יהוה: ויעש להם
 31 משתה ויאכלו וישתו: וישכמו^z) בבקר וישכעו איש לאחיו^a)
 32 וישלחם יצחק וילכו מאתו בשלום: ויהי ביום ההוא
 ויבאו עבדי יצחק ויגדו לו על-אדות הבאר אשר חפרו
 33 ויאמרו לו^b) מצאנו מים: ויקרא אתה שבעה^c) על-בן שם-
 34 העיר באר שבע עד היום הזה: ׀ ויהי עשו בן-
 ארבעים שנה ויקח אשה את-יהודית בת-בארי^d) החתי ואת-
 לה בשמת בת-אילן החתי^e): ויהיו^f) מרת רות ליצחק ולרבקה:

ם

q) Cd. 1. inserts אביך before עבדי. LXX. τὸν πατέρα σου, reading אביך, and Saad. omits עבדי. r) נ"א כצרי (ויט). s) LXX. add: ἐν τῇ παράγγει Γεράσω (כנחל גר). t) Sam. ופי כל. u) Sam. אליהם. v) Sam. תהיה. w) Sam. בינותנו בינינו. x) Sam. רע. y) Sam. עתה אתה. z) Sam. וישכמו. a) Sam. לרעהו. b) Cdd. 2. LXX. לא; vid. n. c) Cdd. 2. Syr. Aq. Symm. Vulg. read שבע. d) LXX. Βεωχ. e) Sam. אשתו החתי, so also LXX. cod. Alex. and Syr. f) Sam. ותהיהנה.

מֶלֶךְ פְּלִשְׁתִּים בְּעַד הַחֲלוֹן וַיֵּרָא וַהֲזָה יִצְחָק מִצַּחֲק אֵת
 רַבְּקָה אִשְׁתּוֹ: וַיִּקְרָא אַבְיִמֶלֶךְ לַיִּצְחָק וַיֹּאמֶר אֵךְ הִנֵּה 9
 אִשְׁחָדָה הוּא וְאִידָה אִמֶּרְתָּ אֶחָדִי הוּא וַיֹּאמֶר אֵלָיו יִצְחָק בִּי
 אִמֶּרְתִּי כֹן-אִמִּית עָלַי: וַיֹּאמֶר אַבְיִמֶלֶךְ מַה-זֹּאת עָשִׂיתִי
 לָנוּ כְּמַעַט שָׁכַב אֶחָד הָעַם אֶת-אִשְׁחָדָה וַהֲבֵאתָ עָלֵינוּ אֲשָׁם:
 וַיֵּצֵא אַבְיִמֶלֶךְ אֶת-כָּל-הָעָם^b) לֵאמֹר הִנֵּנִי בְּאִישׁ הַזֶּה וּבְאִשְׁתּוֹ 11
 מוֹת יוֹמָת: וַיּוֹרֶעַ יִצְחָק בְּאֶרֶץ חָרָא וַיִּמָּצֵא בִּשְׁנֵה הַהוּא 12
 מֵאֵה שְׁעָרִים^c) וַיִּבְכְּהוּ יִהוּדָה: וַיַּגְדֵּל הָאִישׁ וַיִּגְדַּל הַלּוֹד^d) 13
 וַיִּגְדַּל עַד כִּי-יִגְדַּל מֶאֶד: וַיְהִי-לּוֹ מִקְנֵה-צֹאן וּמִקְנֵה בָקָר וַעֲבָדָה 14
 רַבָּה וַיִּקְנְאוּ אֹתוֹ פְּלִשְׁתִּים: וְכָל-הַבְּאֵרֹת^e) אֲשֶׁר חָפְרוּ עֲבָדֵי טו
 אָבִיו בְּיָמֵי אַבְרָהָם^f) אָבִיו סָתְמוֹם פְּלִשְׁתִּים וַיִּמְלְאוּם עָפָר:
 וַיֹּאמֶר אַבְיִמֶלֶךְ אֶל-יִצְחָק לֵךְ מֵעַמְּנוּ כִּי-עַצְמָתָ מִמֶּנּוּ מֶאֶד: 16
 וַיֵּלֶךְ מִשָּׁם יִצְחָק וַיֵּתֵן בְּנַחֲל־גֶרָר וַיֵּשֶׁב שָׁם: וַיֵּשֶׁב^g) יִצְחָק^h) 17
 וַיַּחֲפֹרⁱ) אֶת-בְּאֵרֹת^j) הַמַּיִם אֲשֶׁר חָפְרוּ בְּיָמֵי^k) אַבְרָהָם אָבִיו
 וַיִּסְתְּמוּם פְּלִשְׁתִּים אֶחָדִי מוֹת אַבְרָהָם^l) וַיִּקְרָא לָהֶן שְׁמוֹת
 בְּשֵׁמֹת^m) אֲשֶׁר-קָרָא לָהֶן אָבִיו: וַיַּחֲפְרוּ עֲבָדֵי-יִצְחָק בְּנַחֲל־ⁿ) 19
 וַיִּמָּצְאוּ-שָׁם בְּאֵר מַיִם חַיִּים: וַיְרִיבוּ רֵעֵי גֶרָר עִם-רֵעֵי כ
 יִצְחָק לֵאמֹר לָנוּ הַמַּיִם וַיִּקְרָא שֵׁם-הַבְּאֵר עֵשֶׂק בִּי הִתְעַשְׁקוּ
 עָמּוֹ: וַיַּחֲפְרוּ^o) בְּאֵר אַחֲרֹת^p) וַיְרִיבוּ גַם-עָלֶיהָ וַיִּקְרָא שְׁמָהּ 21
 שְׁמֹנֶה: וַיַּעֲתֹק מִשָּׁם וַיַּחֲפֹר^q) בְּאֵר אַחֲרֹת וְלֹא רָבוּ עָלֶיהָ 22
 וַיִּקְרָא שְׁמָהּ רְחֹבוֹת^r) וַיֹּאמֶר כִּי-עָתָה הִרְחִיב יְהוָה לָנוּ

יְעָרִים b) Sam. LXX. עמו. c) Cdd. LXX. Syr. Symm. Theod. (Onk.) יְעָרִים.
 d) Sam. הלך. e) Sam. הבארות. f) Omitted by LXX. g) Sam.
 וישוב. h) Sam. כארות. i) Sam. LXX. Vulg. עבדי. Syr. inserts עבדי
 וישוב. j) LXX. add אביו. k) Sam. בשמות. l) LXX. add
 אביו before בימי. m) LXX. add אביו. n) LXX. add אביו. o) Sam.
 ויחפר; vid. v. 17. p) LXX. ἀπὸ τοῦ ἐκείθεν ὠρυξέ. q) Sam.
 ואחרית, and so in v. 22. r) Cd. 1. Sam. Syr. Saad. ויחפרו. p) Sam.
 רחובות.

29 יַעֲקֹב: וַיֹּדֶעַ (g) יַעֲקֹב נָזִיד וַיָּבֹא עָשׂוּ מִן־הַשָּׂדֶה וְהוּא עֵינָהּ:
 ל וַיֹּאמֶר עָשׂוּ אֶל־יַעֲקֹב הַלְעִיטָנִי (h) גַּא מִן־הָאֲדָמָה (i) הָאֲדָמָה הַזֶּה כִּי
 31 עָנָה אָנֹכִי עַל־כֵּן קָרָא שְׁמִי אָדָם: וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב מִכֶּה כְּיוֹם
 32 אֶת־דְּבַרְךָ לִי: וַיֹּאמֶר עָשׂוּ הִנֵּה אָנֹכִי הוֹלֵךְ (j) לָמוֹת וְלָפֶה־
 33 וְהָ לִי בִכְרָה (k): וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב הַשְׁבָּעָה (l) לִי כְּיוֹם (m) וַיִּשָּׁבַע
 34 לוֹ וַיִּמָּכֶר אֶת־דְּבַרְחוֹ לַיַּעֲקֹב: וַיַּעֲקֹב נָתַן לְעָשׂוּ לֶחֶם וַיָּנִיד
 עַד־שָׁמָיִם (n) וַיֵּאכַל וַיִּשְׁתַּה וַיָּקָם וַיֵּלֶךְ וַיָּבֹא אֶת־דְּבַרְכָּה: פ

כו 26

א וַיְהִי דָעַב בְּאַרְצָן מִלְכָּל הָרַעֲב הָרְאִשׁוֹן (o) אֲשֶׁר הָיָה בִּימֵי
 אֲבֹרָהֶם וַיֵּלֶךְ יִצְחָק אֶל־אֲבִימֶלֶךְ מֶלֶךְ־פְּלִשְׁתִּים גִּרְרָה:
 2 וַיֵּרָא אֵלָיו יְהוָה וַיֹּאמֶר אֶל־חֶכְדְּךָ מִצְרִימָה שָׁכֵן בְּאַרְצָן אֲשֶׁר
 3 אָמַר אֱלֹהֶיךָ: גִּירָה (p) בְּאַרְצָן הַזֹּאת וְאֶהְיֶה עִמָּךְ וְאֶבְרַכְךָ כִּי־לֹךְ
 וְלִזְרַעְךָ אֲתֹן אֶת־כָּל־הָאֲרָצָה (q) הָאֵלֶּה (r) וְהַקְמַתִּי אֶת־הַשְׁבָּעָה (s)
 4 אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי לְאֲבֹרָהֶם אָבִיךָ: וְהִרְבִּיתִי אֶת־זֶרְעֶךָ כְּכֹכְבֵי
 הַשָּׁמַיִם וְנִתְּתִי לִזְרַעְךָ אֶת־כָּל־הָאֲרָצָה הָאֵל וְהַחֲבִרְכִי בִזְרַעְךָ
 הַכָּל גִּירָה (t) הָאֲרָץ: עָקֵב אִשְׂרָאֵל־שָׁמַע אֲבֹרָהֶם (u) בְּקִלִּי (v) וַיִּשְׁמַל
 6 מִשְׁמֵרָתִי מִצּוֹתִי חֲקוֹתִי (w) וְחֹרָתִי: וַיָּשָׁב יִצְחָק בְּגִרָה:
 7 וַיִּשְׁאַלּוּ אֲנָשֵׁי הַמָּקוֹם לְאִשְׁתּוֹ (x) וַיֹּאמֶר אֶתְחִי הִיא כִּי יָרָא
 לֹאמֶר אִשְׁתִּי (y) פֶּן־יִהְיֶהנִי (z) אֲנָשֵׁי הַמָּקוֹם עַל־דְּרִבְקָה כִּי־טוֹבָתָה
 8 מִרְעָה הוּא: וַיְהִי כִּי־אָרְכוּ־לּוֹ (a) שָׁם הַיָּמִים וַיִּשְׁקָף אֲבִימֶלֶךְ

g) Sam., according to Lond. Polygl. and Kenn. יצור, but Paris Polygl. & Cdd. as Heb. h) Sam. העלמני. i) Sam. האדום. j) Sam. האדם. k) Sam. בכורה. l) Sam. השבע. m) Omitted in Cdd. 4. Vulg. Saad. n) Sam. עד שים. o) Sam. הראישון. p) Sam. גיר; LXX. Vulg. Saad. q) Sam. הארצות; so in v. 4. r) Cd. 1. Sam. האלה; so in v. 4. s) Sam. השבעה. t) Sam. גיר. u) Sam. LXX. add אכיד. v) Sam. בכולי. w) Sam. חקתי. x) Sam. על אשתו. y) Sam. רבקה. z) Sam. adds היא. a) Sam. reads כאשר instead of כי.

נָבִית וְקָרָר^מ) (וְאֵדְבָאֵל^נ) וּמִבְשָׁם: וּמִשְׁמַע וְרוּמָה וּמִשָּׂא: הָרָר^ו)¹⁴
 וְחִמָּא^פ) (יָטוּר^י) (נָפִישׁ^י) וְקָרָמָה: אֵלֶּה בְּנֵי יִשְׁמָעֵאל וְאֵלֶּה^{טו}
 שְׁמֹתָם בְּחֻצֵּיהֶם (וּבְמִירוֹתָם^א) שְׁנֵים-עָשָׂר (נְשִׂאִים^י) לְאִמָּתָם:
 וְאֵלֶּה שְׁנֵי חַיֵּי יִשְׁמָעֵאל מֵאֵת שְׁנָה וְשְׁלֹשִׁים שְׁנָה וְשִׁבְעֵי¹⁷
 שָׁנִים וַיָּגָע וַיָּמָת^א) (וַיֵּאֲסֹף אֶל-עָמִיו^י): וַיִּשְׁכְּנוּ מִחַיִּילָה עַד-
 שׁוּר^א) אֲשֶׁל עַל-פְּנֵי מִצְרַיִם בְּאֶבְרָה אֲשֶׁרָה עַל-פְּנֵי כָל-
 אֲחָיו נָפַל: וְאֵלֶּה תּוֹלְדֹת יִצְחָק בֶּן-אַבְרָהָם אַבְרָהָם הוֹלִיד¹⁹
 אֶת-יִצְחָק: וַיְהִי יִצְחָק בֶּן-אַרְבָּעִים שְׁנָה בְּקָחָתוֹ אֶת-רִבְקָה כ-
 בְּתֻבְהוּאֵל הָאֲרָמִי מִפְּדֹן אָרָם אֲחִית לֶבֶן הָאֲרָמִי לוֹ לְאִשָּׁה: ²¹
 וַיַּעֲרֹךְ יִצְחָק לַיהוָה^א) לְנִכְבָּח אֲשֶׁתּוֹ פִּי עֲקָרָה הוּא וַיַּעֲרֹךְ לוֹ
 יְהוָה וַתֵּהָרֶה רִבְקָה אִשְׁתּוֹ: וַתִּהְיֶה צִוְּיָהּ בְּקָרְבָּהּ וַתֵּאֱמָר²²
 אֲסִיבֶן לָמָּה זֶה אֲנִי וַתֵּלֶךְ לִדְרֹשׁ אֶת-יְהוָה: וַיֹּאמֶר יְהוָה לָהּ²³
 שְׁנֵי גֵימִים^י) בְּבִטְנָהּ^ז)
 וּשְׁנֵי לְאִמִּים מִמֶּעַד וַיִּפְרְדּוּ
 וְלֹאֵם מִלֵּאָם וַיֵּאֱמָן^א)
 וְרֵב יַעֲבֹד צִיּוּר^ב):

וַיִּמְלֹא יָמֶיהָ לָלֶדֶת וַהֲגָה תִּימָם^ע) בְּבִטְנָהּ: וַיֵּצֵא הָרָאשִׁין^ד)²⁴
 אֶדְמוֹנִי כָלוֹ בְּאֶדְרֹת שַׁעַר וַיִּקְרָא יִשְׁמוֹ עִשׂוֹ: וְאַחֲרֵי-כֵן כֹּה
 יֵצֵא אֲחָיו וַיְרֹ אֲחִית בְּעֵקֶב עִשׂוֹ וַיִּקְרָא^א) שְׁמוֹ יַעֲקֹב וַיִּצְחָק²⁶
 בֶּן-שְׁשִׁים שְׁנָה בְּלֶדֶת אֹהֶם: וַיִּגְדְּלוּ הַנְּעָרִים וַיְהִי עִשׂוֹ²⁷
 אִישׁ יָדָע צִיד אִישׁ שְׂרָה וַיַּעֲקֹב אִישׁ חָם יֹשֵׁב אֲהֵלִים:
 וַיֵּאֱהָב יִצְחָק אֶת-עִשׂוֹ בְּרִצְיָד^י) בָּפוּיו וְרִבְקָה אֲהָבָת אֶת-²⁸

m) Sam. נבאות קרד. n) Syr. ٱلْأَعْلَى. o) V. D. H. הדר; vid. n.
 p) Sam. וחימה. q) Syr. ٱلْجَبَل. r) Sam. ونفيس. s) Sam. שמותם.
 t) Sam. וימות. u) Sam. נשיאים. v) Sam. ובמירותם בחצרותם.
 w) Syr. ٱلْمَدَن. x) Sam. אל יהוה. y) Cdd. Sam. and ק נים.
 z) Sam. בבטנה. a) קמץ ב"ז. b) Cd. 1. Sam. הצעיר. c) Sam.
 צידו. d) Sam. ויקראו. e) Cd. 1. Sam. הראשון. f) Sam. תאמים.

כה 25

2 וַיֹּסֶף אֲבָרְהָם וַיִּקַּח אִשָּׁה וְשֵׁמָּה קְטִירָהּ: וַתֵּלֶד לוֹ אֶת־
 זְמָרָן^p) וְאֶת־יִקְשָׁן וְאֶת־מֶדָן וְאֶת־מִדְיָן וְאֶת־יִשְׂכָּק וְאֶת־שִׁוִּי:
 3 וַיִּקְשָׁן יָלֵד^q) אֶת־יִשְׂכָּא וְאֶת־דִּבְרָן^r) וּבְנֵי דִבְרָן הֵיוּ אֲשֻׁרִים^s) וְלִטְשִׁים^t)
 4 וְלִאֲמִים^u): וּבְנֵי מֶדָן עֵיפָה^v) וְעַפְרָיִם^w) וַחֲנָנִי^x) וַאֲבִירָע וְאֶלְדֵּעָה
 ה כָּל־אֵלֶּה בְנֵי קְטִירָהּ: וַיִּתֵּן אֲבָרְהָם אֶת־כָּל־אִשְׁוֹלוֹ לְיִצְחָק^y):
 6 וּלְבָנֵי הַפִּילִגְשִׁים אֲשֶׁר לְאֲבָרְהָם נָתַן אֲבָרְהָם מִתְּנָת^z)
 וַיִּשְׁלָחֵם מֵעַל יִצְחָק בָּנוֹ בְּעֵידֵנוּ חַי קְדָמָה אֶל־אֶרֶץ כְּנָעַן^a):
 7 וְאֵלֶּה יְמֵי שְׁנֵי־חַיֵּי אֲבָרְהָם אֲשֶׁר־חַי מֵאֵת שָׁנָה וּשְׁבָעִים
 8 שָׁנָה וַחֲמִשָּׁ שָׁנִים: וַיָּגָע וַיָּמָת אֲבָרְהָם בְּשִׁבְחָה טוֹבָה
 9 וַקָּן וַיִּשְׁבַּע [יָמִים]^b) וַיָּאָסֶף אֶל־עַמּוּיָו^c): וַיִּקְבְּרוּ אוֹתוֹ יִצְחָק
 וַיִּשְׁמָעֵאל בָּנָיו אֶל־מַעְרַת הַמַּכְפֵּלָה אֶל־שָׂרָה עֵפְרָן^d) בֶּן־צֹחַר
 י הַחֲתָי אֲשֶׁר־^e) עַל־פְּנֵי מִמְרָא: הַיְשָׁרָה^f) אֲשֶׁר־קָנָה אֲבָרְהָם
 11 מֵאֵת בְּתֻרְיָה שָׁמָּה קָבַר^g) אֲבָרְהָם וְשָׂרָה אִשְׁתּוֹ: וַיְהִי אַחֲרָי
 מִיתָ אֲבָרְהָם וַיִּבְרָךְ אֱלֹהִים אֶת־יִצְחָק בָּנוֹ וַיַּעֲשֶׂב יִצְחָק עִם־
 12 בְּנֵי לְחֵי רְאִי: פ וְאֵלֶּה תֵּלֵדָתָ^h) וַיִּשְׁמָעֵאל בֶּן־אֲבָרְהָם
 13 אֲשֶׁר יָלְדָהּⁱ) הָעֶרֶת הַמִּצְרִית^j) שִׁפְחַת שָׂרָה לְאֲבָרְהָם: וְאֵלֶּה
 שְׁמוֹת בְּנֵי וַיִּשְׁמָעֵאל בְּשִׁמְתָם^k) לְתוֹלְדֹתָם כְּבֹר^l) וַיִּשְׁמָעֵאל

p) Sam. זמרן. q) Sam. הוליד. r) Syr. ܙܡܪܢ. s) Sam. אשורים; Syr. ܐܡܘܪܝܝܬ. t) Sam. ולטשאים. u) Syr. ܐܡܝܝܬ. v) LXX. Τεράρα. w) Cdd. 2. Sam. LXX. וואפר; Syr. ܐܦܪܐ. x) Sam. וחנוך. y) Sam. LXX. Syr. add בנו. z) Sam. כחננו. a) Sam. קדמה. b) V. D. H. וישבע. Vid. n. c) Sam. עמו. d) Sam. עפרון. e) Omitted in Cd. 1. Vulg. f) LXX. add: καὶ τὸ σπηλαιον. g) Sam. ישם קבור. h) Sam. חולדה. i) Cd. 1. Vulg. add לו. j) Sam. ומצרית. k) Sam. בשמותם. l) Sam. כבור.

אֲשֶׁר-עָפוּ וַיִּלְכְּדוּ וַיִּקְוִמוּ^v) בְּבֹקֶר וַיֹּאמֶר שְׁלַחְנִי^w) לְאֲדָנִי:
 וַיֹּאמֶר^x) אֲחִיָּהּ וַאֲמָהּ חָשַׁב הַנָּעַר אֶתֵּנוּ יָמִים אִוָּ עָשׂוֹר אַחֲרָי^y) נָה
 חֵלֶק: וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים^z) אֶל-תַּאֲחֶרֶוּ אֱלֹהֵי וַיְהִי הַצִּלָּתִּים דְּרָכָי^a) 56
 שְׁלַחְנִי וְאֶלְכָה לְאֲדָנִי^b): וַיֹּאמְרוּ נִקְרָא לְנָעַר וְנִשְׁאַלָהּ^c) אֶת- 57
 פִּיהָ: וַיִּקְרְאוּ לְרַבְקָה וַיֹּאמְרוּ אֵלֶיהָ^d) הַחֲלֹקִי עִם-הָאִישׁ 58
 הַזֶּה וַתֹּאמֶר אֵלֶּה: וַיִּשְׁלְחוּ אֶת-רַבְקָה אֶחָתָם וְאֶת-מִנְקֵתָהּ^e) 59
 וְאֶת-עֶבֶד אֲבִרָהָם וְאֶת-אֲנָשָׁיו: וַיְבָרְכוּ אֶת-רַבְקָה^f) וַיֹּאמְרוּ
 לָהּ אֲחֵתְנוּ אִתְּ הָיִי^g) לְאֵלֶּפֶי רַבְקָה וַיִּירֶשׁ זֶרַעָךְ^h) אֶת שְׂעֵר
 שְׂנָאִיוⁱ): וְהָקָם רַבְקָה וַנְעַרְתִּיהָ וַתַּרְבֵּכְנָה עַל-הַגְּמָלִים 61
 וַתֵּלְכֶנָה אַחֲרֵי הָאִישׁ וַיָּקָה הָעֶבֶד אֶת-רַבְקָה וַיִּלָּךְ: וַיִּצְחָק 62
 בָּא מִבֵּיא^j) בָּאֵר לְחֵי רָאִי וְהָיָא יוֹשֵׁב^k) בְּאֶרֶץ הַנָּגֹב: וַיֵּצֵא 63
 יִצְחָק לָשׁוּחַ בַּשָּׂדֶה לַפְּנִית עֶרֶב וַיֵּשֶׂא עֵינָיו וַיֵּרָא וַיִּהְיֶה
 גְּמָלִים^l) בָּאִים: וַתֵּשֶׂא רַבְקָה אֶת-עֵינֶיהָ וַתֵּרָא אֶת-יִצְחָק 64
 וַתִּפֹּל מֵעַל הַגְּמָל: וַתֹּאמֶר אֶל-הָעֶבֶד מִי-הָאִישׁ הַזֶּה^m) 65
 הַחֵלֶךְ בַּשָּׂדֶה לִקְרֹאָהֶנּוּ וַיֹּאמֶר הָעֶבֶד הִיא אֲדָנִי וַתִּקַּח
 הַצִּעִיר וַתַּחֲבֹס: וַיִּסְפֹּר הָעֶבֶד לִיִּצְחָק אֶת כָּל-הַדְּבָרִים אֲשֶׁר 66
 עָשָׂה: וַיְבָאָהּⁿ) וַיִּצְחָק הָאֵלֶּלֶל שָׂרָה^o) אִמּוֹ וַיִּקַּח אֶת-רַבְקָה 67
 וַתְּהִי-לּוֹ לְאִשָּׁה וַיֵּאָהֲבָה וַיִּנָּחֶם וַיִּצְחָק אַחֲרֵי אִמּוֹ: פ

v) Sam. ויקמו. w) Sam. שלחני. LXX, Vulg. Syr. insert ואלכה, as in v. 56. x) Sam. ויאמרו. y) Sam. ואחדש ואחר; vid. n. z) Sam. אלוהים. a) Sam. את דרכי. b) Sam. אל אדני. c) Sam. ונשאל. d) Sam. לה. e) Sam. מינקתה. f) Cd. 1. LXX. ms. A. Syr. Vulg. insert אחתם. Vulg. omits רבקה. g) Sam. אחי הוי. h) Sam. במדבר. i) Cdd. 2. Sam. איכיו. j) Sam. LXX. ויביאה. k) Sam. יושב. l) Sam. הגמלים. m) Sam. הלו. n) Sam. ויבאה. LXX. εἰσεγενεσθαι. o) LXX. omit שרה here and insert it before אמו at the end of the verse.

43 אָבִי^א) הִלֵּךְ עָלֶיהָ: הִנֵּה אָנֹכִי נֹצֵב עַל-עֵינַי הַמַּיִם וְהַיָּה
הַעֲלָמָה הַיִּצְאָה לְשָׂאֵב^ב) וְאָמַרְתִּי אֵלֶיהָ הַשְׁקִינִי-נָא^ג) מַעַט-מִיָּם
44 מִבֶּרֶךְ^ד): וְאָמְרָה אֵלָי גַּם-אֲסָה שָׂתָה וְגַם לְגַמְלִיךְ אֲשָׂאֵב הוּא
מִהֶה-אֲשֶׁה אֲשֶׁר-הִכִּיתִי^ה) יִהְיֶה לְכֹן-אֲדֹנִי^ו): אָנֹכִי מָרָם וְאֵכְלָה לְדַבֵּר
אֶל-לְבִי^ז) וְהִנֵּה רִבְקָה יֹצֵאת וְכֵדָה עַל-שִׁבְכָמָה וְתִרְדּוּ הָעֵינָה^ח)
46 וְתִשָּׂאֵב וְאָמַר אֵלֶיהָ הַשְׁקִינִי נָא^ט): וְתִמְחֹר וְתִתְרַד בְּדָה^י)
מִעֲלֶיהָ וְתִאמַר שָׂתָה וְגַם-לְגַמְלִיךְ אֲשָׂקָה וְאֲשָׂא^כ) וְגַם הַגַּמְלִים
47 הַשְׁקָתָה: וְאֲשָׂאֵל אֹתָהּ וְאָמַר בְּתַמִּי אֹתִי^ל) וְתִאמַר בְּתִ-
בְּתוֹאֵל בֶּן-נָחוֹר אֲשֶׁר יִלְדֶה-לּוֹ מִלִּפְנֵי וְאֲשָׂם^מ) הַנָּזֹם עַל-
48 אִפְּהָ וְהַצְמִידִים עַל-יָדֶיהָ: וְאָקֵד וְאֲשַׁחֲחֶה לִיהוָה וְאֶבְרָךְ
אֶת־יִהוּוָה אֱלֹהֵי אֲדֹנִי אֶבְרָכֶם אֲשֶׁר הִנְחֵנִי בְּדֶרֶךְ אֱמֶת לְקַחַת
49 אֶת־בֵּת-אֹחִי אֲדֹנִי לְבָנִי: וְעַתָּה אִם-יִשְׁלָם עֲשִׂים חֶסֶד וְאֶמֶת
אֶת־אֲדֹנִי הַגִּידֹ לִי^נ) וְאִם-לֹא הַגִּידֹ לִי וְאִפְּנָה עַל-יָמִין^ס) אִזּוֹ
נַעַל-שְׂמָאֵל^פ): וַיַּעַן לָבָן וּבְתִיאֵל וַיֹּאמְרוּ מִיִּהוָה יֵצֵא הַדְּבָר^צ)
51 לֹא נִכְלָ בְּרַךְ אֶלֶיךָ רַע אוֹטוֹב^ק): הִנֵּה-רִבְקָה לְפָנֶיךָ קַח וְלֵךְ
52 וְתָהִי אִשָּׁה לְבֶן-אֲדֹנֶיךָ כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר יִהוָה: וַיְהִי כַּאֲשֶׁר
שָׁמַע עֶבֶר אֶבְרָהָם אֶת־דְּבָרֵיהֶם וַיִּשְׁתַּחֲוֶה אֶרְצָה לִיהוָה:
53 וַיּוֹצֵא הָעֶבֶר^ר) כָּל־בְּסָף וּבְלִי וְהֵב וּבְגָדִים וַיִּתֵּן לְרִבְקָה
54 וּמִגְדָּנֹת^ש) נָחַן לְאֹתֶיהָ^ט) וּלְאֵמָה: וַיֹּאכְלוּ וַיִּשְׁתּוּ הוּא וְהָאֲשִׁים

a) Sam. אני. b) Cd. 1. Syr. Vulg. add מים; LXX. καὶ αἱ θυγατέρες τῶν ἀνθρώπων τῆς πόλεως ἐκπορεύονται ἀντλῆσαι ὕδωρ. c) Sam. השקני נא. d) Sam. מכריך. e) Sam. הוכיח. f) LXX. instead of 'א לִבָּן have: αὐτοῦ θεράποντι Ἰσαάκ, and add: καὶ ἐν τούτῳ γινώσκωμαι ὅτι πεποιήκας ἔλεος τῷ κυρίῳ μου Ἀβραάμ. g) Cd. 1. Syr. omit אל לבי. h) Sam. העין. i) Sam. Syr. add מים מכרך; Vulg. da mihi paululum bibere. j) LXX. insert: ἐπὶ τὸν βραχίονα αὐτῆς. Comp. vv. 15, 18. k) Sam. יאשהה. l) LXX. insert ἀνάγγε-
λόν μοι. m) Sam. יאשים. n) LXX. omit לי הגידו. o) Sam. הימין. p) Sam. השמאל. q) Cdd. 2. add הוה. r) Sam. יטוב. s) Sam. עבר. t) Sam. ומגדנות. u) Cd. 1. לאביה; LXX. Vulg Syr. לְאֹתֶיהָ in the plur.

ויאמר ברך יהוה אלהי אדני אברהם אשר לא-עוב חסדו 27
 ואמרו מעם אדני¹⁾ אנכי בדרך נתני יהוה בית אחי אדני:
 ותדן הנער ותגד²⁾ לבית אמה בדרבים האלה: ולרבקה 28
 אח ושמו לבן וירץ לבן אל-האיש החוצה אל-העני:
 ויהי בראת³⁾ את-הנזם ואח-הצמדים⁴⁾ עלי-ידי אחתו ובשמו ל
 את-דברי רבקה אחתו לאמר כה-דבר אלי האיש ויבא אל-
 האיש והנה עמד על-הגמלים על-העני: ויאמר בוא⁵⁾ ברך 31
 יהוה לפה העמד בחוץ ואנכי פניתי הבית ומקום לגמלים:
 ויבא האיש תבניתו ויפתח הגמלים ויתן תבן ומספוא 32
 לגמלים ומים לרחץ רגליו ורגלי הנאשים אשר אתו:
 וישם⁶⁾ לפניו לאכל ויאמר לא אכל עד אם-דברתי דברי 33
 ויאמר⁷⁾ דבר: ויאמר עבד אברהם אנכי: ויהוה ברך את- 34
 אדני מאד ויגדל ויתן-לו צאן וקקל ובסף⁸⁾ ווהב ועבדים⁹⁾
 ושפחת וגמלים¹⁰⁾ ותמרים: ותלד שרה אשת אדני בן לאדני 36
 אחרי וקנתה¹¹⁾ ויתן-לו את-כל-אשר-לו: וישבעני אדני 37
 לאמר לא-תקח אשה לבני מבנות הבנעני אשר אנכי ישב
 בארצו: אם-לא¹²⁾ אל-בית-אבי תלך ואל-משפחתי ולקחת
 אשה לבני¹³⁾: ויאמר אל-אדני אלי¹⁴⁾ לא-תלך האשה אחרי: 39
 ויאמר אלי יהוה אשר-התהלכתי לפניו ישלח מלאכו 40
 אתך והצליח דרכך¹⁵⁾ ולקחת אשה לבני ממשפחתי ומבית
 אבי: אז תנקה¹⁶⁾ מאלתי כי תבוא אל-משפחתי ואם-לא 41
 יתנו לך ותניח נקי¹⁷⁾ מאלתי: ואבא¹⁸⁾ היום אל-העני ויאמר 42
 יהוה אלהי אדני אברהם אם-ישד-נא מצליח דרכי אשר

i) Sam. adds אברהם. j) Sam. וחגיר. k) Sam. בראותו. l) Sam. והצמידים. m) Sam. בא. n) Sam. and ק' וישם. o) Sam. ושפח וגמלים. p) Sam. כסף. q) Sam. LXX. עבדים. r) Sam. וישפח וגמלים. s) Sam. וקנתו. t) Sam. לא אם. u) LXX. Syr. add מישם. v) Sam. נקי. w) Cdd. 6. דרכיך. x) Sam. חנקיא. y) Sam. נקי. z) Sam. ואבוא.

13 עם אֶרְצִי אֲבָרָהָם: הִנֵּה אֲנִכִּי נָצַב עַל-עֵין הַמַּיִם וּבָנוּת
 14 אֲנָשֵׁי הָעִיר וְצֹאתָ^h) לְשָׂאב מַיִם: וְהָיָה הַנָּעֹרⁱ) אֲשֶׁר אָמַר
 אֵלָיָה הַיִּזְיָגָא בְּדָף^j) וְאִשָּׁתָה וְאָמְרָה שְׂתָה וְגַם-גִּמְלִיךָ אִשְׁקָה^k)
 אִתָּה הַבְּחָתָ^l) לַעֲבֹדְךָ לַיִּצְחָק וְכֵה אֲדַע כִּי-עֲשִׂיתָ חֶסֶד עִם-
 טו אֲדָנִי^m): וַיְהִי-הוּא טָרָם בְּלָה לְדַבֵּרⁿ) וְהָיָה רַבְּקָה יֹצֵאת אֲשֶׁר
 יִלְדָה לְבְּחֹוֹאֵל בֶּן-מִלְכָּה אִשְׁתִּי נָחֹר אֲחִי אֲבָרָהָם וְכֵהָ עַל-
 16 שְׂבָמָה: וְהַנָּעֹר טַבָּח^o) מִרְאֵה מֵאֹד בְּחִילָה וְאִישׁ לֹא יָדָעָה
 17 וַתֵּרֶד הָעֵנָה^p) וַתִּמְלֹא כֶּדֶה וַתַּעַל: וַיִּרְץ הָעֶבֶד לִקְרֹאתָהּ
 18 וַיֹּאמֶר הַגִּמְיָאִנִּי^q) גָּא מַעֲט־מַיִם מִכֶּדֶךָ: וַתֹּאמֶר שְׂתָה אֲדָנִי
 19 וַתִּמְחֹר וַתֵּרֶד^r) פָּדָה עַל-יָדָה וַתִּשְׁקֶהוּ: וַתָּכַל לְהִשְׁקָתוֹ^s)
 כ וַתֹּאמֶר גַּם לְגִמְלִיךָ אֲשָׂאב^t) עַד אִם-כָּלוּ לְשִׁתָּה^u): וַתִּמְחֹר
 וַתַּעַר^v) כֶּדֶה אֶל-הַשְּׁקֵת^w) וַתִּרְץ עוֹד אֶל-הַבְּאֵר^x) לְשָׂאב וַתִּשְׂאֵב
 21 לְכָל-גִּמְלָיו: וְהָאִישׁ מִשְׁתָּאָה^y) לָהּ מִחֲרִישׁ^z) לְרַעַת הַהֲצִלִּית
 22 יֵהוּהָ דָרְכָו אִם-לֹא: וַיְהִי כֹאֲשֶׁר כָּלוּ הַגִּמְלִים^a) לְשִׁתָּה^b) וַיִּקַּח
 הָאִישׁ גִּזָּם וְזָהָב בָּקַע מִשְׁקָלוֹ^c) וַיִּשְׁנֵי צְמִידִים עַל-יָדָיָה עֲשָׂרָה
 23 זָהָב מִשְׁקָלָם: וַיֹּאמֶר^d) בַּת-מִי אֹתָ^e) הַגִּידִי נָא לִי הֵיכָן בֵּית-^f)
 24 אָבִיךָ מָקוֹם לָנוּ לָלִין: וַתֹּאמֶר אֵלָיו בַּת-בְּחֹוֹאֵל אֲנִכִּי בֶן-
 כֵּה מִלְכָּה אֲשֶׁר יִלְדָה לְנָחֹר: וַתֹּאמֶר אֵלָיו גַּם-תָּבֶן גַּם-מִסְפֵּיא^g)
 26 רַב עֲמָנו גַּם-מָקוֹם^h) לָלוֹןⁱ): וַיִּקַּד הָאִישׁ וַיִּשְׁתַּחוּ לִיהוָה:

h) Sam. יצאות. i) Sam. and ק' הַנָּעֹרָה; and so in vv. 16, 28, 55, 57. j) Sam. כִּדִּיךָ. k) LXX. insert: *ἔωζ ἂν παύσωνται πίνουσai*. l) Sam. הוֹכַח. m) Sam. LXX. add אֲבָרָהָם. n) Sam. LXX. Vulg. add וְחֹרֵר. o) Sam. טוֹבַח. p) Sam. הָעֵינ. q) Sam. הַגִּמְיָאִנִּי. r) Sam. וַתֵּרֶד. s) Sam. לְהִשְׁקָתוֹ. t) Sam. קִמַּץ כֹּז. u) Sam. לְשִׁתָּה. v) Sam. וַתִּמְחֹר. w) Sam. וַתִּשְׁקֶהוּ. x) Sam. מִשְׁתָּה. y) Sam. וַיִּמְחֹר. z) LXX. insert כל before הַגִּמְלִים. a) Sam. לְשִׁתָּה. b) Sam. inserts וַיִּקַּח. c) LXX. *καὶ ἐποίησεν αὐτῇ καὶ ἐλπε*. d) Sam. so v. 47. e) Sam. בְּכִיתָ. f) Sam. מִסְפָּה; and so in v. 32. g) Codd. Sam. Syr. וְגַם. h) Sam. לָלִין.

כר 24

ואברהם וקן בא בימים ויהיה בקר אֶת־אברהם בבל: ויאמר א
 אברהם אל־עבדו וקן ביהו המִשְׁל בבל־אֶשֶׁר־לוֹ שִׁים־נָא 2
 נרד תחת ירכי: ואשְׁבִיעֶךָ ביהוה אֱלֹהֵי הַשָּׁמַיִם ואלהי 3
 הָאָרֶץ אֲשֶׁר לֹא־תָקָה אֶשֶׁל לְבָנִי^u) מִבְּנוֹת הַבְּנֵעִי אֲשֶׁר אֵלָּכִי
 יושב^l) בקרבֹּ: כִּי^v) אֶל־אֶרְצִי^w) ואל־מוֹלְדֹתִי תִלָּךְ וְלִקְחָתָּ 4
 אֶשֶׁה לְבָנִי לְיִצְחָק^x): ויאמר אֵלָּכִי הָעֶבֶד אוֹלִי לֹא־תֹאכְלָה 5
 הָאֵשָׁה לְלֶכֶת אַחֲרִי אֶל־הָאָרֶץ הַזֹּאת הִהְשֵׁב אִשִּׁיב אֶת־בְּנִךָ^y
 אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־יֵצֵאתָ מִשָּׁם: ויאמר אֵלָּכִי אברהם הַשָּׁמֶר 6
 לְךָ פֶּן־תָּשִׁיב אֶת־בְּנִי שָׁמָּה: יִהְיֶה וְאֱלֹהֵי הַשָּׁמַיִם^z) אֲשֶׁר 7
 לִקְחָנִי מִבֵּית אָבִי וּמֵאָרֶץ מוֹלְדֹתִי וְאֲשֶׁר דִּבַּר־לִי וְאֲשֶׁר
 נִשְׁבַּע־לִי לֵאמֹר^a) לִזְרַעְךָ אֶתֶּן אֶת־הָאָרֶץ הַזֹּאת וְיִשְׁלַח 8
 מִלְּאָכֹל לְפָנֶיךָ וְלִקְחָתָּ אֵשָׁה לְבָנִי^b) מִשָּׁם: וְאִם־לֹא תֵאָבֶה 9
 הָאֵשָׁה לְלֶכֶת אַחֲרֶיךָ^c) וְנָקִיתָ מִשְׁבַּעְתִּי וְאֵת^d) רַק אֶת־בְּנִי
 לֹא תָשִׁיב^e) שָׁמָּה: וַיִּשָּׂם הָעֶבֶד אֶת־יָדוֹ תַּחַת נֶרְדֵּךְ אברהם 10
 אֲדֹנָיו וַיִּשְׁבַּע לוֹ עַל־הָעֶבֶד הַזֶּה: וַיִּקַּח הָעֶבֶד עֲשָׂוֶה גִמְלִים י 11
 מִגְּמֻלִי אֲדֹנָי וַיִּלָּךְ^f) וְכָל־טוֹב אֲדֹנָיו בָּגְדוֹ וַיָּקֶם וַיִּלָּךְ אֶל־ 12
 אָרֶם נַחְרִים אֶל־עִיר נַחֹר: וַיִּבְרַךְ הַגִּמְלִים מִחוּץ לְעִיר 13
 אֶל־בָּאָר^g) הַמַּיִם לָעֵת עָרֵב לָעֵת צֵאת הַשָּׁמֶכֶת^h): וַיֹּאמֶר 14
 יִהְיֶה אֱלֹהֵי אֲדֹנִי אברהם הַקְּרֹה־נָאⁱ) לְפָנֵי הַיּוֹם וַעֲשֵׂה־חֶסֶד

s) LXX, add יצחק. t) Sam. שב. u) Cdd. Sam. כי אם; vid. n.
 v) LXX, add οὐ ἐγγενημένος. w) LXX, Vulg. add מִשָּׁם. x) LXX.
 insert: καὶ ὁ θεὸς τῆς γῆς. y) LXX, insert σοι. z) Cd. 1. adds לִיִּצְחָק.
 a) Sam. אחריך; so Lond. Polygl. and cdd. 6. Kennicott, but
 Paris Polygl. as Heb. b) Omitted in LXX. and Vulg. c) LXX.
 insert: ἐλξ τῇך εἴך ταύτηך. d) Cd. 1. LXX. omit. e) Sam. על ב'.
 f) Sam. השאבות. g) Sam. הקרא נא.

אֶת־נַפְשָׁם^פ) לִקְבֹּר אֶת־מֶתוֹ מִלִּפְנֵי שְׁמַעְיִי וַיִּפְנֶוּ־לִי
 9 בַּעֲפָרוֹן בֶּן־צֹחַר^ט): וַיְהִי־לִי אֶת־מַעֲרַת הַמַּכְפֵּלָה אֲשֶׁר־לִי
 אֲשֶׁר בְּקֶצֶה שְׂדֵהוּ בְּכֶסֶף מְלֹא וַיִּתְּנֶנָּה לִי בְּתִיבָה לְאַחֹת־
 י קִבְר^י): וַעֲפָרוֹן יָשָׁב בְּתִיד בְּנִי־חַת וַיַּעַן עֲפָרוֹן הַחִתִּי אֶת־
 11 אֲבִרְהָם בְּאוֹנֵי בְנֵי־חַת לְכָל בְּאֵי שְׁעֵר־עִירוֹ לֵאמֹר: לֹא־אֲדֹנִי^ט)
 שְׁמַעְנִי הַשְּׂדֵה נָתַתִּי לָךְ וְהַמַּעֲרָה אֲשֶׁר־בּוֹ לָךְ נִתְּתִיהָ
 12 (לְעֵינִי^י) בְּנֵי־עַמִּי נִתְּתִיהָ לָךְ קִבְר מַחֲדָה: וַיִּשְׁתַּחֲוֶה אֲבִרְהָם
 13 לִפְנֵי עַם־הָאָרֶץ: וַיְדַבֵּר אֶל־עֲפָרוֹן בְּאוֹנֵי עַם־הָאָרֶץ לֵאמֹר
 אֵךְ אִם־אֶתֶּנָּה לְוִי^ט) שְׁמַעְנִי נָתַתִּי כֶסֶף הַשְּׂדֵה קַח מִמֶּנִּי וְאֶקְבְּרָהָ
 14 אֶת־מֶתִי שָׁמָּה^ט): וַיַּעַן עֲפָרוֹן אֶת־אֲבִרְהָם לֵאמֹר: לוֹ^י) אֲדֹנִי
 שְׁמַעְנִי אָרֶץ אֲדָבֶעַ מֵאֵת^י) שֶׁקֶל־כֶּסֶף בֵּינִי וּבֵינָךְ מִה־הוּא^א)
 16 וְאֶת־מַחֲדָה קִבְר: וַיִּשְׁמַע אֲבִרְהָם אֶל־עֲפָרוֹן וַיִּשְׁקַל אֲבִרְהָם
 (לְעֵפָרוֹן^י) אֶת־הַכֶּסֶף אֲשֶׁר דִּבֶּר בְּאוֹנֵי בְנֵי־חַת אַרְבַּע מֵאוֹת
 17 שֶׁקֶל כֶּסֶף עֹכָר לִפְחָר: וַיָּקָם וְשָׂדֵה עֲפָרוֹן אֲשֶׁר בַּמַּכְפֵּלָה
 אֲשֶׁר לִפְנֵי^ט) מִמָּרָא הַשְּׂדֵה וְהַמַּעֲרָה אֲשֶׁר־בּוֹ וּכְלֵהֶעָל אֲשֶׁר
 18 בַּשְּׂדֵה^ט) אֲשֶׁר בְּכָל־גִּבְלוֹ^ט) סָבִיב: לְאֲבִרְהָם לְמִקְנֶה לְעֵינֵי בְנֵי־
 19 חַת בְּכָל^י) בְּאֵי^ט) שְׁעֵר־עִירוֹ: וְאַחֲרֵי־כֵן קִבְר אֲבִרְהָם אֶת־שָׂרָה
 אִשְׁתּוֹ אֶל־מַעֲרַת שְׂדֵה הַמַּכְפֵּלָה עַל־פְּנֵי^ט) מִמָּרָא הוּא חִבְרוֹן
 כ בְּאָרֶץ בְּנֵעַן: וַיָּקָם הַשְּׂדֵה וְהַמַּעֲרָה אֲשֶׁר־בּוֹ לְאֲבִרְהָם לְאַחֹת־
 קִבְר מֵאֵת בְּנֵי־חַת: ם

b) Sam. omits אֵת. c) Sam. adds הַחִתִּי. d) Sam. in Lond. Polygl. and edd. קִבְר, in Paris Polygl. same as Heb. e) Vid. n. f) LXX. insert כל. g) Cd. 1. Sam. LXX. Onk. לִי. h) Sam. שָׁם. i) V. D. II. as in vv. 5, 6; but vid. n. j) Sam. מֵאוֹת. k) Sam. reads here רֹא, although it is fem. l) Sam. לַעֲפָרוֹן. m) Cdd. Sam. עַל פְּנֵי. n) Omitted in Cdd. Vulg. o) Sam. גִּבְלוֹ. p) Cdd. Sam. edd. 3. Onk. edd. 4. לְכָל. Comp. v. 10. q) Sam. כְּעִי, but edd. 7. כְּבִי. r) Cdd. mult. LXX. Onk. Syr. Vulg. אֲשֶׁר עַל פְּנֵי; Cd. 1. אֲשֶׁר לוֹ עַל פְּנֵי.

אִיבִיו: וַהֲחִבְּרָנוּ בְּזַרְעוֹ בְּלֹא גִוִּיⁱ) הָאָרֶץ עָקֵב אֲשֶׁר שָׁמַעְתָּ 18
 בְּקִלִּי^j): וַיָּשָׁב אֲבָרְהָם אֶל-נַעֲרָיו וַיַּקְמֵם^k) וַיָּלְכוּ יַחְדָּו אֶל- 19
 בְּאֵר שֶׁבַע וַיָּשָׁב אֲבָרְהָם בְּבֶאֱרָ שֶׁבַע: פ וַיְהִי אַחֲרָיו^l) הַדְּבָרִים כִּי
 הָאֱלֹהִים וַיַּגֵּד לְאֲבָרְהָם לֵאמֹר הִנֵּה יִלְדָה מְלִכָּה גַם-הוּא בְּנִי
 לְנָחֹר אַחִיךָ: אֶת-עֹשֵׂן בְּכָרוֹ וְאֶת-בִּזְיָ אִחִיו וְאֶת-קִמּוֹאֵל אֲבִי 21
 אָדָם: וְאֶת-כְּשֶׁד^m) וְאֶת-הֶזֶן וְאֶת-פִּלְדָּשׁⁿ) וְאֶת-יִדְלָף^o) וְאֶת 22
 בְּתוּאֵל: וַיְבָרֵךְ אֱלֹהִים אֶת-רַבְּקָה וַיִּשְׁמְנָה אֵלֶיהָ יִלְדָה מְלִכָּה 23
 לְנָחֹר אַחִי אֲבָרְהָם: וַפִּילְגָשׁוּ וַשְּׁמָה רְאוּמָה^p) וַתֵּלֶד גַּם-הוּא 24
 אֶת-טֶבֶח וְאֶת-נָחִם וְאֶת-תַּחֲשׁ^q) וְאֶת-מַעֲכָה:

כג 23

וַיְהִי חֵי שָׂרָה מֵאָה^a) שָׁנָה וְעֶשְׂרִים שָׁנָה וְשֶׁבַע שָׁנִים אֶ 1
 שְׁנֵי חַיֵּי שָׂרָה: וַתָּמָת שָׂרָה בְּקָרְיַת אֲרָבָע^b) הוּא חֶבְרוֹן 2
 בְּאֶרֶץ כְּנָעַן וַיָּבֹא אֲבָרְהָם לִסְפֹּד לְשָׂרָה וּלְכַפְתָּהּ: וַיָּקָם 3
 אֲבָרְהָם מֵעַל פְּנֵי מֶתוֹ וַיַּדְּבֹר אֶל-בְּנֵי-חֵת לֵאמֹר: גֵּר-וָתִישָׁב 4
 אֲנִכִּי עִמָּכֶם הָנֹה לִי אֲחִיחָהּ קָבְרָ עִמָּכֶם וְאֲקַבְּרָהּ מִחִי^c) מִלִּפְנֵי: 5
 וַיַּעֲנוּ בְנֵי-חֵת אֶת-אֲבָרְהָם לֵאמֹר: לוֹ שְׁמַעְנוּ^d) אֲדֹנָי גִּשְׁיָא 6
 אֱלֹהִים אִתָּהּ בְּתוֹכֵנוּ בְּמִבְתָּר קִבְּרֵנוּ^e) קִבֵּר אֶת-מִתָּת אִישׁ 7
 מִפָּנֵינוּ אֶת-קִבְּרוֹ לֹא-יִכְלָה מִמֶּה מִקִּבֵּר מִתָּת: וַיָּקָם אֲבָרְהָם 8
 וַיִּשְׁתַּחֲוֶי^f) לְעַם-הָאָרֶץ לְבְנֵי-חֵת: וַיַּדְּבֹר אִתָּם לֵאמֹר אִם-יִשׁ^g)

i) Sam. גוי. j) Sam. בקולי. k) Cd. 1. omits. l) Sam. אחר.
 m) Syr. ܦܠܕܝܬ. n) Sam. פילדש; Syr. ܦܠܕܝܬ. o) LXX. Ἰελδὰφ; Syr.
 ܦܠܕܝܬ. p) Sam. הוליר. q) Sam. רומה. r) Sam. האח ח'. s) Sam.
 מאח. t) LXX. omit שרה חיי. u) Sam. כקריית הארבע; LXX.
 Sam. insert here עמק. v) Sam. ולכמותה. w) Sam. אחי מתי.
 x) V. D. H. שמענו לו; לאמר לו; vid. n. y) קברנו. z) Sam. וישתחוו,
 and so in v. 12, ch. 24: 26, 52. Similarly ch. 24: 45. a) Sam. ישה.

ה אברהם את־עיניו וירא את־המקום מרחק: ויאמר אברהם
 אל־נעריו שבו־לכם פה עם־החמור ואני והנער נלכה
 6 עד־גֶּזֶר ונשתחווה ונשוכה^u) אליכם: ויקח אברהם את־עצי
 העלה וישם על־יצחק בנו ויקח בידו את־האש ואת־
 7 המאכלת וילכו שניהם יחדו: ויאמר יצחק אל־אברהם
 אביו ויאמר^v) אבי ויאמר הנני בני ויאמר הנה האש
 8 והעצים ואיה השה לעלה: ויאמר אברהם אלהים יראה־
 9 לו השה^w) לעלה בני וילכו שניהם יחדו: ויבאו אל־המקום
 אשר אמר־לו האלהים ויבן שם אברהם את־המזבֶּח
 ויערף את־העצים^x) ויעקר את־יצחק בנו וישם אחו' על־
 10 המזבֶּח מפֶּעַל לעצים: וישלח אברהם את־ידו ויקח את־
 11 המאכלת לשחט את־בנו: ויקרא אליו מלאך יהוה מן־
 12 השמים ויאמר^y) אברהם ו אברהם ויאמר הנני: ויאמר
 אל־תשלח ידך אל־הנער^z) ואל־תעש^a) לו מאומה כי עתה
 ידעתי כי־ירא אלהים אתה ולא חשכת את־בנך את־יחידך
 13 מפני: וישא אברהם את־עיניו וירא והנה־איל אחר^b) יאחו^{bb})
 בסבך בקרניו וילך אברהם ויקח את־האיל ויגלהו לעלה^c)
 14 תחת בנו^d): ויקרא אברהם שם־המקום^e) ההוא והוא יראה
 15 ויאמר היום בחר יהוה יראה: ויקרא מלאך יהוה אל־
 16 אברהם שנית מן־השמים: ויאמר כי נשבעתי נאם־יהוה
 17 כי יען אשר עשית את־הדבר הזה ולא חשכת את־בנך
 17 את־יחידך^f): כי־ברך^g) אברהם והרבה ארבה את־זרעך בְּכוֹכְבֵי
 השמים ובחול אשר על־שפת הים וירש^h) וזרעך את שער

u) Sam. ונשחווה ונשוכ. v) Omitted in LXX. w) Sam. שה. x) Sam.
 על הנ'. y) Cd. 1. and LXX. Ms. A. add אליו. z) Sam. ה'.
 a) Sam. חעשה. b) Vid. n. bb) Cdd. mult. נאך. c) Sam. עלה. d) Cd.
 1. LXX. add יצחק. e) Sam. שם המ'. f) Sam. Syr. LXX.
 Vulg. add ממני. g) Sam. ברוך. h) Sam. וירש.

והובח^a) אברהם את־אבימלך על־אדות בָּאֵר הַמַּיִם אֲשֶׁר גָּזְלוּ כֹה
עבְדֵי אֲבִימֶלֶךְ: וַיֹּאמֶר אֲבִימֶלֶךְ לֹא יָדַעְתִּי מִי^b) עָשָׂה^c) אֶת־
26 הַדָּבָר הַזֶּה וְגַם־אֵתָּה לֹא־הִנֵּדְתָּ לִּי וְגַם אֲנֹכִי לֹא שָׁמַעְתִּי
בְּלִפְתֵּי הַיּוֹם: וַיִּשָּׁח אֲבִרָהִם צֹאן וּבָקָר וַיִּשָּׁן לְאֲבִימֶלֶךְ
27 וַיִּבְרָחוּ שְׁנֵיהֶם בְּרִית: וַיָּצַב אֲבִרָהִם אֶת־שִׁבְעָה^d) בְּבִשְׁתַּח הַצֹּאן^e)
28 לְבִדְהָן: וַיֹּאמֶר אֲבִימֶלֶךְ אֶל־אֲבִרָהִם^f) מָה הֵנָּה שִׁבְעַת בְּבִשְׁתֶּךָ^g)
29 הָאֵלֶּה^h) אֲשֶׁר הֵצַבְתָּ לְבִדְהָנָהⁱ): וַיֹּאמֶר^j) כִּי אֶת־שִׁבְעַת בְּבִשְׁתֶּךָ הִקַּח לִי
מִיָּדִי בַּעֲבוּר הַתְּהִיָּה־לִּי לַעֲדָה כִּי חִפְּרָתִי אֶת־הַבָּאֵר הַזֹּאת:
עַל־כֵּן קָרָא לַמָּקוֹם הַהוּא בָּאֵר שִׁבְעַת כִּי שָׁם נִשְׁבָּעוּ שְׁנֵיהֶם: 31
וַיִּבְרָחוּ בְרִית בֵּבְאֵר שִׁבְעַת וַיָּקָם אֲבִימֶלֶךְ וַיִּכְבֹּל שַׁר־צָבָאוֹ 32
וַיִּשְׁבִּי אֶל־אֶרֶץ פְּלִשְׁתִּים: וַיָּמָע^k) אִשָּׁל בֵּבְאֵר שִׁבְעַת וַיִּקְרָא 33
שָׁם בְּשֵׁם יְהוָה אֵל עוֹלָם^l): וַיִּגֵּר אֲבִרָהִם בְּאֶרֶץ פְּלִשְׁתִּים 34
יָמִים רַבִּים: פ

כב 22

וַיְהִי אַחֲרֵי הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה וְהָאֱלֹהִים נִסָּה אֶת־אֲבִרָהִם א
וַיֹּאמֶר אֵלָיו אֲבִרָהִם^m) וַיֹּאמֶר הִנְנִי: וַיֹּאמֶר קַח־נָא אֶת־
בְּנֶךְ אֶת־יְחִידָךְⁿ) אֲשֶׁר־אַהַבְתָּ אֶת־יִצְחָק וְלֶךְ־לְךָ אֶל־אֶרֶץ
הַפְּרִיזָה^o) וְהַעֲלֵהוּ שָׁם לַעֲדָה^p) עַל אֶתֶר הַהָרִים אֲשֶׁר אָמַר
אֱלֹהִי: וַיִּשְׁבָּם אֲבִרָהִם בַּבֹּקֶר וַיַּהֲבִשׁ אֶת־חֲמֹלּוֹ וַיִּקָּח אֶת־
3 שְׁנֵי נַעֲרָיו אִתּוֹ וְאֵת יִצְחָק בְּנֵו וַיִּבְקַע עֵצִי עֹלָה^q) וַיָּקָם וַיֵּלֶךְ^r)
אֶל־הַמָּקוֹם אֲשֶׁר־אָמַר־לוֹ הָאֱלֹהִים: בַּיּוֹם^s) הַשְּׁלִישִׁי וַיֵּשֶׁא 4

a) Sam. ויובח. b) Sam. מה. c) LXX. add *σοι*. d) Sam. omits *אח*. e) Sam. כבשו צאן. f) Sam. לאברהם. g) Sam. הכבשו. h) LXX. add: *τὼν προσβάτων τούτων*. i) Sam. לבדה. j) Cd. 1. Sam. LXX. add *אברהם*. k) Sam. הכבשית. l) Sam. LXX. Vulg. add *אברהם*. m) Sam. העולם. n) Cdd. 2. LXX. Vulg. *אברהם אברהם*. o) Sam. ויהי אחר הדברים האלה. p) Sam. המוראה. q) Sam. עלה. r) Sam. ויהי ביום. s) LXX. add *καὶ ἡθυσεν*. t) Cdd. 3. Onk. ed. 1. Saad. ביום. העלה.

14 לְגוֹי^ד) אֲשִׁימְנוּ כִּי זָרַעְךָ הוּא: וַיִּשְׁכְּם אֲבָרְתָם וּבִצְקָר וַיִּקְהֹר-
לָחֶם וְחֶמֶת מֵיִם וַיִּתֵּן אֶל-הֶגֶר שָׂם^ה) עַל-שִׁכְמָהּ וְאֶת-הַיֶּלֶד^ה)
טו וַיִּשְׁלַחַהּ וַתֵּלֶךְ וַתֵּחֶזֶק בַּמֶּדְבָּר בְּאֶר שָׁבַע: וַיִּכְלוּ הַמֵּיִם
16 מִן-הַחֶמֶת וַתִּשְׁלַךְ אֶת-הַיֶּלֶד תַּחַת אֶחָד הַשִּׁיחִים^ה): וַתֵּלֶךְ
וַתָּשָׁב לָהּ מִמֶּדֶר הַרְחֵק^ה) בְּמַטְהֵי קִשָּׁת כִּי אָמְרָה אֶל-אַרְטָה
17 בְּמִוֹת הַיֶּלֶד^ה) וַתָּשָׁב מִמֶּדֶר וַתֵּשֶׂא אֶת-קִלְחָהּ^ה) וַתִּבְרָךְ^ה): וַיִּשְׁמַע
אֱלֹהִים אֶת-קוֹל הַנַּעֲרָה^ה) וַיִּקְרָא מֵאֲחַד אֱלֹהִים וְאֶל-הֶגֶר מִן-
הַשָּׁמַיִם וַיֹּאמֶר לָהּ מַה-לָּךְ^ה) הֵגֶר אֶל-תִּירְאִי כִּי-שָׁמַע אֱלֹהִים
18 אֶל-קוֹל^ה) הַנַּעֲרָה בְּאֶשֶׁר הוּא-שָׂם: קוֹמִי שְׂאִי אֶת-הַנַּעֲרָה
19 וְהַיְהוּקִי^ה) אֶת-יָדְךָ^ה) בּוֹ כִּי-לְגוֹי גָּדוֹל אֲשִׁימְנוּ: וַיִּפְקַח אֱלֹהִים
אֶת-עֵינֶיהָ וַתֵּרָא בְּאֶר מֵיִם^ה) וַתֵּלֶךְ וַתִּמְלֵא אֶת-הַחֶמֶת מֵיִם
כ וַתִּשְׁק אֶת-הַנַּעֲרָה: וַיְהִי אֱלֹהִים אֶת-הַנַּעֲרָה וַיַּגְדֵּל וַיִּשָּׁב
21 בַּמֶּדְבָּר וַיְהִי רַבָּה^ה) קִשָּׁת: וַיָּשָׁב בַּמֶּדְבָּר פֶּאֶרְבֵּן וַתִּקְהַלּוּ אִמּוֹ
22 אִשָּׁה מֵאַרְצָה^ה) מִצְרַיִם: פ וַיְהִי בַעֲתָה הַהוּא וַיֹּאמֶר אֲבִימֶלֶךְ^ה)
וַיִּפְכֵּל^ה) שֵׁר-צָבָאוּ אֶל-אַבְרָהָם לֵאמֹר אֱלֹהִים עִמָּךְ בְּכָל אֲשֶׁר-
23 אָתָּה עֹשֶׂה: וְעַתָּה הִשְׁבָּעָה-לִּי^ה) בָּאֱלֹהִים הַנָּה^ה) אֲסִי-תִשְׁקָךְ
לִּי וּלְגִנִּי וּלְגִבְרִי בַחֲסֹד^ה) אֲשֶׁר עָשִׂיתִי עִמָּךְ תַּעֲשֶׂה עִמָּדִי וְעַם-
24 הָאָרֶץ אֲשֶׁר-גָּרַתָּהּ^ה) בָּהּ: וַיֹּאמֶר אֲבָרְתָם אֲנִכִּי אֲשַׁבֵּעַ^ה):

d) Sam. LXX. Vulg. add גָּדוֹל. e) Sam. LXX. *καὶ ἐπέθραυεν*.
f) LXX. omit וְ. g) Sam. השחים. h) Sam. הרחיקה. i) LXX.
τοῦ παιδίου μου. j) Sam. קילה. k) LXX. *ἀναβοήσαν δὲ το*
παιδίον ἐκλαυσεν. l) LXX. add: *ἐκ τοῦ τόπου οὗ ἦν*. m) Sam.
מליך. n) Cdd. Sam. אח ק. o) Sam. וחוקי. p) Cd. 1. Sam. Syr. יריך.
q) LXX. add *ζώντος*. r) Sam. רבי. s) LXX. omit ארץ. t) LXX.
insert: *καὶ Ὁχοζάθ ὁ θυμωγαγωγὸς αὐτοῦ*, so also in v. 32.
Comp. ch. 26: 26. u) Sam. ופי כל, so v. 32. v) Sam. השבע לי.
w) Omitted in LXX. Vulg. x) Sam. וכסוד. y) Sam.
גרה. z) Sam. השבע.

בְּסוֹת עֵינָיִם לְכָל־¹⁷ אִשָּׁר אֶתְּךָ^o וְאֶת־בְּלִי^p וְנִכְחַת^q): וַיִּתְּפֹלֵל 17
 אֲבָרְהָם אֶל־הָאֱלֹהִים וַיִּרְפָּא אֱלֹהִים אֶת־אֲבִימֶלֶךְ וְאֶת־
 אִשְׁתּוֹ וְאִמְהָתָיו^r וַיֵּלְדוּ: בִּיַּעֲצָר עֲצָר יְהוָה^s בְּעַד כָּל־רָחֵם 18
 לְבֵית אֲבִימֶלֶךְ עַל־דְּבַר שָׂרָה אִשְׁתּוֹ אֲבָרְהָם: כ

כא 21

וַיְהִי כִּקְרָאת־שָׂרָה בְּאִשְׁר אָמַר וַיַּעַשׂ יְהוָה לְשָׂרָה א
 בְּאִשְׁר דְּבַר: וַתַּחַר וַתֵּלֶד שָׂרָה^t לְאֲבָרְהָם בֶּן לִזְקֻנָּיו לְמוֹעֵד 2
 אֲשֶׁר־דִּבְּרָ^u אֹתוֹ אֱלֹהִים: וַיִּקְרָא אֲבָרְהָם אֶת־שְׁם־בְּנֵו הַנּוֹלָד־ 3
 לוֹ אִשְׁר־יֵלְדָה־לוֹ שָׂרָה וַיִּצְחָק: וַיִּמַּל אֲבָרְהָם אֶת־יִצְחָק בְּנֵו 4
 בֶּן־שְׁמֹנֶת יָמִים בְּאִשְׁר צִוָּה אֹתוֹ אֱלֹהִים: וְאֲבָרְהָם בֶּן־מֵאָה 5
 שָׁנָה בְּהַנָּלֵד לוֹ אֶת יִצְחָק בְּנֵו: וַתֹּאמֶר שָׂרָה צִחָק עָשָׂה 6
 לִי אֱלֹהִים כָּל־הַשְּׁמֵעַ וַיִּצְחָק־לִי: וַתֹּאמֶר מִי מִלֵּל לְאֲבָרְהָם 7
 הַיִּנְיָקָה^v בָּנִים שָׂרָה בִּי־יֵלְדָתִי^w בֶּן לִזְקֻנָּיו: וַיִּגְדֵּל הַיֶּלֶד וַיִּגְמַל 8
 וַיַּעַשׂ אֲבָרְהָם מִשְׁתָּה גָדוֹל בְּיוֹם הַגְּמַל אֶת־יִצְחָק^x: וַתֹּרֶא 9
 שָׂרָה אֶת־בֶּן־הָגֵר הַמִּצְרִית אֲשֶׁר־יֵלְדָה לְאֲבָרְהָם מִצְחָק^y:
 וַתֹּאמֶר לְאֲבָרְהָם גֵּרֶשׁ הָאִמָּה^z הַזֹּאת וְאֶת־בָּנָהּ כִּי לֹא יִירָשׁ 10
 בְּרֵהָאִמָּה הַזֹּאת עִם־בְּנֵי עַם־יִצְחָק^a: וַגֵּרַע הַדְּבָר מֵאֵד בְּעֵינֵי 11
 אֲבָרְהָם עַל אִידָת בְּנֵו: וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים אֶל־אֲבָרְהָם אַל־יִרַע 12
 בְּעֵינֶיךָ עַל־הַנָּעַר וְעַל־אִמָּהּ כִּי כָּל־אִשְׁר תֹּאמֶר אֵלַיִךְ שָׂרָה
 שְׁמַע בְּקֹלָהּ^b כִּי בִי־צָחָק יִקְרָא לָהּ גֵרַע: וְגַם אֶת־בְּרֵהָאִמָּה^c 13

nn) Sam. LXX. ולכל. o) Sam. אחיך. p) Sam. הכל. q) LXX. ויאמרו. r) Sam. ונכחת. Cdd. 2. Sam. נכחת. Vulg. Syr. Saad. s) Sam. אלהים. t) Omitted in LXX. Vulg. u) Cdd. 2. LXX. כ.אשר. v) Sam. הינקה. w) Sam. adds לו. x) Sam. LXX. add בנו. y) LXX. and Vulg. add את יצחק בנה, which Vulg. renders *cum filio suo*. z) Sam. את האמה. a) Cd. 1. LXX. Vulg. Syr. Saad. omit עם. b) Sam. בקולה. c) Cd. 1. Sam. LXX. add הזאת.

אֶת־חִי הוּא וְהוּא־גַם־הוּא¹) אָמַרָה אֶחֱי הוּא בְּחַס־לִבִּי וּבְחֵן²)
 6 בְּפִי עָשִׂיתִי זֹאת: וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים הַאֲלֹהִים בְּחַלְסִי³) גַּם אֲנֹכִי
 יִדְעֵתִי כִּי בְּחַס־לִבִּיךָ עָשִׂיתָ זֹאת וְאַחֲשֶׁךָ גַּם־אֲנֹכִי אוֹתָךְ⁴)
 7 מִמָּחַז־לִי⁵) עַל־כֵּן לֹא־נִתְחַדָּךְ לִנְגַע אֱלֹהִים: וְעַתָּה הִשָּׁב
 אִשְׁת־הָאִישׁ⁶) כִּי־נָבִיא הוּא וַיִּתְפַּלֵּל בַּעֲדָךְ וַחֲיָה וְאִם־אֵינֶךָ
 8 מְשִׁיב דָּע כִּי־מֵזַת תְּמוֹת אִתָּה וְכָל־אִשֶּׁר־לָךְ: וַיִּשָּׁבֶם
 אַבְימֶלֶךְ בִּבְקָר וַיִּקְרָא לְכָל־עַבְדָּיו וַיְדַבֵּר אֵת־כָּל־הַדְּבָרִים
 9 הָאֵלֶּה בְּאָזְנוֹתֵיהֶם וַיִּירָאוּ הָאֲנָשִׁים⁷) מֶאֱדָם: וַיִּקְרָא אַבְימֶלֶךְ
 לְאַבְרָהָם וַיֹּאמֶר לוֹ מָה־עָשִׂיתָ לָּנִי⁸) וּמָה־הַטָּאֲתִי לָךְ כִּי־
 הִבֵּאתָ עָלַי וְעַל־מַמְלַכְתִּי תַטָּאֵה גְדֻלָּה מִעֲשִׂים אִשֶּׁר לֹא־
 יַעֲשִׂו⁹) עָשִׂיתָ עִמָּדִי: וַיֹּאמֶר אַבְימֶלֶךְ אֶל־אַבְרָהָם מָה רָאִיתָ
 11 כִּי עָשִׂיתָ אֵת־הַדְּבָר הַזֶּה: וַיֹּאמֶר אַבְרָהָם¹⁰) כִּי אָמַרְתִּי בִּקִּי
 אֵין־יִרְאֵת אֱלֹהִים בְּמָקוֹם הַזֶּה וְהִרְגֵנִי עַל־דְּבַר אִשְׁתִּי:
 12 וְגַם־אָמְנָה¹¹) אֶת־חִי בַת־אָבִי¹²) הוּא¹³) אָךְ לֹא בַת־אֲמִי וְתַהֲיִי־לִי
 13 לְאִשָּׁה: וַיְהִי בִּפְאֶשֶׁר הַתַּעֲוָה¹⁴) אֱהִי אֱלֹהִים מִבֵּית אָבִי¹⁵) וַיֹּאמֶר
 לָהּ זֶה הַסֹּדֶף אִשֶּׁר תַּעֲשִׂי¹⁶) עִמָּדִי אֶל־כָּל־הַמָּקוֹם אֲשֶׁר נָכוֹא¹⁷)
 14 שָׁמָּה אֲמַר־לִי אֶחֱי הוּא: וַיִּקַּח אַבְימֶלֶךְ¹⁸) צֹאן¹⁹) וּבְקָר
 וְעַבְדִּים וּשְׂפָחוֹת²⁰) וַיִּתֵּן לְאַבְרָהָם וַיָּשָׁב לוֹ אֵת שָׂרָה אִשְׁתּוֹ:
 טו וַיֹּאמֶר אַבְימֶלֶךְ הִנֵּה אֶרְצִי לְפָנֶיךָ בְּטוֹב בְּעֵינֶיךָ שָׁב:
 16 וּלְשָׂרָה אָמַר הִנֵּה נָתַתִּי אֵלַי בְּסָף לְאַחֲיֶיךָ הִנֵּה הוּא־לָךְ²¹)

1) Omitted in Sam. u) Sam. ובנקיין. v) Sam. כחלום; Cd.
 1. Vulg. omit. w) Sam. אהך. x) חסר א' (in חטו). Sam. מחטאה.
 y) Sam. את אשת ה'. z) Sam. and LXX. כל האנשים. a) Cdd. 2. לי, Syr.
 reads מה עשיתי לך. b) Sam. יעשן. c) Sam. inserts אתי. d) Cd. 1.
 אמנם, Sam. האמנם. e) Sam. וית בת א'. f) Omitted in Sam.
 g) Sam. הדעה. h) Sam. inserts מולרתי. i) Sam. חעשין.
 j) Sam. in the Lond. Polygl. נבהא, but in the Paris and Blayney
 as Heb. k) Sam. and LXX. insert כסף. l) Sam. LXX. וצאן.
 m) Sam. ושפחות. n) Omitted in Cdd. 4; Sam. לך.

עָלֵינוּ כְּדָרָךְ כָּל-הָאָרֶץ: לָכֵן נִשְׁקָה אֶת-אַבְיֵנוּ יֵין וְנִשְׁכְּבָה 32
 עִמּוֹ וְנִחְיָה מֵאֲבֵינוּ זָרַע: וְנִשְׁקִין.^x אֶת-אֲבִיהֶן יֵין בְּלִילָה 33
 הוּא.^y וְנִבְא הַבְּכִירָה וְנִשְׁכָּב אֶת-אֲבִיהָ^z וְלֹא-יָדַע בְּשִׁכְבָּהּ
 וּבְקִוְמָה^a: וַיְהִי מִסַּחֲרֹת וַתֹּאמֶר הַבְּכִירָה אֶל-הַצְעִירָה 34
 הֵן-שָׁכַבְתִּי^b אִשָּׁשׁ אֶת-אֲבִי^c נִשְׁכְּנוּ יֵין גַּם-הַלֵּילָה וּבְאִי
 שְׁכָבִי עִמּוֹ וְנִחְיָה מֵאֲבֵינוּ זָרַע: וְנִשְׁקִין.^d גַּם בְּלִילָה הִהוּא לֵה
 אֶת-אֲבִיהֶן יֵין וַתִּקֶּם הַצְעִירָה וְנִשְׁכָּב עִמּוֹ^e וְלֹא-יָדַע בְּשִׁכְבָּהּ
 וּבְקִוְמָה^f: וַתַּהַרְנֵן.^g שְׁתֵּי בָנוֹת-לוֹט מֵאֲבִיהֶן: וַתֵּלֶד הַבְּכִירָה 36
 בֶּן וַתִּקְרָא שְׁמוֹ^h מִיָּאב הוּא אֲבִי-מִיָּאב עַד-הַיּוֹם: וְהַצְעִירָה 37
 גַּם-הוּא יָלְדָה בֶּן וַתִּקְרָא שְׁמוֹ בְּרָעַמִּיⁱ הוּא אֲבִי בְנֵי-
 עַמּוֹן עַד-הַיּוֹם: ׀

כ 20

וַיִּשַׁע מִשָּׁם אֲבִרְהָם אֲרָצָה¹ הַגִּבּוֹר וַיֵּשֶׁב בֵּין-קָדֵשׁ וּבֵין שׁוּר.^k א
 וַיָּגֵר בְּנָהְרִי: וַיֹּאמֶר אֲבִרְהָם אֶל-שָׂרָה אִשְׁתּוֹ אֶתְחִי הָיִא^m 2
 וַיִּשְׁלַח אֲבִימֶלֶךְ מֶלֶךְ גִּזְרִיⁿ וַיִּקָּה אֶת-שָׂרָה: וַיִּבְא אֱלֹהִים 3
 אֶל-אֲבִימֶלֶךְ בַּחלֹם הַלַּיְלָה וַיֹּאמֶר לוֹ הִנֵּנִי מֵת עַל-הָאִשָּׁה^o
 אֲשֶׁר-לָקַחְתָּ וְהוּא בָּעֶלְתָּ^p בָּעַל: וְאֲבִימֶלֶךְ לֹא קָרַב אֵלֶיהָ 4
 וַיֹּאמֶר אֲרָמִי^q תִּנֵּנִי גַם-צִדִּיק^r תַּהַרְנֵנִי: תֵּלֵא^s הוּא אֲמַר-לִי ה

x) Sam. וַתִּשְׁקִינָה. y) Sam. הִהוּא. z) LXX. add: ἐν τῇ νυκτὶ ἐξεΐνῃ. a) נָקוֹד עַל ו'. b) Sam. הִנֵּה ש'. c) Cd. 1. LXX. אִתָּה אֲבִי. d) Sam. וַתִּשְׁקִינָה. e) Cdd. 3. LXX. אִתָּה אֲבִי. f) Sam. וּבְקִוְמָה. g) Sam. וַתַּהַרְנֵה. h) Sam. אִתָּה שְׁמוֹ, so v. 38. i) LXX. insert: λέγονσα Ὡς γένους μου. j) Sam. אֶרֶץ. k) Syr. ܐܪܥܝܬܐ. l) Syr. ܐܪܥܝܬܐ. m) LXX. insert: ἐφοβήθη γὰρ εἰπεῖν ὅτι γυνή μου ἐστὶ, μὴ ποτε ἀποκτείνωσιν αὐτὸν οἱ ἄνδρες τῆς πόλεως δι' αὐτήν. n) Syr. ܐܪܥܝܬܐ. o) Sam. עַל אִוְדָה הָאִשָּׁה. p) Sam. בְּעִילָה. q) Cdd. 14. Onk. יִהְיֶה. r) LXX. ἔθνος ἀγαθοῦ καὶ δίκαιου, so Vulg. s) Sam. הִלּוּא.

18 תַּעֲמֹד בְּכָל-הַבֹּקֶר הַהֵרָה הַמֶּלֶט פֶּן-תִּסָּפֵחַ: וַיֹּאמֶר לוֹט
 19 (אֱלֹהִים) אֵל-נָא אֲדֹנִי: הִנֵּה-נָא מֵצָא עֲבֹדָה חֵן בְּעֵינֶיךָ
 וַחֲנֹדֶל חֶסֶדְךָ אֲשֶׁר עָשִׂיתָ עִמָּדִי לְהַחְיוֹת אֶת-נַפְשִׁי וְאֲנֹכִי
 כֹּלָא אוֹכֵל לְהַמְלֵט הַהֵרָה פֶּן-תִּדְבַּקְנִי חֲרָעָה וְמָתִי: הִנֵּה-
 נָא תֵּעִיר הַזֹּאת קִרְבָּה^k לְנִים שָׁמָּה וְהוּא מַצְעֵר אֶמְלִטָּה^j
 21 נָא שָׁמָּה הִלָּא^m מַצְעֵר הוּא וַתְּחִי נַפְשִׁי: וַיֹּאמֶר אֱלֹוִי הִנֵּה
 נִשְׁאֲתִי פָנֶיךָ גַּם לְדָבָר הַזֶּה לְבִלְתִּי הִפְכִּי אֶת-הָעִיר אֲשֶׁר
 22 דִּבַּרְתָּ: מִהֵרָה הַמֶּלֶט שָׁמָּה כִּי לֹא אוֹכֵל לַעֲשׂוֹת דְּבָר עַד-
 23 בָּאָה שָׁמָּה עַל-כֵּן קָרָא שֵׁם-הָעִיר צִיעֵרⁿ: (הַשָּׁמֶשׁ יֵצֵא^o) עַל-
 24 הָאָרֶץ וְלוֹט בָּא צָעָרָה: וַיְחַוֶּה הַמַּטֵּר עַל-סָדָם וְעַל-עַמְרָה
 כֹּה נִפְרִית וְאִישׁ מֵאֵת יְהוָה מִן-הַשָּׁמַיִם: וַיַּהֲפֹךְ אֶת-הָעָרִים^p
 הָאֵלֶּי^q וְאֵת כָּל-הַבָּבֶר וְאֵת כָּל-יֹשְׁבֵי הָעָרִים וְצִמַּח הָאֲדָמָה:
 26 וַתִּבָּט אֲשֶׁתּוֹ מֵאֲחֵרָיו וַתְּהִי נָצִיב^r מֵלַח: וַיִּשְׁבֶּם אֲבָרְהָם
 27 בְּבָקֶר אֶל-הַמָּקוֹם אֲשֶׁר-עָמַד שָׁם אֶת-פָּנָיו יְהוָה: וַיִּשְׁקֹף
 עַל-פָּנָיו סָדָם וְעַמְרָה וְעַל כָּל-פָּנָיו אֶרֶץ^s הַבָּבֶר וַיֵּרָא וַהֲנֵה
 29 עָלָה קִיטָר^t הָאָרֶץ בְּקִיטָר הַבִּבְשָׁן: וַיְהִי בִשְׁחִית^u אֱלֹהִים
 אֶת-עָרֵי הַבָּבֶר וַיִּזְכֹּר אֱלֹהִים אֶת-אֲבָרְהָם וַיִּשְׁלַח אֶת-לוֹט
 מִתּוֹךְ הַחֲפָצָה בְּהַפְךָ^v אֶת-תַּעֲרִים אֲשֶׁר-יָשָׁב בָּהֶן לוֹט:
 לַיְעֹל לוֹט מִצְעֵר וַיֵּשֶׁב בְּהָר וַשְׁתִּי בְנִתָיו עִמּוֹ כִּי יָרָא
 31 לְשִׁכַּת בְּצִיעֵר וַיֵּשֶׁב בְּמִצְרָה הוּא וַשְׁתִּי בְנִתָיו^w: וַיֹּאמֶר
 הַבְּכִירָה אֶל-הַצְעִירָה אֲבִינִי וְגַן וְאִישׁ אֵין בְּאֶרֶץ לְבוֹא

j) Sam. אליהם. k) Sam. קרובה. l) Sam. אמלט. m) Sam. הלא. n) Sam. צער, so v. 30. twice. o) Sam. יצאה. p) Cd. 1. Onk. edd. 2. את כל הערים. q) Sam. האלה. r) Sam. נציב. s) Cdd. Syr. ועל פני כל ארץ, so Sam. with the exception of reading הארץ. LXX. omit ארץ, but the Alex. ms. expresses it. t) Sam. reads קיטר twice in this verse. u) Sam. כהשחית. v) Sam. הבכירה אל-הצעירה אביני וגן ואיש אין בארץ לבוא. w) Sam. adds עמו.

הַפֶּתַח^א) וְהִדְלַת סָגֵר^ב) וַיֹּאמֶר אֶל־נָא אֲחֵי תַרְעִי^ג): 7
 הִנֵּה־נָא לִי שְׁתֵּי בָנוֹת אֲשֶׁר לֹא־יָדְעוּ אִישׁ אוֹצִיָּאה־נָא^ד) 8
 אֲחֵהֶן אֲלֵיכֶם וַעֲשׂוּ לָהֶן בְּטוֹב בְּעֵינֵיכֶם רֶק לְאֲנָשִׁים הָאֵלֶּם^ה)
 אֶל־תַּעֲשׂוּ דְבָר כִּי־עַל־בֶּן בָּאוּ בְּצֹל קָרְתִּים^ו): וַיֹּאמְרוּ וַגֹּשׁ^ז) 9
 הָלָאָה וַיֹּאמְרוּ הָאֲחֵרִי^ח) בְּאֶל־גִּזְלוֹ^ט) וַיִּשְׁפֹּט שְׁפוֹט^י) עָתָה נִרְעִי^י)
 לָךְ מֵהֶם וַיִּפְצְרוּ בְּאִישׁ בָּלוֹט מְאֹד וַיִּגְשׁוּ לְשֹׁכֵר הַדֶּלֶת:
 וַיִּשְׁלְחוּ הָאֲנָשִׁים^כ) אֶת־יָדָם וַיָּבִיאוּ אֶת־לֹט אֲלֵיהֶם הַבִּיחָה י
 וְאֶת־הַדֶּלֶת סָגְרוּ: וְאֶת־הָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר־פָּנוּחַ הַבָּיִת הָבֹל 11
 בַּסִּנּוּרִים מִקְטָן וְעַד־גִּזְלוֹ וַיִּלְאוּ לְמִצָּא הַפֶּתַח: וַיֹּאמְרוּ 12
 הָאֲנָשִׁים^{כא}) אֶל־לֹט עַד^{כב}) מִי־לָךְ פֶּה הִתֵּן וּבִגְדֶיךָ וְכִלְיֶיךָ וְכִלְיֶיךָ וְכִלְיֶיךָ 13
 אֲשֶׁר־לָךְ בְּעִיר הוֹצֵא^{כג}) מִן־הַמָּקוֹם^{כד}): כִּי־מִשְׁחָתִים^{כה}) אֲנִי אֶת־ 14
 הַמָּקוֹם הַזֶּה כִּי־גִדְלָה צִעֲקָתָם אֶת־פִּנִּי יִהְיֶה וַיִּשְׁלְחֵנִי
 יִהְיֶה לְשִׁחָתָה^{כו}): וַיֵּצֵא לֹט וַיְדַבֵּר אֶל־חֲתָנָיו וּלְקַחְתִּי בְנָתָיו 14
 וַיֹּאמֶר קוֹמוּ צֵאוּ^{כז}) מִן־הַמָּקוֹם הַזֶּה כִּי־מִשְׁחָתִים יִהְיֶה אֶת־
 הָעִיר וַיְהִי כַּמֶּצֶחֶק בְּעֵינֵי חֲתָנָיו: וְכַמוֹ הַשָּׂחַר עָלָה וַיִּצְאוּ 15
 הַמִּלֻּאֲכִים בָּלוֹט לֵאמֹר קוֹם קָח אֶת־אִשְׁתְּךָ וְאֶת־שְׁתֵּי
 בְנֹתֶיךָ הַנִּמְצָאוֹת^{כח}) פֶּן־תִּסָּפֶה בְּעֵינֵי הָעִיר: וַיִּתְּמַהֲמַה וַיִּחְזְקוּ 16
 הָאֲנָשִׁים^{כט}) בִּידָם וּבְיָדֵי אִשְׁוֹתָם וּבְיָדֵי שְׁתֵּי בְנָתָיו בְּהַמְלֵת יִהְיֶה
 עֲלֵיו וַיִּצְאָהוּ^ל) וַיִּנְחָחוּ מִחוּץ לָעִיר: וַיְהִי כְהוֹצִיאֵם^{לא}) אֲתָם 17
 הַחוּצָה וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶט עַל־נַפְשָׁךְ^{לב}) אֶל־תִּבְרִיט אֲחֵרֶיךָ וְאֶל־

k) Sam. הפתח. l) Sam. סגרו. m) Sam. חרעו. n) Sam.
 נא. o) Sam. האלה. p) Sam. קורתי. q) Sam. גשה. r) Sam.
 אחד. s) Sam. לגר. t) Sam. גם שפט. u) Sam. נריע. v) Sam.
 האנושים. w) Sam. המלאכים. x) Sam. עוד. y) Cdd. Sam. Onk.
 cd. 1. בניך. z) Sam. הוציא. a) Sam. adds יהוה. b) Sam. משחחים.
 c) Sam. להשחיתה. d) Sam. צ' דגושה. e) Sam. הנמצאות. f) Sam.
 ויחזקו האנושים. g) Sam. ויוציאהו. LXX. omit the remainder of
 the verse. h) Cdd. 3. בהוציאם. i) Sam. אל נ' according to the Lon-
 don and Paris Polyglotts, but על נ' according to Blayney.

הצדיקם תַּמְשָׁה תַּחֲשִׁחִית בְּחַמְשָׁה אֶת-כָּל-הָעִיר וַיֹּאמֶר
 29 לֹא אֲשַׁחִית אִם-אֶמְצָא שָׁם אֲרֻבָּעִים וַחֲמִשָּׁה: וַיִּסָּף עוֹר
 לְדָבָר אֵלָיו וַיֹּאמֶר^א) אוֹלִי וַמְצָאֹן שָׁם אֲרֻבָּעִים וַיֹּאמֶר
 ל לֹא אֶעֱשֶׂה^א) בַּעֲבוּר הָאֲרֻבָּעִים: וַיֹּאמֶר אֵל-נָא יֵחַר לְאֲדֹנִי
 וְאֶדְבָּרָה אוֹלִי וַמְצָאֹן שָׁם שְׁלִשִׁים וַיֹּאמֶר לֹא אֶעֱשֶׂה^ב) אִם-
 31 אֶמְצָא שָׁם שְׁלִשִׁים: וַיֹּאמֶר הִנֵּה-נָא הוֹאֲלֹתִי לְדָבָר אֵל-
 אֲדֹנִי אוֹלִי וַמְצָאֹן שָׁם עֶשְׂרִים וַיֹּאמֶר לֹא אֲשַׁחִית בַּעֲבוּר
 32 הָעֶשְׂרִים: וַיֹּאמֶר אֵל-נָא יֵחַר לְאֲדֹנִי וְאֶדְבָּרָה אֶת-הַפֶּעַם
 אוֹלִי וַמְצָאֹן שָׁם עֶשְׂרֶה וַיֹּאמֶר לֹא אֲשַׁחִית בַּעֲבוּר הָעֶשְׂרֶה:
 33 וַיֵּלֶךְ יְהוָה כְּאִשֶּׁר כָּלָה לְדָבָר אֵל-אֲבִרָהֶם וְאֲבָרָהֶם שָׁב
 לְמִקְמוֹ^א):

יט 19

א וַיָּבֹאוּ שְׁנֵי הַמְּלָאכִים בְּדָמָה בְּעָרֵב וְלוֹט יֹשֵׁב בְּשַׁעַר-סְדֹם
 2 וַיֵּרָא-לוֹט וַיִּקָּם וַיִּקְרָאֵתָם וַיִּשְׁתַּחֲוִי^א) אֲפָסִים אֲרָצָה: וַיֹּאמֶר^ב)
 הִנֵּה גָא-אֲדֹנִי^ב) סוּרוּ נָא אֶל-בֵּית עַבְדְּכֶם וְלִינֹו וַרְחֲצוּ רַגְלֵיכֶם
 וְהִשְׁבַּמְתֶּם וְהִלַּכְתֶּם לְדֶרֶכְכֶם וַיֹּאמְרוּ לֹא^ג) כִּי בְּרָחוּב^ג) גִּלּוֹן:
 3 וַיִּפְצַר-בָּם מְאֹד^ד) וַיִּסְרוּ אֵלָיו וַיָּבֹאוּ אֶל-בֵּיתוֹ וַיַּעַשׂ לָהֶם
 4 מִשְׁתֶּה וּמִצּוֹת אָפָה וַיֹּאכְלוּ: מִרֶם וַיִּשְׁכְּבוּ וַאֲנָשֵׁי הָעִיר
 אֲנָשֵׁי סְדֹם נָסְבוּ עַל-הַבָּיִת מִנָּעַר וְעַד-וֶגֶן כָּל-הָעָם^ה) מִקְצָה:
 ה וַיִּקְרָאוּ אֶל-לוֹט וַיֹּאמְרוּ לוֹ^ו) אֵיךְ הָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר-בָּאוּ אֵלֶיךָ
 6 הַלַּיְלָה הוֹצִיָאם אֵלֵינוּ וְנַדְעָה^ו) אֲחֵם: וַיֵּצֵא אֲלֵהֶם^ז) לוֹט

w) Cd. 1. supplies לו, Sam. אליו. x) Sam. אשחית, so LXX.
 Syr. Vulg. y) Sam. LXX. Syr. אשחית. z) Sam. למקומו.
 a) Sam. וישתחוי. b) Sam. היאמר. c) חול. Cdd. יהוה. d) רגוש.
 e) Sam. ברחב. f) Omitted in LXX. g) Cdd. Syr. Onk. cd. 1.
 h) Cd. 1. Sam. אליו. i) Sam. ונדע. j) Sam. אליהם.

ויאמרו לא^d) כי צחקת^e): וינקמו משם האנשים^f) וישקצו על-פני
 סדם^g) ואברהם הלך עמם לשלחם: ויהיה אמר המכסה
 אני מאברהם^h) (אשרⁱ) אני עשה: ואברהם היו יהיה לגוי
 גדול ועצום ונכבדו כל גויי^j) הארץ: כי ידעתיו^k) למען
 אשר יצוה^l) את-בניו ואת-ביתו את-חיו ושמרו דרך יהוה
 לעשות צדקה ומשפט למען הביא יהוה על-אברהם^m) אתⁿ)
 אשר-דבר עליו: ויאמר יהוה ועקת^o) סדם ועמרה פירצה כ
 וחטאתם כי כברה מאד: ארדה-נא ואראה הפצעקתה
 הנאה אלי עשו-בלי ואם-לא אדעה: ויפנו משם האנשים
 ויגלו סדם ואברהם עיניו עמד לפני יהוה: ויגש אברהם
 ויאמר האף תספה צדיק עם-רשע^p): אולי יש חמשים צדיקים^q)
 בתיך העיר האף תספה ולא-תשא למקים^r) למען חמשים
 הצדיקים אשר בהרבה: הלה^s) לך מעשה^t) בדבר הזה כה
 להמית צדיק עם-רשע והנה בצדיק ברשע חלה לך
 השפט כל-הארץ לא תעשה משפט: ויאמר יהוה אם
 אמצא בסדם חמשים צדיקים בתיך העיר ונשאתי^u) לכל-
 המקום בעבורם: וינען אברהם ויאמר הנה-נא הולאתי
 לדבר אל-אדני^v) ואנכי עפר ואפר: אולי יחסרון חמשים

d) Sam. לה. LXX. αὐτοὶ οὐχί; perhaps the original reading was לא לה. e) Sam. צחקת. f) Sam. האנשים. g) LXX. add καὶ Γομόρρας. h) LXX. add τοῦ πατρὸς μου; Targ. Jerus. אה אשר, and similarly Syr. مَنَ كَصَبِ آبِئْسَ. i) Sam. אשר. j) Sam. גוי. k) Sam. ידעתי. l) Sam. adds אברהם. m) Sam. אברהם; so Lond. Polygl. and cdd. 6, the Paris Polygl. agrees with Heb. n) LXX. and Vulg. כל. o) Sam. עקת. p) LXX. add: καὶ ἔσται ὁ δίκαιος ὡς ὁ ἀσεβής. q) Sam. script. plena, twice in this verse, and also in vv. 24, 28. r) LXX. πάντα τὸν τόπον. s) Sam. חלילה twice in the verse. t) Sam. מעשה. u) LXX. insert ὅλην τὴν πόλιν καὶ. v) Cdd. Onk. יהוה. Cdd. 3. יהוה אדני.

יח 18

א וַיֵּרָא אֵלָיו יְהוָה בְּאַלְנֵיⁿ) מִמְרָא וְהוּא יֹשֵׁב פֶּתַח-הָאֵהָל
 2 בְּכֶם הַיּוֹם: וַיֵּשֶׁא עֵינָיו וַיֵּרָא וְהִנֵּה שְׁלִישָׁה אַנְשִׁים נֹצְצִים
 עֲלָיו וַיֵּרָא וַיִּגַּד לְקִרְאָתָם מִפֶּתַח הָאֵהָל וַיִּשְׁתָּחוּ^o) אַרְצָה:
 3 וַיֹּאמֶר אֲדָנִי אִם-נָא מֵצָאתִי חֵן בְּעֵינֶיךָ^p) אֶל-נָא תַעֲבֹר^q) מֵעַל
 4 עֲבָדֶיךָ^r): וַיַּחֲנֵא מַעַט-מֵיִם^s) וַרְחֲצֵי רַגְלֵיכֶם וְהִשְׁעֵנוּ^t) תַּחַת
 ה הָעֵץ: וְאִקְחָהּ^u) פַּת-לֶחֶם^v) וְסַעֲדֵי לִבְכֶם^w) אַחֲרַי^x) תַּעֲבֹרוּ בִּי-
 עַל-כֵּן עֲבַדְתֶּם עַל-עֲבָדְכֶם וַיֹּאמְרוּ בֵּן תַּעֲשֶׂה בְּאִשְׁרֵי דְבָרְתָּ:
 6 וַיִּמָּהַר אֲבָרְהָם הָאֵהָלָה אֶל-שָׂרָה וַיֹּאמֶר מַהֲרִי שְׁלֹשׁ סָאִים
 7 קָמַח סֵלֶת לֹאֲשִׁי וְעֵשִׂי עֲגוֹת: וְאֶל-הַבָּקָר רֵץ אֲבָרְהָם וַיִּקַּח
 בֶּן-בָּקָר כֶּדֶ וטוֹב וַיִּתֵּן אֶל-הַנֶּזֶר וַיִּמָּהַר לַעֲשׂוֹת אֲחֻזָּי^y):
 8 וַיִּקַּח חֲמָאָה וְחֵלֶב וּכְנֹכַח וּכְנֹכַח^z) אֲשֶׁר עָשָׂה וַיִּתֵּן לַפְּנִיָּהם
 9 וְהוּא-עֹמֵד עֲלֵיהֶם תַּחַת הָעֵץ וַיֹּאכְלוּ: וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו^a) אֵיזָה
 י שָׂרָה אִשְׁתְּךָ וַיֹּאמֶר הִנֵּה בְּאֵהָל: וַיֹּאמֶר שׁוּב אֲשׁוּב אֵלֶיךָ
 בָּעֵת תִּהְיֶה וְהִנֵּה-בֵן לְשָׂרָה אִשְׁתְּךָ וְשָׂרָה שֹׁמַעַת פֶּתַח הָאֵהָל
 11 וְהוּא^b) אַחֲרָיו: וְאֲבָרְהָם וְשָׂרָה וְקִנְיָם בָּאִים בַּיָּמִים הַהֵם
 12 לְהֵיוֹת לְשָׂרָה אֶרֶץ בְּנָשִׁים: וַתִּצְחַק שָׂרָה בְּקִרְבָּהּ לֵאמֹר
 13 אַחֲרַי כִּלְתִּי הִינֵה-לִּי עֲדָנָה וְאֲדָנִי זָקֵן: וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-
 אֲבָרְהָם לָמָּה זֶה צִחְקֶךָ^c) שָׂרָה לֵאמֹר הֵאָף אֲמַנָּם אֵלַי וְאֲנִי
 14 זָקֵנָתִי: הִיפֹלֵא מִיְּהוָה דְּבָרִי לַפּוֹעֵד אֲשׁוּב אֵלֶיךָ בָּעֵת תִּהְיֶה
 טו וּלְשָׂרָה בֵּן: וַתִּבְהֶשׂ שָׂרָה ו לֵאמֹר לֹא צִחְקִיתִי בִּי ו יִרְאָה

n) Sam. באלוני. o) Sam. וישתחווי. p) Sam. בעיניכם. q) Sam.
 בכם היום. r) Sam. עבדכם. s) LXX. omit מעט. t) Sam. והשענינו. u) Sam.
 ואקח. v) LXX. omit פת. w) Sam. לכבכם. x) Cdd. Sam. LXX.
 Syr. ואחר. y) Sam. לעשותו. z) Sam. ואח כן הב. a) Sam. נקוד על איו.
 b) Sam. והיא. c) LXX. add εὐ εαυτην.

מַעֲמִיָּה אֶת-בְּרִיתִי הַפֶּה: ׀ וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים אֶל-אַבְרָהָם טו
 שְׂרֵי אֲשַׁתְּךָ לֹא-תִקְרָא אֶת-שְׁמָהּ שְׂרֵי כִי שָׂרָה שְׁמָהּ:
 וּבְרַבְרֵי אֶתָּה וְגַם נָתַתִּי מִמֶּנָּה לָּךְ בֶּן וּבְרַבְרֵיָהּ^ו) וְהָיְתָה 16
 לְגוֹיִם מַלְכֵי^ז) עַמִּים מִמֶּנָּה יִהְיוּ: וַיִּפֹּל אַבְרָהָם עַל-פָּנָיו 17
 וַיִּצְחָק וַיֹּאמֶר בְּלִבִּי הִלְבֵּן מֵאָה - שָׁנָה^ח) וַיֵּלֶד^ט) וְאִם-שָׂרָה
 תֵּבֶת-הַשָּׁעִים שָׁנָה תֵּלֵד: וַיֹּאמֶר אַבְרָהָם אֶל-הָאֱלֹהִים לֵאמֹר^י) 18
 וַיִּשְׁמָעֵאל יִחְיָה לְפָנֶיךָ: וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים^ב) אֲבֹלִי^י) שָׂרָה אֲשַׁתְּךָ 19
 יֵלֶד לָּךְ בֶּן וְקִרְאתָ אֶת-שְׁמוֹ וַיִּצְחָק וַהֲקִמְתִּי אֶת-בְּרִיתִי
 אִתּוֹ לְבְרִית עוֹלָם^ד) לְזָרְעוֹ^ה) אַחֲרָיו: וְלִי־שְׁמָעֵאל שְׁמַעְתִּיךָ כ
 הֵנָּה^ה) וּבְרַבְרֵי אִתּוֹ וְהַפְרִיתִי אִתּוֹ וְהִרְבִּיתִי אִתּוֹ בְּמֵאָד מְאֹד
 שָׁנִים-עֶשְׂרִי נְשִׂאִם^ז) יוֹלִיד וְנִתְחַו לְגוֹי גָּדוֹל: וְאֶת-בְּרִיתִי 21
 אֲקִים אֶת-יִצְחָק אֲשֶׁר תֵּלֵד לָּךְ וְשָׂרָה לְמוֹעֵד הַזֶּה בְּשָׁנָה
 הָאַחֲרָה^ו): וַיָּבֵל לְדַבֵּר אִתּוֹ וַיַּעַל אֱלֹהִים מֵעַל אַבְרָהָם: 22
 וַיָּקָה אַבְרָהָם אֶת-וַיִּשְׁמָעֵאל בְּנוֹ וְאֵת כָּל-יְלִידֵי בֵיתוֹ וְאֵת 23
 כָּל-מִקְנֵת בִּסְפוֹ כָּל-נֶגֶד בְּאַנְשֵׁי בֵית אַבְרָהָם וַיָּמַל אֶת-בְּשָׂר
 עֶרְלָתָם בְּעֶצֶם הַיּוֹם כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר אֱלֹהִים: וַאֲבְרָהָם 24
 בֶּן-הַשָּׁעִים וְהַשָּׁנָה^ה) בְּהַמְלֹךְ בְּשָׂר^ו) עֶרְלָתוֹ: וַיִּשְׁמָעֵאל כֹּה
 בְּנוֹ בֶן-שְׁלֹשׁ עָשָׂר שָׁנָה בְּהַמְלֹךְ^ז) אֶת בְּשָׂר עֶרְלָתוֹ: בְּעֶצֶם 26
 הַיּוֹם הַזֶּה נִמּוֹל^ח) אַבְרָהָם וַיִּשְׁמָעֵאל בְּנוֹ: וְכָל-אַנְשֵׁי בֵיתוֹ 27
 יְלִיד בֵּית וּמִקְנֵת-בִּסְפָּה מֵאֵת בֶּן-נֶגֶד נִמְלֹו אִתּוֹ^ט): פ

w) Sam. וּבְרַכְתִּיו. x) Cdd. Sam. LXX. Syr. Vulg. Saad. וּמַלְכֵי.
 y) Sam. מֵאֵת שָׁנָה. z) Sam. אִוְלִיד. a) Sam. לֵוִי. b) Cdd. LXX. Syr.
 Vulg. add אַבְרָהָם. c) Sam. adds הֵנָּה. d) LXX. insert: *ἐν τῇ αὐτῇ θείῳ*. e) Cdd. mult. Sam. LXX. Vulg. וּלְזָרְעוֹ. f) Cd. 1.
 LXX. Onk. cd. 1. Saad. וְהֵנָּה. g) Sam. נְשִׂאִים. h) Sam. וְאַחֲרֵית.
 i) Cd. 1. Sam. שָׁנִים. j) Sam. בְּהַמְלֹךְ אֶת בְּשָׂר. k) Sam. בְּהַמְלֹו.
 l) Sam. נִמַּל. m) LXX. omit אִתּוֹ.

17 ז

א ויהי אברהם בן-תשעים שנה^א) ותשע שנים ויגרא יהוה אל-
 אברהם ויאמר אליו אני-אל שדי^ב) התהלך לפני יהוה^ג) תמים:
 2 ואשתה בריתי ביני ובינך וארבה אותך^ד) במאד מאד: ויפל
 3 אברהם על-פגיו וידבר אתו אלהים לאמר: אני הנה בריתי
 4 אִתְּךָ וְהָיִיתָ לְאֵב הַמֶּזֶן גוֹיִם: וְלֹא-יִקְרָא עוֹד אֶת-שְׁמִי^ה)
 אברהם ויהיה שמי^ו) אברהם כי אב-המזן גוים נחסי:
 6 והפירתי^ז) אתך במאד מאד ונחסיך לגוים ומלכים ממך^ח)
 7 יצאו: והקמתי את-בריתי ביני^ט) ובינך ובין ורעה אחרית
 לְדֶרֶתְכֶם לְבְרִית עוֹלָם לְהַיִּיחַ לְךָ לְאֱלֹהִים וְלִוְרָעָה אַחֲרֶיהָ:
 8 ונחסי לך ולורעה אחרית את^י) ארץ מגיד את כל-ארץ
 9 כנען לאחוזת עולם והייתי להם לאלהים: ויאמר אלהים
 אל-אברהם ואשה את-בריתי תשמר אשה וורעה אחרית
 י לְדֶרֶתְכֶם: וְאֵת בְּרִיתִי אֲשֶׁר תִּשְׁמְרוּ בֵּינִי וּבֵינֵיכֶם^י) ובין ורעה
 11 אחרית המול לכם כל-זכר: ונמלחם את בשר ערלחכם
 12 ויהי^י) לאות ברית ביני וביניכם: וכן-שמנת ימים ומול
 לכם כל-זכר לְדֶרֶתִיכֶם וְיֵלֵד בָּיִת וּמִקְנֵת-כֶּסֶף מִכָּל בֶּן-נָכָר
 13 אֲשֶׁר לֹא מִזְרַעָה הוּא: הַמּוֹל וְיֵמּוֹל וְיֵלֵד^י) בֵּיתָהּ וּמִקְנֵת
 14 כֶּסֶף וְהָיִיתָ בְּרִיתִי בְּבִשְׂרְכֶם לְבְרִית עוֹלָם: וְעָקַל וְזָכַר
 אֲשֶׁר לֹא-יֵמּוֹל אֶת-בֶּשֶׂר עֶרְלָחוֹ^י) וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהוּא

k) Omitted in Sam. l) LXX. appear to have omitted שדי. Vid. n. m) Sam. ויהי. n) Sam. אהך. o) Cdd. 12. Sam. Tal. Bab. omit את. p) Sam. והפירתי. q) Cd. 1. מהלציד, and so Syr. מַלְּכֵי מִצְרָיִם. r) LXX. omit ביני and, of course, the ו following. s) Sam. וכינכם, and so in v. 11. t) Cdd. 2. Sam. Onk. Syr. והיחה. Comp. v. 13, and ch. 9: 13. u) Sam. ילידי. v) Sam. and LXX. add ביום השמיני.

מקץ עשר שנים לשבת אברהם בארץ כנען וחסן אתה
לאברהם אישה לו לאשה: ויבא אל-הגר ותהר ותלד כי
הרתה ותקל גברתה בעיניה: ותאמר שרי אל-אברהם ה
חמסי עליך אנכי נתתי שפחתי בחילך ותלד כי הרתה
ואקל בעיניה ישפט יהוה ביני וביניך^o: ויאמר אברהם אל-
שריⁱ הנה שפחתך^q בידך^r עשי-לה^s (השוב^t) בעיניה ותענה
שרי ותברח מפניה: וימצאה מלאך יהוה עד-עין המים^u
במדבר על-העין בדרך שור: ויאמר^v הגר שפחת שרי אר-
מיה באת^w ואנה חלכי ותאמר מפני שרי גברתי אנכי
ברחת: ויאמר לה מלאך יהוה שובי אל-גברתך והתעני^x
תחת ידיה^y: ויאמר לה מלאך יהוה הרבה ארבה את-ורעך^z
ולא יספר מרב: ויאמר לה מלאך יהוה תנך^a הרה וילדה^b
בן וקראת שמו^c ישמעאל כי-שמע יהוה^d אל-עניך^e:
והוא יהיה פרא^f אדם ידו בכל ויד בו ועלפני כל-
אחיו ישבן: ותקרא שם-יהוה הדבר אליה אתה אל ראי^g
כי אמרה הנם הלא ראיתי אחרי ראי: על-כן קרא^h לבאר
באר לחי ראי הנה בין-קדש ובין בדר: ותלד הגר לאברהם
בן ויקרא אברהם שם-בנוⁱ אשר-ילדה^j הגר ישמעאל: ואברהם
בן-שמנים שנה ושש שנים בלדת-הגר את-ישמעאל^k
לאברהם:

ס

o) Cdd. Sam. וכינר. p) Cd. 1. Syr. add נקוד על י' בהרא q) Sam. שפחתך. r) Cd. 1. Sam. add. 9. LXX. Syr. בידך. s) Cd. 1. עשי לך. t) Cdd. 2. כטוב. u) LXX. insert: *αὐτῇ ὁ ἄγγελος Κυρίου*. v) Sam. ואי. w) Sam. באתי. x) Sam. הנני. y) Sam. ידה. z) Sam. ורעך. a) Sam. הניך. b) Sam. עניך. c) Sam. את שמו. d) Cd. 1. אלהים. e) Sam. קרא. f) Sam. reads ראה twice in this verse. On the accentuation of ראי, here and in v. 14, vid. n. g) Sam. קראה. h) Sam. ית יש. i) Cdd. 2. LXX. Syr. לו. j) Sam. ילדה. k) Sam. את-ישמעאל.

9 וַיֹּאמֶר אֵלָיו קַח־הָ (ז) לִי עֵגְלָה מִשְׁלֶשֶׁת וְעֹז מִשְׁלֶשֶׁת וְאֵיל
 י מִשְׁלֶשֶׁת וְחֹר וְגֹזֶל: וַיִּקַּח-לוֹ אֶת-כָּל-אֵלֶּה וַיִּבְתֵּר אֹחֶם
 בַּתְּוֶה (א) וַיִּתֵּן אִישׁ-בִּתְרוֹ (ב) לַקְרָאתָ רַעְהוּ וְאֶת-הַצֶּפֶר (ג) לֹא בָתָר:
 11 וַיֵּרֶד הָעֵיט עַל-הַפְּגָרִים (ד) וַיֵּשֶׁב אֹחֶם אֲבָרָם: וַיְהִי הַשֶּׁמֶשׁ
 12 לָבוֹא וְהַרְדֵּמָה נָפְלָה עַל-אֲבָרָם וַהֲנֵה אִימָה חֲשֵׁכָה גְדֹלָה
 13 נִפְלְתָ עָלָיו: וַיֹּאמֶר לְאֲבָרָם יָדַע (ה) חֲדָע בִּי-גֵר וַיְהִי זֶרַעַךְ
 14 בְּאָרֶץ לֹא לָהֶם וַעֲבָדוּם וְעָנִי אֹתָם (ו) אַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה: וְנָם
 אֶת-הַגִּזְיוֹ אֲשֶׁר יַעֲבֹדוּ (ז) הֵן אֲנִי וְאֶת-רִיבְקָן וַיָּצְאוּ בְּרַכְשׁ (ח) גְּדוֹל:
 טו וְאִתָּה חֲבוּא אֶל-אֲבֹחִיד בְּשָׁלוֹם תִּקְבְּרָ (י) בְּשִׁיבָה טוֹבָה:
 16 וְדוֹר רַבִּיעִי יֵשׁוּבוּ (י) הֵנָּה כִּי לֹא-שָׁלָם עֹנֵן הָאֲמָרִי עַד-הֵנָּה:
 17 וַיְהִי הַשֶּׁמֶשׁ בָּאָה וַעֲלָטָה הָיָה וַהֲנֵה חֲגוֹר עֶשֶׂן וּלְפִיד אֵשׁ
 18 אֲשֶׁר עָבַר בֵּין הַגְּזֵרִים הָאֵלֶּה: בֵּינוֹם הָהוּא בָרַת יֵהוּה אֶת-
 אֲבָרָם בָּרִית לֵאמֹר לִזְרַעְךָ נִתְחַל אֶת-הָאָרֶץ הַזֹּאת מִנְּהָר
 19 מִצְרַיִם עַד-הַנְּהָר הַגְּדֹל (א) נְהַר-פָּרָת: אֶת-הַקִּינִי וְאֶת-הַקִּנִּי
 כ וְאֵת הַקֶּדְמוֹנִי (ב): וְאֶת-הַחֲתִי וְאֶת-הַפְּרוֹזִי וְאֶת-הַרְפָּאִים:
 21 וְאֶת-הָאֲמָרִי וְאֶת-הַבְּנֵעֲנִי וְאֶת-הַגְּרָגְשִׁי (ג) וְאֶת-הַיְבוֹסִי: ס

י" 16

א וְשָׂרִי אִשָּׁת אֲבָרָם לֹא יֵלְדָה לוֹ וְלֵה שְׂפָחָה מִצְרִית וְשָׂמָה
 2 הַגֵּר: וַהֲאֵמֶר שָׂרִי אֶל-אֲבָרָם הִנֵּה-נָא (ד) עֲצַרְנִי יְהוָה מְלֵדָה
 בֶּא-נָא אֶל-שְׂפָחָתִי אוּלֵי אֲבָנָה מִסִּנָּה וַיִּשְׁמַע אֲבָרָם לְקוֹל
 3 שָׂרִי: וַתִּלָּךְ שָׂרִי וְאִשָּׁת אֲבָרָם אֶת-הַגֵּר הַמִּצְרִית שְׂפָחָתָהּ

z) Sam. קח. a) Sam. בתור. b) Sam. בטרם. c) Sam. הרביעי ישוב. d) LXX. insert here: ἐπὶ τὰ διχοτομήματα αὐτῶν. e) Sam. ידוע. f) LXX. insert: καὶ ταπεινώσουσιν αὐτόν. g) Sam. יעבדו. h) Sam. ברכוש. i) Sam. ותקבר. j) Sam. הרביעי ישוב. k) Sam. הגדול. l) Sam. הקדמוני. m) Sam. and LXX. insert ואת החי, the latter however before הגרגשי; comp. Ex. 23: 23. Josh. 3: 10, 9: 1. n) LXX. and Vulg. omit נא.

קנה שמים וארץ: וברוך אל עליון אשר-מגן צדיק בידו^כ כ
 ויחדלו^ק מעשר מבל: ויאמר מלך-סדם אל-אברם תן-לי^ל 21
 הנפש והרכש^מ קח-לך: ויאמר אברם אל-מלך סדם הרמתי 22
 ידי^נ אל-יהוה^ו אל עליון קנה שמים וארץ: אם-מחוט ועד 23
 שרוף-נעל^פ ואם-אקח^ח מבל-אשר-לך ולא תאמר אני
 העשרתי^י את-אברם: בלעדי בק אשר אכלו הנעלים והלק 24
 האנשים אשר הלכו אחי ענל אשבל וימלא הם יקחו
 חלקם:

ם

טו 15

אחר הדברים האלה הנה דבר-יהוה אל-אברם בפטחה א
 לאמר אל-תירא אברם אנכי מגן לך שברה הרבה^ה מאד:
 ויאמר אברם אדני יהוה מה-תפן-לי ואנכי הולך ערידי^י 2
 ובן-משק ביתי הוא *דמשק* אליעזר: ויאמר אברם הן לי 3
 לא נסהה זרע והנה בן-ביתי יורש^ה אחי: והנה דבר-יהוה 4
 אליו לאמר לא יירשך זה כי-אם אשר יצא ממעיך הוא
 יירשך: ויוצא אתו ההוצה ויאמר^ל הבט-נא השמימה^ה 5
 וספר הכוכבים אם-חוכל לספר אתם ויאמר לו^ז פה יהיה
 זרעך: והאמן^ז ביהוה ויחשבה לו צדקה: ויאמר אליו אני 6
 יהוה אשר הוצאתיך מאור כשדים להח לך את-הארץ 7
 הזאת לרשתה: ויאמר אדני יהוה בטה אדע כי אירשנה: 8

j) Cdd. LXX. Vulg. Syr. Saad. בידך. k) LXX. insert *Ἀβραμ*.
 l) Sam. חנה לי. m) Sam. והרכוש. n) Sam. אח ידי. o) Sam.
 האלהים. p) Sam. שרונ נ'. q) Cdd. Sam. אם אקח. r) Sam. מעשרתי.
 s) Sam. ארכה. t) Sam. הלך עררי. u) Sam. יירש. v) LXX. Syr.
 Vulg. Saad. insert לו. w) Sam. השמים. x) LXX. omit.
 y) LXX. Vulg. supply אברם.

- 6 קריתים: ואת־החרי בְּהֶרֶם^q) שְׁעִיר עַד אֵיל פֶּאֶרְן^r) אֲשֶׁר עַל־
 7 הַמִּדְבָּר: וַיָּשְׁבוּ וַיָּבֹאוּ אֶל־עֵין מִשְׁפֵּט הוּא קָרָשׁ וַיָּבֹאוּ אֶת־
 בֶּל־שָׂרָה הַעַמְלָקִי וְגַם אֶת־הָאֹמֶלִי הַיֹּשֵׁב בְּחֻצָּצוֹן^s) פָּמֶר:
 8 וַיֵּצֵא מֶלֶךְ־סֹדֶם וּמֶלֶךְ עַמְרָה וּמֶלֶךְ אֲדָמָה וּמֶלֶךְ צִבְיִים
 וּמֶלֶךְ בִּלְע הוּא־צָעַר וַיַּעֲרְבוּ אִתָּם מִלְחָמָה בְּעֶמֶק הַשְּׂדֵים:
 9 אֵת בְּרָדְלָעֶמֶר מֶלֶךְ עֵילָם וְתִדְעֵל מֶלֶךְ גּוֹזִם וְאַמְרָפֶל מֶלֶךְ
 שִׁנְעָר וְאַרְיֹז מֶלֶךְ אֶלְסָר אַרְבַּעַה מְלָכִים אֶת־הַחֲמִשָּׁה:
 י וַעֲמַק הַשְּׂדֵים בְּאֶרֶת בְּאֶרֶת חֲמָר^t) וַיָּגֶסּוּ מֶלֶךְ־סֹדֶם וּמֶלֶךְ עַמְרָה^u)
 11 וַיִּפְּלוּ־שָׁמָּה^v) וְהַנִּשְׁאָרִים הָרִהוּ^w) גָּסוּ: וַיִּקְחוּ אֶת־בְּלִרְבָּשׁ^x) סֹדֶם
 12 וְעַמְרָה וְאֶת־בֶּל־אֲבָלָם וַיִּלְכּוּ: וַיִּקְחוּ אֶת־לוֹט וְאֶת־רַבְשָׁו^y)
 13 בֶּן־אֲחִי אַבְרָם וַיִּלְכּוּ^z) וְהוּא יֹשֵׁב בְּסֹדֶם: וַיָּבֹא הַפְּלִיט וַיִּנְדֹּם^a)
 לְאַבְרָם הָעֶבְרִי וְהוּא שָׁכֵן בְּאֵלֶי^b) מִמָּרָא הָאֹמֶלִי אֲחִי אִשְׁכֵּל^c)
 14 וְאֲחִי עֶנְר^d) וְהֵם בָּעֵלִי בְרִית־אַבְרָם: וַיִּשְׁמַע אַבְרָם בִּי נִשְׁכָּה
 אֲחִיו^e) וַיִּדְק^f) אֶת־חֲנִיכָיו וַיִּלְדֵי בֵיתוֹ שְׂמֹנֶה עָשָׂר וַיִּשְׁלַשׁ מֵאוֹת
 טו וַיִּרְדֹּף עַד־הָי: וַיַּחֲלֶק עֲלֵיהֶם וַיִּלָּה הוּא וַיַּעֲבְדוּ וַיָּבֹס
 16 וַיִּרְדֹּף־סָם עַד־חוּבָה אֲשֶׁר מִשְׁמָאל לְדִמְשֶׁק: וַיָּשָׁב אֵת בֶּל־
 הָרִבְבִּשׁ^g) וְגַם אֶת־לוֹט אֲחִיו וַיִּרְבְּשׁוּ^h) הַיֹּשִׁיב וְגַם אֶת־הַנְּשִׁים
 17 וְאֶת־הָעַם: וַיֵּצֵא מֶלֶךְ־סֹדֶם לִקְרָאתוֹ אַחֲרֵי שׁוּבוֹ מִהַבּוֹת
 אֶת־בְּרָדְלָעֶמֶר וְאֶת־הַמְּלָכִים אֲשֶׁר אִתּוֹ אֶל־עֶמֶק שְׁוֹה הוּא
 18 עֶמֶק הַמֶּלֶךְ: וּמִלְכִּי־צֶדֶק מֶלֶךְ שָׁלֹם הוֹצִיא לָהֶם גִּיּוֹן וְהוּא
 19 כֹּהֵן לֵאלֹהֵי עֵלְיוֹן: וַיִּבְרָכֵהוּⁱ) וַיֹּאמֶר בְּרוּךְ אַבְרָם לֵאלֹהֵי עֵלְיוֹן

q) Sam. LXX. Vulg. Syr. Onk. Saad. כהררי; vid. n. r) Sam. פראן. s) Sam. בחצצון. t) Sam. בארות בארות חומר. u) V. D. H. רכוש ועמרה; vid. n. v) Sam. שם. w) Sam. ההרה. x) Sam. רכוש. y) Sam. ואת כל רכושו. z) Sam. וילך. a) Sam. הינד. b) Sam. כאלוני. c) Sam. אשכול, and so in v. 24. d) Sam. ענרם, and so in v. 24. e) LXX. and Vulg. supply לוט. f) Sam. וידק. g) Sam. הרכוש; LXX. supply Σοδόμων. h) Sam. וירכשו. i) Sam. ויברך את אברהם.

כֹּדֶם רָעִים וְחַטָּאִים לִיהוָה מָאֹד: וַיְהִי־הָאֵשׁ אֶל־אַבְרָם 14
 אַחֲרֵי הַפֶּרֶד־לֹיט מֵעֵמּוֹ שָׂא נָא עֵינֶיךָ וּרְאֵה מִן־הַמָּקוֹם
 אֲשֶׁר־אַתָּה שָׁם צִפְנָה^z) וְנִגְבָּה וְקִדְמָה וְנִמְסָה: כִּי אֶת־כָּל־טו
 הָאָרֶץ אֲשֶׁר־אַתָּה רֹאֶה לָּךְ אֶהְיֶנָּה וְלִדְוָרְעָךָ עַד־עוֹלָם:
 וְשָׂמִטִּי אֶת־דְּוָרְעָךָ בְּעֶפְרָ הָאָרֶץ אֲשֶׁר וְאִם־יִוָּכַל אִישׁ לִמְנוֹת 16
 אֶת־עֶפְרָ הָאָרֶץ גַּם וְרָעָךָ וַיִּמְנָה: קוֹם הִתְחַלֵּךְ בָּאָרֶץ 17
 לְאֶרֶבָּה וּלְרִחְבָּה כִּי לָךְ אֶתְּנֶנָּה: וַיֵּאָחֶזֶל^a) אַבְרָם וַיָּבֹא וַיֵּשֶׁב 18
 בְּאַלְעִי^b) (מִמְרָא^c) אֲשֶׁר בְּהַכְרֹנוּ וַיְכַוֵּשׁ שָׁם מִזְבֵּחַ לִיהוָה: פ

יד 14

וַיְהִי בַיּוֹם אֲמַרְפֶּל מֶלֶךְ־שֹׁנַעַר אֲרִיזָה^a) מֶלֶךְ אֱלִסָּר^b) (בְּדִרְלֵעָמֶר^c) א
 מֶלֶךְ עֵילָם וְחִדְעָל^d) מֶלֶךְ גּוֹיִם^e): עָשׂוּ מִלְחָמָה אֶת־בְּרֵעַ מֶלֶךְ 2
 כֹּדֶם וְאֶת־בְּרִשָׁע מֶלֶךְ עַמְרָה שְׁנָאֵב^f) וְ מֶלֶךְ אֲדָמָה וְשִׁמְאֵכָר^g)
 מֶלֶךְ צִבְיִים^h) וּמֶלֶךְ בִּלְעִיⁱ) הוּא־צָעַר: בְּלִי־אֱלֹהִי חִבְרוּ אֶל־עַמְקֵי 3
 הַנְּשָׂרִים הוּא גַם הַמִּלְחָ: שְׂתִים עָשָׂרָה שָׁנָה עָבְדוּ אֶת־ 4
 בְּדִרְלֵעָמֶר וַיִּשְׁלַשׁ־עָשָׂרָה^j) שָׁנָה מָרְדּוּ: וַבְּאַרְבַּעַ עָשָׂרָה שָׁנָה ה
 בָּא בְּדִרְלֵעָמֶר וְהַמִּלְכִּים אֲשֶׁר אִתּוֹ וַיְכּוּ אֶת־רַפָּאִים^k)
 בַּעֲשָׂרָת קַרְנִים^l) וְאֶת־הַוּוִיִּים בָּהֶם^m) וְאֵת הָאִימִים בִּשְׁנֵה 5

y) LXX. ואלהים. z) Sam. צפונה. a) Sam. וילך. b) Sam. באלוני.
 c) Syr. adds ܐܡܪܦܠ „the Amorite“. d) Cdd. Sam. ואריזך.
 e) Syr. ܐܝܠܐܡ, Ps.-Jon. ܐܝܠܐܡ. f) Sam. כדר לעמר and so in vv. 4, 5;
 Syr. ܡܠܟܐ ܥܡܪܐ. g) LXX. ̐αγορά, Syr. ܡܠܟܐ ܥܡܪܐ. h) Syr. Lee
 ܡܠܟܐ ܥܡܪܐ, Walton ܡܠܟܐ ܥܡܪܐ. i) Sam. ושנאב; LXX. καὶ μετὰ Σενάαβ.
 j) Sam. ושנאב, Syr. ܡܠܟܐ ܥܡܪܐ. k) Sam. צבאים, here and in v. 8; Sam.
 צבאים, and so v. 8, Hos. 11: 8. l) LXX. Βαλὰκ. m) Sam.
 'ובשלש'. n) Sam. הרפאים. o) Sam. בעששרות ק'. LXX. ἐν Ἀσπαρῶν
 καὶ Καοραῖν, and so Syr., according to Walton, but not Lee.
 p) Sam. cdd. 7. Jerome in Quæst. Heb. כהם. Vid. n.

כ הנה אשתך קח ולך: ויצו עליו פרעה אנשים וישלחו
אתו ואת-אשתו ואת-כל-אשר-לו):

יג 13

א ויעל^א אברהם ממצרים הוא ואשתו וכל-אשר-לו ולוט עמו
2 הַנִּגְבָּה: ואברהם בָּכַר מֶאֱדָר בַּמִּקְנָה בַּבֶּסֶף וּבְנֹהֶב: וילך^ב
3 לְמַסְעָיו מִנֶּגֶב וְעַד-בֵּית-אֵל עַד-הַמָּקוֹם אֲשֶׁר-הָיָה שָׁם אֱהֻלָּה)
4 בַּת-חֵלָה בִּין בֵּית-אֵל^א) וּבִין רָעִי: אֶל-מְקוֹם הַמִּזְבֵּחַ אֲשֶׁר-
ה עָשָׂה שָׁם בְּרֵאשִׁיטָה^ה) וַיִּקְרָא שָׁם אֲבָרָם בְּשֵׁם יְהוָה: וְגַם-לְלוֹט
6 הֶחֱלָךְ אֶת-אֲבָרָם הָיָה צֹאן-דָּבָר וְאֵהֳלִים: (וְלֹא-נִשְׂא^ו) אֵת
הָאָרֶץ לְשָׁכַת יַחְדָּו^ו) כִּי-הָיָה רִכּוּשָׁם רָב וְלֹא יָבִילוּ לְשָׁכַת
7 יַחְדָּו: וַיְהִי-לִיב בֵּין רָעִי מִקְנֵה-אֲבָרָם וּבִין רָעִי מִקְנֵה-לוֹט
8 (וְהַכְנַעֲנִי וְהַפְּרָזִי אֹז וַיִּשָּׁב^ז) בָּאָרֶץ: וַיֹּאמֶר אֲבָרָם אֶל-לוֹט
אֶל-נָא^י) חֲתִי^ז) מְרִיכָה בִּינִי וּבִינְךָ וּבִין רָעִי וּבִין רָעִיָּה כִּי-
9 אֲנִישִׁים אֲחִים אֲנִי: הֲלֹא^י) כָּל-הָאָרֶץ לְפָנֶיךָ הִפְרָד נָא
י מַעְלִי אֶת-הַשְּׂמָאל וְאֵימָנָה^י) וְאֶסְדֵּימִין וְאֶשְׂמְאִילָה^י): וַיִּשְׂא-
לוֹט אֶת-עֵינָיו וַיִּרְא אֶת-כָּל-בְּכָר הַנִּרְדָּן כִּי כָלָה^י) מִשְׁקָה
לְפָנָיו שָׁתָה יְהוָה אֶת-סָדָם וְאֶת-עַמָּהּ בְּנִירְיָהוּהָ בָּאָרֶץ
11 מִצִּרִּים בָּאָהָה צַעֲרָ^י): וַיִּבְחַר-לוֹ לוֹט אֶת-כָּל-בְּכָר^י) הַנִּרְדָּן
12 וַיִּסַּע לוֹט מִקְדָם וַיִּפְרְדוּ אִישׁ מֵעַל אָחִיו: אֲבָרָם^י) וַיִּשָּׁב
13 בָּאָרֶץ כְּנָעַן וְלוֹט וַיִּשָּׁב בְּעָרֵי הַבְּכָר וַיֵּאָהֶל עַד-סָדָם: וְאֲנָשֵׁי

i) Sam. adds עמו. j) Sam. אהלו. k) Sam. בחאל.
l) Sam. בראשונה. m) Sam. נשאה. n) Sam. יחרו. o) Sam. ישיבים.
p) Cd. 1. LXX. Syr. omit נא. q) Sam. חתיה. r) Sam. הלוא.
s) Sam. השמאלה והימנה. t) Sam. הימנה השמאלה. u) Sam. כלו.
v) Sam. צערה. w) Cdd. 2. Vulg. omit כל. x) Cdd. 2. LXX.
read ואברהם.

אֲשֶׁר-עָשׂוּ בְּחָרֹן וַיֵּצְאוּ לִלְכָּח אֶרֶצָה כְּנָעַן וַיָּבֹאוּ אֶרֶצָה^ר
 כְּנָעַן^א: וַיַּעֲבֹר אַבְרָם בְּאַרְצָיָא עַד מְקוֹם שְׁכֵם עַד אֵלֹן מוֹרָה⁶
 וַהֲבִנְעֵנִי אֲזָ בְּאַרְצָא: וַיֵּרָא יְהוָה אֶל-אַבְרָם וַיֹּאמֶר⁷ לְזָרְעֲךָ
 אֲתָן אֶת-הָאָרֶץ הַזֹּאת וַיִּבְן שָׁם מִזְבֵּחַ לַיהוָה הַנִּרְאָה אֵלָיו:
 וַיַּעֲתֹק מִשָּׁם הַחֵרָה מִקְדָּם לְבֵית-אֵל וַיֵּט⁸ (אֵהְלֶה^א) בֵּית-אֵל
 מִיָּם וְהָעִי מִקְדָּם וַיִּבְן שָׁם מִזְבֵּחַ לַיהוָה וַיִּקְרָא בְּשֵׁם יְהוָה:
 וַיִּפֹּעַ אַבְרָם הַלֹּךְ וְנֹסֵעַ⁹ הַנִּגְבָּה: פ וַיְהִי רָעַב בְּאַרְצָא
 וַיֵּרָד אַבְרָם מִצִּלְמֶלֶךְ לָגוֹר שָׁם כִּי-דָבָר הָרָעַב בְּאַרְצָא: וַיְהִי
 בְּאַשֶׁר הִקְרִיב לָבֹא מִצְרַיִמָּה וַיֹּאמֶר אֶל-שָׂרִי אִשְׁתּוֹ הִנֵּה-
 נָא¹² יִדְעִיתִי כִּי אִשָּׁה יִפְתַּח-מִרְאָהּ אֵת^א: וְהִנֵּה כִּרְיָאִי אֶתְּלִי¹²
 הַמִּצְרַיִם וַאֲמָרוּ אִשְׁתּוֹ וְאָח וְהָרְגוּ אֹתִי וְאֶתְּ¹³ אָמְרוּ:
 נָא¹⁴ אֶתְחִי אִתָּךְ לְמַעַן יִיטַב-לִי כְּעַבְדְּךָ וְחִיתָה נַפְשִׁי בְּגִלְגָּל:
 וַיְהִי כִּבְּוֹא אַבְרָם מִצְרַיִמָּה וַיֵּרָאֵם הַמִּצְרַיִם אֶת-הָאִשָּׁה
 כִּי-יָפָה הִוא מְאֹד: וַיֵּרָאֵם אֶתְּלִי שָׂרִי פָרְעֹה וַיְהַלְלוּ אֹתָהּ
 אֶל-פָּרְעֹה וַתִּקַּח הָאִשָּׁה בֵּית¹⁶ פָּרְעֹה: וְלֹא-אַבְרָם הִיטִיב¹⁶
 כְּעַבְדּוּהָ וַיְהִי-לוֹ צָאן-וּבִקְרָל וְחֻמְרִים וְעַבְדִּים וּשְׂפָחוֹת
 וְאֶתְנָח¹⁷ וְגַמְלִים: וַיִּגְנַע יְהוָה אֶת-פָּרְעֹה בְּנָעִים גְּדֹלִים
 וְאֶת-בֵּיתוֹ עַל-דָּבָר שָׂרִי אִשְׁתּוֹ אַבְרָם: וַיִּקְרָא פָּרְעֹה לְאַבְרָם
 וַיֹּאמֶר מַה-זֹּאת עָשִׂיתָ לִּי לָמָּה לֹא-הִגַּדְתָּ לִּי כִּי אִשְׁתִּי
 הִוא: לָמָּה¹⁹ אָמַרְתָּ אֶתְחִי הִוא וַאֲקַח אֹתָהּ לִי לְאִשָּׁה וַעֲתָה¹⁹

r) Sam. ארץ. s) The LXX. omit כנען, but the Alex. cod. has the clause. t) LXX. supply: εἰς τὸ μακάρος ἀνθρώκ.
 u) Sam. מורא. v) Sam. LXX. Vulg. Syr. Saad. add לו. w) LXX. Vulg. insert שם. x) Sam. אהלו. y) Sam. הלך ונסע. z) LXX. Vulg. Saad. omit נא. הנה, a) Sam. אחי, & so v. 13. b) Sam. אחיך. c) Sam. ואחיו. d) Omitted in Cd. 1. Syr. e) Sam. ביהוה. f) Sam. הייטב. g) Sam. עבדים ושפחות וחמרים. h) Sam. ולמה.

26 שְׁנָה וּמֵאֵת שְׁנָה^ע) וַיֻּלְדוּ בָנִים וּבָנוֹת^ד): ס וַיַּחֲיֶינָהּ
 27 שְׁבַעִים שְׁנָה וַיֻּלְדוּ אֶת־אַבְרָם אֶת־נָחוֹר וְאֶת־הָרָן וְאֵלֶּה^ה)
 תּוֹלְדֵת תָּרַח תָּרַח הוֹלִיד אֶת־אַבְרָם אֶת־נָחוֹר וְאֶת־הָרָן
 28 וְהָרָן הוֹלִיד אֶת־לוֹט: וַיָּמָת הָרָן עַל־פְּנֵי תָרַח אָבִיו בְּאֶרֶץ
 29 מוֹלְדֹתוֹ בְּאֹר כְּשָׂדִים: וַיָּקָח אַבְרָם וְנָחוֹר לָהֶם נָשִׁים שֵׁם
 אֲשֶׁת־אַבְרָם^ו) שָׂרִי וְשֵׁם אֲשֶׁת־נָחוֹר מְלִכָּה בַת־הָרָן אֵבִי־
 ל מְלִכָּה וְאֵבִי יִסְכָּה: וַתְּהִי שָׂרִי עֲקָרָה אֵין לָהּ יֶלֶד^ז):
 31 וַיָּקָח תָּרַח אֶת־אַבְרָם בְּנוֹ וְאֶת־לוֹט בֶּן־הָרָן בֶּן־בְּנוֹ וְאֵת
 שָׂרִי בַלְחִי^ח) אֲשֶׁת אַבְרָם בְּנוֹ^י) וַיֵּצְאוּ^ט) אֵת־שֵׁם מְאֹר כְּשָׂדִים לְלִבָּתָּהּ
 32 אֶרֶצָּה כְּנָעַן וַיָּבֹאוּ עַד־חָרָן וַיִּשְׁכְּבוּ שָׁם: וַיְהִי יָמֵי־תָרַח
 חֲמֵשׁ שָׁנִים וּמֵאֵתִים^א) שְׁנָה וַיָּמָת תָּרַח בְּחָרָן: פ

יב 12

א וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־אַבְרָם לֵדָלֶךָ מֵאֶרֶץ מִסְרֹתָהּ וּמִסּוּלְדָתָהּ וּמִבֵּית
 2 אָבִיךָ אֶל־הָאֶרֶץ אֲשֶׁר אֲרָאָה: וְאֶעֱשֶׂה לְגֹי גָדוֹל וְאֶבְרָכָה
 3 וְאֶנְדָּלָה שְׁמִי וְהָיָה^ב) בְּרַכְיָה: וְאֶבְרָכָה^ג) מִבְּרַכִּיךָ^ד) וּמִקְלָלֶךָ^ה)
 4 אֲאָר וְנִבְרַכְוּ בְךָ^ו) כָּל מְשֻׁפָּחִים^ז) הָאֲדָמָה: וַיֵּלֶךְ אַבְרָם בְּאֶשֶׁר
 דִּבֶּר אֱלֹהֵי יְהוָה וַיֵּלֶךְ אִתּוֹ לוֹט וְאַבְרָם בֶּן־חֲמֵשׁ שָׁנִים
 ה וְשְׁבַעִים שָׁנָה בְּצֵאתוֹ מִחָרָן: וַיָּקָח אַבְרָם אֶת־שָׂרִי אִשְׁתּוֹ
 וְאֶת־לוֹט בֶּן־אָחִיו וְאֶת־כָּל־רְכוּשָׁם אֲשֶׁר רָכְשׁוּ וְאֶת־הַנֶּפֶשׁ

c) Sam. חשע שנים וששים שנה. LXX. ἔτη ἑκατὸν εἰκοσιπέντε; Ps.-Jon. מָאָה וְשִׁשְׁסָרִי שָׁנִין. d) Sam. adds: וַיְהִי כָל יְמֵי נָחוֹר שְׁמֵנָה. e) Sam. וארבעים שנה וסאה שנה וימח. f) Sam. אררם. g) Sam. אברם ונחור בניו. h) Sam. ואת שרי ואת מלכה כלוחו. i) Sam. אברם ונחור בניו. j) Sam. LXX. Vulg. ויוצא; vid. n. k) Sam. וארבעים וסאה. so Acts 7: 1. l) Sam. והיו. m) Sam. ואברך. n) Cdd. Sam. cd. 1. סברך. o) Cd. 1. Sam. LXX. Vulg. Syr. ומקלליך. p) Syr. adds מִשְׁפָּחוֹת. q) Sam. ובורעך. i. e. מִשְׁפָּחוֹת.

יא 11

2 ויהי כליהאָרץ שפּה אחת ודבָרִים אֲחֵדִים: ויהי בְּנֶסֶעם
 3 מִקְדָּם ויִמְצְאוּ בָּהֶם בָּאָרֶץ שְׁנַעַר ויִּשְׁבוּ שָׁם: ויֹאמְרוּ אִישׁ
 אֶל־רֵעֵהוּ הִבֵּה נִלְבְּנָה לְבָנִים ונִשְׂרָפָה לִשְׂרָפָה וְהָיִי לָהֶם
 4 הַלְבְּנָה לְאַבָּן^o) וְהַחֲמָר^p) הִנֵּה לָהֶם לְחֶמֶר^q): ויֹאמְרוּ הִבֵּהוּ
 נִבְנֶה־לָּנוּ עִיר וּמִגְדָּל וְרֹאשׁוֹ בַשָּׁמַיִם וְנַעֲשֶׂה־לָּנוּ שֵׁם פֶּן־
 ה נִפְוִץ^r) עַל־פְּנֵי כְּלִי־הָאָרֶץ: ויָרַד יְהוָה לִרְאֹתָ^s) אֶת־הָעִיר וְאֶת־
 6 הַמִּגְדָּל אֲשֶׁר בָּנוּ בְּנֵי הָאָדָם: ויֹאמֶר יְהוָה הֵן עָם אֶחָד
 וּשְׂפָה אַחַת לְכֻלָּם וְנִה קָחָלִם לַעֲשׂוֹת וְעַתָּה לֹא־יִבְצֹר
 7 מִהֶם כָּל אֶשֶׁר יִזְמִין^t) לַעֲשׂוֹת: הִבֵּה נִרְדָּה וּנְבַלָה שֵׁם שְׂפָתָם^u)
 8 אֲשֶׁר לֹא יִשְׁמְעוּ^v) אִישׁ שְׁפַת^w) רֵעֵהוּ: ויִפֹּץ יְהוָה אֹתָם מִשָּׁם
 9 עַל־פְּנֵי כְּלִי־הָאָרֶץ ויִּחְדְּלוּ לְבָנָם^x) הָעִיר^y): עַל־כֵּן קָרָא שְׁמָהּ
 כָּבֵל בְּרִשָׁם כָּלֵל יְהוָה שְׁפַת^z) כְּלִי־הָאָרֶץ וּמִשָּׁם הִפְצִים
 י יְהוָה עַל־פְּנֵי כְּלִי־הָאָרֶץ: פ אֱלֹהִים^a) חֹלְדָת שֵׁם שָׁם
 בֶּן־מֵאָת שָׁנָה ויּוֹלַד אֶת־אַרְפַּכְשָׁד שְׁנָתַיִם אַחֵר^b) הַמִּבּוֹל:
 11 ויַּחֲיִי־שָׁם אַחֲרָיו הַיּוֹלִידוֹ אֶת־אַרְפַּכְשָׁד^c) חֲמִשָּׁה מֵאוֹת שָׁנָה
 12 ויּוֹלַד בָּנִים וּבָנוֹת^d): ם וְאַרְפַּכְשָׁד חָי חֲמִשָּׁה וּשְׁלֹשִׁים^e)
 13 שָׁנָה ויּוֹלַד אֶת־שֵׁלַח^f): ויַּחֲיִי אַרְפַּכְשָׁד אַחֲרָיו הַיּוֹלִידוֹ אֶת־

o) Sam. לחימר. q) Sam. לחימר. r) Sam. קמץ ב"ק. s) Sam. לראות. t) Sam. יזמנו. u) Sam. שפחים. v) Sam. נפץ. w) Sam. את שפה. x) Sam. לבנות. y) Sam. LXX. אח. z) Sam. את שפת. a) Cdd. 2. LXX. Sam. cd. 1. Sam. Vers. (Onk.) ואלה. b) Sam. אחרי. c) קמץ ב"ק. d) LXX. insert *καὶ ἀπέθανε*, and so also in vv. 13, 15, 17, 19, 21, 23, 25; Sam. inserts here: שש מאות שנה ויסח. e) Sam. and LXX. insert ומאת. f) LXX. *Kaivān*.

בְּכֹרוֹ^o) וְאֶת־חַת: וְאֶת־הַיְכֹסִי וְאֶת־הָאֹמֶרִי וְאֶת־הַנְּזֻשִׁי: 16
 וְאֶת־הַחֲנִי וְאֶת־הָעֶרְקִי^p) וְאֶת־הַסִּינִי: וְאֶת־הָאֲרָגִי וְאֶת־ 17
 הַצִּמְרִי וְאֶת־הַחֲמָתִי וְאַחֵר נָפְצוּ מִשְׁפְּחוֹת^q) הַכְּנַעֲנִי: וַיְהִי 18
 גְּבֹל הַכְּנַעֲנִי מִצִּידֹן בְּאֶבֶה גִרְרָה עַד־עֹגָה בְּאֶבֶה סְרָמָה.
 וְעַמְרָה וְאֶדְמָה^r) (וְצִבְיֹן^s): אֵלֶּה בְנֵי־חָם לְמִשְׁפְּחֹתָם כ 19
 לְלִשְׁנָתָם בְּאֶרֶצְתָּם^t) בְּגִזְיָה־סָ: וְלִשְׁם^u) יֶלֶד גַּם־הוּא 20
 אֲבִי כָל־בְּנֵי־עֶבֶר אֲחִי יִפְתַּח הַגְּדוֹל: בְּנֵי שָׁם עֵילָם וְאַשּׁוּר 21
 וְאַרְפַּכְשָׁד^v) וְלוֹד^w) (וְאַדְרָם^x): וּבְנֵי אֲרָם עֵינָן וְחוּל וְגַחַד^y) (וּמִשֵּׁ^z): 22
 וְאַרְפַּכְשָׁד יֶלֶד^a) אֶת־שָׁלַח וְשָׁלַח יֶלֶד אֶת־עֶבֶר: וְלִעֶבֶר יֶלֶד^b) כה 23
 שֵׁנִי בְנִים שָׁם הָאֲחֵר פִּלְגַּנְזִי בְנִימִי נִפְלִגָה הָאֲרָץ וְשָׁם אֲחִי
 יֶקָאֵן: וַיִּקָּטֵן יֶלֶד אֶת־אֱלִמֹדֶד וְאֶת־שָׁלַח וְאֶת־חֲצִרְסָוִת 24
 וְאֶת־יִרְחָה: וְאֶת־הִירוֹדִם^c) (וְאֶת־אוּלָּה^d) וְאֶת־דִּקְלָה: וְאֶת־עֵיבָל^e) 25
 וְאֶת־אֲבִימָאֵל וְאֶת־שָׁבָא: וְאֶת־אוּפָר^f) וְאֶת־חִוִּילָה וְאֶת־יֹזָבָב 26
 כָּל־אֵלֶּה בְנֵי יֶקָאֵן: וַיְהִי מוֹשָׁבָם מִמִּשְׁכָּא^g) בְּאֶבֶה סְפָרָה קָרַל
 הַקָּרִם: אֵלֶּה בְנֵי־שָׁם לְמִשְׁפְּחֹתָם לְלִשְׁנָתָם בְּאֶרֶצְתָּם^h) לְגִזְיָה־סָ: 27
 אֵלֶּה מִשְׁפְּחֹתⁱ) בְּנֵי־נֹחַ לְחֹלְדָתָם בְּגִזְיָה־סָ (וּמִאֵלָה^j) נִפְרְדּוּ 28
 הַגִּזְיִם^k) בְּאֶרֶץ אַחֲרָ^l) הַמִּבּוֹל: פ

o) Sam. בכורו. p) הערוקי. Sam. היה בפתח. q) צידון ככורו. Sam. נפצה משפחת
 ויהי גבול הכנעני מנהר מצרים עד הנהר הגדול: r) Cdd. LXX. (Onk.) אדמה. s) צביון ק'. t) Sam.
 reads the verse thus: ויהי גבול הכנעני מנהר מצרים עד הנהר הגדול: u) Sam. למשפחותם
 לשנותם בארצותם. v) נהר פרת ועד הים האחרון. w) Sam. לשנותם. x) Sam. Saad.
 לנזיהם. y) Cd. 1. Syr. ושם. z) Cdd. 2. Sam. Saad. לנזיהם. a) Syr. throughout
 ܡܫܟܐ. b) Sam. וישא. c) LXX. & 1 Chr. 1: 17. d) חוץ וחול נהר. e) Sam. עיבל.
 f) LXX. insert: τὸν Καὶνὰν καὶ Καὶνὰν ἐγέννησε; so Luke 3: 36. g) Sam. ילדו. h) Sam.
 אדום. i) Sam. ארץ. j) Sam. אפר. k) Sam. למשפחותם בארצותם. l) Sam. מאלה.
 m) Sam. LXX. איי הגזים. n) Sam. אחרי.

28 וַיְחִי-נָח אַחֲרָיו הַמַּבּוּל שְׁלֹשׁ מֵאוֹת שָׁנָה וַחֲמִשִּׁים שָׁנָה:
29 וַיְהִי^י בְּלִימֵי-נָח תִּשְׁעַ מֵאוֹת שָׁנָה וַחֲמִשִּׁים שָׁנָה וַנִּמָּת: פ

10 י

א וְאַלֹּהֵי הַדּוֹלָרִים בְּנֵי-נָח שֵׁם חָם^י וַיִּפְתּוּ וַיּוֹלְדוּ^י לָהֶם בְּנִים אַחֲרָיו:
2 הַמַּבּוּל: בְּנֵי יִפְתָּה נָמֹר וּמִנּוֹג וּמְדִי^י וַיִּנּוּ^י וַחֲבֵל וּמִשְׁדָּה^י וַחֲתִירִים:
3 וּבְנֵי גִמְרִי אֲשָׁכֶנֶז וְרִיפְתָּה^י וַחֲנַרְמָה: וּבְנֵי נֹחַ אֱלִישָׁה^י
4 ה וַחֲתָשִׁישׁ כְּתִים וְרָדְנִים^י: מֵאֵלֶּה נִפְרְדּוּ אֲנִי הַגּוֹיִם בְּאַרְצֹתָם^י
5 אִישׁ לְלִשְׁנֹו לְמִשְׁפַּחָתָם^י בְּנוֹיָהֶם^י: וּבְנֵי חָם כּוּשׁ וּמִצְרַיִם
6 וּפְּוֹטִי^י וּבְנֵי נֹחַ: וּבְנֵי כָנָן וַחֲתִילָה וּסְבָחָה^י וְרַעְמָה
7 וּסְבָחָה^י וּבְנֵי רַעְמָה שָׁבָא וְדִדָּן^י: וּבְנֵי יִלְדָּה^י אֶת-נִמְרֹד^י הוּא
8 הַחֵל הַלְלוֹת גִּבּוֹר^י בְּאַרְצָה: הוּא-הֵינָה גִּבּוֹר-צִיד לְפָנָי יְהוָה^י
9 י-עַל-כֵּן יֵאמָר בְּנִמְרֹד גִּבּוֹר צִיד לְפָנָי יְהוָה: וַחֲתִילָה רֹאשִׁית
10 מִמִּלְכָּתוֹ בְּכָל וְאֶרֶץ וְאֶרֶץ וּבְכָל^י בְּאַרְצָה שְׁנַעַר: מִן-הָאָרֶץ
11 הַהִיא יֵצֵא אֲשׁוּר וַיִּכְן אֶת-נִינּוּה וְאֶת-רִחְכָּה^י עִיר וְאֶת-
12 בִּלְחָה: וְאֶת-רִשְׁטִין בֶּן-נִינּוּה וּבֶן-בִּלְחָה הוּא הָעִיר הַגְּדֹלָה:
13 וּמִצְרַיִם יִלְדוּ אֶת-לִוְדִים^י וְאֶת-עֲנָמִים^י וְאֶת-לְהָבִים וְאֶת-
14 נַפְתָּחִים^י: וְאֶת-פְּתָרְסִים וְאֶת-בְּסָלָחִים אֲשֶׁר יֵצֵאוּ מִשָּׁם
15 טו פְּלִשְׁתִּים וְאֶת-כְּפָתְרִים: ם וּבְנֵי יִלְדָּה אֶת-צִידָן

n) Sam. אחרי. o) Cdd. plur. 49 edd. Sam. ויהי; the vss. cannot be cited in support of this reading. p) Cdd. Syr. Saad. וחם. q) Sam. ויולדו. r) Sam. אחרי. s) Sam. מרי. t) LXX. add και 'Ελισά. u) Sam. ומושך. v) Sam. ריפר. Cdd. 2. & 1 Chr. 1: 6. וריפת. Syr. ريف. w) Sam. אליש. x) Vid. n. Sam. ורודנים. y) Sam. בארצותם. z) Sam. למשפחותם. a) Cdd. 3. Sam. cd. 1. לניהם. b) Sam. פוט. c) Sam. סבחה. d) Sam. וסבחה. e) Syr. و. f) Sam. הוליד. g) Sam. נמרוד, and in v. 9. h) Sam. גבור, and in v. 9. i) LXX. add אלהים. j) Sam. ובלהן. k) Sam. רחכות. l) Sam. להרים. m) Sam. עינים. Syr. عيّن. n) Syr. عيّن.

14 לָאוֹת בְּרִית בֵּינִי וּבֵין הָאָרֶץ: וְהָיָה בְּעֲנֵנֵי עָנָן עַל־הָאָרֶץ
 וְנִרְאָתָה הַקֶּשֶׁת בְּעָנָן: וְזָכַרְתִּי אֶת־בְּרִיתִי אֲשֶׁר בֵּינִי וּבֵינֵיכֶם^a) טו
 וּבֵין כָּל־נֶפֶשׁ חַיָּה^ב) בְּכָל־בָּשָׂר וְלֹא־יִהְיֶה עוֹד הַמָּיִם לַמַּבּוּל
 לְשֹׁהַת^ג) כָּל־בָּשָׂר: וְהָיְתָה הַקֶּשֶׁת^ד) בְּעָנָן וְרָאִיתִיהָ לְזִכָּר^ה) בְּרִית
 עוֹלָם בֵּין אֱלֹהִים^ו) וּבֵין כָּל־נֶפֶשׁ חַיָּה^ז) בְּכָל־בָּשָׂר אֲשֶׁר עַל־
 הָאָרֶץ: וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים אֶל־נָח וְאַתָּה אִתְּךָ־הַבְּרִית אֲשֶׁר
 הִקְמַתִי בֵּינִי וּבֵין כָּל־בָּשָׂר אֲשֶׁר עַל־הָאָרֶץ: פ וַיְהִי
 כַּגִּידֹנָתְךָ הַיּוֹצֵאִים^ח) מִן־הַתְּבֹהֶשׂ שֵׁם וְחַם^ט) וַיָּפֶת וְחָם הוּא אָבִי
 כְּנָעַן: שְׁלֹשָׁה אֱלֹהִים בְּנֵי־נָח וּמֵאֵלֶיהָ^י) נִפְצָה כָל־הָאָרֶץ: י9
 וַיַּחַל נֹחַ אִישׁ הָאֲדָמָה וַיִּטֵּעַ כֶּרֶם: וַיִּשֶׁף מִרְהַגֵּינוּ וַיִּשְׁכַּר^כ)
 וַיִּהְיֶה בְּתוֹךְ אֶהְלֵהָ^{כא}): וַיֵּרָא הֵם אָבִי כְּנָעַן אֶת עֶרְוַת אָבִיו
 וַיַּגֵּד לִשְׁנֵי־אֶחָיו בַּחוּץ: וַיִּקַּח שָׁם וַיָּפֶת אֶת־הַשְּׂמִלָּה
 וַיִּשְׂמֹו^{כב}) עַל־שֵׁכְמָם שְׁנֵיהֶם וַיַּלְכוּ אַחֲרָנִית וַיִּכְסּוּ אֶת עֶרְוַת
 אָבִיהֶם וּפְנֵיהֶם אַחֲרָנִית וְעֶרְוַת אָבִיהֶם לֹא רָאוּ: וַיִּקַּץ^{כג}) נֹחַ
 מִיֵּינוֹ וַיָּדַע אֶת אֲשֶׁר־עָשָׂה לוֹ בְּנוֹ הַקָּטָן: וַיֹּאמֶר כה

אָרִיר בְּנָעַן

עָבַר עֲבָרִים וַיְהִי לְאֶחָיו:

26

וַיֹּאמֶר

כְּרוּךְ יְהוָה אֱלֹהֵי שָׁם

וַיְהִי כְּנָעַן עָבַד לָמוֹ:

27

יָפֶת אֱלֹהִים לְיָפֶת

וַיִּשְׁכֵּן בְּאֶהְלֵי־שָׁם

וַיְהִי כְּנָעַן עָבַד לָמוֹ:

a) Sam. ובינכם. b) Sam. היתה אשר אחכם. c) Sam. לשחית.
 d) LXX. apparently קשת. e) Sam. וראיתה לאוכרה. f) LXX. ἀνὰ
 μέσους ἐμοῦ καὶ τῆς γῆς. g) Sam. היתה. h) Sam. היוצאים.
 i) Sam. חם. j) Sam. מאלה. k) Sam. אהלו. l) Sam. ישמו.
 m) Sam. ויקץ.

ט 9

א ויברך אֱלֹהִים אֶת־נֹחַ וְאֶת־בָּנָיו וַיֹּאמֶר לָהֶם פָּרוּ וּרְבוּ
 2 וּמָלְאוּ אֶת־הָאָרֶץ׃) וּמוֹרָאֲכֶם וַחֲסֹכֶכֶם׃) יִהְיֶה עַל כָּל־חַיַּת
 הָאָרֶץ וְעַל כָּל־עוֹף הַשָּׁמַיִם בְּכֹל׃) אֲשֶׁר תִּרְמֹשׁ הָאָדָמָה
 3 וּבְכָל־דְּגֵי הַיָּם בְּיֶדְכֶם נָתַנּוּ׃) כָּל־רֶמֶשׂ אֲשֶׁר הוּא־חַי לָכֶם
 4 יִהְיֶה לְאֹכְלָהּ כִּנְרֵק עֹשֵׁב נָתַתִּי לָכֶם אֶת־כָּל־׃) אֵדָּה בָּשָׂר
 הַבִּנְפֹּשׁ דָּמּוֹ לֹא תֹאכְלוּ׃) וְאֵדָּה אֶת־דְּמָכֶם׃) לְנִפְשֹׁתֵיכֶם אֲדַרְשִׁי׃
 מִיָּד כָּל־חַיָּה׃) אֲדַרְשֶׁנּוּ וּמִיָּד׃) הָאָדָם מִיָּד׃) אִישׁ אֶחָיו׃) אֲדַרְשִׁי׃
 6 אֶת־נֶפֶשׁ הָאָדָם׃ שֶׁפֶל דָּם הָאָדָם׃) בְּאָדָם׃) דָּמּוֹ יִשְׁפֹּךְ בִּי בָצֵלִם
 7 אֱלֹהִים עֲשֵׂה אֶת־הָאָדָם׃) וְאִתָּם פָּרוּ וּרְבוּ וּשְׂרָצוּ׃) בָּאָרֶץ
 8 וּרְבוּ־בָהּ׃) ׀ וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים אֶל־נֹחַ וְאֶל־בָּנָיו אִתּוֹ
 9 לֵאמֹר׃) וְאֲנִי הִנְנִי מִקִּים אֶת־בְּרִיתִי אִתְּכֶם וְאֶת־וְרֻעַכֶם
 י אֲחֲרֵיכֶם׃) וְאֵת כָּל־נֶפֶשׁ הַחַיָּה אֲשֶׁר אִתְּכֶם בְּעוֹף בְּבִהֶמָה׃
 וּבְכָל־חַיַּת הָאָרֶץ אִתְּכֶם מִכָּל וְצֹאֵי הַתְּבֹהֶה לְכָל חַיַּת הָאָרֶץ׃) י
 11 וְהִקְמַתִּי אֶת־בְּרִיתִי אִתְּכֶם וְלֹא־יִבְרָתָ׃) כָּל־בָּשָׂר עוֹד מִמֶּי
 12 הַמַּבּוּל וְלֹא־יִהְיֶה עוֹד מַבּוּל לְשִׁחְתָּ׃) הָאָרֶץ׃) וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים
 וְאֵת אֹהֶת־הַבְּרִית אֲשֶׁר־אֲנִי נָתַן בֵּינִי וּבֵינֵיכֶם׃) וּבֵין כָּל־נֶפֶשׁ
 13 חַיָּה׃) אֲשֶׁר אִתְּכֶם לְדֹרֹת עוֹלָם׃) אֶת־קִשְׁתִּי נָתַתִּי בַּעֲנָן וְהָיְתָה

f) LXX. supply: καὶ κατακυριεύσατε αὐτῆς. g) Sam. ויברך ומוראכם וחסוככם. h) Cdd. 2. Sam. edd. 4. LXX. Syr. Saad. ובכל. i) Sam. נחתיו. j) Sam. הכל. k) Sam. omits אך and reads ואת. l) LXX. omit. m) Sam. חי. n) Sam. מיד. o) Cd. 1. LXX. ומיד. p) Cdd. Sam. Vulg. Syr. ואחיו. q) Sam. חדרש. r) Sam. אדם. s) LXX. Vulg. omit. t) Cdd. Sam. LXX. Syr. Vulg. Onk. edd. 3. ושרצו. u) Cdd. Sam. LXX. Syr. Saad. Ps.-Jon. Onk. edd. 7. ובבהמה. v) LXX. omit 'הא' לכל ח' הא'. w) Sam. adds עוד here, and omits it after בשר. x) Sam. להשחית. y) Sam. ויבינכם. z) Sam. החיה.

אֶל-הַתֶּבֶה: וַיַּחַל עוֹד שְׁבַעַת יָמִים אַחֲרֵים וַיִּסַּף שְׁלַח אֶת־
 הַיּוֹנָה מִן-הַתֶּבֶה: וַסְּבֵא אֵלָיו הַיּוֹנָה לָעֵת עֶרֶב וַהֲנֶה עֹלָה-¹¹
 וַיֵּת טָרֶף בִּפְיָהּ וַיֵּרֶד נֹחַ בִּירְקָלוֹ הַיָּמִים מֵעַל הָאָרֶץ: וַיִּיחַל־¹²
 עוֹד שְׁבַעַת יָמִים אַחֲרֵים וַיִּשְׁלַח אֶת-הַיּוֹנָה וְלֹא־חָסְפָה
 שׁוֹב־אֵלָיו¹³) עוֹד: וַיְהִי בְּאַחַת וָשֶׁשׁ־מֵאוֹת שָׁנָה¹⁴) בְּרֵאשִׁית¹⁵
 בְּאַחַד לַחֲדָשׁ הָרָבּוֹ הַיָּמִים מֵעַל הָאָרֶץ וַיִּסַּר נֹחַ אֶת-מִכְסָּה
 הַתֶּבֶה וַיֵּרָא וַהֲנֶה הָרָבּוֹ פָּנֵי הָאָדָמָה: וּבְחֹדֶשׁ הַשְּׁנִי בִשְׁבַעָה
 וָעֶשְׂרִים יוֹם לַחֲדָשׁ וַיִּבְשֶׁה הָאָרֶץ: ׀ וַיִּדְבֵּר אֱלֹהִים¹⁶) טו
 אֶל-נֹחַ לֵאמֹר: צֵא מִן-הַתֶּבֶה אַתָּה וְאִשְׁתְּךָ וּבְנֶיךָ¹⁷) וּנְשֵׂי־
 בְנֶיךָ אִתָּךְ: כָּל־הַחַיָּה¹⁸) אֲשֶׁר־אִתְּךָ מִכָּל־בָּשָׂר בְּעוֹף וּבַבְּהֵמָה
 וּבְכָל־הָרֶמֶשׂ הָרֹמֵשׂ עַל־הָאָרֶץ הוֹצֵא¹⁹) אִתָּךְ וַיֵּשְׂרְצוּ בָאָרֶץ²⁰)
 וַפָּרוּ וַרְבוּ עַל־הָאָרֶץ: וַיֵּצֵא גַם וּבְנָיו וְאִשְׁתּוֹ וּנְשֵׂי־בָנָיו
 אִתּוֹ: כָּל־הַחַיָּה²¹) כָּל־הַלְּמִשׁ²²) וְכָל־הָעוֹף כָּל־²³) רוֹמֵשׂ עַל־הָאָרֶץ
 לְמִשְׁפַּחְתּוֹהֶם²⁴) וַצֵּאוּ מִן-הַתֶּבֶה: וַיָּבֵן גַּם מִזְבֵּחַ לַיהוָה וַיִּקַּח
 מִכָּל הַבְּהֵמָה הַטְּהוֹרָה וּמִכָּל הָעוֹף הַטְּהוֹר וַיַּעַל עֹלֹת²⁵)
 בַּמִּזְבֵּחַ: וַיִּרַח יְהוָה אֶת־רִיחַ הַנִּיחֹחַ וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־לְבָבוֹ²⁶)
 לֹא אֲבִיךָ לְקַלֵּל עוֹד²⁷) אֶת־הָאָדָמָה בְּעִבּוֹר הָאָדָם כִּי יַעַר לָב
 הָאָדָם רָע מִנְעֻרָיו וְלֹא־אִסְפָּה²⁸) עוֹד לְהַכּוֹת אֶת־כָּל־הָי בְּאִשְׁרֵי
 עֲשִׂיתִי: עַד כָּל־יְמֵי הָאָרֶץ יִרְעוּ וְקִצְרוּ וְקָרוּ וְחָם וְקָנִין²⁹) וְחָרָף
 וַיֹּסֶם³⁰) וַיִּלְוָה לֹא יִשְׁבְּתוּ:

l) Cd. 1. Sam. עלי. m) Sam. ויחל. n) Sam. 'א. שובה.
 o) LXX. insert: *ἐν τῇ ζωῇ τοῦ Νῶε*. p) Sam. בראשית. q) Cd. 1.
 יהוה. LXX. יהוה אלהים. r) Cdd. 2. Syr. ובניך ואשתך. s) Sam.
 'ה. וכל ה'. l) והיצא ק'. u) LXX. omit בארץ. v) Cdd.
 2. Sam. LXX. Vulg. Syr. Saad. 'ה. וכל ה'. w) Vid. n. Cdd.
 וכל הרמש. x) Cdd. וכל. y) Sam. למשפחותיהם. z) Sam. עלות. a) Vid. n.
 b) Sam. קר וחום קין. c) Sam. אוסף. d) Sam. אוסף. e) Sam. אוסף.
 f) Sam. יוסם.

כ השמים: חמש עשרה אמה מלמעלה גברו המים ויכסו
 21 ההרים^ו): ויגזע כל־בשרו הרמש על־הארץ בעוף ובבהמה
 22 ובחיה ובכל־השׁרץ השׁרץ על־הארץ וכל האדם: כל אשר
 23 נשמת־רוח חיים באפיו מכל אשר בחרבה מתו: וימח את־
 כל־היקום אשרו על־פני האדמה מאדם עד־בהמה עד־רמש
 ועד־עוף^ז) השמים וימחו מן־הארץ וישאר^ח) אד־נח ואשר
 24 אתו בתבה: ויגברו המים על־הארץ חמשים ומאת יום:

ח 8

א וינזר אלהים את־נח ואת כל־החיה ואת־כל־הבהמה^י
 אשר אתו בתבה ויעבר אלהים רוח על־הארץ וישבו
 2 המים: ויסכרו מעינות^ז) תהום וארבות^א) השמים ויכלא^ב) הנשם
 3 מן־השמים: וישבו המים מעל הארץ הלוך ושוב^ב) ויחסרו
 4 המים מקצה^ה) חמשים ומאת יום: ותינח התבה בתרש
 ה השביעי בשבעה־עשר^ה) יום לחרש על הרי אררט^ט): והמים
 היו הלוך וחסור^ה) עד החרש^ה) העשירי בעשירי באחד לחרש
 6 נראו ראשי ההרים: ויהי מקץ ארבעים יום ויפתח נח
 7 את־חלון התבה אשר עשה: וישלח את־הערב ויצא וצוא
 8 ושוב^ב) עד־יבשת המים מעל הארץ: וישלח את־היונה
 9 מאתו לראות הקלו המים מעל פני^ה) האדמה: ולא־מצאה
 היונה מנוח לב־רגלה ותשב אליו אל־התבה כי מים
 על־פני כל־הארץ וישלח ידו^ה) ויקחה ויבא אתה אליו

v) LXX. πάντα τα ὄρη τὰ ὑψηλά; Syr. ܐܬܪܐ ܕܥܝܠܐ “the high mountains”. w) Sam. עד עוף. x) Sam. הישאר. y) LXX. insert: καὶ πάντων τῶν πετεινῶν καὶ πάντων τῶν ἐρπετῶν τῶν ἐρπόντων. z) Sam. מעינות. a) Sam. וארבות. b) Sam. ויכל. c) Sam. הלכו ושבו. d) Sam. מקץ. e) LXX. ἐβδόμη καὶ εἰκάδι. f) Sam. הררט. g) Sam. הלכו וחסרו. h) Sam. חרש. i) Sam. יצא ושב. j) Cdd. 2. LXX. omit. k) Sam. את ירו.

וַיַּעַשׂ נָח כְּכָל אֲשֶׁר-צִוָּהוּ יְהוָה^a): וְנָח בֶן-שָׁשׁ מֵאוֹת שָׁנָה⁶
וַהֲמַבּוּל הָיָה מַיִם עַל-הָאָרֶץ: וַיָּבֹא נֹחַ וּבָנָיו וְאִשְׁתּוֹ וְנָשֵׁי-
בָנָיו אִתּוֹ אֶל-הַתֵּבָה מִפְּנֵי מַיִם הַמַּבּוּל: מִן-הַבְּהֵמָה הַטְּהוֹרָה⁷
וּמִן-הַבְּהֵמָה אֲשֶׁר אֵינָנָה טְהוֹרָה וּמִן-הָעוֹף⁸ (וְכָל⁹) אֲשֶׁר-רָמַשׁ
עַל-הָאָדָמָה: שְׁנַיִם שְׁנַיִם בָּאוּ אֶל-נֹחַ אֶל-הַתֵּבָה זָכָר וּנְקֵבָה⁹
כָּאֲשֶׁר צִוָּה אֱלֹהִים¹⁰) אֶת-נֹחַ: וַיְהִי לְשִׁבְעַת הַיָּמִים וַמֵּי הַמַּבּוּל
הָיוּ עַל-הָאָרֶץ: בִּשְׁנַת שָׁשׁ-מֵאוֹת¹¹) שָׁנָה לְחַיֵּי-נֹחַ בַּחֹדֶשׁ
הַשְּׁנִי בִשְׁבַע-עָשָׂר¹²) יוֹם לַחֹדֶשׁ בַּיּוֹם הַזֶּה¹³) נִבְקְעוּ כָל-מַעֲיֹנוֹת
הַרְוִם רַבָּה וְאַרְבַּת¹⁴) הַשָּׁמַיִם נִפְתְּחוּ¹⁵): וַיְהִי¹⁶) הַגֶּשֶׁם עַל-הָאָרֶץ
אַרְבָּעִים יוֹם וְאַרְבָּעִים לַיְלָה: בְּעֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה בָּא נֹחַ וְשָׁם-¹⁷
וְהָם¹⁸) וַיִּפֹּת בְּנֵי-נֹחַ וְאִשָּׁה נָח וַעֲלֹשֶׁת נָשֵׁי-בָנָיו אִתָּם אֶל-
הַתֵּבָה: הַמָּה¹⁹) וְכָל-הַחַיָּה לְמִינָהּ וְכָל-הַבְּהֵמָה לְמִינָהּ וְכָל-
הָרֶמֶשׁ הָרֹמֵשׁ עַל-הָאָרֶץ לְמִינֹהוּ וְכָל-הָעוֹף לְמִינֹהוּ כֹל
צִפּוֹר כָּל-בִּגְדָה²⁰): וַיָּבֹאוּ אֵל-נֹחַ אֶל-הַתֵּבָה שְׁנַיִם שְׁנַיִם מִכָּל-²¹
הַבָּשָׂר²²) אֲשֶׁר-בּוֹ רוּחַ חַיִּים: וְהַבָּאִים וְזָכָר וּנְקֵבָה²³) מִכָּל-בָּשָׂר
בָּאוּ כָאֲשֶׁר צִוָּה אֱלֹהִים וַיִּסְגֹּר יְהוָה²⁴) בַּעֲדָם: וַיְהִי²⁵)
הַמַּבּוּל אַרְבָּעִים יוֹם²⁶) עַל-הָאָרֶץ וַיָּרָבוּ הַמַּיִם וַיִּשְׂאוּ אֶת-
הַתֵּבָה וַתָּרָם מֵעַל הָאָרֶץ: וַיַּגְבִּירוּ הַמַּיִם וַיָּרָבוּ מְאֹד עַל-
הָאָרֶץ וַתִּלָּךְ הַתֵּבָה עַל-פְּנֵי הַמַּיִם: וְהַצִּיִּם גָּבְרוּ מְאֹד מְאֹד
עַל-הָאָרֶץ וַיָּכֹסוּ כָל-הַהָרִים הַגְּבוּהִים אֲשֶׁר-תַּחַת כָּל-²⁷

a) LXX. supply אלהים. b) Sam. הטהרה. c) LXX. και ἀπὸ τῶν πετεινῶν τῶν καθαῶν και ἀπὸ τῶν πετεινῶν τῶν μη καθαῶν. d) Sam. ומכל. e) Cd. 1. Sam. Vulg. Onk. ירוה. f) Sam. 'השש מ'. g) LXX. ἐβδόμη καὶ εἰκάδι. h) Cd. 1. Vulg. omit ביום הזה. i) Sam. וארבות. j) Sam. נפתחה. k) Sam. יהיה. l) Sam. שם. m) Sam. רם. n) Sam. הם; LXX. omit. o) LXX. omit זכר ונקבה זכר ונקבה. p) Sam. בשר. q) Sam. ונקבה זכר ונקבה. r) LXX. supply אלהים. s) Sam. יהיה. t) LXX. add: και τεσσαράκοντα νύκτας. u) Cdd. 2. LXX. omit.

מִיָּם עַל-הָאָרֶץ לְשַׁחֵם" כָּל-בָּשָׂר אֲשֶׁר-בּוֹ רֵיחַ חַיִּים מִפָּחַח
 18 הַשָּׁמַיִם כָּל אֲשֶׁר-בָּאָרֶץ וַיָּגֹעַ: וַהֲקִמְתִּי אֶת-בְּרִיתִי אִתָּךְ
 וּבָאתָ אֶל-הַתֶּבֶה אַתָּה וּבְנֶיךָ וְאִשְׁתְּךָ וְנִשְׁי-בְנֶיךָ אִתָּךְ:
 19 וּמִכָּל-הַחַיָּי (מִכָּל-בָּשָׂר^א) שְׁנַיִם מִכָּל חַיָּה אֶל-הַתֶּבֶה לְהַחֲיוֹת^ב
 כֹּאֶתְךָ וְזָכַר וַנִּקְבָּה יְהוָה^ג: לְמִינֵהוּ וּמִן-הַבְּהֵמָה^ד לְמִינָהּ
 מִכָּל רֶמֶשׂ^ה הָאֲדָמָה לְמִינֵהוּ^ו שְׁנַיִם מִכָּל וּבָאוּ אֵלֶיךָ לְהַחֲיוֹת:
 21 וְאַתָּה קָח-לָךְ מִכָּל-מֵאֵזֶל אֲשֶׁר יֹאכֵל וְאִסְפַּת אֵלֶיךָ וְהָיָה
 22 לָךְ וּלְהֵם לְאֻכְלָהּ: וַיַּעַשׂ כֵּן כָּכָל אֲשֶׁר צִוָּה אֱלֹהִים^ז
 כֵּן עָשָׂה:

7 ו

א וַיֹּאמֶר יְהוָה^א) לְנֹחַ^ב) בָּא-אַתָּה וְכָל-בֵּיתְךָ אֶל-הַתֶּבֶה כִּי-אַתָּה
 2 רִאֲשִׁית צִדִּיק לִפְנֵי הָיָה: מִכָּל הַבְּהֵמָה^ג) הַטְּהוֹרָה^ד)
 תִּקַּח-לָךְ שְׁבָעָה שְׁבָעָה אִישׁ וְאִשְׁתּוֹ^ה) וּמִן-הַבְּהֵמָה אֲשֶׁר לֹא
 3 טְהוֹרָה הִוא שְׁנַיִם^ו) אִישׁ וְאִשְׁתּוֹ^ז): גַּם-מֵעוֹף^ח) הַשָּׁמַיִם^ט) שְׁבָעָה
 4 שְׁבָעָה וְזָכַר וַנִּקְבָּה^י) לְחַיּוֹת טָרֵף עַל-פָּנָי כָּל-הָאָרֶץ: כִּי לַיָּמִים
 עוֹר שְׁבָעָה אֲנִכִּל מִמִּטָּיִר עַל-הָאָרֶץ אַרְבָּעִים יוֹם וְאַרְבָּעִים
 לַיְלָה וּמַחֲיוֹתִי אֶת-כָּל-הַבָּיִת אֲשֶׁר עָשִׂיתִי מֵעַל פָּנָי הָאֲדָמָה^י):

c) Sam. לשחית. f) בהא בקמץ. g) Sam. LXX. και ἀπὸ πάντων τῶν κτινῶν καὶ ἀπὸ πάντων τῶν ἐρπετῶν καὶ ἀπὸ πάντων τῶν θηρίων. g) Cdd. LXX. Onk. ed. 1. read ומכל בשר; Sam. ומכל. h) Sam. להיות. i) Sam. omits יהוה and adds to the beginning of the next verse והיה. k) Sam. מן העוף; LXX. מכל העוף. l) LXX. ומכל הכהמה. m) Sam. ומכל אשר רמש על. n) Sam. למיניהם. o) LXX. יהוה אלהים. p) Cdd. 2. Syr. Sam. אלהים; LXX. יהוה אלהים. q) Sam. אל נח. r) Cd. 1. LXX. מן הבהמה. s) Sam. הטהרה. t) Sam. וזכר ונקבה. u) Sam. LXX. Vulg. Syr. שנים שנים. v) Sam. הטהר. w) Sam. וזכר ונקבה. x) Sam. LXX. Syr. supply והטהר. y) LXX. insert: και ἀπὸ πάντων τῶν πετεινῶν τῶν μὴ αἰθαρώων δύο δύο ἄρσεν καὶ θῆλυ. z) LXX. Syr. Onk. Vulg. כל האדמה.

רוחי באדם (לעלם) בשגם הוא בשר והיו ימיו מאה ועשרים
שנה: הנפלים^o) היו בארץ בימים ההם וגם אחר-כך אשר
יבאו בני האלהים אל-בנות האדם וילדו^p) להם הנמה^q) הנפלים
אשר מעולם אנשי השם: פ ונרא יהוה^r) כי רבה רעתה
האדם בארץ וכל-יצר מחשבת^s) לבו רק רע כל-היום:
וינחם יהוה כי-עשה את-האדם בארץ ויחעצב אל-לבו: 6
ויאמר יהוה אמהה את-האדם אשר-בראתי מעל פני 7
הארצה מאדם ער-בהמה ער-רמש וער-עוף^t) השמים כי
נחמתי כי עשיתם^u): ונת מצא הן בעיני יהוה^v): פ 8
אלה הולדת נח נח איש צדיק תמים^w) הנה בדרתיו את- 9
האלהים ההחלה-נח: וילד נח שלשה בנים את-שם את- 10
הם ואת-יפת: וישחת הארץ לפני האלהים והמלא הארץ^x)
חמס: ונרא אלהים^y) את-הארץ והנה נשחתה ביהשחית 11
כל-בשר את-דרכו עליהארץ: ס ויאמר אלהים^z) לנח 12
קץ כל-בשר בא לפני כי-מלאה הארץ חמס מפניהם
והנני משחיתם^a) את-הארץ: עשה^b) לה תבת עצי-גפר קנים 13
תעשה את-התבה ובפרת אתה מבית ומחוץ בפר: וזה 14
אשר תעשה אתה שלש מאות אמה ארך התבה חמשים^c)
אמה רחבה ושלשים אמה קומתה: צהרו תעשה לתבה 15
ואל-אמה תכלנה מלמעלה ופתח התבה בצדה תשים
התחים שנים ושלשים^d) תעשה: ואני הנני מביא את-המבול 16

n) Sam. לעולם. o) Sam. והנפלים. p) Sam. וילידו. q) Sam. הם.
r) LXX. supply אלהים; the Vulg. appears to have read אלהים
instead of יהוה. s) Sam. מחשבות. t) Cdd. Sam. ער עוף. u) Cdd.
mult. Sam. עשיתם. v) LXX. supply אלהים. w) Sam. וחמס.
x) Omitted in Cdd. 2. Vulg. Saad. y) LXX. יהוה אלהים. z) LXX.
יהוה אלהים. a) Sam. משחיתים. b) Sam. עשי. c) Sam. וחמשים.
d) Sam. ושלשים.

22 אֶת־מִחוּשְׁלַח: נִתְּחַלֵּף חֲנוּךְ אֶת־הָאֱלֹהִים אַחֲרֵי הוֹלִידוֹ
 23 אֶת־מִחוּשְׁלַח שְׁלֹשׁ מֵאוֹת^v שָׁנָה וַיּוֹלֶד בָּנִים וּבָנוֹת: וַיְהִי^w
 24 כִּלְיֹמֵי חֲנוּךְ חֲמֵשׁ וְשָׁשִׁים שָׁנָה וְשֹׁשׁ מֵאוֹת שָׁנָה: וַיְתַּחֲלֶה
 כה חֲנוּךְ אֶת־הָאֱלֹהִים וַאֲיָנָנוּ בִּי־לָקַח אֹתוֹ אֱלֹהִים: ׀ וַיְחִי
 מִחוּשְׁלַח שִׁבְעַ וְשָׁמֹנִים^x שָׁנָה וּמֵאֶת שָׁנָה^y וַיּוֹלֶד אֶת־לָמָד:
 26 וַיְחִי מִחוּשְׁלַח אַחֲרֵי הוֹלִידוֹ אֶת־לָמָד שְׁתֵּים וְשָׁמֹנִים שָׁנָה
 27 וְשִׁבְעַ מֵאוֹת שָׁנָה^z וַיּוֹלֶד בָּנִים וּבָנוֹת: וַיְהִי כִלְיֹמֵי מִחוּשְׁלַח
 פֶּשַׁע וְשָׁשִׁים שָׁנָה וְחָשֶׁעַ^a מֵאוֹת שָׁנָה וַיָּמָת: ׀
 28 וַיְחִי־לָמָד שְׁתֵּים וְשָׁמֹנִים שָׁנָה וּמֵאֶת שָׁנָה^b וַיּוֹלֶד בֶּן:
 29 וַיִּקְרָא אֶת־שְׁמוֹ נֹחַ לֵאמֹר זֶה יַנְחִמֵנוּ מִפְּעֻשָׁיִם^c וַיַּעֲצֹבֵן
 ל יִרְיָנוֹ^d מִן־הָאָדָמָה^e אֲשֶׁר אִבְרָהָה יְהוָה^f: וַיְחִי־לָמָד אַחֲרֵי הוֹלִידוֹ
 אֶת־נֹחַ חֲמֵשׁ וְחָשֶׁעִים שָׁנָה וְחֲמֵשׁ מֵאֶת שָׁנָה^g וַיּוֹלֶד בָּנִים
 31 וּבָנוֹת: וַיְהִי^h כִּלְיֹמֵי־לָמָד שִׁבְעַ וְשָׁבְעִים שָׁנָה וְשִׁבְעַⁱ מֵאוֹת
 32 שָׁנָה וַיָּמָת: ׀ וַיְהִי־נֹחַ בֶּן־חֲמֵשׁ מֵאוֹת שָׁנָה וַיּוֹלֶד
 נֹחַ^k אֶת־שֵׁם אַחֲרָם וְאַחֲיָפַח:

6 1

א וַיְהִי כִי־הִתֵּל הָאָדָם לָרֶב עַל־פְּנֵי הָאָדָמָה וּבָנוֹת יִלְדוּ
 2 לָהֶם: וַיִּרְאוּ בְנֵי־הָאֱלֹהִים אֶת־בָּנוֹת הָאָדָם כִּי טָבֹת^l הָיָה
 3 וַיִּקְחוּ לָהֶם נָשִׁים מִכָּל אֲשֶׁר בָּחָרוּ: וַיֹּאמֶר יְהוָה^m לֹא־יִרְדּוּן

v) LXX. διακόσια. w) Cdd. Sam. ויהיו. x) Sam. LXX. שלש וחמשים. y) Cdd. 3. Sam. omit שנה ומאת שנה. z) Sam. שנה ושש מאות שנה. LXX. δύο και ὀτακόσια ἔτη. a) Sam. ὀκτώ και ὀγδοήκοντα και ἑκατὸν ἔτη. c) Cdd. mult. Sam. LXX. Vulg. Syr. Saad. ממעשינו. d) Cdd. 3. ירדו. e) LXX. Syr. וסן האדמה. f) LXX. supply אלהים. g) Sam. שש מאות שנה. h) Cdd. Sam. ויהיו. i) Sam. שלש וחמשים שנה ושש. k) Omitted in Cdd. 2. Sam. LXX. Vulg. Saad. l) Sam. טובה. m) LXX. supply אלהים; the Vulg. appears to have read אלהים instead of יהוה.

אֶחָדִי הוֹלִידוּ אֶחָד־שֵׁשׁ שָׁמְנָה מֵאוֹת¹) שָׁנָה וַיּוֹלֶד בָּנִים וּבָנוֹת: ה
וַהֲיוּ כָל־יָמֵי אָדָם אֲשֶׁר־חַי הָשַׁע מֵאוֹת שָׁנָה וּשְׁלֹשִׁים שָׁנָה
וַיָּמָת: ׀ וַיְחִי־שֵׁשׁ חֲמִשׁ שָׁנִים וּמֵאוֹת²) שָׁנָה וַיּוֹלֶד 6
אֶת־אֶנֶּשׁ: וַיְחִי־שֵׁשׁ אֶחָדִי הוֹלִידוּ אֶת־אֶנֶּשׁ שִׁבְעַת שָׁנִים 7
וּשְׁמֹנֶה מֵאוֹת³) שָׁנָה וַיּוֹלֶד בָּנִים וּבָנוֹת: וַהֲיוּ כָל־יָמֵי־שֵׁשׁ 8
שָׁתַיִם עֶשְׂרֵה שָׁנָה וַחֲשַׁע מֵאוֹת שָׁנָה וַיָּמָת: ׀
וַיְחִי אֶנֶּשׁ הָשָׁעִים⁴) שָׁנָה וַיּוֹלֶד אֶת־קִינָן: וַיְחִי אֶנֶּשׁ אֶחָדִי 9
הוֹלִידוּ אֶת־קִינָן חֲמִשׁ עֶשְׂרֵה שָׁנָה וּשְׁמֹנֶה מֵאוֹת⁵) שָׁנָה וַיּוֹלֶד
בָּנִים וּבָנוֹת. וַהֲיוּ כָל־יָמֵי אֶנֶּשׁ חֲמִשׁ שָׁנִים וַחֲשַׁע מֵאוֹת 11
שָׁנָה וַיָּמָת: ׀ וַיְחִי קִינָן שִׁבְעִים⁶) שָׁנָה וַיּוֹלֶד אֶת־
מִתְלָלָאֵל: וַיְחִי קִינָן אֶחָדִי הוֹלִידוּ אֶת־מִתְלָלָאֵל אַרְבָּעִים 13
שָׁנָה וּשְׁמֹנֶה מֵאוֹת⁷) שָׁנָה וַיּוֹלֶד בָּנִים וּבָנוֹת: וַהֲיוּ כָל־יָמֵי 14
קִינָן עֶשֶׂר שָׁנִים וַחֲשַׁע מֵאוֹת שָׁנָה וַיָּמָת: ׀ וַיְחִי טו
מִתְלָלָאֵל חֲמִשׁ שָׁנִים וּשְׁשִׁים שָׁנָה⁸) וַיּוֹלֶד אֶת־יֶרֶד: וַיְחִי 16
מִתְלָלָאֵל אֶחָדִי הוֹלִידוּ אֶת־יֶרֶד שְׁלֹשִׁים שָׁנָה וּשְׁמֹנֶה מֵאוֹת⁹)
שָׁנָה וַיּוֹלֶד בָּנִים וּבָנוֹת: וַהֲיוּ כָל־יָמֵי מִתְלָלָאֵל חֲמִשָּׁה 17
וַחֲשַׁעִים שָׁנָה וּשְׁמֹנֶה מֵאוֹת שָׁנָה וַיָּמָת: ׀ וַיְחִי־יֶרֶד 18
שָׁתַיִם וּשְׁשִׁים שָׁנָה וּמֵאוֹת שָׁנָה¹⁰) וַיּוֹלֶד אֶת־חֲנוּךְ: וַיְחִי־יֶרֶד 19
אֶחָדִי הוֹלִידוּ אֶת־חֲנוּךְ שְׁמֹנֶה¹¹) מֵאוֹת שָׁנָה וַיּוֹלֶד בָּנִים
וּבָנוֹת: וַהֲיוּ כָל־יָמֵי־יֶרֶד שָׁתַיִם וּשְׁשִׁים שָׁנָה וַחֲשַׁע¹²) בְּאוֹת כ
שָׁנָה וַיָּמָת: ׀ וַיְחִי חֲנוּךְ חֲמִשׁ וּשְׁשִׁים שָׁנָה¹³) וַיּוֹלֶד 21

i) Sam. מֵאוֹת. LXX. ἑπτακόσια. j) LXX. πέντε καὶ διακόσια.
k) LXX. ἐπὶ ἔτη καὶ ἑπτακόσια. l) LXX. ἑκατὸν ἐνενηκοντα.
m) LXX. πεντεκαίδεκα ἔτη καὶ ἑπτακόσια. n) LXX. ἐβδომη-
κοντα καὶ ἑκατόν. o) LXX. τεσσαράκοντα καὶ ἑπτακόσια. p) LXX.
add καὶ ἑκατόν. q) LXX. ἔτη τριάκοντα καὶ ἑπτακόσια.
r) Cd. 1. Sam. omit שָׁנָה וּמֵאוֹת. s) Sam. חֲמִשׁ וּשְׁמֹנֶה שָׁנָה
ושבע. t) Sam. שְׁשִׁים שָׁנָה וּשְׁמֹנֶה. u) LXX. add καὶ
ἑκατόν ἔτη.

17 גִּדְרָהּ (גִּדְרָהּ עֵרֹן: וְגִדְרָהּ לָנוּ אֶת־אֲשֶׁתּוֹ וְתָהָר וְתָלֵד אֶת־הַנּוֹד
 18 וַיְהִי בַּיּוֹם הַהוּא וַיִּקְרָא שָׁם^א) הָעֵרֹן בְּשֵׁם^ב) בְּנוֹ חֲנוּךְ: וַיִּוֹלֶד^ג)
 לְחֲנוּךְ אֶת־עֵיזָר^ד) וְעֵיזָר יָלַד אֶת־מְהוּאֵל וּמְהוּאֵל^ה) יָלַד
 19 אֶת־מְחוּשָׁאֵל^ו) וּמְחוּשָׁאֵל יָלַד אֶת־לֶמֶךְ: וַיִּקַּח־לּוֹ לִמְךָ
 כ שְׁתֵּי נָשִׁים שֵׁם הָאֶחָד עֵדָה וְשֵׁם הַשֵּׁנִית צִלְהָ: וַתֵּלֶד עֵדָה
 21 אֶת־יָבֶל הוּא הָיָה אָבִי יֶשֶׁב אָהֵל וּמִקְנֶה: וְשֵׁם אָחִיו יוֹבֵל
 22 הוּא הָיָה אָבִי בֶל־תַּפֵּשׁ בְּגוֹר וְעֹגֶבֶר^ז): וְצִלְה גַם־הִוא וַלָּדָה
 אֶת־תּוֹבֵל לָנוּ^ח) לִשְׁשׁ בֶּל־חַרְשִׁי^ט) נַחֲשֶׁת וּבָרָאֵל וְאֶת־תּוֹבֵל־
 23 לָנוּ^י) נַעֲמָה: וַיֹּאמֶר לֶמֶךְ לְנִשְׁוֹ

עֵדָה וְצִלְה שְׁמַעַן קוֹלִי נָשִׁי לֶמֶךְ הַאֲזִינָה^י) אִמְרָתִי
 כִּי אִישׁ הִרְגֵּתִי לַפְּעֻעִי וַיֵּלֶד לְחֶבְרֹנִי:

24 כִּי שִׁבְעָה־יָמִים וַיִּקַּח־לָנוּ וַיִּלְמַד שְׁבָעִים וְשִׁבְעָה:
 כה וַיִּדְרַע אָדָם עוֹלָה אֶת־אֲשֶׁתּוֹ^כ) וַתֵּלֶד^ל) בֶּן וַתִּקְרָא^מ) אֹתָהּ
 שִׁמּוֹן שֶׁת כִּי שֶׁת־לִּי אֱלֹהִים וַרַע אַחֲרַי תַּחַת חֹבֶל כִּי הִרְגוּ
 26 לָנוּ: וְלִשְׁת גַּם־הִוא^נ) יָלַד־בֶּן וַיִּקְרָא אֶת־שִׁמּוֹן אֲנֹשׁ אֵן הוּחַל^ס)
 לִקְרָא בְּשֵׁם יְהוָה^ס):

ה 5

א וַהּ סִפֵּר תּוֹלְדוֹת אָדָם בְּיוֹם בָּרָא אֱלֹהִים אָדָם בְּדִמוֹת אֱלֹהִים
 2 עָשָׂה אֹתוֹ: וַגֵּר וַנִּקְבָּה בְּרָאִם וַיִּבְרָךְ אֹתָם^א) וַיִּקְרָא אֶת־שִׁמְם
 3 אָדָם בְּיוֹם הַבְּרָאִם: וַיְחִי אָדָם שְׁלֹשִׁים וּמֵאֹת^ב) שָׁנָה וַיִּוֹלֶד^ג)
 4 בְּדִמוֹתוֹ^ד) בְּצַלְמוֹ^ה) וַיִּקְרָא אֶת־שִׁמּוֹן שֶׁת: וַיְהִי וַיִּמֵּי־אָדָם^ו)

k) Sam. נדר. l) Sam. אח שם. m) Cdd. 11. (Onk.) בשם. n) Sam.
 וילד. o) LXX. Γαῖάδ, Syr. جَدِي. p) Vid. n. q) LXX. Μαθου-
 σάλα. r) Sam. כנר וענב. s) LXX. omit קין. t) LXX. omit כל.
 u) LXX. omit קין. v) Sam. האונינה. w) LXX. Syr. אשהו. x) Cd. 1. LXX. Syr. ווהר וחלר. y) Cd. 1. Sam. ויקרא. z) LXX.
 omit גם הוא. a) Sam. החל. b) LXX. יהוה אלהים. c) Cdd. 2. Syr.
 ויברך אהם אלהים. d) LXX. τριακόντα καὶ διακόσια. e) Sam. ויולד.
 The Sam. always uses this form. f) Cdd. 3. כדמותו. g) Cdd. mult.
 כצלמו, Cdd. 2. LXX. Vulg. וכצלמו. h) LXX. add ὡς ἐξῆσε; comp. v. 5.

4 ר

והאלהים ידע את-החנה אשתו ותרל ותלך את-לָקֵן וַתֹּאמֶר א
קניתי איש את-יהוה: ותסַף ללדת את-אֶחָיו את-הַקֵּל 2
ויהי-הַקֵּל רעה צֶאֱן וְלָקֵן הָיָה עֹבֵד אֲדָמָה: ויהי מִקֵּץ 3
יָמִים וַיָּבֵא לָקֵן מִסְפֵּי הָאֲדָמָה מִנְחָה לַיהוָה: וְהַקֵּל הָבִיִּא 4
גם-הוּא מִבְּכֹרוֹת צֹאֲנוֹ וּמִחִלְבֵהוֹן^q וַיֵּשַׁע יְהוָה^r אֶל-הַקֵּל
וְאֶל-מִנְחָתוֹ: וְאֶל-לָקֵן וְאֶל-מִנְחָתוֹ^s לֹא שָׁעָה וַיַּחֲר לָקֵן ה 5
מָאֵד וַיִּפְּלוּ פָנָיו: וַיֹּאמֶר יְהוָה^t אֶל-לָקֵן לָמָּה תָרָה לָךְ 6
וְלָמָּה גָּפְלוּ פָנֶיךָ: תֵּלֹא אִם-תִּיטִיב^u שְׂאֵת וְאִם לֹא תִיטִיב^v 7
לִפְתָּח תִּטָּאֵת רֶבֶץ^w וְאֶלֶיךָ תִּשְׁקָתוּ וְאַתָּה תִּמְשָׁל-בּוֹ: וַיֹּאמֶר
לָקֵן אֶל-הַקֵּל אֶחָיו [נִלְכַּח הַשָּׂדֶה]^x וַיְהִי בִּהְיוֹתָם בַּשָּׂדֶה וַיִּקָּם לָקֵן 8
אֶל-הַקֵּל אֶחָיו וַיַּהַרְגֵהוּ: וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-לָקֵן אֵיךְ^y הַקֵּל אָחִיךָ 9
וַיֹּאמֶר לֹא יָדַעְתִּי הֲשֹׁמֵר אָחִי אֲנִי: וַיֹּאמֶר^z מָה עָשִׂיתִי
כִּי דָבַר אָחִיךָ צָעֲקִים^a אֵלַי מִן-הָאֲדָמָה: וַעֲשֵׂה אֲרֹר אֶתָּה 11
מִן-הָאֲדָמָה אֲשֶׁר פָּצַתָּה אֶת-פִּיהָ לִקְחַת אֶת-דָּבָרִי^b אֶחָיךָ
מִיָּדֶךָ^c: כִּי תַעֲבֹל אֶת-הָאֲדָמָה לֹא-תִכְף תַּת-בְּחָה^d לָךְ גַּע 12
וְגַד תַּחֲנִיחַ בְּאָרְצָךְ: וַיֹּאמֶר לָקֵן אֶל-יְהוָה^e גָּדוֹל עֲוֹנִי מִגִּשְׁוֹא^f: 13
הֵן גִּרְשִׁית אֹתִי הַיּוֹם מֵעַל פְּנֵי הָאֲדָמָה וּמִפְּנֵיךָ אֶסְתָּר^g וַיְהִי־תִי 14
גַּע וְגַל בְּאָרְצָךְ וְהָיָה כָל-מִצְאֵי יְהַרְגֵנִי: וַיֹּאמֶר לוֹ יְהוָה^h לָכֵןⁱ טו
כָּל-הָרֹג לָקֵן שְׁבַע-עֲתִים וַיִּקָּם וַיֵּשֶׁם יְהוָה לָקֵן אוֹת לְבִלְתִּי
הַכִּיתָ-אֹהֶוּ כָל-מִצְאוֹ: וַיֵּצֵא לָקֵן מִלִּפְנֵי יְהוָה^j וַיֵּשֶׁב בְּאֶרֶץ- 16

q) Sam. ומחלבהון; vid. n. r) LXX. אלהים. s) Sam. מנחמו. t) LXX. יהוה אלהים. u) Sam. חטיב. v) Sam. omits. w) Sam. inserts חטיב חטיב. x) Vid. n. y) Sam. איה. z) LXX. supply יהוה. a) Sam. צעק. b) Sam. דם. c) Cdd. 2. Syr. Gr.-Ven. מידך. d) Sam. תיכף. e) LXX. אסחיר. f) Sam. מנשא. g) Sam. אסתר. h) LXX. אח כ'. i) So all edd. Sam. Aq. Onk. Saad., but LXX. Syr. Vulg. Symm. Theod. seem to have read כן. j) LXX. אלהים.

12 ויאמר האדם האשה אשר נתתה לי מן-
 13 העץ ואכל: ויאמר יהוה אלהים לאשה מה-נאת עשית
 14 ותאמר האשה הנחש השיאני^א) ואכל: ויאמר יהוה אלהים,
 אלה הנחש כי עשית זאת ארור אתה מזל-הבהמה ומזל
 חית השדה על-גחלת^ב) תלך ועפר תאכל כל-ימי חייך:
 טו ואיבתו אשית בגוף ובין האשה ובין זרעה ובין זרעה הוא^ג)
 16 ישובך ראש ואתה תשופנו עקב: ׀ אל-האשה^ד)
 אמר הרבה ארבה עצבונך^ה) וחרגך בעצב^ו) תלכי כנים ואל-
 17 אישך תשוקתך והוא ימשל-בך: ׀ ולאדם אמר
 כי שמעתי לקול אשתך ותאכל מן-העץ אשר צויתוך לאמר
 לא תאכל ממנו^ז) ארורה האדמה בעיניך^ח) בעצבון תאכלנה
 18 כל ימי חייך: וקוצ ודרדר תצמיח לך ואכלת את-עשב
 19 השדה: בועת אפיל תאכל לחם^ט) עד שובך אלהאדמה כי
 כמטה לקחת בן-עפר אתה ואל-עפר^י) תשוב: ונקרא האדם^י)
 21 שם אשתי חוה כי היא היתה אם כל-חיי: ונעש^י) יהוה
 22 אלהים לאדם ולאשתו בתנות^{יא}) עור ונלבש: פ ויאמרו
 יהוה^{יב}) אלהים הן האדם הנה באחר ממנו לרעת טוב ורע
 ועתהו פן-ישלח ידו ולקח גם מעץ החיים ואכל וחי לעלם^{יג}):
 23 וישלחיו יהוה אלהים מגן-עדן לעבר את-האדמה אשר
 24 לקח משם: ויגרש את-האדם וישכן מקדם לגן-עדן את-
 הכרבים^{יד}) ואת לית החרב המהפכת לשמר את-הדרך עץ

׀

החיים:

b) Sam. אשיני. c) LXX. ἐπὶ τῇ στήθει σου καὶ τῇ κοιλίᾳ.
 d) Vid. n. e) Cdd. 6. Sam. LXX. Vulg. Syr. Saad. (Onk.)
 עצבונך. f) Sam. edd. 6. LXX. Vulg. Syr. Onk. Ps.-Jon. ואל האשה
 g) Sam. בעצבון. h) LXX. add, as in v. 11, μόνον, and
 insert ἀπ' αὐτοῦ ἔφαγες. i) LXX. Symm. read כעבודך
 „in thy works“, Cd. 1. Vulg. כעבודך, in opere tuo.
 j) Cd. 1. LXX. לחם. k) Sam. עפרך. l) Cd. 1. Sam. אדם.
 m) Sam. כיתנות. n) LXX. omit. o) Sam. לעולם. p) Sam. הכרובים.

בְּאִשְׁתּוֹ וְהָיוּ לְבָשָׂר אֶחָד: וַיְהִי שְׁנֵיהֶם עֶרְוָמִים¹ הָאָדָם כֹּה וְאִשְׁתּוֹ וְלֹא יִתְבָּשְׁשׁוּ:

ג 3

וַהֲנִחַשׁ הָיָה עֲרוֹם מִבֶּל חֵית הַשָּׂדֶה אֲשֶׁר עָשָׂה יְהוָה אֱלֹהִים וַיֹּאמֶר אֶל-הָאִשָּׁה אַף כִּי-אָמַר אֱלֹהִים לֹא תֹאכְלוּ מִבֶּל עֵץ הַגֵּן: וְהָאָמַר הָאִשָּׁה אֶל-הַנָּחַשׁ² מִסֵּרִי. עֵץ-
הַגֵּן³ נֹאכַל: וּמִסֵּרִי הָעֵץ אֲשֶׁר בְּתוֹךְ-הַגֵּן אָמַר אֱלֹהִים לֹא תֹאכְלוּ מִפִּנּוּ וְלֹא תִגְעוּ בּוֹ שֵׁן-תִמְתּוֹן: וַיֹּאמֶר הַנָּחַשׁ אֶל-
הָאִשָּׁה לֹא-מוֹת תִּמְתּוֹן: כִּי יִרְעֶה אֱלֹהִים בִּי בְיוֹם אֲכָלְכֶם הַמִּפְנּוּ וַנִּפְקְחוּ עֵינֵיכֶם וַהֲיִיתֶם כַּאֲלֹהִים יֹדְעֵי טוֹב וָרָע:
וַתֵּרָא הָאִשָּׁה כִּי טוֹב הָעֵץ לְמֵאכָל וְכִי תֹאכֶה-הוּא לְעֵינַיִם וַתִּחַמַּד הָעֵץ⁴ לְהַשְׁכִּיל⁵ וַתִּקַּח מִסִּרְיוֹ וַתֹּאכַל וַתִּתֵּן גַּם-לְאִישָׁהּ
עִמָּה וַיֹּאכְלוּ⁶: וַתִּפְקְדֶנָּה עֵינֵי שְׁנֵיהֶם וַיִּדְעוּ כִּי עֵרְוָם⁷ הֵם וַיִּתְּפְרוּ עֲלֵהּ⁸ תֹאכֶה וַיַּעֲשׂוּ לָהֶם חִגְרֹת⁹: וַיִּשְׁמְעוּ אֶת-קוֹל
יְהוָה אֱלֹהִים מִתְּהִלָּה בְּנֹן לְרִית הַיּוֹם וַיִּתְּחַבֵּא הָאָדָם¹⁰ וְאִשְׁתּוֹ
מִפְּנֵי יְהוָה אֱלֹהִים בְּתוֹךְ עֵץ הַגֵּן: וַיִּקְרָא יְהוָה אֱלֹהִים
אֶל-הָאָדָם וַיֹּאמֶר לוֹ¹¹ אֵיכָה¹²: וַיֹּאמֶר¹³ אֶת-קִלְעִי¹⁴ שָׁמַעְתִּי בְגֵן¹⁵ וַיֹּאמֶר¹⁶ אֵיכָה¹⁷ אָנֹכִי וְאֶחָבֵא: וַיֹּאמֶר¹⁸ מִי הִגִּיד לָךְ כִּי עֵירָם
אָכַח בְּמִן-הָעֵץ אֲשֶׁר צִוִּיתִיךָ לֵבִלְתִּי אֲכָל-מִפְּנֵי¹⁹ אֲבִלְתָּ:

ערסים. Sam. דגש אחר שורק h) vid. n. g) Sam. משהיה שניהם. i) Sam. אדם. j) Sam. reads here הכחש „the liar“. k) Syr. הגן עץ. l) LXX. omit. m) Sam. LXX. cod. Alex. ἀπὸ παντὸς ἔσθλου κ. τ. λ. n) Sam. LXX. ויאכלו. o) Sam. ערסים. p) Sam. עלי, which is also the reading of some edd. The vss. cannot be cited in support of this reading, as עלה must be rendered collectively. q) Sam. חגרות. r) Sam. ויהחכה אדם. s) LXX. insert אדם. t) Sam. איך. u) Cd. 1. LXX. ויאמר לו. v) Sam. קולך. w) LXX. περιπατοῦντος ἐν τῇ παραδείσῳ, supplying משהלך. x) Sam. ואיירה. y) Sam. ערום. z) LXX. supply אלהים. a) LXX. add μόνου.

9 יהוה^q) אלהים^r) מן-הָאָדָמָה כָּל-עֵץ^s) נִחְמָד לִמְרָאָה וטוב
 לִמְאֹכֵל וְעַץ הַחַיִּים בְּתוֹךְ הַגֵּן וְעַץ הַדַּעַת טוֹב ורע: וְנָהָל
 י יצא מֵעֵדֶן לְהַשְׁקוֹת אֶת-הַגֵּן וּמִשָּׁם יִפְלֹךְ וְהָיָה לְאַרְבָּעָה
 11 רְאשִׁים: שֵׁם הָאֶחָד פִּישׁוֹן הוּא הַסֹּכֵכַ^t) אֶת כָּל-אֶרֶץ הַחַיִּילָה^u)
 12 אֲשֶׁר-שֵׁם הַזֶּהָב: וְנָהָב הָאֶרֶץ הַהִוא^v) טוֹב^w) שֵׁם הַבְּדֵלֶח
 13 וְאָבֶן הַשֹּׁהַם: וְשֵׁם-הַנְּהָר הַשֵּׁנִי גִיחוֹן הוּא הַסֹּכֵכַ אֶת
 14 כָּל-אֶרֶץ כּוּשׁ: וְשֵׁם-הַנְּהָר הַשְּׁלִישִׁי הַדִּקְלָ^x) הוּא הַהִלֵּךְ
 טו קָרַמַת אֲשׁוּר וְהַנְּהָר הַרְבִּיעִי הוּא פָּרָת: וַיִּקַּח יְהוָה אֱלֹהִים
 16 אֶת-הָאָדָם^y) וַיִּנָּחֲהוּ בְּגִזְעֹדֶן לַעֲבֹדָה וּלְשִׁמְרָה: וַיֹּצֵא יְהוָה
 17 אֱלֹהִים עַל-הָאָדָם לֵאמֹר מִכָּל עֵץ-הַגֵּן אָכַל תֹּאכַל: וּמִעֵץ
 הַדַּעַת טוֹב וְרַע לֹא תֹאכַל מִמֶּנִּי כִּי בְּיוֹם אֲכָלְךָ מִמֶּנִּי מוֹת
 18 תָּמוּת: וַיֹּאמֶר יְהוָה אֱלֹהִים לֹא-טוֹב הָיִיתָ הָאָדָם לְבַדּוֹ
 19 אֶעֱשֶׂה-לּוֹ^z) עֶזֶר בְּגִנְדּוֹ: וַיִּצֹר יְהוָה אֱלֹהִים^a) מִן-הָאָדָמָה כָּל-
 חַיַּת הָאָרֶץ וְאֵת כָּל-עוֹף הַשָּׁמַיִם וַיָּבֵא אֶל-הָאָדָם לִרְאוֹת
 מִה-יִקְרָא-לּוֹ וְכָל^b) אֲשֶׁר יִקְרָא-לּוֹ הָאָדָם נָפֶשׁ חַיָּה^c) הוּא שְׁמוֹ:
 כ וַיִּקְרָא הָאָדָם שְׁמוֹת לְכָל-הַבְּהֵמָה וּלְעוֹף הַשָּׁמַיִם וּלְכָל חַיַּת
 21 הָאָרֶץ וְלָאָדָם לֹא-מָצָא עֶזֶר בְּגִנְדּוֹ: וַיִּפֹּל יְהוָה אֱלֹהִים^d)
 תְּרַדְמָה עַל-הָאָדָם וַיִּישָׁן וַיִּקַּח אֶחָת מִצִּלְעָתּוֹ וַיִּסְגֵּר בָּשָׂר
 22 מִחֲנֹתָ^e)^f): וַיִּבֶן יְהוָה אֱלֹהִים אֶת-הַצִּלְעַ אֲשֶׁר-לָקַח מִן-
 23 הָאָדָם לְאִשָּׁה וַיִּבְרָא^g) אֶל-הָאָדָם: וַיֹּאמֶר הָאָדָם זֹאת הִפְעַם
 עֲצָם מִעֲצָמִי וּבָשָׂר מִבָּשָׂרִי לְזָאת יִקְרָא אִשָּׁה כִּי מֵאִישׁ^h)
 24 לָקַחָהּ-זֹאת: עַל-כֵּן יַעֲזֹב אִישׁ אֶת-אָבִיו וְאֶת-אִמּוֹ וַיִּדְבַק

q) LXX. omit. r) LXX. insert here *ἐτι*, i. e. עוד. s) Sam. אח הוא עץ. t) Sam. הסוכב. u) Sam. חוילה. v) Sam. הריא. When is fem., the Sam. always has היא. w) Cd. 1. Sam. Vulg. טוב מאד. x) Sam. הדקל. y) LXX. insert *ὁ ἐπ' αὐτῆς*. z) LXX. Aq. Vulg. נעשה לך. a) Sam. LXX. Vulg. insert עוד. b) Sam. אח כל חיה. c) Cd. 1. שם נפש חיה; so Saad. باسم. d) Sam. תחתיה. e) Sam. מבעלה. f) Sam. מאישה; so LXX. *ἐκ τοῦ ἀνδρὸς αὐτῆς*, and Onk. ויביאה.

אֵתָם: וַיִּבְרַךְ אֹתָם אֱלֹהִים (וַיֹּאמֶר לָהֶם אֱלֹהִים) פָּרוּ וּרְבוּ 28
 וּמִלְאוּ אֶת־הָאָרֶץ וּבְשָׁחֶהָ^א וּרְדּוּ בְּדִגְתַּת הַיָּם וּבְעוֹף הַשָּׁמַיִם^ב
 וּבְכָל־חַיָּה^ג הַרְמִשֶׁת עַל־הָאָרֶץ: וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים הִנֵּה נֹתֵי 29
 לָכֶם אֶת־כָּל־עֵשֶׂב^ד (זֶרַע זֶרַע^ה) אֲשֶׁר עַל־פְּנֵי כָל־הָאָרֶץ וְאֶת־
 כָּל־הָעֵץ אֲשֶׁר־כּו פְּרִי־עֵץ זֶרַע זֶרַע לָכֶם יִהְיֶה לְאֹכְלָהּ:
 וּלְכָל־חַיַּת הָאָרֶץ וּלְכָל־עוֹף הַשָּׁמַיִם וּלְכָל רֹמֵשׁ עַל־ 3
 הָאָרֶץ אֲשֶׁר־בּוֹ נֶפֶשׁ חַיָּה^ו אֶת־כָּל־יֶרֶק^ז עֵשֶׂב לְאֹכְלָהּ וַיְהִי־
 כֵּן: וַיִּבְרָא אֱלֹהִים אֶת־כָּל־אֲשֶׁר עָשָׂה וַתְּהִי־טוֹב מְאֹד וַיְהִי־ 31
 עֶרֶב וַיְהִי־בֹקֶר יוֹם הַשְּׁשִׁי: פ

ב 2

וַיְבָרֵךְ הַשָּׁמַיִם וְהָאָרֶץ וְכָל־צִבְּאָם: וַיְבָרֵךְ אֱלֹהִים בְּיָוִם^א
 הַשְּׁבִיעִי^ב מֵאֲבָקָתוֹ אֲשֶׁר עָשָׂה וַיִּשְׁבֹּחַ בְּיָוִם הַשְּׁבִיעִי מִכָּל־
 מֵלֶאכֶתוֹ אֲשֶׁר עָשָׂה: וַיִּבְרַךְ אֱלֹהִים אֶת־יוֹם הַשְּׁבִיעִי וַיְקַדֵּשׁ 3
 אֹתוֹ כִּי כּו שָׁבַת מִכָּל־מֵלֶאכֶתוֹ אֲשֶׁר־בְּרָא אֱלֹהִים לַעֲשׂוֹת:
 פ אֵלֶּה תּוֹלְדוֹת^ג הַשָּׁמַיִם וְהָאָרֶץ בְּהִבְרָאָם: בְּיָוִם^ד
 עֲשִׂית יְהוָה אֱלֹהִים אָרֶץ (וּשְׁמַיִם^ה) וַיְבָרֵךְ הַשָּׁמַיִם וְהָאָרֶץ
 וַיִּהְיֶה בָּאָרֶץ וְכָל־עֵשֶׂב הַשָּׂדֶה טָרֵם וַיִּזְמַח כִּי לֹא הִמְטִיר
 יְהוָה^ו (אֱלֹהִים עַל־הָאָרֶץ וְאָדָם אֵין לַעֲבֹד אֶת־הָאֲדָמָה:
 וְאֵד נִעְלָה מִן־הָאָרֶץ וְהִשְׁקָה אֶת־כָּל־פְּנֵי הָאֲדָמָה: וַיִּיצַר^ז 6
 יְהוָה אֱלֹהִים אֶת־הָאָדָם עָפָר מִן־הָאֲדָמָה וַיִּפְחַ בְּאַפָּיו 7
 נִשְׁמַת חַיִּים וַיְהִי הָאָדָם^ח לְגִפְשׁ חַיָּה: וַיִּטֹּעַ יְהוָה אֱלֹהִים 8
 בְּן בָּעֵדֶן מִקְדָּם (וַיִּשֶׂם שֵׁם אֶת־הָאָדָם אֲשֶׁר יִצָּר: וַיִּזְמַח

c) Cdd. 6. LXX. Vulg. Onk. cdd. 2. omit. d) Sam. כִּבְשָׁה.
 e) LXX. add: *καὶ πάντων τῶν κτηνῶν καὶ πάσης τῆς γῆς*. Syr.
 inserts וּבְכָל־הַמַּיִם. f) Sam. הָרִיחַ. g) LXX. add *σπόριμον*. h) Cd. 1.
 and Onk. cd. 1. omit זֶרַע זֶרַע. i) Cd. 1. הָרִיחַ. j) Cdd. 15. LXX.
 (Onk.) וְאֵת כָּל־יֶרֶק. k) Sam. הַשְּׁשִׁי; vid. n. l) Sam. חוֹלְדוֹת. m) Sam.
 שְׁמַיִם וְאָרֶץ. n) LXX. omit. o) Sam. וַיִּיצַר. p) Sam. אָדָם.

13 וַיֵּרָא אֱלֹהִים בִּיטּוֹב: וַיְהִי־עֶרֶב וַיְהִי־בֹקֶר יוֹם שְׁלִישִׁי: פ
 14 וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יְהִי מֵאֲרָחָל¹⁾ בְּרִקְיעַ הַשָּׁמַיִם²⁾ (לְהַבְדִּיל³⁾ בֵּין
 הַיּוֹם וּבֵין הַלַּיְלָה וַהֲיִי לְאֹחַח⁴⁾ וְלַמַּעַדִים וְלַיָּמִים וְשָׁנִים: וַהֲיִי
 טו לְמֵאוֹרָחָל⁵⁾ בְּרִקְיעַ הַשָּׁמַיִם לְהָאִיר עַל־הָאָרֶץ וַיְהִי־כֵן: וַיַּעַשׂ
 16 אֱלֹהִים אֶת־שְׁנֵי הַמְּאֹרָחַת⁶⁾ הַגְּדֹלִים אֶת־הַמְּאֹר הַגָּדֹל⁷⁾ לְמַמְשֶׁלֶת
 17 הַיּוֹם וְאֶת־הַמְּאֹר⁸⁾ הַקָּטָן לְמַמְשֶׁלֶת הַלַּיְלָה וְאֵת הַכּוֹכָבִים: וַיִּתֵּן
 18 אֹהֶם אֱלֹהִים בְּרִקְיעַ הַשָּׁמַיִם לְהָאִיר עַל־הָאָרֶץ: וְלַמַּשָּׁל בַּיּוֹם
 19 וּבַלַּיְלָה וּלְהַבְדִּיל בֵּין הָאֹר וּבֵין הַחֹשֶׁךְ וַיֵּרָא אֱלֹהִים בִּיטּוֹב:
 כ וַיְהִי־עֶרֶב וַיְהִי־בֹקֶר⁹⁾ יוֹם רְבִיעִי: פ וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים
 וַיִּשְׂרָצוּ הַמַּיִם שָׂרָץ נֶפֶשׁ חַיָּה וְעוֹף יַעֲוֹף¹⁰⁾ עַל־הָאָרֶץ עַל־פְּנֵי
 21 רִקְיעַ הַשָּׁמַיִם¹¹⁾: וַיִּבְרָא אֱלֹהִים אֶת־הַתַּיִּימָנוֹת הַגְּדֹלִים וְאֵת כָּל־נֶפֶשׁ
 הַחַיָּה הַרְמִשָּׁת אֲשֶׁר שָׂרָצוּ הַמַּיִם לְמִינֵהֶם¹²⁾ וְאֵת כָּל־עוֹף
 22 הַבָּיִת לְמִינֵהוּ וַיֵּרָא אֱלֹהִים בִּיטּוֹב: וַיִּבְרָךְ אֹתָם אֱלֹהִים
 לֵאמֹר פְּרוּ וּרְבוּ וּמְלֵאוּ אֶת־הַמַּיִם בַּיָּמִים וְהָעוֹף יִרְבֶּה¹³⁾
 23 בָּאָרֶץ: וַיְהִי־עֶרֶב וַיְהִי־בֹקֶר יוֹם חַמִּישִׁי: פ
 24 וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים תּוֹצֵא הָאָרֶץ נֶפֶשׁ חַיָּה לְמִינָהּ בְּהֵמָה וּרְמִשׁ
 כה וְחִיתוֹ־אָרֶץ¹⁴⁾ לְמִינָהּ וַיְהִי־כֵן: וַיַּעַשׂ אֱלֹהִים אֶת־חַיֵּי הָאָרֶץ
 לְמִינָהּ וְאֶת־הַבְּהֵמָה לְמִינָהּ וְאֵת כָּל־רְמִשׁ הָאֲדָמָה לְמִינָהּ
 26 וַיֵּרָא אֱלֹהִים בִּיטּוֹב: וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים נַעֲשֶׂה אָדָם בְּצַלְמֵנוּ
 בְּדְמוּתֵנוּ¹⁵⁾ וְיִרְדּוּ בִדְגַת הַיָּם וּבְעוֹף הַשָּׁמַיִם וּבַבְּהֵמָה וּבְכָל־¹⁶⁾
 27 הָאָרֶץ וּבְכָל־הָרֶמֶשׂ הָרֹמֵשׂ עַל־הָאָרֶץ: וַיִּבְרָא אֱלֹהִים
 אֶת־הָאָדָם בְּצַלְמוֹ¹⁷⁾ בְּצֶלֶם אֱלֹהִים בָּרָא אֹתוֹ זָכָר וּנְקֵבָה בָּרָא

l) Sam. מאורות. m) Cd. 1. Sam. LXX. insert על הארץ. מאורות.
 n) Sam. ולהבדיל. o) Sam. לאחוח. p) Sam. למאורות. q) Sam.
 ויהי בקר ויהי ערב. r) Sam. גדול. s) Sam. המאור. t) Sam. ויהי בקר ויהי ערב. u) Sam.
 למיניהם. v) LXX. add כן. w) Sam. ויהי כן. x) Sam. וירבה. y) Sam. ויהי.
 z) Cdd. 6. Onk. Ps.-Jon. read כדמותנו. Sam. and LXX. וכדמותנו. a) Syr. inserts חיה. b) LXX. omit.

בראשית

א 1

בְּרֵאשִׁית בָּרָא אֱלֹהִים אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ: וְהָאָרֶץ א
 הָיְתָה תֹהוֹ וָבָהוּ וְהַשֶּׁדַּי עַל־פְּנֵי הַמָּיִם וְרוּחַ אֱלֹהִים מְרַחֶפֶת 2
 עַל־פְּנֵי הַמָּיִם: וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יְהי אוֹר וַיְהי־אוֹר: וַיֵּרָא 3
 אֱלֹהִים אֶת־הָאוֹר כִּי־טוֹב וַיְבָרֶךְ אֱלֹהִים בֵּין הָאוֹר וּבֵין הַחֹשֶׁךְ: 4
 וַיִּקְרָא אֱלֹהִים לְאוֹר יוֹם וּלַחֹשֶׁךְ קָרָא לַיְלָה וַיְהי־עֶרֶב וַיְהי־ה 5
 בֹּקֶר יוֹם אֶחָד: פ וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יְהי רִקְיעַ בְּתוֹךְ הַמָּיִם 6
 וַיְהי מַבְדִּיל בֵּין מַיִם לַמַּיִם: וַיַּעַשׂ אֱלֹהִים אֶת־הָרִקְיעַ וַיְבָרֶךְ 7
 בֵּין הַמַּיִם אֶשֶׁר מִתַּחַת לָרִקְיעַ וּבֵין הַמַּיִם אֲשֶׁר מֵעַל לָרִקְיעַ וַיְהי־ 8
 כֵּן: וַיִּקְרָא אֱלֹהִים לָרִקְיעַ שָׁמַיִם: וַיְהי־עֶרֶב וַיְהי־בֹקֶר יוֹם 9
 שֵׁנִי: פ וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יִקְווּ הַמַּיִם מִתַּחַת הַשָּׁמַיִם אֶל־מָקוֹם 10
 אֶחָד: וַתֵּרָא הַיַּבֵּשָׁה וַיְהי־כֵן: וַיִּקְרָא אֱלֹהִים לַיַּבֵּשָׁה אֶרֶץ 11
 וּלַמָּקוֹה הַמַּיִם קָרָא יַמִּים וַיֵּרָא אֱלֹהִים כִּי־טוֹב: וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים 12
 תְּרַעַם הָאָרֶץ דָּשָׁא עֹשֶׁב מִזֵּיעַ^א זָרַע עֵץ^ב פְּרִי עֵשֶׂה פְּרִי
 לַמִּינֹה^ג אֲשֶׁר זָרַעְתִּי עַל־הָאָרֶץ וַיְהי־כֵן: וַתּוֹצֵא הָאָרֶץ דָּשָׁא 13
 עֹשֶׁב מִזֵּיעַ זָרַע לַמִּינֹה^ד וְעֵץ עֹשֶׂה־פְּרִי אֲשֶׁר זָרַעְתִּי לַמִּינֹה^ה

a) LXX. add בן ויהי כן. b) LXX. supply אלהים. c) LXX. omit
 ויהי כן. d) LXX. insert אלהים כי טוב; vid. n. e) Vid. n.
 f) LXX. add: καὶ συνήχθη τὸ ὕδωρ τὸ ὑποκάτω τοῦ οὐρανοῦ
 εἰς τὰς συναγωγὰς αὐτῶν καὶ ὤφθη ἡ ξηρά. g) Sam. מורע.
 h) Cdd. 3. Sam. LXX. Syr. Vulg. Onk. Ps.-Jon. Saad. read
 ועץ. i) Vid. n. j) LXX. add καὶ ὁμοίότητά. k) Cd. 1. and
 LXX. insert הארץ.

ספר

ב ר א ש י ת.